

İNCELEME VE DEĞERLENDİRME RAPORLARI

(ÇOCUK- KADIN-AİLE)

MAĞDUR HAKLARI
DAİRE BAŞKANLIĞI

(ÇOCUK- KADIN-AİLE)

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı

Yayın No: 02

Mart 2016

Kapak Tasarımı: Analitik Ajans
Sayfa Dizaynı: Pınar ÖZDEMİR

Baskı:

ANKARA AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU MATBAASI

İstanbul Yolu Üzeri 13. Km Hava Müzesi Şaşmaz Yenimahalle/ ANKARA

Telefon: (0312) 278 76 10

Faks: (0312) 278 25 68

ancematbaa@gmail.com

www.ancematbaa.com

ISBN: 978-975-7978-68-8

Çalıştay raporlarının hazırlanmasına katkı sunan ve çalıştaylarımızı destekleyen herkese teşekkür ederiz...

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

I- Çocuk İhmal Ve İstismarı: Mevzuat, Verilen Hizmetler, Uygulamada Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri.....	6
1.Bölüm:Kuramsal Bilgi, İlgili Mevzuat Ve Verilen Hizmetler	9
2.Bölüm: Mağdur Hakları Daire Başkanlığı: Kuruluş, Yapılması Planlanan Faaliyetler, Yargı Reformu Stratejisi, Stratejik Plan, Çağolar.....	54
3.Bölüm: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri.....	77
II- Çocukların İnternet Ortamında Cinsel İstismarının Önlenmesi Raporu... ..	102
1. Çocuk Ve İstismar Kavramları	103
2. İnternet Ve Çocuk Cinsel İstismarı	109
3. Türkiye’de Çocuk Pornografisine Yönelik Yasal Düzenlemeler	115
4. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı’nın Çocukların İnternet Ortamında Cinsel İstismarının Önlenmesi Ve İstismara Maruz Kalmış Mağdurlar İçin Yapabileceği Çalışmalar	121
III- Ergenlik Döneminde Şiddet Ve Akran Zorbalığı Raporu.....	127
Bölüm I- _Ergenlik Döneminde Şiddet Eğilimi Ve Akran Zorbalığı.....	128
Bölüm II- Çözüm Önerileri	146
IV- Kadına Yönelik Şiddet; Adli Süreçte Mağdur Kadının Korunması ve Çözüm Önerileri.....	157
Birinci Bölüm: Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi İçin Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Mevcut Uygulamalar.....	159
İkinci Bölüm : Çözüm Önerileri	186
V- Boşanma Nedenleri İle Ortaya Çıkan Mağduriyetlerin Araştırılması Ve Çözüm Önerileri	203
Birinci Bölüm: Aile, Boşanma, Nafaka, Kişisel İlişki, Velayet.....	204
İkinci Bölüm: Ülkemizde Aile Mahkemelerinin Uygulamaları.....	223

Üçüncü Bölüm: Boşanma İle İlgili Sorunlar Ve Çözüm Önerileri.....	230
Dördüncü Bölüm: Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Tarafından Yapılabilecekler.....	240

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI: MEVZUAT, VERİLEN HİZMETLER, UYGULAMADA YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

GİRİŞ

Çocuk istismarı karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal içerikli ciddi bir sorundur. Yapılan araştırmalara göre, şiddet suçları içinde en hızlı artış gösteren suç türü cinsel suçlardır. İstatistiksel veriler mağdurların büyük bir bölümünün çocuk olduğunu ve özellikle küçük yaşta çocuklar arasından seçildiklerini göstermektedir. Araştırmacılar, eldeki istatistiki bilgilerin yetersiz olduğunu ve istismarın büyük bölümünün gizli kaldığını düşünmektedirler.

Son yıllarda cinsel istismar mağduru çocuk sayısında ciddi bir artış gözlenmektedir. Çocuklara yönelik olan cinsel istismar, gerek çocuklarla çalışan profesyoneller gerekse alan dışında olan herkesin dikkatini çekmektedir. Medyada da bu sorunun oldukça olumsuz bir biçimde yer alması bu konuya ilgiyi arttırmaktadır. Araştırmalar bu sorunun tüm kültürlerde ve sosyal sınıflarda görüldüğünü tespit etmektedir. Bu nedenle çocuk cinsel istismarının nedenlerinin tespiti, türleri, yaygınlığı, çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmalar ve çocuk mağdurların ikincil örselenmelerinin engellenmesi, çocuk mağdurların ve ailelerin rehabilitasyonu, istismarın engellenmesi, koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalar önem arz etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun 21.04. 2016 tarihinde çalışmalarına başladığı ve bu kapsamda;

- Bakanlığımızın yürütmekle görevli olduğu kamu politikaları çerçevesinde çocuğa yönelik cinsel istismar suçlarında, cinsel istismar mağduru çocuğun dinlenilmesi başta olmak üzere mağdur çocuğa sunulan hizmetlere ilişkin bilgiler,
- Çocuk mevzuatına ilişkin bilgiler,
- Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinin işleyişi ile ilgili bilgiler,
- Çocukla Görüşme Odaları İle ilgili (ÇAGO) bilgiler,
- Başkanlığımızın mağdurlara yönelik yürüttüğü faaliyetler,
- Başkanlığımızın çocuk cinsel istismarı ile ilgili yürüttüğü faaliyetler ile ilgili bilgiler,
- Cinsel istismar mağduru çocuk ve yakınlarına yönelik çalışmalar,

- Cinsel istismar mağduru çocukların güçlendirilmesi, Bakanlık tarafından gerekli görülen önlemler ile sorunlu alanlara ilişkin çözüm önerileri hakkında bilgi vermek ve Komisyon tarafından hazırlanacak rapora esas olmak üzere,

Genel Müdürlüğümüz koordinatörlüğünde Başkanlığımızca bilimsel kriterlere göre hazırlanacak olan raporun gönderilmesi istenilmiştir.

Bakanlığımız ilgili birimlerinden talep edilen hususlarda bilgi alınabilmesi ve rapora esas alınacak olan verilerin değerlendirilebilmesi amacıyla, Komisyon tarafından talep edilen hususlarda karşılıklı bilgi alış verişi ve istişarelerde bulunulmuş olup, konu geniş kapsamlı olarak ele alınarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I:

KURAMSAL BİLGİ, İLGİLİ MEVZUAT ve VERİLEN HİZMETLER

1.1. KURAMSAL BİLGİ

ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI

“Çocuk” Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü’nde “1- Küçük yaştaki oğlan veya kız, 2- Soy bakımından oğul veya kız, evlat 3- Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4- Genç erkek” (Url-1) olarak tanımlanmaktadır.

Çocukluk, kanuni metinlerde belirli bir yaş aralığını esas almakta ve çocuğun hakları buna göre belirlenmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesinde; “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” denilmektedir (Ünveren, 2010).

5395 sayılı ÇKK’nın 3. maddesinde tanımlar başlığı altında “Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder.” denilmektedir.

5237 sayılı TCK’nın 6. maddesinin (b) bendinde de tanımlar başlığı altında “Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.” denilmektedir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde istismar “1-İşletme, yararlanma, 2- Birinin iyi niyetini kötüye kullanma, 3- Sömürme” olarak tanımlanmıştır (Url-2).

Zargan İngilizce sözlükte “abuse” kelimesi Türkçede “kötüye kullanma, istismar etme, kötü muamelede bulunma”(Url-3), bu kelimeye yakın anlamdaki “exploitation” kelimesi ise “faydalanma, haksız çıkar sağlama, sömürü, istifade, istismar” olarak ifade edilmiştir (Url-4). İngilizcede çocukların istismarı için kullanılan “Maltreatment” kelimesi de Türkçede “hırpalama, eziyet etme, fena muamele, kötü muamele, kötü davranma” anlamlarına gelmektedir (Url-5).

Çocuk istismarı, ABD’de literatürde “maltreatment” kötü davranma olarak kullanılabilmektedir. Kötü davranma (istismar) “Ölüm; fiziksel, cinsel, duygusal hasar; veya

çocuğa zarar verme riski ile sonuçlanan suistimal veya ihmalin kanunda fail olarak tanımlanan ebeveyn, bakıcı veya diğer bir kişi tarafından yapılan bir eylem sonucu işlenmesi veya yapması gereken eylemi yapmaması” olarak tarif edilmektedir (Lewit, 1994: 234, Aktaran: Ünveren, 2010).

Çocuk istismarı ve ihmali; anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylemlerin sonucu olarak; çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık güvenliliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sorunudur (Taner ve Bahar, 2004; Akduman ve ark., 2005).

Çocuğa karşı kötü muamele (child maltreatment), kavram olarak, fiziksel ve duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali ve çocuğa karşı ihmalkâr tavırları, çocuğun ticari araç olarak kullanılması ve teşhir edilmesini kapsamakta olup, bu davranışların çocuğa birçok farklı ortamda, farklı kişiler tarafından yapılmasıdır. Bu kişiler çocuğun anne baba veya akrabalar, çocuğun bakımını üstelenen kişiler, arkadaşlar, aile tanıdıkları (eş dost), yabancı kişiler, otorite sahibi olup çocuğa yakın olan kişiler (öğretmen, doktor, asker vb.), işveren, sağlık çalışanları, akran çocuklar olabilmektedir (Butchart, Kahane, 2006; Aktaran: Yılmaz, 2009: 8).

Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımında (Yılmaz, 2009: 8), çocukla sorumluluk, güç ve güven ilişkisi içinde bulunanlar tarafından çocuğa uygulanan her türlü eziyet ve kötü muamelenin çocuğun sağlığına, yaşamını sürdürmesine, gelişimine ya da insanlık onuruna, fiilî veya olası zararlar vermesi durumu olarak belirtilmiştir.

Çocukların yetişkinler tarafından istismar ve ihmal edilmeleri insanlık tarihi kadar eski bir durumdur. Yeni olan, 1960’ların başında olayın sistematik bir biçimde ele alınması ve karmaşık nedenlerinin bilimsel bir biçimde ortaya konulmasıdır. Eski yıllardan beri var olan çocukların örselenmesi olaylarına “çocuk istismarı” isminin verilmesi son yıllarda olmuştur.

Şiddetin önemli bir türü olan cinsel şiddet, bir kişinin cinselliğinin onun rızası olmadan herhangi bir cinsel eylem, cinsel eylem elde etme teşebbüsü, istenilmeyen cinsel yorum, teklif ya da birçok başka biçimde kullanılması olarak tanımlanabilir. Cinsel şiddette zorlama,

fiziksel güç kullanımı, psikolojik baskı, tehdit, işten atma gibi farklı güç düzeylerinde olabileceği gibi, evlilik veya flörtte tecavüz, silahlı çatışmalarda sistematik tecavüz, istenmeyen cinsel teklif ya da taciz, akıl sağlığı bozuk ya da fiziksel engellilerin cinsel istismarı, zorla evlilik ya da birlikte yaşama, çocuk evliliği, gebelikten korunma hakkının reddi ya da cinsel hastalıklardan korunma tedbirlerinin kullanılmasını engelleme, zorla çocuk düşürme, bekâret kontrolü gibi kadınların cinsel bütünlüklerine karşı şiddet eylemleri, zorla fahişelik ve cinsel sömürü amacıyla insanların pazarlanması gibi birçok farklı eylem biçiminde de görülebilir.

Her çocuk, sağlıklı ve şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkına sahiptir. Ancak dünyanın birçok yerinde, her yıl milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ya da duygusal şiddete tanık ya da mağdur olmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali, büyük bir evrensel sorun olma özelliğini günümüzde sürdürmekte olup, bunu yaşayanların üzerinde fiziksel ve ruhsal olarak, esenliklerini ve yaşam boyu gelişimlerini olumsuz etkileyecek derin izler bırakmaktadır. Bireylerde oluşan ağır etkiler, genişleyerek toplumun genel yapısını da olumsuz etkilemektedir.

Evrensel bir sorun olan çocuğun cinsel istismarının ülkemizdeki boyutları ve etkileri henüz tam olarak bilinmemekle birlikte üniversiteler bünyesinde kurulan çocuk koruma merkezleri ve sağlık bakanlığına bağlı devlet hastanelerinde kurulan çocuk izlem merkezlerinde yürütülen çalışmalar sonucu ortaya çıkan bilimsel araştırmaların bu alana ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çocuk ihmali, çocuğa bakmakla yükümlü kimsenin, çocuğun gelişimi için gerekli ihtiyaçları karşılamaması veya bu ihtiyaçları dikkate almamasıdır. Bu ihtiyaçlar sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam şartlarıdır. Çocuk ihmali çocuklara yapılan kötü muamelenin en yaygın şeklidir. Ne yazık ki ihmal, çocuk istismarı kadar görünür bir yara ve iz bırakmadığı için, istismar kadar çok dikkat çekmez ve çoğunlukla ihbar edilmez.

Çocuk İstismarı, çocuğun sağlığını, fiziki ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen bilerek veya bilmeyerek; bir yetişkin (anne, baba, teyze, kardeş, büyükanne – baba, kamu görevlisi, öğretmen, polis vb.) çocuğun içinde yaşadığı toplum tarafından yapılabilen hareketlerdir. İhmal ise, çocuğun sağlığı, fiziksel ve psikolojik gelişimi için gerekli ihtiyaçların karşılanmamasıdır. İhmal, istismara giden yolda atılan ilk adımdır. İstismar olaylarının içinde genellikle yoğun şekilde ihmal vardır. Ancak her ihmal istismara gider diye

bir kural yoktur. Çocuk ihmal ve istismarı iç içe girmiş olaylar zinciridir. Kesin sınırlarla ayrılması her zaman mümkün olmamaktadır (Bayraktar, 2015, s.39).

Çocuk ihmal ve istismarı, toplumların geçmişten günümüze getirdikleri ve günümüzden de yarınlar taşıyacakları, tamamen kaldırılması mümkün olmayan, çocukların dolayısıyla nesillerin geleceğini etkileyen insanlığın kanayan yarası olarak ifade edilen, yaygın bir davranış biçimidir (Bayraktar, 2015, s. 38).

Hangi eylemlerin çocuk ihmal ve istismarı olarak değerlendirileceği tartışmalara neden olsa da çocuk ihmal ve istismarı 7 grupta ele alınabilir.

1.1.1 Fiziksel İhmal:

Çocuğun temel tıbbi gereksinimlerinin karşılanmaması, önlenabilir rahatsızlıklardan korunmaması, ciddi bir sağlık sorununda acil ve doğru tıbbi yardımın aranmaması durumudur. Çocuğun, uzun süre boyunca yalnız bırakılması, gece geç saatlere kadar nerede olduğunun bilinmemesi ve umursanmaması, çocuğa düzenli ve besleyici öğünlerin, temiz ve yeterli giysinin sağlanmaması, çocuğun terk edilmesi, evden kovulması, yetersiz gözetilmesi, tehlikelerden korunması hususunda gerekli özenin gösterilmemesi gibi durumları içermektedir.

1.1.2 Duygusal İhmal:

Çocuğa yetersiz ilgi ve şefkat göstermek, çocuğun aile içi kötü muamele ve şiddete şahit olmasına izin vermek, çocuğun alkol ve/veya uyuşturucu kullanmasına izin vermek, çocuğun suç işleme, aşırı saldırganlık gibi uyumsuz davranışlarına destek olmak veya izin vermek, çocuğun duygusal veya davranışsal probleminde gerek duyduğu profesyonel psikolojik desteği almasına engel olmak veya geciktirmek gibi durumlar duygusal ihmal davranışları arasında sayılabilir. Fiziksel istismar vakalarının %90'ında duygusal istismarında eşlik ettiği görülmüştür (Taner ve Gökler, 2004).

1.1.3 Eğitimsel İhmal:

Çocuğun gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarının tutarlı olarak karşılanmamasıdır. Örneğin; çocuğun zorunlu yaşa gelmesine rağmen okula gönderilmemesi, okula devamlılığının sağlanmaması, okula devam etmediği bilinmesine rağmen müdahalede bulunulmaması, eğitimin başarısı için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması ve gerekli desteğin sağlanmaması gibi.

1.1.4 Duygusal İstismar:

Çocukların, onları etkileyen tutum ve davranışlara maruz bırakılarak veya gereksinimleri olan sevgi, ilgi ve bakımdan mahrum kalmaları sonucu toplumsal, bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmalarıdır. Çocuğun hapsedilmesi, uyku, yiyecek ve barınaktan mahrum bırakılması veya söz ya da hareketlerle duygusal örselenmeye maruz bırakılmasıdır (Keser, 2011, s. 9).

1.1.5 Fiziksel İstismar:

Bir çocuğa karşı kasıtlı olarak kullanılan fiziksel güç sonucunda, çocuğun beden ve ruh sağlığı, yaşamı, biyo-psiko-sosyal gelişimi veya onuru açısından zararlı durumların ortaya çıkması veya çıkabilecek olması olarak tanımlanmaktadır (Dağlı ve İnancı, 2010). Çocuğun kaza dışı fiziksel açıdan zarar görmesi ve bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır. Tokat, yumruk, tekme, sarsma gibi herhangi bir alet kullanmadan gerçekleştirilebileceği gibi kemer, sıcak su, ütü basma, hortum, sigara gibi objeler kullanılarak gerçekleştirilebilir. Yaygın bir istismar olup belirlenmesi en kolay istismar tipidir (Polat, 2004).

Bir çocuğun ölüm dâhil olmak üzere fiziksel zarar görmesi sonucunu doğuran eylemler fiziksel istismarı olarak adlandırılabilir. Çocuğu tedaviye getirmede açıklanamayan bir gecikme, çelişkili öykü, fiziksel bulgularla uyumsuz öykü, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar başka birini sorumlu tutan anne-baba, çocuğun hasarla ilgili anne, babayı suçlaması, anne, babada istismara uğrama öyküsü ve anne babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz da aşırı kaygılı görünmesi fiziksel istismarı düşündürmelidir.

1.1.6 Ekonomik İstismar:

Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyen, yaşı ve gücü ile orantılı olmayan işlerde ucuz emek olarak çalıştırılmasıdır.

1.1.7 Cinsel İstismar:

Cinsel eylemin farklı biçimleriyle çocuğun cinsel tatmin sağlama amacıyla kullanılması ya da bir çocuğun yetişkin biri tarafından cinsel haz amacıyla sömürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre: cinsel istismar, yetişkinlerin cinsel doyum için kandırarak, ikna ederek, ayartarak zorlayarak, ya da mecbur bırakarak çocukla ilişki kurması pornografiye sürüklemesidir (Bayraktar, 2015, s. 53).

Cinsel istismar tanımlamalarına bakıldığında merkezde cinsel doyum ve istismarcının yetişkin olmasına vurgu yapılır. Oysa fail sadece cinsel doyum için değil intikam almak için de çocuğu istismar edebilir. İstismarcı her zaman bir yetişkin olmayıp bir başka çocuk da olabilir. Polat'a (2001) göre cinsel istismar diğeri üzerinde belirgin bir güç veya kontrol üstünlüğüne dayanır ya da bariz bir yaş farkının olması halinde bir diğerk çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir. Her ne amaçla olursa olsun, bir çocuğun cinselliğinin bir başkası ya da başkaları tarafından kullanılması cinsel istismar olarak tanımlanabilir.

Cinsel istismar dünyanın her yerinde tüm sosyal ekonomik ve kültürel düzeydeki toplumlarda görülmektedir. Cinsel istismarda çocuğun rızası diye bir şey yoktur ayrıca şiddet içermesi de gerekmez. Çocuk istismarları arasında tanısı kolay fakat saptanması ve aydınlatılması en zor istismar türüdür. Bu nedenle ülkemizde ve dünyada bir oran vermek zordur.

Çocukta cinsel istismar yüzyıllardır bilinen bir konudur. Bununla beraber son yıllarda çocukluk cinsel istismarında bir artış söz konusudur. 1998'de Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk ve ergenlerin binde 1.6'sının cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir. Başka ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda da benzer oranlardan söz edilmektedir (Putnam, 2003 Aktaran: Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007;). Ülkemizde ise Trakya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, aile içi cinsel istismarın %1.4 oranında olduğu bulunmuştur (Koten ve ark., 1996).

Bununla birlikte Bahar ve arkadaşları (2009), araştırmalarında Türkiye'de çocuk istismarı konusunda %78'lik bir oran ile duygusal istismarın öne çıktığını, onu takiben %24 görülme sıklığı ile fiziksel istismar ve %9 ile cinsel istismarın geldiğini ifade etmiştir.

Zoroğlu ve arkadaşları ise (2011'de) yaptıkları çalışmalar sonucunda Türkiye'deki oranları şu şekilde vermişlerdir: Çocuk ihmali %16,5, duygusal istismar %15,9, fiziksel istismar %13,5, cinsel istismar %10,7.

Ali Kaşifoğlu ve arkadaşları da (2006) Türkiye'de liseye devam eden kız öğrencilerin en az %13,4'ünün çocukluk çağı cinsel istismarına maruz kaldığını belirtmektedir.

Literatüre bakıldığında cinsel istismara ilişkin farklı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Glaser’a (1991; Aktaran: Taneli, Albayrak, Sivrioğlu, 1999) göre en sık kullanılan tanım: “Gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve erişkinin tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilerek rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları veya sosyal tabu ve aile rollerini çiğneyen cinsel aktivitelerde yer almalarıdır”.

Yine bir başka tanıma göre cinsel istismar, 18 yaşından önce, kendisinden en az beş yaş büyük bir kişi ya da kendisinden en az iki yaş büyük bir aile bireyi tarafından okşamaktan cinsel ilişkiye kadar değişen herhangi bir düzeyde cinsel yakınlığa hedef olma olarak da belirtilebilmektedir. Cinsel organlarını çocuğa göstermekten, çocuğu soyunmaya ya da belirli beden bölgelerini göstermeye zorlama, genital organları elleme, elle ya da ağızla uyarma, vajinal ya da anal ilişki, çocuğu fahişeliğe itme ya da pornografi amacıyla kullanmaya kadar uzanan her türlü eylem cinsel istismar kapsamında yer almaktadır (Şar, 1998).

Çocuğun, bir erişkin ya da yaşça ya da gelişimsel olarak kendinden büyük bir başka çocuk tarafından ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay veremeyeceği, kanunlara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere; karşı tarafın cinsel doyumunun sağlanması amacıyla karıştırılması çocuğun cinsel istismarı olarak tanımlanmaktadır (Z-Page, 2004).

Uluslararası Çocuk istismar ve ihmalini Önleme Derneği çocuk cinsel istismarını, *“rıza yaşının altında bulunan bir çocuğun cinsel açıdan olgun bir yetişkinin cinsel doyumuna yol açacak bir edim içinde yer alması ya da bu duruma göz yumulması”* şeklinde genişleterek tanımlamıştır. Bu tanım, cinsel edimin herhangi bir araç kullanılarak yapıldığı veya yapılmadığı; genital ya da fiziksel temas içerdiği veya içermediği; çocuk tarafından başlatıldığı veya başlatılmadığı ve zarar verdiği ya da vermediği gibi bütün durumları kapsamaktadır (Finkelhor, 1987; Hobbs, Hanks ve Wyne, 1993; Aktaran: Z-Page, 2004:105). Çocukların maruz kaldığı cinsel istismar çeşitleri; temas içermeyen istismar (cinsel öneri, seksi konuşma ve yorumlarda bulunma, teşhircilik), röntgencilik, cinsel organlara dokunma, oral seks (oral-vajinal, oral-penil, oral-anal ilişki), interfemoral ilişki (çocuğun bacakları arasına penisin yerleştirilmesi), cinsel penetrasyon (anal, genital, parmak, cisim), cinsel sömürü

(çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşu) olarak yedi gruba ayrılmıştır (Faller, 1989; Haugaard, 2000; Aktaran: Z-Page, 2004:105).

Cinsel istismar, çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesidir. Bir başka ifade ile ‘çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin seksüel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilir’ (Hancı, 2002; Aktaran: Ünveren,2010:20). Tecavüz, ensest, çocuk pornografisi, teşhircilik, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografi film seyrettirme, cinsel organları okşama, oral sekse kadar değişen eylemler cinsel istismar kavramı içindedir (Hancı, 2002; Aktaran: Ünveren,2010:20, Polat, 2004).

Son yıllarda geniş anlamı ile cinsel içerikli tüm davranışların istismar kavramı kapsamına alınması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır (İşeri, 2008).

İstismar, çocuk ya da ergen ile kan bağı olan ya da ona bakmakla yükümlü birisi tarafından yapılmışsa bu durum ensest olarak adlandırılır (İşeri, 2008).

Ensest aile içinde meydana gelen bir cinsel istismar biçimidir. Kanunen evlenmelerine izin verilmeyen iki kişi arasındaki cinsel ilişkiyi ifade etmektedir. Ensest çocuğun bir başka aile üyesi tarafından cinsel istismara maruz bırakılması olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk çağı cinsel saldırı ve istismarlarının %20-25’ini ensest olguları oluşturmaktadır (Bayraktar, 2015, s. 61).

Ensestlerin çoğu baba ensesti olup nadiren anne ensesti de vardır. Ensest ilişkinin aile içi erkek üyelerden (baba, ağabey, erkek kardeş, amca, dayı, dede) birisi tarafından gerçekleşmesi oldukça yaygındır. Dünyanın başka ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de ensest olaylarının çoğunluğu gizli kalmaktadır.

Ensest ilişki, mağdurlarının ve çevresinin suçluluk, utanma, damgalanma korkuları nedeniyle genellikle ilgili kurumlara bildirmemekte uzun süre olay gizli kalabilmektedir. Ensestin varlığını ve ensestin çocuğa yönelik cinsel saldırı olduğunu kabul etmek, ensest karşısında iyi işleyen bir sistemin geliştirilebilmesi için vazgeçilmez noktalardır.

Çocuğun cinsel istismarı ve özellikle de ensest konusunda Türkiye'de az sayıda çalışma bulunmaktadır. Cinsel istismarların büyük bir çoğunluğu bildirilmeyip gizli kaldığı için kesin bir oran vermek mümkün olmamaktadır. Ancak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tahminlerine göre dünya genelinde kız çocukların yüzde 20'si ve erkek çocukların yüzde 10'u çocukluk döneminde cinsel ilişkiye zorlanmakta ya da diğer cinsel şiddet türlerine maruz kalmaktadır.

1.2. İLGİLİ MEVZUAT

Bu bölümde çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası mevzuata yer verilmiştir.

1.2.1. ULUSAL MEVZUAT

Ülkemizde son yıllarda yaşanan adalet sistemindeki değişim ve dönüşüm sürecinde, çocuklarla ilişkili uygulamalarda önemli ilerlemeler gerçekleştirilmiş; bu kapsamda mevzuat güçlendirilmiş, örgütlenmede değişikliklere gidilmiş ve çocuk koruma uygulamalarında kalite standartlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de çocuk adalet sistemini multi-disipliner bir bakış açısıyla geliştirme çalışmaları 2005 yılından bu yana, özellikle de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili ikincil mevzuatın kabulüyle birlikte ivme kazanmıştır.

a. Anayasa

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41 inci maddesinde; "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" hükmünü içermektedir. Bu maddede belirtilen çocuğun korunması ifadesinden çocuk istismarı da dâhil çocukların her türlü olumsuz duruma karşı devlet tarafından korunmasının anayasal güvence altında olduğu belirtilmektedir.

b. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

- Türk Ceza Kanununun "Çocukların cinsel istismarı" kenar başlıklı 103 üncü maddesine göre;

“(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suğun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suğun;

a) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğuunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,

d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğu bulunan kişiler tarafından,

e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”

Kanun metninde çocukların cinsel istismarı fiilleri suç olarak tanımlanmış; erişkin kişilere karşı işlenen fiiller açısından cinsel saldırı ifadesi kullanılmasına rağmen, çocuklar açısından cinsel istismar ifadesi kullanılmıştır.

- Türk Ceza Kanununun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu için sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilecektir.
- Türk Ceza Kanununun “Reşit olmayanla cinsel ilişki” kenar başlıklı 104 üncü maddesine göre;

“(1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur.”

Söz konusu maddede reşit olmayan kişiyle cinsel ilişki bağımsız bir suç olarak tanımlanmasına rağmen on beş yaşını doldurmuş bir çocuk gayri resmi olarak evlendirildiğinde, bu çocukla cinsel ilişkiye giren eş, şikâyet edilmediği sürece cezalandırılmamaktadır. Burada şikâyet hakkı sadece mağdura tanınmıştır. Bu nedenle mağdurun şikâyeti yoksa kişi cezalandırılmayacaktır.

18 yaşından küçük kişiler çocuk olduklarından, yargı kararıyla ergin olsalar bile bu şikâyet kavramını ne derece sağlıklı değerlendirebilecekleri tartışmaya açıktır. On beş yaşında bir kız

çocuğunun kendisine eş olarak seçilen kişiyi hapse girmesi pahasına şikâyet etmesi çok zordur; zira bu durum yine en çok söz konusu kız çocuğunu mağdur etmektedir.

- Türk Ceza Kanunu açısından bakıldığında çocuk kızla gayri resmi olarak evlenen erkek için 103 üncü ve 104 üncü madde kapsamında bir cezalandırılma söz konusudur. Ayrıca, bu evliliğe destek veren, cevaz veren yasal temsilci, veli ya da vasi için de azmettiren kişi olarak Türk Ceza Kanununun 38 inci maddesi kapsamında aynı ceza öngörülmektedir. Türk Ceza Kanununun “Azmettirme” kenar başlıklı 38 inci maddesinin birinci fıkrasına göre; “Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.”

Yedinci bölümde ise “Genel Ahlaka Karşı Suçlar” başlığı altında yer alan müstehcenlik kavramı toplumun genel ahlakını tehdit edebilecek bir konu olarak değerlendirilmiştir. Yedinci bölümde yer alan bazı suçlar şunlardır;

- 227. maddenin 1. paragrafında çocukları fuhuş yapmaya yönlendiren ve yapmasında etkili olan kişilerin eylemleri suç kapsamında değerlendirilmekte ve cezalandırılmaktadır. 3. paragrafta fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişilere, 4 paragrafta ise cebir, tehdit, hile ya da çaresizlikten yararlanarak kişileri fuhuşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişilere hapis cezası öngörülmektedir. Ayrıca 5. paragrafta nüfuz sahibi kişilerin bu suçu işlemesi halinde ceza yarı oranında arttırılmaktadır.
- 226. maddenin 1. paragrafında müstehcen materyallerden bahsedilerek, bu materyalleri çocuklara sağlayan kişilere hapis cezası düzenlenmektedir.
- 226.maddenin 2. paragrafında müstehcen materyalleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişiye hapis ve para cezası öngörülmektedir.

a. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” kenar başlıklı 236’ncı maddesinde; “(1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.”

- Ceza Muhakemesi Kanununun 184. Maddesine göre; suça sürüklenen çocuğun duruşması kapalı olarak yapılır. Kapalı bir duruşmadaki açıklama ve görüntülerin gizliliğinin alenen ihlali suçtur (TCK m. 285/3). Benzer şekilde, süreli yayın yolu ile suça sürüklenen çocukların kimliklerinin açıklanması veya tanınmasına sebebiyet verilmesi de suçtur (Basın Kanunu m. 21).

b.5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

- 5395 Sayılı ÇKK’nın amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esaslarını düzenlemektir. Bu kanun; korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili alınacak tedbirlerin ve suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik önlemlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri içermektedir. ÇKK’nın 3. maddesinde çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi temsil etmektedir.
- Ç.K.K 4. maddede temel ilkeler başlığında çocuk haklarının korunması amacıyla;
 - a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
 - b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
 - c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmaması,
 - d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
 - e) Çocuğun ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
 - f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
 - g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri yer almıştır.
- Çocuk savcısı, soruşturma evresinde, gerekli ise, çocuk hâkiminden “koruyucu ve destekleyici tedbir” kararı vermesini isteyebilir (ÇKK m. 15/3). Cumhuriyet savcısı, çocuğa yüklenen suçtan dolayı Ceza Muhakemesi Kanunu m.171’deki koşulların varlığı halinde, kamu davasının açılmasının üç yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir (ÇKK m.19).
 - Mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur. (ÇKK m. 35). Ayrıca ÇKKY’nin 20/4. maddesi uyarınca çocuk hakkında suç tarihi itibarıyla adli tıp uzmanı, psikiyatrist veya uzman hekimden görüş alır.

Ayrıca korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, bu kararların yerine getirilmesinde kurumların görev ve sorumluluklarına ilişkin hükümleri kapsayan **“Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik”** mevzuatımızda yer almaktadır.

b. Diğer Kanunlar

- Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen **“6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”**
- Aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsayan **“4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”**

Çocuk ile ilgili mevzuatımızda yer alan diğer kanunlardır.

1.2.2. ULUSLARARASI MEVZUAT

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90 ıncı maddesinde, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

a. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler tarafından 1990 tarihinde yürürlüğe konan Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye’de 1995’te uygulanmaya başlanmıştır.

- Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1 inci maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır.
- Sözleşme’nin 3 üncü maddesinde; “ 1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve

yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.”

- Sözleşmenin 12 nci maddesinin birinci fıkrasına göre; “Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar.” İkinci fıkrasına göre; “Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adlî veya idarî kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi, fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.”
- 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasında; “2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.”
- Sözleşmenin 36’ncı maddesinde; “Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.”
- 40’ıncı maddesinin birinci fıkrasında; “1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.” denilmektedir.

b. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü Ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)

Lanzarote Sözleşmesi Suç Sorunlarına Dair Avrupa Komitesi’nin altında 2005 yılında oluşturulan Çocukların Cinsel İstismar ve Sömürüye karşı Korunmasına İlişkin Uzmanlar Komitesi tarafından Türkiye de dahil Avrupa ve diğer ülkelerdeki yasal düzenlemeler, iyi uygulamalar, soruna dair akademik ve diğer araştırmalar kullanılarak hazırlanmıştır.

Sözleşme 25 Ekim 2007 tarihinde İspanya’nın Lanzarote Adasında gerçekleştirilen bir Bakanlar Kurulu toplantısıyla imzaya açılmış ve 1 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe

girmiştir. Türkiye tarafından 7 Aralık 2011 tarihinde onaylanan Lanzarote Sözleşmesi, Türkiye açısından 1 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- Lanzarote Sözleşmesinin 3 üncü maddesine göre;
 “Bu Sözleşme amacı için:
 a- "Çocuk" 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi anlamına gelir;
 b- "Çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarı" bu Sözleşmenin 18 ile 23'üncü maddelerde belirtilen davranışları içerir;
 c- "Mağdur" cinsel sömürü veya istismara maruz kalan herhangi bir kişi anlamına gelir.”
- Aynı Sözleşmenin 18 inci maddesine göre;
 “(1)Tarafların her biri, aşağıdaki kasti davranışların suç teşkil etmesinin sağlanması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır:
 a. ulusal yasanın ilgili hükümlerine göre cinsel faaliyet için yasal yaşa ulaşmamış bir çocukla cinsel faaliyetlerde bulunmak;
 b. çocukla aşağıdaki koşullarda cinsel faaliyetlerde bulunmak:
 – baskı, zorlama, tehdit kullanılması veya,
 – aile içi de dahil olmak üzere, tanınmış bir güven, otorite veya nüfuzun suistimal edilmesi veya,
 – çocuğun, zihinsel veya fiziksel bir engeli veya bağımlı durumda olması nedeniyle, özellikle zayıf durumunun suistimal edilmesi.
- Lanzarote Sözleşmesi'nin 4. Maddesi "Taraflardan her birinin çocukların her tür cinsel sömürüsünü ve istismarını engellemek ve çocukları korumak için gerekli yasal ve diğer önlemleri alacağını" belirttikten sonra madde madde giderek alınacak somut önlemleri sıralamaktadır. Bununla birlikte Sözleşme bu önlemlerin alınması için gerekli yasal düzenlemelere ilişkin bir açıklamada bulunmamaktadır. Birçok örnekte, sözleşmenin maddeleri üye ülkelerin ceza yasalarına aktarılmıştır.

c. Avrupa Parlamentosu Ve Konseyinin Çocuk Pornografisi ve Çocukların Cinsel Sömürüsü ve Çocuk İstismarı ile Mücadeleye Yönelik 2011 / 92 Direktifi

Avrupa Parlamentosu Ve Konseyinin Çocuk Pornografisi ve Çocukların Cinsel Sömürüsü ve Çocuk İstismarı ile Mücadeleye Yönelik 2011 / 92 Direktifi 13.11.2011 tarihinde kabul edilmiştir.

- Direktifin tanımlar maddesinde;
 (a) "Çocuk" 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi anlamına gelir;

(b) 'Cinsel rıza yaşı' yaşı'n alt sınırı anlamına gelir, ulusal hukuka uygun olarak, bir çocukla cinsel aktivitelerde bulunmak yasaktır;

Şeklinde belirlenmiştir.

Diğer Düzenlemeler;

- Madde 3: Cinsel İstismar İle İlgili Suçlar

1- Üye Devletler, 2-6. paragraflarda yer alan kasıtlı davranışları hüküm altına almak için gerekli tedbirleri almak için cezalandırılabilir.

2- Cinsel amaçlı olarak, cinsel rıza yaşına henüz erişmemiş bir çocuğun cinsel aktivitelere tanık olmasına neden olan, aktiviteye katılmamış dahi olsa, en az 1 yıl hapis olmak üzere maksimum oranda cezalandırılır.

3- Cinsel amaçlı olarak, cinsel rıza yaşına henüz erişmemiş bir çocuğun cinsel istismara tanık olmasına neden olan, aktiviteye katılmamış dahi olsa, en az 2 yıl hapis olmak üzere maksimum oranda cezalandırılır.

4- Cinsel rıza yaşına ulaşmamış bir çocuğu cinsel etkinliklere katmak, en az 5 yıl hapis olmak üzere maksimum oranda cezalandırılır.

5- Bir çocuk, cinsel aktivitelere katmak:

(i) İstismar, çocuk üzerinde güven, etki veya otoriteye sahip tanımlanmış bir pozisyon tarafından yapılırsa, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 8 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, ve eğer çocuk bu yaşı'n üzerinde ise en az 3 yıl hapis ile cezalandırılır,

(ii) İstismar, özellikle savunmasız bir durumda olan çocuğa yapılırsa, zihinsel ya da fiziksel engellilik veya bağımlılık bir duruma sahip olma gibi, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 8 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaşı'n üzerinde ise en az 3 yıl hapis ile cezalandırılır,

(iii) Güç, zor veya tehdit kullanıldıysa, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 10 yıl hapis olmak üzere maksimum terim ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaşı'n üzerinde ise en az 5 yıl hapis ile cezalandırılır,

6- Üçüncü bir kişi ile cinsel aktiviteler içinde bir çocuğa güç, zor ve tehdit kullanıldıysa, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 10 yıl hapis olmak üzere maksimum terim ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaşı'n üzerinde ise en az 5 yıl hapis ile cezalandırılır.

- Madde 4: Cinsel Sömürü İle İlgili Suçlar

1- Üye Devletler, 2-7. paragraflarda yer alan kasıtlı davranışları hüküm altına almak için gerekli tedbirleri almak için cezalandırılabilir.

2- Pornografik gösterilere katılması için bir çocuğu zorlama ve buna neden olma veya bu amaçlarla bir çocuğu sömürme veya ondan faydalanma, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 5 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 2 yıl hapis ile cezalandırılır,

3- Pornografik gösterilere katılması için bir çocuğu zorlama ve zor kullanma veya bu amaçlar için onu tehdit etmek, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 8 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 5 yıl hapis ile cezalandırılır,

4- Kasten bir çocuğun katılımını içeren pornografik gösterilerde yer alması, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 2 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 1 yıl hapis ile cezalandırılır,

5- Çocuk fuhuşuna katılımı için bir çocuğu zorlama veya buna neden olma, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 8 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 5 yıl hapis ile cezalandırılır,

6- Çocuk fuhuşu için çocuğa zor ve güç kullanma veya bu amaçlar için onu tehdit etme, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 10 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 5 yıl hapis ile cezalandırılır,

7- Bir çocuğu cinsel aktivitelere teşvik etme, çocuğu fuhuşa yöneltme, eğer çocuk cinsel rıza yaşına erişmemiş ise, en az 5 yıl hapis olmak üzere maksimum oran ile cezalandırılır, eğer çocuk bu yaştan üzerinde ise en az 2 yıl hapis ile cezalandırılır,

- Madde 8: Rıza Dışı Cinsel Faaliyetler

1- Madde 3 (2) ve (4) dahil olarak, yaş ve psikolojik ve fiziksel gelişimi veya olgunluk derecesine göre yakın olan akranları arasındaki rızaya dayalı cinsel faaliyetler, uygulanan herhangi bir kötü eyleme dahil dahil olup olmadığına karar vermek Üye Devletlerin takdirine içinde olmalıdır.

2- Psikolojik ve fiziksel gelişim veya olgunluk derecesi ve yaşları birbirine yakın olan, cinsel rıza yaşına erişmiş veya akranlar arasındaki rızaya dayalı ilişki bağlamında gerçekleşen bir pornografik gösteride, pornografik gösteri için para veya diğer bir karşılık almıyorsa, veya takas kullanmıyorsa, uygulanan herhangi bir sömürüye veya istimara dahil olup olmadığına karar vermek Üye Devletlerin takdirine içinde olmalıdır.

3- Bu Madde 5 (2) ve (6) Malzeme içeren cinsel rıza yaşına erişmiş çocukların yer aldığı materyalleri satın alma veya elinde bulundurma, çocukların rızasıyla yalnızca kişinin özel kullanımı için bu materyalleri üretmek ve bundan gelir elde etmenin istismar ve ihmal davranışından uzak olup olmadığına karar vermek Üye Devletlerin takdirine içinde olmalıdır.

- Madde 9: Ağırlaştırıcı Hükümler

Aşağıdaki koşullar Madde 3 ila 7 belirtilen suçların unsurlarının bir parçası değildir. Üye Devletler, ulusal hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, 7 Madde 3'de belirtilen ilgili suçlara ilişkin, ağırlaştırıcı koşulların olarak kabul edilebilir olmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacaktır.

Aşağıdaki hükümler bu ağırlaştırılmış durumu belirler:

- a) Çocuğa karşı suç özellikle onun incinebilir bir durumda olduğu durumlarda işlendiğinde; örneğin çocuğun fiziksel ya da zihinsel olarak engelli, yetersiz ve birine bağımlı olarak hayatını devam ettirme halinde olduğu durumlar;
- b) Suç aile bireylerinden biri tarafından işlendiğinde, çocuğun bakımını resmi olarak üstlenmiş ve bu yetki ve güveni kötüye kullanıldığı durumlarda;
- c) Suç birden fazla kişi ile birlikte işlendiğinde;
- d) Suçun 24 Ekim 2008 Organize Suçla Mücadele Konsey Çerçeve kararı 2008/841/JHA kapsamında işlenmesi durumunda;
- e) Failin aynı suçtan daha önce hüküm almış olması durumunda
- f) Failin kasten veya pervasızca çocuğun hayatını tehlikeye attığı durumlarda; ya da
- g) Suçun ciddi boyutta şiddet içermesi ve kalıcı hasar oluşturması durumlarında

d. Diğer Mevzuat

Ülkemizin çocuk istismarına yönelik taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmeler şunlardır:

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi
- Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocukların Satılmaları, Çocuk Fuhşu Ve Pornografisi Konusundaki Ek İhtiyari Protokol
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokol
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Küçüklerin Korunması İçin Kurallar

- Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar (Beijing Kuralları)
- Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

1.3. ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN ÇOCUK ADALETİ ALANINDA VERİLEN HİZMETLER

1.3.1. MERKEZ TEŞKİLATTA VERİLEN HİZMETLER

1.3.1.1. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce Sunulan Hizmetler

Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü kurumlarında bulunan çocukların topluma yeniden kazandırılmasına yönelik çalışmalar çok yönlü olarak yürütülmektedir. Bunların başında uluslararası standartlar ölçüsünde kurumların fiziki şartlarının iyileştirilmesi, çocuklarla çalışan nitelikli personelin istihdamı ve bu personele yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler ile çocuklara yönelik eğitim- iyileştirme faaliyetleri gelmektedir.

1.3.1.1.1. Mevcut Durum ve Fiziki Düzenlemeler:

Yasal düzenlemelerle tutuklu çocuklar kendilerine ait Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında, çocuk sayısının az olduğu ve çocuk kapalı ceza infaz kurumunun olmadığı yerlerde ise yetişkin ceza infaz kurumlarının çocuklar için ayrılmış bölümlerinde tutulmaktadır. Çocuk Eğitimevleri ise çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdümlerle yerine getirildiği tesislerdir. Bu kurumlarda firara karşı engel bulunmaz. Kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır.

Eğitimevlerinde öğrenimlerine devam eden çocuklar 21 yaşına kadar bu kurumlarda kalabilmektedirler. Aynı zamanda çocuklar; yaş ve eğitim durumlarına göre ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarına, okullarında gerçekleştirilen sosyal aktivitelere, spor faaliyetlerine, öğrenimleriyle ilgili olarak kendilerini geliştirebilecekleri yabancı dil, bilgisayar, üniversite hazırlık, meslek eğitimi vb. kurslara devam edebilmekte, açık öğretim, üniversite ile ilgili sınavlara kurum dışında girebilmekte, tiyatro, konser, spor karşılaşmaları

gibi toplum içindeki sosyal etkinliklere kurum eğitimcileri ve uzmanlar gözetiminde katılabilmektedirler.

Ceza infaz sistemi içerisinde bulunan hükümlü ve tutuklu çocuklar eğitim ve iyileştirme çalışmaları için gerekli altyapı ve donanımına sahip, çocuklarla ilgili özel eğitim almış uzman personel ve infaz koruma memurlarının istihdam edildiği eğitim ve öğretime dayalı kurumlardan oluşan altı müstakil çocuk ceza infaz kurumumuzda bulunmaktadır. Bu çocuklarımızdan tutuklu olanlar odalarında tek başlarına kalabildikleri ve firara karşı engelleri olan uluslararası standartlara uygun 3 kapalı ceza infaz kurumunda (İstanbul, Ankara, İzmir), hükümlü çocuklar ise firara karşı engeli bulunmayan 3 çocuk eğitimevinde (Ankara, İstanbul, Denizli) bulunmaktadır. Kurumlarda; müstakil 6 çocuk kurumunda 1055, karma kurumlarda ise 1483 olmak üzere toplam **2538 çocuk** bulunmaktadır.(08/06/2016)

2002 yılı ve sonrasında bütün çocukları müstakil kurumlarda barındırma hedefini gerçekleştirmek amacıyla, çocukların yalnız başlarına kalabilecekleri, eğitim, iyileştirme ve sosyal alanlar ile donatılmış modern kurumlar inşa edilmiş, bu sayede **2002** yılında tutuklu çocukların yalnızca **%4 'ü** müstakil çocuk kapalı ceza infaz kurumunda barındırılabilen iken(Elmadağ, Elazığ, İzmir) **2015** yılında ise tutuklu çocukların yaklaşık **% 45 'i** müstakil çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında barındırılır duruma gelinmiştir.

Öte yandan çocuk ceza infaz sistemine uygun olmayan ve fiziki olarak da ekonomik ömrünü dolduran Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk Eğitimevi kapatılmıştır. Onların yerine yeni mimari proje kapsamında 2012 yılında Ankara ve 2015 yılında İstanbul Çocuk Eğitimevleri hizmete açılmıştır. Hükümlü kız çocukları ise 2013 yılından itibaren Denizli Çocuk Eğitimevinde barındırılmaya başlanmıştır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü mali yatırım programı kapsamında; Hatay, Tarsus, Diyarbakır, Kayseri ve Çorlu'da **288 kişi** kapasiteli 5 adet Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun inşaatı planlanmış ve planlamaya devam etmektedir.

Yeni açılacak kurumlar ile çocuklar, tek başına uyuyabilecekleri, özbakım ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri odalarda kalabilecekler böylece çocukların birbirlerine ihmal ve istismar davranışlarında bulunma riskleri ortadan kaldırılacaktır. Kurumlarda eğitim ve iyileştirme çalışmalarının yürütüldüğü; derslik, grup çalışma odası, görüşme odası, çok amaçlı salon, spor salonu, atölye benzeri alanların sayısı ve niteliği artırılacaktır. Çocuk kurumlarının sayısının

arttırılması ile çocukların evlerine dolayısıyla ailelerine ve kültürel çevrelerine daha yakın bölgelerde barındırılmaları sağlanmış olacaktır.

1.3.1.1.2. Personele Yönelik Eğitimler:

Çocuklarla çalışmak yetişkinlerle çalışmaktan ayrı bir mesleki bilgi, beceri ve donanım gerektirmektedir. Bu nedenle, kurumlarımızda çocuklarla çalışan yönetici ve personelin, bu grubun içinde bulunduğu fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim özelliklerini bilmeleri, bu gelişim dönemi özelliklerine uygun yaklaşım konusunda gerekli bilgi, beceri ve tutuma sahip olmaları gerekmektedir.

Bu doğrultuda; ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların topluma kazandırılması için çalışan personelin psiko-sosyal ve yönetim becerilerinin güçlendirilmesi amacıyla da Ardıç Programı adı verilen hizmet içi eğitim programı geliştirilmiştir. Bu program kapsamında, Psiko-Sosyal Yardım Servisi uzmanları (sosyal hizmet uzmanı ve psikologlar) tarafından bireysel ve grup çalışmaları yoluyla uygulanmak üzere psiko-sosyal destek ve müdahale programları ile kurumda görev yapan kurum müdürleri, infaz ve koruma memurları ile diğer personelin kapasitelerinin güçlendirilmesi çalışmaları kapsamında Personel Eğitim Programı geliştirilmiştir.

Bu program içinde, kurumda bulunan çocuklara yaklaşım ilkeleri, ergenlik dönemi özellikleri, olumlu davranış kazandırma, kişilik gelişimi, ulusal ve uluslararası mevzuat, ihmal ve istismar, kurum içi iletişim, ekip çalışması (biz olmak), önyargı, imaj ve tükenmişlik, halkla ilişkiler ve sivil toplum kuruluşları ile çalışma, protokol kuralları, yönetim becerilerinin artırılması, mobbing, duyguların yönetimi, müzakere ve arabuluculuk, krize müdahale vb. konularda eğitimler verilmektedir. Eğitimlerin sürekliliğinin sağlanması amacıyla da eğitim merkezlerimizde belirli periyotlarda hizmetiçi eğitimler şeklinde verilmeye devam edilmektedir.

1.3.1.1.3. Çocuk Müdahale Programları:

Psiko-Sosyal Yardım Servisi uzmanları tarafından kurumda bulunan çocuklar ve aileleri ile infaz ve koruma memurlarına uygulanmak üzere, psiko-sosyal destek ve müdahale programı (Kişilik Gelişimi, Güvenli Davranış, Bağımlılık Müdahale, Aile Eğitimi, Öfke Kontrol Programı, Cinsel Suçlar için müdahale programı ve seminerler (üreme ve cinsel sağlık, bağımlılık önleme, sigaranın zararları, yaşam düzeni, istismardan korunma, internet medya,

öfke/stres, iletişim) geliştirilmiştir. Kurumlarda bulunan çocukların psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olmak, davranış değişikliği yaratmak, kişilik gelişimlerini desteklemek, sorun yaşanan alanları güçlendirmek ve çocukları topluma dönüşe hazırlamak amacıyla geliştirilen bu programlar, Genel Müdürlüğe bağlı kurumlarda sürekli kullanılan programlar olarak yapılandırılmıştır. Ardıç Programına ilişkin revizyon çalışmaları 2015 yılında gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda 2015 yılı içinde, hükümlü-tutuklu çocuklar için ve çocuklarla çalışan personele yönelik geliştirilmiş olan Ardıç Eğitim programlarına (psiko-sosyal destek ve müdahale programı ile personel eğitim programı) ilişkin revizyon çalışmaları yürütülmüştür. Bu kapsamda 11 eğitim /çalıştay düzenlenmiş, 93 kişiye pilot uygulama eğitimi verilmiş ve eğitim materyalleri basıma hazır hale getirilmiştir.

1.3.1.1.4.BİSİS Projesi:

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü tarafından çağdaş infaz anlayışının beklentilerine en iyi şekilde cevap vermek, yapılan ve yapılmakta olan çalışmaların niteliğini ve kapsamını bir adım ileriye taşımak amacıyla, ulusal ve uluslararası pek çok proje yürütülmektedir.

Bu doğrultuda Avrupa Birliği'nin mali, UNICEF'in teknik desteği ile 2010-2014 tarihleri arasında geliştirilen projeler ile Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi”(BİSİS) çocuk ceza infaz kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır. Risk değerlendirmesini de içine alan, hükümlülere yönelik tüm çalışmaların bütünsel ve nitelikli yürütülmesine yönelik kapsamlı, ölçme-değerlendirme ve denetlemeyi de içinde barındıran bir sistemdir.

Söz konusu sistem; risk değerlendirme aracı olan araştırma -değerlendirme formu (ARDEF) ile bireysel risklerin ve ihtiyaçların değerlendirilmesine, her çocuğun biyolojik-psikolojik ve sosyal özelliklerini öne çıkaran ve buna uygun yaklaşımların geliştirilmesine, kişiye özel rehabilitasyon programının uygulanmasına olanak sağlamaktadır. Bu sistem ile çocukların tahliye sonrasına hazırlık süreci kuruma girişleri ile başlamakta olup kurumdaki tüm yaşantıları buna göre planlanmaktadır. BİSİS sistemi ile kurum içi ve kurumlararası ortak bir dil ve uygulama birliğinin sağlanması ile her çocuk için bilimsel temelli yüksek standartlarda hizmete erişim mümkün olabilecektir.

BİSİS içerisindeki uygulamalardan en dikkat çekici noktalardan biri de “ Grup Liderliği” kavramıdır. Grup lideri, bir odadaki çocuklardan sorumlu olan, onlara rehberlik yapmaktan

sorumlu, iletişim becerileri ve sorun çözme becerisi yüksek, pedagojik temelli grup liderliği eğitimi almış infaz ve koruma memurunu ifade etmektedir. Her grup lideri, çocukların ortak yaşam alanlarında görev yapacak ve 10-15 çocuktan sorumlu olacaktır. Böylece çocukları daha yakından tanıma fırsatı bulacak, ihtiyaçlarını ve gelişimlerini izleyebilecek, kurumdaki yaşamlarını planlayarak, topluma hazırlama konusunda örnek rol model olma işlevini yerine getirecektir.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemine yönelik, 2015 yılı içinde çeşitli meslek gruplarına eğitimler verilmiştir. Bu kapsamda grup liderliği eğitimi ve çocuğun kuruma girdiği anda formları dolduran kurum kabul personeli, kurum müdürleri, 2.müdür, sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmene yönelik 602 kişiye eğitimler verilmiştir.

1.3.1.1.5.Türk Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar ve Mağdurlarla İlgili Çalışmaların Geliştirilmesi Projesi:

16 Ocak 2009 tarihinde başlayan AB projesidir. Ana yararlanıcısı ve uygulayıcısı Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüdür. Projenin amacı, suç mağdurları ve çocuk çalışmaları ile ilgili denetimli serbestlik hizmetlerinin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi, suç mağdurlarının rehabilitasyonunun sağlanması ve çocukların yeniden suç işlemelerinin önlenmesidir. Proje kapsamında, çocuk denetimli serbestlik hizmetleri ve mağdur hizmetlerine ilişkin iletişim stratejileri konularında çalışmalar yapılmıştır. Denetimli serbestlik altındaki çocuklara ve suç mağdurlarına ilişkin ulusal standartlar ve politika belgeleri oluşturulmuş, şube müdürlüklerinin görüşleri alınarak son şekli verilmiştir. Proje 28 Eylül 2010 tarihinde tamamlanmıştır.

Bu proje sonrasında mevcut sistemin yasal ve idari açıdan yeniden ele alınması gerektiği kanaatine varılmış, yapılan analiz çalışmaları sonrasında mağdur hizmetleri sanık odaklı denetimli serbestlik hizmetlerinden ayrı olarak kurgulanmıştır. Bu projede elde edilen materyaller yeni sisteme revize edilerek aktarılacaktır.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile ülkemizde suça sürüklenen çocuklar hakkında yeni bir uygulama dönemi başlamıştır. İlgili Kanun ile çocuklara yönelik uygulanacak tedbir ve uygulamaların usul ve esasları belirlenmiş; çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması, tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında

toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması hedeflenmiştir. Mevzuatsal düzenlemeler ile çocuklara yönelik hapis cezasına alternatif tedbirler getirilmiş; denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, çocuğun eğitime devam etmesi, örgün eğitime devam etmiyorsa meslek eğitimi alması, ceza infaz kurumu dışında denetim ve takip altında tutulması, tedavi olması, rehberlik hizmetlerinden yararlanması vb. hususlara ilgili mevzuatlarda yer verilmiştir.

Bu kapsamda denetimli serbestlik sisteminin ülkemizde kurulduğu 2005 yılından bugüne **141.749** çocuk denetimli serbestlik altında alınmış, 2016 Mayıs ayı itibarıyla **14.262** çocuk hakkındaki kararın infazına da devam edilmektedir.

Çocuk denetimli serbestlik kararlarının infaz süreci, politika geliştirilmesi, iyileştirme ve müdahale gibi tüm çalışmaların takip, değerlendirme ve geliştirilme çalışmalarının takibinden Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı bünyesinde **Çocuk Hizmetlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü** sorumludur.

1.3.1.2. Eğitim Dairesi Başkanlığı

Adalet Bakanlığı eğitim Dairesi Başkanlığı Bakanlık bünyesinde çocuklarla temas halinde olan aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemesi uzmanları (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı), mahkemelerde görev yapan yazı işleri müdürleri, zabıt katipleri, mübaşirler gibi yargı çalışanlarına yönelik olarak hizmet içi eğitimleri organize etmektedir. Bu doğrultuda Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından her yıl düzenli olarak eğitim planları düzenlenmekte ve bu planlar doğrultusunda hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmektedir.

1.3.1.3. Personel Genel Müdürlüğü

Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü özellikle aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapan ve adliyelerde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklar ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklara, aile mahkemelerinde anne-babası boşanma aşamasında ya da boşanmış olan çocuklara, evlat edinilmek istenen vb. çocuklara yönelik olarak çalışmakta olan diğer ceza mahkemelerinde ise bilirkişi sıfatıyla mağdur çocuklara yönelik hizmet sunan bakanlık merkez atamalı taşra personeli olan sosyal çalışma görevlilerinin (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı) her türlü mesleğe kabul, terfi, atama ve nakil işlemlerini yürütmektedir. Bunun yanında Personel Genel Müdürlüğü Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü personeli dışında kalan tüm Adalet Bakanlığı personelinin her türlü mesleğe kabul, terfi, atama ve nakil işlemlerini yürütmektedir.

1.3.1.4. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı

Adli Tıp Kurumu mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konulara ilişkin bilimsel ve teknik görüş bildirmek, adli tıp ve adli bilimler alanlarında çalışmaları yürütmek üzere seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek, bunlara ilişki eğitim programları uygulamak ve ilgili kurum, kuruluş ve kurulların hazırlayacakları adli tıpla ilgili eğitim programlarının yapılmasına ve yürütülmesine yardımcı olmak, adli tıp hizmetlerinin görülmesi sırasında yapılması zorunlu sağlık hizmetlerini vermek üzere Adalet Bakanlığı teşkilat şeması içerisinde bağlı kuruluşlar altında yer almaktadır.

1.3.2. TAŞRA TEŞKİLATINDA VERİLEN HİZMETLER

1.3.2.1. Adliyeler

1.3.2.1.1. Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 29ncu maddesinde; Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulacağı düzenlenmiştir. Bu büroda Cumhuriyet başsavcısınınca 28 inci Maddenin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirileceği, görevlendirme yapılırken adli yargıda görevli cumhuriyet savcıları arasından, çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olanların tercih edileceği belirtilmiştir.

Çocuk Bürosunun Görevleri;

- Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,
- Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,
- Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma, çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, soruşturma çocuk

bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcıları tarafından da yerine getirilebilir. Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuk, bu suça ilişkin soruşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur.

Gözaltına alınan çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur. Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, yukarıda belirtilen hususlara uygun olarak, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur. Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, adli kolluk tarafından çocuklar hakkında ayrı evrak düzenlenir, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür. Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir. Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.

1.3.2.1.2. Çocuk/Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri

1.3.2.1.2. 1. Mahkemelerin Kuruluşu

Ülkemizde çocuk mahkemelerinin kuruluşu, 1979 yılında çıkartılan ve 1982 yılında yürürlüğe giren 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun ile öngörülmüş olup ilk çocuk mahkemesi 1987 yılında Ankara'da faaliyetine başlamıştır.

Ceza kanunlarının uygulanması bakımından çocuk, Türk Ceza Kanunu'nun 6/b maddesinde “on sekiz yaşını doldurmamış olan kişi” olarak belirlenmiştir. Son yıllarda çocuk suçluların topluma kazandırılması için klasik cezalandırıcı adalet anlayışının yerini onarıcı adalet almıştır.

Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı

bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

Çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır.

1.3.2.1.2. 2. Mahkemelerin Görevleri

- Çocuklar ile ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararı vermektir. (Bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde ise Çocuk Koruma Kanunu'nun geçici 4 üncü maddesine göre aile mahkemeleri bu da yoksa asliye hukuk mahkemeleri yetkilidir.)
- Acil korunma kararı almaktır.
- Asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren suçları işlediği iddia olunan çocuklar ile ilgili davalara bakmaktır.
- Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.
- Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir.
- Çocuklar hakkında açılan kamu davaları, Kanunun 17 nci Maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunla kurulan mahkemelerde görülür.

Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde üç farklı unvanda uzman (Psikolog, Pedagog, Sosyal Hizmet Uzmanı) görevlendirilmiş olmasına rağmen bu uzmanların görev tanımları henüz yapılmamış olması nedeniyle her üç uzman grubu da aynı işleri yapabilmektedirler.

1.3.2.1.2. 3. Çocuk/Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde Çalışan Uzmanların Görevleri

- Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak, (Uzmanlar Sosyal İnceleme için çocukların yaşadıkları evlerine gitmekte, aileleriyle, komşularıyla görüşmekte, okullarına giderek öğretmenleri ile görüşmektedirler ve bu görüşmeler neticesinde 5395 sayılı Kanunun 5. maddesinde belirtilen tedbirlerden birini ya da birkaçını ya da

uygulanmasının çocuğun yüksek yararına olacağı düşünülen herhangi bir tedbirin uygulanması hususunu raporlarında belirtirler. Bazı durumlarda çocuk hakkında herhangi bir tedbirin uygulanmasına gerek olmadığı şeklinde de kanaat bildirilebilir.)

- Duruşmadan önce suça sürüklenen çocuk ile görüşerek kendisine duruşma ortamı ve süreci ile ilgili bilgi vererek çocuğun kaygı ve stres düzeyini düşürecek şekilde görüşme yapmak,
- Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,
- 5395 sayılı Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek,
- Bazı yerlerde Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde görev yapan Sosyal Çalışma Görevlileri hâkimin görevlendirmesiyle, 5395 sayılı Kanunda geçen tedbirlerden herhangi birinin uygulanmasına karar verilmiş olan çocuk hakkında denetim görevlisi olarak tedbirlerin takibini de yerine getirmektedir.

1.3.2.1.2. 4. Çocuk Mahkemelerinin İşleyişi

Çocukların duruşmaları kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır. Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir. Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir. Sosyal çalışma görevlisi, çocuğa bu süreçte haklarını öğretmek, yargılama süreci hakkında bilgilendirmek ve kendini güvende hissetmesi, süreci anlaması ve görüşlerini serbestçe ifade etmesi için ona yardım etmekle görevlidir.

İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuk, bu suça ilişkin kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır. Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır. Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir.

Çocuğa özgü mahkemeler, çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleridir. Çocuk ağır ceza mahkemeleri, ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlara ilişkin yargılama yaparlar. Çocuk mahkemeleri ise ağır cezalı suçlar dışında kalan bütün suçlara ilişkin yargılama yaparlar. 5235 sayılı kanunun 12. maddesi gereğince “Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanunu’nda yer alan yağma (md. 148), irtikap (md. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (md. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (md. 158), hileli iflas (md. 161) suçları ile 3713 sayılı Kanunda yazılı (md.9) suçlar ve ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir.”

Çocuk mahkemeleri, tek hâkimlidir ve Cumhuriyet savcısı yoktur. Çocuk ağır ceza mahkemeleri 3 hâkimden oluşan heyet halinde çalışırlar ve Cumhuriyet savcısı vardır.

Çocuk mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde asliye ceza mahkemeleri ve ağır ceza mahkemeleri, çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi sıfatıyla yargılama yaparlar. Hâkimlik işleri bakımından, tutuklama vb. delillerin korunması ile ilgili ceza muhakemesi işlemlerine ilişkin talepler sulh ceza hâkimlerince; çocuğun korunması ile ilgili tedbirlere dair talepler asliye hukuk mahkemeleri veya aile mahkemelerince incelenir.

Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, kovuşturma ayrı yürütülür. Ancak çocukla ilgili davaya bakan mahkeme gerekli görürse çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir. Ancak bu gerekli koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasına engel değildir; tedbirler ile ilgili karar verip, suçlama ile ilgili kararı genel mahkemedeki dava sonuçlanıncaya kadar bekletebilir. Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde, birleştirilmesi de mümkündür. Birleştirme genel mahkemenin talebi, çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinin uygun görmesi ile yapılır ve birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür. Birleştirme yargılamanın her aşamasında yapılabilir (ÇKK 17).

Çocuğa özgü mahkemeler her ne kadar suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yargılama yapmakla görevli olsalar da, çocuğun korunma ihtiyacı ve bu kapsamda ailesi ile ilişkilerine dair karar verme yetkisine de sahip oldukları için klasik bir ceza mahkemesi değildir. Fiil değil failin esas alındığı kendine özgü bir yargılama makamıdır.

Çocuk mahkemeleri, önlerine gelen davanın her aşamasında çocuğun ihtiyacına uygun koruyucu ve destekleyici tedbire hükmedebileceği gibi, velayet, vesayet ve kişisel ilişki konusunda da karar verebilir (ÇKK 5, 7 ve MK 347, 348).

Cumhuriyet savcılıkları, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında önlerine gelen olaylarda da çocuk mahkemelerinden tedbir uygulanmasını talep edebilirler.

1.3.2.1.2. 5. Çocuk/ Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Çalışan Uzmanların Bilirkişi Sıfatıyla Yerine Getirdikleri Görevler

Sosyal Çalışma Görevlileri, görev yaptıkları mahkeme haricindeki başka herhangi bir mahkeme tarafından duruşmadan önce çocuk ile görüşerek kendisine duruşma ortamı ve süreci ile ilgili bilgi vererek çocuğun kaygı ve stres düzeyini düşürecek şekilde görüşme yapmak, duruşma esnasında çocuğun ifadesi alınırken yanında bulunmak ve çocuğun fiziksel, ruhsal ve psiko-sosyal durumu hakkında mahkemeye bilgi vermek üzere bilirkişi olarak görevlendirilebilmektedirler.

1.3.2.1.2. 6.Sosyal İnceleme

- Çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.
- Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.
- Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

1.3.2.1.2. 7. Çocuk Teslimi

Sosyal Çalışma Görevlileri bilirkişi olarak özellikle hafta sonları icra müdürlükleri tarafından yerine getirilmekte olan çocuk teslimlerinde görev yapabilmektedirler.

Çocuk teslimi, çocukla kişisel ilişki tesisi, nafaka ve velayete ilişkin olarak uygulamada yaşanan sorunların tespiti ile çözüm önerilerinin getirilmesi amacıyla, Bakanlığımız tarafından 03/01/2013 tarihli Bakan "Olur"uyla bir Çalışma Grubu kurulmuş olup, söz konusu Çalışma Grubu çalışmalarına devam etmektedir.

İcra ve İflas Kanununun aksayan yönleri dikkate alınarak, dünyada ve Ülkemizde yaşanan sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere ve bu kapsamda günümüz ihtiyaçlarına cevap veren, modern bir icra ve iflas sisteminin hayata geçirilmesini sağlayacak bir Kanun Tasarısı taslağı hazırlanması amacıyla Bakanlığımız tarafından 09/02/2015 tarihinde bir Bilim Komisyonu oluşturulmuş olup bu Komisyon halen çalışmalarına devam etmektedir. "Çocuk Teslimi, Çocukla Şahsi Münasebet Tesisine Dair İlamların İcrası, Çocuk Teslimi Emrine Muhalefetin Cezası, Nafaka Yükümlülüğüne Muhalefetin Cezası"na ilişkin hususlar bu Komisyonun çalışma alanı içinde yer almaktadır.

1.3.2.2. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce Sunulan Hizmetler

1.3.2.2.1. Denetimli Serbestlik Müdürlüğünce Sunulan Hizmetler

1.3.2.2.1.1. Koruma Kurulları

Koruma kurulları, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu gereğince, Adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında, suçtan zarar görenler ile ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülere "yardımcı olmak" üzere oluşturulmuştur. Koruma kurullarının amacı; suçtan zarar görenlerin suç nedeniyle karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunları gidermek, suçun etki ve sonuçlarını en aza indirmek, ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin topluma uyumlarına yardımcı olmak ve yeniden suç işlemelerini önlemek için, mağdurların ve ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin, gereksinim duydukları yardım ve destek hizmetlerini ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmektir.

1.3.2.2.1.2. Bireysel Görüşmeler

Denetimli serbestlik altında bulunan her çocuk ile risk ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve tespit edilen ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmış müdahale programlarının uygulanması amacıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmektedir.

1.3.2.2.1.3. Grup Çalışmaları

Denetimli serbestlik altında bulunan çocukların tespit edilen ihtiyaçlarına yönelik olarak; **Temel Yaklaşım, Madde Kullanımını Önleme, Genel Suçlu Yaklaşımı, Saldırganlığı Önleme ve Genç SAMBA** olmak üzere toplam dört müdahale programı uygulanmaktadır. Sayılan programlara ek olarak hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş olan çocuk ve ergenlere uygulanmak amacı **Adım Adım Değişim** adlı program hazırlanmış ve halen pilot uygulamasına devam edilmektedir.

1.3.2.2.1.4. Seminerler

Denetimli serbestlik altında olan çocuklar ve ailelerine yönelik aile, sağlık, kişisel gelişim, dini ve ahlaki değerler konularında seminerler düzenlenmektedir.

1.3.2.2.1.5. Sosyal ve Eğitsel Destek Çalışmaları

Denetimli Serbestlik Müdürlüklerince, çocuk yükümlülerin denetim ve takip altında oldukları yükümlüklerinin yerine getirilmesine ek olarak ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli faaliyetler içerisinde yer almaları sağlanmaktadır.

Çocukların yeniden topluma kazandırılması için rehberlik hizmeti ve aile danışmanlığı verilmekte, eğitim faaliyetleri ve boş zaman yapılandırılması için diğer kurum ve kuruluşlarla ve sivil toplum örgütleri ile iş birliğine gidilmektedir. Çocuk ve genç şüpheli, sanık, hükümlülerin eğitime devam etmesi, okuma yazma bilmeyenlerin okuma yazma öğrenmesi, üniversiteye hazırlanmak isteyenlerin yönlendirilmesi ve kitap okumaları gibi ihtiyaçlarının karşılanması için halk eğitim merkezleri, il/ ilçe milli eğitim müdürlükleri, il/ ilçe halk kütüphaneleri gibi kurumlarla işbirliği yapılmaktadır. Çocuk ve genç şüpheli, sanık, hükümlülerin boş zamanlarının değerlendirilmesi ve sosyalleşmelerinin sağlanması amacı ile sportif faaliyetler düzenlenmekte; kitap okuma alışkanlığının kazandırılması amacı ile müdürlükler bünyesinde kütüphaneler oluşturulmakta; öğrenme güçlüğü bulunanlar rehabilitasyon merkezlerine yönlendirilmektedir.

Eğitime devam etmesi gereken çocuk ve gençlerin okullarına devam edebilmesi için il/ ilçe milli eğitim müdürlükleri ile okullarına kayıt ve devam konusunda gerekli yardımın sağlanması için işbirliği yapılmaktadır.

Valilik/ kaymakamlık sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları gibi kurumlar, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yardım yapmak isteyen kişilerle görüşmeler yapılmakta; bu görüşmeler neticesinde sosyo- ekonomik gücü yetersiz olan çocuk ve genç şüpheli, sanık, hükümlülerin il/ ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından açılan kurslar, ilköğretim, lise ve üniversite hazırlık kurslarına devam etmeleri sağlanmakta; ayrıca söz konusu çocuk ve gençlere ayni ve nakdi yardım yapılmaktadır.

1.3.2.2.2. İnfaz Kurumlarında Sunulan Hizmetler

1.3.2.2.2.1. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri:

Kurumlarda yürütülen eğitim ve iyileştirme çalışmaları üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki, eğitim çalışmaları, ikincisi iyileştirme üçüncüsü ise sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerdir. Eğitim – Öğretim Faaliyetleri (Ocak - Aralık 2015) şunlardır:

Birinci Kademe Okuma Yazma Kursları	426
İkinci Kademe Okuma Yazma Kursları	241
Örgün Eğitim	418
Açık Öğretim Ortaokulu	177
Açık Öğretim Lisesi	519
İş ve Meslek Kursları	5339

İkincisi iyileştirme çalışmaları; çocuğa, ailesine ve çocukla çalışan personele yönelik olarak bireysel görüşme grup çalışması yöntemleriyle yürütülmekte olup, 2015 yılı içerisinde yürütülen iyileştirme çalışmalarına ilişkin istatistikler;

Bireysel Görüşme	35498
Aile İle Yapılan Görüşme	6981
Grup Çalışmaları	948
Grup Çalışmalarına Katılan Çocuk Sayısı	6752

Kurumlarda, eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle eşgüdümlü olarak çocuğun topluma kazandırılmasına yönelik sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetlerin yürütülmesinde sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılmaktadır. Bu kapsamda 2015 yılı içinde yürütülen çalışmalar ait istatistikler ise;

Sosyal – Kültürel Faaliyetler	4218
Sportif Faaliyetler	3687
STK İle Yapılan Çalışmalar	394

1.3.2.2.2. Psiko-Sosyal Servis Faaliyetleri:

Ceza infaz kurumlarında psiko-sosyal yardım servisi çalışmaları "Standartlar Sistemi" çerçevesinde oluşturulan "İyileştirme Haritası" kapsamında yürütülmektedir. Bireylerin kendileri ve yaşadıkları sosyal çevreleri ile ilgili psiko-sosyal özelliklerini içeren çalışmalar psiko-sosyal servis uzmanları tarafından yapılmaktadır. Ceza infaz kurumu psiko-sosyal yardım servislerinde psikolog ve sosyal çalışmacı görev yapmaktadır. Psiko-sosyal servis uzmanları planlama, yürütme ve izleme değerlendirme çalışmalarını mesleki bilgi ve uzmanlık alanı çerçevesinde yürütür. Mesleki yöntem ile inceleme, problem çözme, gözlem, görüşme, rapor yazma ve dosyalama gibi teknikleri çalışmalar sırasında kullanır.

1.3.2.2.3. Çocuk Eğitimevi:

Eski adıyla ıslahevi olan eğitimevlerinden Türkiye’de 3 tane bulunmaktadır. Çocuğun sevkini mümkün olmadığı durumlarda yetişkin cezaevlerinin çocuklara ayrılan bölümlerinden yararlanılmaktadır.

1.4. ÇOCUK ADALETİ ALANINDA YAPILAN FAALİYETLER VE PLANLANAN HİZMETLER

1.4.1. ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN YAPILAN FAALİYETLER

1.4.1.1. Çocuklar İçin Adalet Projesi

Sorumlu Birim / Kuruluş: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Uygulayıcı Birim / Kuruluş : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı

Yararlanıcı Birim/Kuruluş : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Başlangıç ve Bitiş Tarihi: 03 Ocak 2012-03 Ocak 2014

Bütçesi : 3.750.000 Avro, Bakanlık Katkı Payı 405.000 Avro

Amacı : Çocuk Koruma Kanunu'nun etkin bir şekilde uygulanmasını ve çocukların adil yargılama, çocuk adalet sisteminde etkin sektörler arası işbirliği ve özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklara sağlanan yüksek standartlara uygun hizmetler yoluyla yasa çerçevesine çocukların bütün haklarının tam olarak yaşama geçirilmesinin sağlanmasıdır.

Projenin ulaşmak istediği hedef çocuk adalet sisteminin çocuk haklarına saygılı şekilde ve adil yargılama ilkesi doğrultusunda işlerliğini sağlamak amacıyla ulusal kapasitenin güçlendirilmesine katkı sağlayarak çocukların menfaatlerinin en üst düzeyde korunmasını temin etmektir. Temel amacı ise adil yargılamada çocukların haklarını korumak, yargı sistemi içerisinde görev alan kurumlar arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek ve böylece çocukları koruyucu ve destekleyici tedbirlerin etkili şekilde uygulanmasını sağlamaktır.

Faaliyetler: Ceza infaz kurumlarına yönelik etkin hükümlü yönetim (EHY) programının yaygınlaştırılması ve kurumsallaştırılması.

EHY programının uygulamasının izlenmesi için UYAP ile uyumlu bir program geliştirilmesi.

Çocukların özgürlüklerinin kısıtlanmasına en kısa sürede son verilebilmesi için etkin bir şartlı tahliye ve denetim mekanizmasının geliştirilmesi.

Proje kapsamında çocuğun korunmasından sorumlu kurumlar arasında koordinasyonun güçlendirilmesine, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasının güçlendirilmesine, şiddet mağduru çocukların adalete erişimlerinin kolaylaştırılmasına, ikincil mağduriyetlerin önlenmesine ve toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Adalet Akademisi bünyesinde özel bir çocuk adalet sistemi eğitim birimi oluşturulacak, etkin hükümlü yönetim (EHY) programı yaygınlaştırılacak ve kurumsallaştırılacaktır. Çocukların bulundukları kurumlarda EHY programının uygulanması için bir izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacak ve bu amaçla UYAP ile uyumlu bir program geliştirilecektir. Etkin bir şartlı tahliye ve denetim mekanizması geliştirilecektir.

1.4.1.2. Denge Projesi

Sorumlu Birim/Kuruluş: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Projenin Paydaşları: Adalet Bakanlığı-UNICEF

Bütçesi: 2.000.000 Avro

Projenin Amacı: Proje, denetimli serbestlik altında bulunan çocuklara yönelik toplum temelli hizmetlerin güçlendirilmesi gereksinimi çerçevesinde, Türkiye'de çocuklara yönelik denetimli serbestlik hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuştur.

Projenin Temel Hedefi: Avrupa Birliği'nin, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin ve UNICEF'in eş finansmanı; ve UNICEF'in teknik desteği ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile yürütülmekte olan Türkiye'de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar İçin Etkili Bir Risk Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi kapsamında daha etkili, önleyici ve rehabilite edici bir müdahale sistemi oluşturularak Türkiye'deki çocuk adaleti sisteminin verimliliğinin ve etkililiğinin artırılması ve denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanan çocukların topluma yeniden kazandırılması amacıyla çocuklara yönelik AB standartlarına uygun, etkili ve ölçülebilir hizmetlerinin geliştirilmesi yanı sıra risk ve ihtiyaç değerlendirme araçları oluşturulması hedeflenmiştir.

1.4.2. ADALET BAKANLIĞINCA DESTEKLENEN FAALİYETLER

1.4.2.1. ÇOCUK İZLEM MERKEZLERİ (ÇİM)

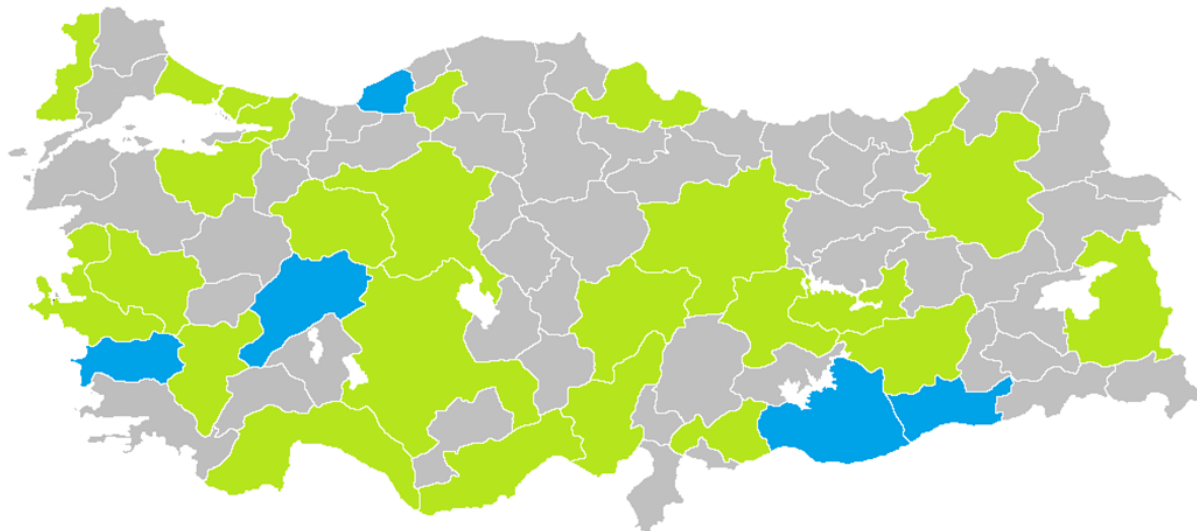
İstismara maruz kalmış çocukların korunmasını sağlamak, örselenmelerini asgariye indirmek amacıyla Sağlık Bakanlığı Koordinatörlüğünde Çocuk İzlem Merkezi kurulmuştur (ÇİM)

Çocuk İzlem Merkezi, çocuğun yaşadıklarını tekrar tekrar dile getirmesini ve tekrar tekrar muayene edilmesini önleyerek adli süreçte yaşayabileceği travmayı en aza indirmeyi amaçlayan, çocuğu koruyan bir oluşumdur.

Kuruluş Amaçları

- Merkezde oluşturulacak güvenli ve çocuk dostu ortam ile çocuktaki travmanın etkilerinin azaltılması
- Korunma altına alınması gereken olgularda, çocuğun kalabileceği uygun bir ortam sağlanıncaya kadar geçici bir süre barınma, beslenme, giyim, sağlık ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanması
- Ailenin yaşadığı travmanın ve yaşanan olayın sağlıklı değerlendirilmesi amacıyla aile ile görüşülmesi,
- Ailenin ilk danışmanlık gereksinimlerinin karşılanması
- Meslek elemanlarının hizmet içi eğitimlerine destek verilmesi

İlk Çocuk İzlem Merkezi 18 Ekim 2010 tarihinde Ankara’da kurulmuştur. Haziran 2016 tarihi itibarıyla 24 ilimizde 27 ÇİM hizmet vermektedir. Söz konusu merkezlerin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

ÇİM'lerin kurulduğu iller: Ankara, Adana, İstanbul (4 adet), Edirne, İzmir, Kocaeli, Bursa, Denizli, Manisa, Antalya, Diyarbakır, Gaziantep, Elazığ, Sivas, Malatya, Van, Erzurum, Mersin, Trabzon, Samsun, Karabük, Konya, Kayseri ve Eskişehir

ÇİM'lerin kurulacağı iller: Ankara, Aydın, Şanlıurfa, Afyonkarahisar, Mardin, Zonguldak ve İstanbul (2 adet)

Çocuk İzlem Merkezlerine cinsel istismara uğrayan savcılık kanalıyla gelen çocuklar veya cinsel istismara uğradığından kuşkulanan çocukların kabulü yapılmaktadır.

ÇİM farklı kurumların eşgüdüm içinde çalıştıkları bir yapıya sahiptir. Sağlık Bakanlığı çatısı altında çalışmakla birlikte ÇİM'in yapısında;

- Adalet Bakanlığı (Cumhuriyet Savcılığı, Adli Tıp),
- Sağlık Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
- Kolluk kuvvetleri (Çocuk polisi ve Jandarma) ve
- Baro yer almaktadır.

Pek çok meslek elemanı çalışmaları sırasında cinsel istismara uğramış çocuklarla karşılaşabilir ya da cinsel istismar kuşkusu duyabilir. Herhangi bir kişi bir çocuğun cinsel olarak istismar edildiğine ilişkin bilgi edinirse ya da şüphe ederse öncelikle kolluk kuvvetlerine ya da cumhuriyet savcılığına ihbar etmek zorundadır. (TCK 279-280) İhbar etme yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi hakkında yasal işlem başlatılır.

Pilot olarak İlk ÇİM Ankara’da açılmıştır. Halen Yenimahalle Devlet Hastanesi bünyesinde hizmet vermektedir. ÇİM’de görev yapacak personel için (sosyal hizmet uzmanı, hekim, çocuk gelişimci, psikolog ve hemşire) “Çocukla Adli Görüşmeci Eğitim Program”ları çerçevesinde teorik eğitim ve pratik uygulamalar sonrası merkezde görevlendirmeler yapılmaktadır.

Yasal mevzuat olarak 04.10.2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmi Gazete’de “Çocuk İzlem Merkezi” Başbakanlık Genelgesi yayımlanmış, yönetmelik çalışmaları devam etmektedir.

Çocuk İzlem Merkezinin işleyişi;

0-18 yaş grubu cinsel istismara uğradığı düşünülen çocukların adli görüşmeleri, adli ve psikiyatrik muayene, Çocuk İzlem Merkezlerinde yapılmakta, psikiyatrik takipleri de Çocuk Ergen Psikiyatri Kliniğinde yapılmaktadır.

Cinsel istismara uğradığını beyan eden veya uğradığından şüphelenilen çocukların kendisi veya yakınları/ilgilileri ilk olarak kolluk kuvvetlerine başvurmuş ise, kolluk kuvvetlerince vaka hakkında çocuk ile adli veya idari hiçbir görüşme ve işlem yapmadan, derhal bu konuda yetkili savcıya haber verilerek, talimat alınır, çocuk sivil araç ve sivil personelle Çocuk İzlem Merkezine götürülür.

Cinsel istismara uğradığını beyan eden veya uğradığından şüphelenilen çocukların kendisi veya yakınları/ilgilileri tarafından doğrudan Çocuk İzlem Merkezine de başvurulabileceği gibi

herhangi bir sebeple yapılan hekim muayenesi esnasında çocuğun cinsel istismara uğradığından şüphelenilmesi hallerinde çocuk ÇİM'e gönderilir.

Çocuk İzlem Merkezine kolluk kuvvetlerince getirilmiş ise, mutlaka yetkili savcı bilgilendirilir ve Çocuk İzlem Merkezi adli süreci başlatılmış olur. Ancak diğer durumlarda ÇİM personeli tarafından çocuğun beden muayenesi yapılmadan yalnızca bir ön görüşme neticesinde cinsel istismara uğradığı kanısına varılır ise ihbar yükümlülüğü çerçevesinde yetkili/nöbetçi savcıya bilgi verilerek adli süreç başlatılmış olur. Cinsel istismara uğradığı kanısı oluşmayan vakalar gerek duyulursa ilgili branşlardan (Çocuk cerrahisi, çocuk psikiyatrisi gibi) konsültasyon talep edilir sadece tıbbi süreç başlatılır. Adli süreç tamamen yetkili savcının yönlendirmesi veya taraflarınca belirlenmiş/kabul edilmiş adli süreç akış programına göre yürütülür.

Şekil 1- Adli Görüşme Odası

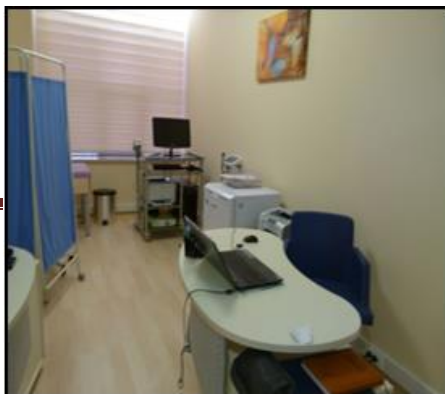

Şekil 2 - Aynalı Teknik Oda

ÇİM'de 24 saat hizmet verilmektedir. Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı ve hemşire 24 saat nöbet sistemi ile çalışmaktadır. Çocuk psikiyatrisi uzmanı, Adli Tıp Uzmanı ve çocuk hekimi konsültasyonla çalışmaktadır.

ÇİM'de rutin değerlendirmede; Adli görüşme (Çocuğun beyanı kaydedilir), bedensel ve ruhsal muayenesi yapılır, raporu hazırlanır, izlem planı yapılır.

Çocuğun beyanı (adli görüşme); Alanında uzman olan personel (psikolog, psikolojik danışman ya da SHU) tarafından, aynalı bir odada, ses ve görüntü kaydı yapılarak alınır. Çocuktan ifade alındığı sırada; Cumhuriyet Savcısı, Kolluk kuvveti, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı personeli(SHU), çocuğun avukatı, aynanın arka tarafındaki bir odada bulunur ve ifadeyi izler. Ek sorular sormak gerektiğinde adli görüşme yapan personel kulaklıkla haberdar edilerek çocuktan tüm kurumlar için gereken bilginin alınması sağlanır.

Şekil 3 - Muayene Odası

Çocuğun muayenesi merkezde bulunan hekimler (Adli Tıp Uzmanı, Çocuk Psikiyatristi ve Çocuk Hekimi)

tarafından yapılır. Adli görüşme ve muayene sürecinde çocuğun kısa süreli koruma ve tedavi tedbiri bu merkezde yürütülür. Çocuk tedavi ve rehabilitasyon amacıyla uzun erimli tedavi ve izlem planı için ÇİM tarafından uygun merkezlere yönlendirilir.

Şekil 4 - Aile Görüşme Odası

Ailelerle görüşme yapılarak olay hakkında bilgisi, olay karşısındaki tutumu, olaya müdahale biçimi hakkında bilgi alınır, gerekli bilgilendirme ve danışmanlık verilir. Çocuğun ailesel riski belirlenir, aileye verilmesi riskli olacağı durumlarda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı bir kuruluşa yerleştirilir.

Eğer çocuğun cinsel istismarı konusunda danışma ya da konsültasyon gereksinimi varsa çocuk doğrudan ÇİM'e yönlendirilebilir. Bu durumda çocuğun ÇİM'e nakli, danışma gereksinimi duyan personel ya da aile tarafından yapılır.

ÇİM'de ön inceleme ve değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmenin sonucunda cinsel istismarın varlığına ilişkin bir şüphe oluştu ise C. Savcısına bildirimde bulunulur ve çocuk ÇİM'deki değerlendirme protokolüne alınır.

Şekil 5, 6 - Ergen ve Küçük Çocuk Bekleme Odaları

Eğer cinsel istismara ilişkin bir şüphe oluşmadı ise çocuk sahip olduğu risklerin durumuna göre psikiyatrik değerlendirme ya da sosyal hizmet yaklaşımı için gerekli kurumlara yönlendirilir.

Koruma altına alınması gereken olgularda ÇİM de çalışan ASPİM temsilcileri tarafından ilgili kuruluşa yerleştirilir. Yine şüpheli durumlarda ASPİM temsilcileri tarafından sosyal inceleme yapılır ve raporlanır, gereken müdahale planlanır.

Şekil 7 - Misafir Edilecek Çocuklar İçin Yatak Odaları

Şekil 8 - Aile Bekleme Odası

Çocuk lüzumu halinde bir gece ÇİM de misafir edilebilir. Bu amaçla bir çocuk ve refakatçinin kalabileceği iki yataklı duşlu odalar bulunur.

Tüm bu süreçte aileler bekleme odasında bekletilir.

1.4.2.2. ULUSAL ÇOCUK HAKLARI STRATEJİ BELGESİ

Türkiye; nüfusunun üçte biri çocuklardan oluşan bir ülke olarak, çocuğun üstün yararı doğrultusunda, çocuğun bütün haklarının korunması için, Anayasada yer alan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde gerekli yasal ve idari önlemleri almakla yükümlüdür. Bu amaçla, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkelerini de kapsayacak şekilde, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının uluslararası standartlarda uygulanabilmesi, gerekli tüm koşulların iyileştirilmesi ve çocukların hayata daha etkin ve mutlu katılımlarının sağlanması için Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi hazırlanmıştır. Bu Strateji Belgesi, Türkiye'nin çocuk haklarını koruma ve geliştirme amacıyla ortaya koyduğu iradenin somut bir ifadesidir. Bu Belge ile çocukların hayat standartlarını geliştirmek ve çocukların sağlıklı büyüyecekleri, iyi eğitim alacakları, güç koşullarda kalmaları durumunda korunacakları, kaliteli hizmetlere erişebilecekleri ve bu amaçla gereken kaynakların ayrıldığı, ülke ölçekli bütünsel bir Çocuk Refahı Sistemi'nin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Bu Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın temel ilke, değer ve yaklaşımı ülkemizde 1995 yılında yürürlüğe giren "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi", 2001 yılında yürürlüğe giren "Çocuk

Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, 2009-2011 yıllarını kapsayan “Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi”, 2011 yılında yayınlanan “Avrupa Birliği Çocuk Hakları Programı” ile “BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ve “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” ne dayanmaktadır.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, Çocuk Vakfı, İstanbul Üniversitesi ve TÜBİTAK TÜSSİDE’nin işbirliği; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve çocukların etkin katılım ve mutabakatıyla hazırlanmıştır. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi’nin hazırlık aşamasında, 13-15 Ekim 2010 tarihinde yapılan TÜBİTAK-TÜSSİDE’nin strateji çalıştayında, ilgili kurum ve paydaşların, STK temsilcilerinin ve üniversite öğretim üyelerinin; 17-18 Ekim 2010 tarihinde çocukların; 23-24 Kasım 2010 tarihinde Ankara ve 27-28 Kasım 2010 tarihinde, İstanbul Odak Grup toplantılarıyla da alanda çalışan uzmanların görüşleri alınmış ve bütün aşamalarda çocuk görüşünün yansıtılmasına önem verilmiştir. Strateji Belgesi’nin ilk taslağı, 28 Ocak 2011 tarihinde çocuk ve yetişkin temsilcilerin görüşüne sunulmuştur. Bu görüşler doğrultusunda yeniden ele alınan metin, 25-27 Şubat 2011 tarihinde, İstanbul’da gerçekleşen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi’nde çocuk ve yetişkin delegelerin görüşleri çerçevesinde müzakere edilmiştir.

26 Ekim 2011 ve 15 Kasım 2011 tarihlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde; Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu ile birlikte iki defa toplantı yapılmış ve ilgili Bakanlıklardan gelen istek ve talepler doğrultusunda Çocuk Hakları Strateji Belgesinde ve Eylem Planında değişiklikler yapılmıştır.

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri içermektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için yapılması gereken eylemler ise Strateji Belgesinde belirtilerek, Eylem Planında detaylı olarak açıklanmaktadır.

Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesinin hayata geçirilmesi noktasında, tüm paydaş kurum/kuruluşların yanı sıra, demokratik gelişimin bir gereği ve göstergesi olarak, sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi’ne paralel olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde, ilgili kurum/kuruluşların işbirliği ve katılımıyla hazırlanan, Ulusal Çocuk Hakları Eylem

Planındaki hususların, belirli tarihler çerçevesinde, belirlenen kurum/kuruluşların sorumluluğunda gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu belge rapor ekinde yer almaktadır.

1.4.2.3. ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNDE KOORDİNASYON STRATEJİ BELGESİ

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Stratejisi hazırlık çalışmaları ilk olarak Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ”Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi” projesi çerçevesinde Adalet Bakanlığı'nın koordinasyonu ve UNICEF'in teknik desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Hazırlanan çıktılar, 27 Ocak 2011 tarihli Merkezi Koordinasyon toplantısında son değişiklikleriyle onaylanarak Strateji Belgesi haline getirilmiş, Avrupa Birliği'nin mali, UNICEF'in teknik desteği ile gerçekleştirilen “Çocuklar İçin Adalet Projesi [Türkiye'deki Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet Doğru (2005) ve Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi (2008) projelerinin devamı]” çerçevesinde revize edilmiştir. 27 Aralık 2012 tarihli Merkezi Koordinasyon kararı ile revize edilmesi ve akabinde uygulama planlarının hazırlanması kararı alınan belgenin revizyonu ”Çocuklar İçin Adalet” projesi kapsamında tamamlanmış ve uygulama planları hazırlanmış, revize Strateji Belgesi ve Uygulama Planları 27 Kasım 2013 tarihli Merkezi Koordinasyon Toplantısı'nda oy birliğiyle onaylanmıştır.

Bu Strateji Belgesi, Yüksek Planlama Kurulu'nun 10/12/2013 tarih ve 2013/33 sayılı kararı ile kabul edilen ve 14/12/2013 tarih ve 28851 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan ”Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nın 6 ve 7 numaralı stratejik amaçlarıyla uyumlu şekilde geliştirilmiş olup, belgenin, ulusal strateji ve eylem planı ile birlikte değerlendirilmesi uygun olacaktır.

08/06/2011 tarih ve 27958 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2/c ve 8/i maddesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirlerin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanmasını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri arasında saymıştır. Aynı Kanun Hükmünde Kararname'nin 35'inci maddesi gereğince ise; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel

Müdürlüğüne yapılan atıfların "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı"na yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.

Ülkemiz için çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması, Çocuk Koruma Kanunu ile öngörülmüş ve merkezi düzeyde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmiş bir görevdir. Çocuk koruma hizmetlerini sunmaktan sorumlu bakanlıklar ve işbirliği yapılacak kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması için merkezi düzeyde, il düzeyinde ve ilçe düzeyinde yapılması gereken çalışmalar da Yönetmelik ve Yönerge ile düzenlenmiştir.

Merkezi düzeyde koordinasyonun sekretaryası görevini 2005 yılından 2011 yılına kadar sürdüren Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 08/06/2011 tarih ve 27958 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2/c ve 8/i maddesi, ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirlerin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması görevini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devretmiştir.

Strateji belgesi, hazırlığı ifade edilen bu koordinasyon çalışmaları sırasında tespit edilen ihtiyaç üzerine başlatılmış ve aşağıdaki aşamalardan geçerek tamamlanmıştır:

1. Oniki ilde çocuk koruma alanında çalışanların uygulamaya ilişkin görüşlerini almaya yönelik anket çalışması,
2. Dört ilde gerçekleştirilen alan incelemesi,
3. İki ülkede gerçekleştirilen model incelemesi,
4. Akademisyenler ve çocuk koruma alanında çalışan vali, il sosyal hizmetler müdürü, çocuk ağır ceza mahkemesi başkanından oluşan danışma kurulu ile bir model hazırlanması,
5. Modelin bir ilde pilot uygulaması,
6. Merkezi koordinasyon ile paylaşılması ve ilgili kurumların görüşlerinin alınması,
7. Revizyon.

Bu belge rapor ekinde yer almaktadır.

1.4.2.4.TÜRKİYE’DE CİNSEL İSTİSMAR VE SÖMÜRÜ MAĞDURU ÇOCUKLAR İÇİNÇOCUK DOSTU ADALET GÖZLEMEVİ PROJESİ

Türkiye’de Cinsel İstismar ve Sömürü Mağduru Çocuklar İçin Çocuk Dostu Adalet Gözlemevi Projesi, çocukların cinsel sömürüsüne ilişkin adalet sisteminin iyileştirilmesine katkı sağlayacak çocuk dostu bir adalet gözlemevinin oluşturulması amacıyla Hollanda Büyükelçiliği MATRA Programı kapsamında Uluslararası Çocuk Merkezi’nin sorumluluğunda, Başkanlığımız, UNICEF, Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı’nın (ÇAÇAV) birlikte yürüttüğü bir projedir.

“Türkiye’de Cinsel İstismar ve Sömürü Mağduru Çocuklar için Çocuk Dostu Adalet Gözlemevi” projesi kapsamında adalet sisteminde cinsel istismar ve sömürü mağduru çocuklarla çalışan profesyonellere (hâkim, savcı, avukat, sosyal çalışmacı ve polis memurları) yönelik gerçekleştirilen eğitim toplantıları Adana’da yapılmıştır. Eğitim toplantılarının yapılacağı ilin belirlenmesinde Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, UNICEF Türkiye ve Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı (ÇAÇAV) ile birlikte gerçekleştirilerek belli kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler, cinsel istismar ve sömürü mağduru çocuk sayısı ile aşağıda listelenen birim ve kurumların olmasıdır.

- Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)
- Çocuk Adli Görüşme Odaları (ÇAGO)
- Çocuk Koruma Merkezi (ÇOKMED)
- Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)
- Çocuk Mahkemesi

Türkiye’de Cinsel İstismar ve Sömürü Mağduru Çocuklar için Çocuk Dostu Adalet Gözlemevi projesi kapsamında düzenlenen Adana Eğitim toplantıları 14-17 Mart 2016 tarihleri arasında 4 gün sürecek şekilde yapılmıştır. Eğitim toplantılarının birinci günü yapılan Açılış Toplantısı sırasında katılımcılara Türkiye’de Cinsel İstismar ve Sömürü Mağduru Çocuklar için Çocuk Dostu Adalet projesi ve bu proje kapsamında kurulan Çocuk Gözlemevi web sitesi tanıtılmıştır. Ayrıca, katılımcılara Adana Eğitim Toplantılarının programı ve amaçları hakkında bilgi verilmiştir.

Eğitim toplantılarında çocuk hakları, çocukların cinsel istismar ve sömürsü ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuatın yanı sıra cinsel istismar mağduru çocuğa yaklaşım, mağdur çocukla iletişim kurma gibi konulara yer verilmiştir.

Bu eğitim toplantılarının birincil amacı Adana'da cinsel istismar ve sömürsü mağduru çocuklarla çalışması açısından örnek bir uygulama oluşturulmasıdır. Daha kısa vadede ise eğitim toplantılarına katılacak olan farklı meslek gruplarının bu eğitim toplantılarının neticesinde;

- Çocuk dostu adaletin ne olduğunu tanımlayabilmesi,
- Mağdur çocuğun adalet sistemi içindeki ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğini açıklayabilmesi,
- Çocukların cinsel istismar ve sömürsünün neleri kapsadığını açıklayabilmesi,
- Mağdur çocuğa uygun alternatif tebliğ olanakların belirleyebilmesi,
- Mağdur çocuğa yaklaşım konusunda bilgilenmesi,
- Cinsel istismar mağduru çocukla, çocuğun yaş, cinsiyet, engelli olma durumuna ve sosyal gelişimine uygun iletişim kurabilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında ayrıca “Çocuk Gözlemevi” web sitesi kurulmuştur. Web sitesinde çocuk cinsel istismarı ile ilgili makaleler yer almakta ayrıca Dava Kararları Veri-Tabanı bulunmaktadır. Dava Kararları Veri-Tabanında çocuklarla ilgili farklı kurumlardan çıkan dava kararları yer almaktadır. Bu veri-tabanı çocuk hakları alanında çalışan avukatlar başta olmak üzere ilgili diğer çocukla çalışan profesyonellerin faydalanabileceği zengin bir veri-tabanı olarak hizmet verebileceği düşünülmektedir.

Çocuk Gözlemevi’nde, ayrıca mağdur çocuklar ve mağdur çocukların yakınlarının faydalanabileceği uzmanlar tarafından hazırlanmış *Mağdur Çocuklar İçin Sıkça Sorulan Sorular* bulunmaktadır. Dolayısıyla, Çocuk Gözlemevi yalnızca çocuk alanında çalışan profesyonellerin ve ilgili sivil toplum örgütlerinin değil, aynı zamanda (mağdur) çocukların ve çocukların yakınlarının da bilgi edinebilecekleri bir ortam sunabilecektir. *Mağdur Çocuklar İçin Sıkça Sorulan Sorular Başkanlığımız resmi twitter ve facebook sayfalarından da paylaşılmakta olup konuyla ilgili farkındalık oluşturulmaya çalışılmakta*

BÖLÜM II:

MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI: KURULUŞ, YAPILMASI PLANLANAN FAALİYETLER, YARGI REFORMU STRATEJİSİ, STRATEJİK PLAN, ÇAĞOLAR

2.1. MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI

2.1.1. Kuruluş Süreci

Toplum içerisinde dezavantajlı durumda bulunan kadınlar ve çocukların adli süreçte desteklenmesi ve adalete erişim hakkından eşit olarak yararlanmaları için yasal, kurumsal, sosyo-ekonomik ve kültürel alanda pek çok tedbir alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu alandaki eksiklik ve ihtiyaçlara ilişkin olarak bir kısım araştırma ve inceleme raporlarında tespitler yer almaktadır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan 30.05.2013 tarihli ve ‘**Merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının kadın ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele kapasite ve imkânlarının değerlendirilmesi**’ konulu araştırma ve inceleme raporunda müdahale, yardım, destek ve koruma sürecinde, kurum ve aktörlerin kendi görev ve yetki alanı ile sınırlı olarak diğer hizmet paydaşları ile koordine olmadan bir süreç yürütmekte olduğu, bütüncül bir destek sisteminin bulunmadığı, mağdurların etkin ve verimli bir kamu hizmeti alamadıkları yönünde tespitler yapılmıştır.

Yine aynı raporda şiddet ve istismar mağdurlarına ihtiyaç duydukları hukuki, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği sağlamak, kurumlar arası koordinasyonu yürütmek, ilgili birimlere yönlendirmek ve işlemlerini takip etmek, mağdura ilişkin işlemlerin tek dosya üzerinden takip edilmesini ve tamamlanmasını sağlamak, ikincil örselenmeler yaşanmaması için doğrudan yardımlar yapmak, bilimsel altyapıyı oluşturmak ve etki analizleri yapmak, verilen hizmetleri bir veri tabanı üzerinde kayıt altına alarak hizmetlerin etkinliğini ölçmek ve kötüye kullanımları engellemek üzere bir Mağdur Destek Hizmetleri birimi kurulması, ayrıca suçtan zarar gören mağdura destek fonksiyonunun suça ve faile odaklı bir sistem içerisinde yer alan denetimli serbestlik müessesesinin uhdesinden alınarak yeni bir kurumsal yapılanma ile yerine getirilmesi önerilmiştir.

Bakanlığımız İç Denetim Birimi Başkanlığı tarafından hazırlanan 10.07.2013 tarihli ve ‘**Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları**’ konulu inceleme raporunda suç mağdurlarını koruma

kanunu bulunmadığı ve mağdurlarla ilgilenecek merkezi bir birimin oluşturulmadığı yönünde tespitlere yer verilmiştir.

Anılan raporda suç sonrası mağdurlara destek olunması, rehberlik hizmeti sunulması ve benzeri sair hizmetlerin şeklinin ve içeriğinin düzenlendiği müstakil bir Mağdur Hakları Kanunu çıkartılması ve mağdurlarla ilgili işlemleri düzenleyip koordine edecek merkezi bir birimin oluşturulması, bu birimin taşra teşkilatının Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde örgütlenmesi önerilmiştir.

Rapor, Adalet Bakanlığı müsteşarı başkanlığında ilgili birimlerin amirlerinin katıldığı toplantıda değerlendirilmiş ve Raporda belirtilen eksiklikleri gidermek amacıyla çalışma yürütmek üzere Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

Akabinde, İç Denetim Birimi Başkanı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ve Ceza İşleri Genel Müdürünün katıldığı ikinci bir toplantı düzenlenerek durum yeniden değerlendirilmiş ve anılan çalışmayı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün yürütmesinin uygun olduğu ifade edilmiştir.

Yürütülen çalışmalar sonucunda Ceza İşleri Genel Müdürlüğünce hazırlanan rapor müsteşarlık makamına sunulmuş yapılan değerlendirme sonucunda; 18/11/2013 tarihli Bakan Olur'u ile; mağdurlara suç sonrası yaşadıkları olumsuz dönemde destek olmak, rehberlik hizmeti sunmak, suç sonrası mağduriyetler yaşamasının önüne geçmek ve benzer sair hizmetleri yerine getirmek üzere Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur.

2.1.2. Görev Tanımı

Kuruluş ve teşkilatlanma sürecinde bulunan Başkanlığın temel amacı; Mağdur Hakları Kanunu hazırlanmasına katkı sunmak ve bu kanunu uygulayacak yapıyı oluşturarak mağdurların adalete erişimini güçlendirmektir. Bu amaca yönelik olarak; Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nde "Çocuklar, Kadınlar ve Engelliler Gibi Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamaları Geliştirmek" ve "Adalete Erişimi Güçlendirmek", Bakanlığımız Stratejik Plânı'nda ise " Adalete Erişim ile Mağdurlara ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamaları Geliştirmek" hedeflerine yer verilmiştir.

2.1.3. Hizmet Sunumuna İlişkin Perspektifi

Türkiye’de suç mağdurlarının temel haklarını, verilecek destek hizmetlerini, bu hizmetlerin hangi birimler tarafından yürütüleceğini, belirlemek üzere kapsayıcı Mağdur Hakları Kanun Taslağı çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmalar yürütülürken sivil toplum kuruluşları, barolar, üniversiteler ve diğer kamu kurumlarının da görüş ve önerilerinden yararlanılmaktadır. Bu kapsamda; ‘Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu’nun yanı sıra çok sayıda panel ve çalıştay düzenlenmiştir.

Çalışmaları devam etmekte olan Mağdur Hakları Kanun Taslağı, mağdurlara yönelik yepyeni bir anlayış benimseyerek, adli süreçte mağdurlara yalnız olmadıklarını hissettirmeyi, onları bu süreçte her yönden desteklemeyi ve sanık haklarına zarar vermeden mağdura tanınan hakları güçlendirerek sanık-mağdur dengesini kurmayı, onarıcı adalet uygulamalarını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kanun Taslağında; Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyinin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı ‘Suç Mağdurlarının Korunmaları, Desteklenmeleri ve Haklarına Yönelik Asgari Standartların Oluşturulması ve 2001/220/JHA Sayılı Çerçeve Kararının Yerine Geçen Direktifi’nde düzenlenen standartların üzerinde mevzuat ve hizmet öngörülmektedir. Ayrıca ülkemiz tarafından imzalanan ancak henüz TBMM tarafından uygun bulma Kanunu çıkarılmadığı için iç hukukumuza aktarılamayan 1983 tarihli ‘Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi’ hükümlerini de karşılayan maddelere yer verilmektedir.

Bu kapsamda;

Mağdura, yardım almak için başvurabileceği hizmetler ile kurum veya kuruluşlar, elde edebileceği yardım türü, suçu nereye ve nasıl bildirebileceği, nasıl ve hangi koşullarda destek ve korumadan yararlanabileceği, hukuki veya diğer herhangi bir tavsiyeyi yada hukuki yardımı hangi miktarda ve koşullarda alabileceği, maddi yardıma hak kazanması için gerekli olan şartların neler olduğu hususlarında etkin bir bilgilendirme ve yönlendirme yapılmasına ilişkin hükümler yer almaktadır.

Korunma, istihdam, tedavi, eğitim ve adli yardım gibi temel mağdur hakları düzenlenmekte, hali hazırda Başbakanlık Genelgesine istinaden kurulan ve işletilen Çocuk İzlem

Merkezlerine kanunî dayanak teşkil edecek hükümler ile talebi halinde ceza takibatının zorunlu kıldığı durumlar haricinde mağdurun ifadesinin failin olmadığı bir ortamda alınmasına ilişkin hükümlere yer verilmektedir.

Psiko-sosyal ve ekonomik destek gibi mağdurlara sunulacak hizmet ve yardımlara ilişkin düzenlemelere de yer verilmektedir.

Kanun çalışması neticelendiğinde;

Bakanlığımızca;

- 1- Suç mağdurlarının tamamına yönelik adalete erişim kapsamında etkin bir bilgilendirme ve yönlendirme sistemi kurulacaktır.
- 2- Halen çocuk ve aile mahkemelerinde (84 merkez) bulunan uzmanlar aracılığıyla sağlanan psiko-sosyal destek çalışmaları; 139 ağır ceza merkezinde tüm adli süreci kapsayacak şekilde verilecektir.
- 3- Çocuk ve boşanma sürecine has kurgulanan mevcut sistem tüm kırılgan grup mensuplarını kapsayacak şekilde genişleyecektir. Adli süreçte; cinsel suç, aile içi şiddet, terör, göçmen kaçakçılığı veya insan ticareti suçu mağdurları ile çocuk, kadın, yaşlı ve engelli mağdurlar özel olarak desteklenecektir.
- 4- Hizmet sunumuna ilişkin standartlar geliştirilecek, vaka yönetiminin uygulandığı, özel görüşme odalarının kullanıldığı etkin bir sistem kurulacaktır.

Devletimizce;

- 1- Suç mağdurlarına yönelik temel hak ve ilkeler belirlenmiş olacak, sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği onarıcı adalet kapsamında yerine getirilmiş olacaktır.
- 2- Başbakanlık Genelgesi ile kurulan ÇİM uygulaması yasal alt yapıya kavuşacak ve yaygınlaştırılacaktır.
- 3- Suç mağdurlarının ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi için; tedavileri, korunmaları, barınmaları ve çalışmalarına yönelik kamu kurum kuruluşları arasında işbirliğine yönelik ve ikincil mevzuat için alt yapı oluşturulmuş olacaktır.
- 4- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan '**Merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının kadın ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele kapasite ve imkanlarının değerlendirilmesi**' konulu

- 30.05.2013 tarihli araştırma ve inceleme raporunda belirtilen sorunların çözümüne ilişkin öneriler yerine getirilmiş olacaktır.
- 5- Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyinin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı **‘Suç Mağdurlarının Korunmaları, Desteklenmeleri ve Haklarına Yönelik Asgari Standartların Oluşturulmasına Dair Direktifine** uygun bir sistem kurulmuş olacaktır.
- 6- Türkiye tarafından imzalanan **‘Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Devlet Tarafından Giderimi İçin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’** Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylandığında mağdurların zararlarının Devlet tarafından giderimi için bir sistem kurgulanacaktır.
- 7- İstanbul Sözleşmesi olarak anılan **‘Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin** gereği adli süreçte etkin bir şekilde yerine getirilecektir.
- 8- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan Mağdur Hakları İnceleme Raporunda belirtilen eksiklikler giderilmiş olacaktır.

2.1.4. Faaliyetler

a. Mağdura Yaklaşım Kılavuzu

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ile İngiltere Büyükelçiliği arasında tamamlanmış olan “Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları Projesi” kapsamında 13-15 Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalıştayda oluşturulan “Suç Mağdurlarına Yaklaşım Kılavuzu” ile ülkemizde suç mağdurlarının haklarının korunmasında ve yaygınlaştırılmasında bir boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Kılavuz, alanında tanınmış akademisyenler, uygulamacı hakim-savcılar, kolluk görevlileri ve sosyal çalışma görevlilerinin katılımıyla hazırlanmıştır.

Bu kılavuz, suç mağdurlarına yönelik temel yaklaşım standartlarını ve ilkelerini tek bir belgede toplamayı, suç mağdurları ile temas halinde olan hizmet sağlayıcılara uygulamalarında yol göstermeyi, mağdurların haklarına saygılı ve duyarlı bir yaklaşım sergilemelerine destek vermeyi hedeflemektedir.

Evrensel hukukta mağdur hakkı temel bir insan hakkıdır. Bu sebeple, suç mağdurlarına hizmet sunan başta kolluk, sağlık ve yargı çalışanları olmak üzere, uygulayıcıların bu kılavuzu bir rehber ve başvuru aracı olarak kullanmaları sağlanarak işlenen suçların fiziksel,

psikolojik ve duygusal etkilerine maruz kalan mağdurlar açısından bir farkındalık oluşturulacaktır.

Bu kılavuzun amacı, mağdurlara yönelik temel yaklaşım standartlarını ve ilkelerini tek bir belgede toplayarak, suç mağdurları ile temas halinde olan hizmet sağlayıcılara uygulamalarında yol göstermek, mağdurların haklarına saygılı ve duyarlı bir yaklaşım sergilemelerine destek vermektir.

Bu kılavuz kapsamındaki mağdurlar, bir suç nedeniyle hakları ihlal edilen ve adli mercilere başvuran kişilerdir. Adli süreçte mağdurlara yaklaşıma yönelik genel ilkeler ve yargı, sağlık ve kolluk birimi çalışanlarının suç mağduruna hizmet verirken dikkat etmesi gereken hususlar bu kılavuzun kapsamını oluşturmaktadır.

b. ÇAGOLARIN Hizmete Geçirilmesine Yönelik Çalışmalar

Çocuklarla Adli Görüşme Odaları (ÇAGO), AB'nin mali, UNICEF'in teknik desteğinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, HSYK ve Türkiye Adalet Akademisi ortaklığında 2012 – 2014 yılları arasında yürütülmüş olan Çocuklar için Adalet Projesi kapsamında standartları oluşturulan, adliyeye gelen çocuklara uygun görüşme koşullarını içeren teknik donanımlı ve SEGBİS uyumlu odalardır.

ÇAGO'lar, daha önce Sağlık Bakanlığı öncülüğünde geliştirilen Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve UNICEF'in teknik desteğinde oluşturulan Üniversite Çocuk Koruma Merkezlerine (ÇOKMER) alternatif olarak değil, bu birimlerin genellikle hastane temelli olmaları, çoğunlukla istismar vakalarına yönelmeleri ve adliye dışında bulunmaları nedeniyle ortaya çıkan sorunların giderilmesi, adli süreçlerle uyumlu bir yapının oluşturulması ve adli sistemdeki diğer çocukları da kapsayan bütüncül bir uygulamanın hayata geçirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

Proje ile başta 134 Ağır Ceza Mahkemesi çevresinde 135 odanın kurulması öngörülmüşse de, standartların gelişmesinin ardından öngörülen maliyetin bu sayıya ulaşmaya yetmeyeceği anlaşılmış ve 2014 yılında proje fişinde yapılan değişiklikle bu sayı 31 odaya indirilmiştir. Buna göre de 31 odanın kurulması, tefrişatı ve teknik donanımı için projeden toplam 522.611 AVRO'luk bir bütçe ayrılmıştır.

31 ÇAGO'nun kurulacağı pilot illerin belirlenmesi için tüm il başsavcılıklarına resmi yazı yazılarak durum tespiti istenmiş ve coğrafi dağılım, suç yoğunluğu, cinsel istismar suçu yoğunluğu, gelen mağdur çocuk sayısı gibi kriterler dikkate alınarak 23 il ve 25 adliyede toplam 31 odanın oluşturulacağı pilot iller belirlenmiştir.

Ayrıca proje sürecinde, Adalet Bakanlığı tarafından Ankara Batı Adliyesi'nde örnek bir ÇAGO oluşturulmuş ve gerek heyet ziyaretlerinde gerekse de eğitimlerde kullanılmıştır.

Alınan geri bildirimler ve pilot iller de dikkate alınarak çalışmaya son hali verilmiş ve “Çocuklara Adli Görüşme Odaları: İhtiyaçlar, İyi Uygulama Örnekleri ve Çocuklarla Adli Görüşme Standartları – ÖZET RAPOR” yayımlanmış ve ilgili kurumlarla paylaşılmıştır.

Söz konusu özet rapora göre standartlar ve öneriler dizisi oluşturulmuştur. Standartların oluşturulmasını takiben, projede öngörüldüğü üzere toplam 100 hakim, savcı ve sosyal çalışma görevlisinin eğitimi için eğitim programı ve “Çocuklarla Adli Görüşme için Rehber” hazırlanmış ve basılarak dağıtılmıştır.

Bu kapsamda Eylül – Ekim 2014 tarihlerinde, 4 ayrı oturumda ve 100 çocuk adalet sistemi çalışanına eğitimler verilmiş, Ankara Batı Adliyesi'nde kurulan ÇAGO'da örnek uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ancak bu eğitim, henüz odaların hayata geçirilememesi ve uygulama konusundaki belirsizlikler nedeniyle süre ve içerik itibarıyla bir “tanıtım ve başlangıç” eğitimi olarak kurgulanmış ve uygulanmıştır.

Eğitimleri takiben, 31 odanın kurulması için ihale süreci başlatılmış ve CTE Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda yürütülmüştür. Ayrıca, odaların nasıl işletileceğinin tartışılması adına 24 Kasım 2014 tarihinde ilgili birimlerin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda mevcut durum ve yapılması gerekenler tartışılmış ve aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- ✓ Personel Genel Müdürlüğü tarafından tüm ilgili adliyelerde kurulacak odalardan sorumlu olmak üzere (mümkünse eğitim almış olanlar arasından) 1 sosyal çalışma görevlisi ve 1 zabıt katibi görevlendirilecektir.
- ✓ Odaların teknik sorumluluğu Bilgi İşlem Daire Bşk. tarafından hali hazırda görevlendirilen UYAP uzman kullanıcılarında olacaktır.
- ✓ Bu belirlemelerin netleşmesinin akabinde iş akışları ve görev tanımları oluşturulmalıdır.

ÇAGO'ların belirlenen illerde kurulmalarına ve kullanıma hazır durumda olmalarına rağmen Bakanlık merkez teşkilatında söz konusu odalardan sorumlu bir birim bulunmaması ve bu odaların fiilen kullanımlarına yönelik kuralların belli olmaması nedeniyle ÇAGO'lar faaliyete geçirilememiştir.

Konuya ilişkin olarak; ÇAGO'ların faaliyete geçirilebilmesi amacıyla teknik ve hukuki kurallar konusunda İstanbul, Bursa ve Aydın Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'ndan görüş sorulmuştur (Ek-5: İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 15.02.2016 tarihli ve 2014/19274 P.M. sayılı yazısı).

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın kurulmasından sonra mağdur çocuklara yönelik işbirliği yapmak üzere UNICEF ile toplantı yapılmış, ÇAGO'ların işletilmesine yönelik talepler üzerine konuya ilişkin ön çalışma yapılarak Müsteşarlık Makamına arz edilmiştir.

Bu kapsamda alınan **22/05/2015 tarihli Olur**ile, Ankara Batı Adliyesi'nde pilot olarak bir destek hizmet birimi kurulması, yeni hizmet modellemesi ve standartlarının geliştirilmesi, adli süreçte Cumhuriyet başsavcılığı, ceza ve hukuk mahkemeleri ile icra dairelerine yönelik hizmet sunulması, adli görüşmelerde kurulu bulunan ÇAGO'ların kullanılması ve aile mahkemeleri ile çocuk mahkemelerinde görev yapan sosyal çalışma görevlilerinin bu birim altında toplanması amacıyla çalışmalara başlanmıştır.

Bu doğrultuda Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılan çalışmalar şunlardır;

- 1- Çalışma ve Danışma grupları oluşturulmuştur.
- 2- UNICEF tarafından sağlanan teknik destekle biri yabancı olmak üzere dört uzmanın konuya ilişkin analiz ve model önerilerine yönelik çalışma yapması sağlanmıştır.
- 3- Başkanlığımız tarafından sosyal çalışma görevlilerinin katıldığı çalıştay düzenlenmiş, konu değerlendirilmiştir.
- 4- Yapılan etki ve analiz çalışmaları sonrasında danışman ekip tarafından ara rapor hazırlanmış, makama arz edilmiştir.
- 5- Bakanlık makamına pilot uygulama yapılması için Olur hazırlanmış, ancak konunun Kanun Çalışmalarında değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Uzman ekip konuya ilişkin nihai raporunu 2016 yılı Temmuz ayında tamamlayacaktır.

Yine Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından Haziran 2016 tarihinde ÇAGO'ların işletilmesine yönelik olarak yönetim standartlarının ve iş tanımlarının yapıldığı Bakanlık Olur'u hazırlanmıştır. Bakanlık Olur'unun Makama Arzı için beklenmektedir.

c. Hazırlanan Raporlar

c.1. Çocukların İnternet Ortamında Cinsel İstismarı Raporu

c.2. Akran Zorbalığı Raporu

c.3. Rıza Raporu

c.4. Çocukla Adli Görüşme Odalarının (ÇAGO) Yönetsel İşleyişi

Bu raporlar kısaca açıklanacak eklere eklenecek.

d. Çocuk Hizmetlerine Yönelik Aktivite Eylem Planı

d.1. Çocuk Mevzuatı Analiz Çalışması

2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile birlikte Türkiye'de çocuk adalet sisteminde köklü bir değişiklik yaşanmış, koruma perspektifini de içeren çocuğa özgü bir adalet sisteminin oluşturulabilmesi için gereken mevzuat temelinin atılması sağlanmıştır.

Mevzuattaki düzenlemeler, hayata geçirilen projeler ve elde edilen kazanımlara rağmen, gerek uygulamadan gelen bilgiler gerekse de BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Sonuç Gözlemleri, Türkiye'de çocuk adalet sistemine yönelik bütüncül bir yönetim, politika yapım ve izleme sistemine ihtiyaç olduğunu işaret etmektedir.

Bu çerçevede, Adalet Bakanlığı tarafından 2014-2015 yıllarında hazırlanan “*Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015 – 2019*” ile “*Yargı Reformu Stratejisi 2015*” belgelerinde, çocuk adalet sisteminin güçlendirilmesi, çocuklara yönelik adli süreçlerin yeniden yapılandırılması, adalet sisteminde çocuğun etkin korunması için gerekli önlemlerin alınması, kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi ve çocuğa yönelik uygulamaların onarıcı adalet sistemi çerçevesinde geliştirilmesi gibi hedeflere yer verilerek, bu alandaki ihtiyacın önümüzdeki yıllarda stratejik bir yaklaşımla karşılanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda öngörülen stratejiler arasında “*Çocukla ilgili ceza ve özel hukuk mevzuatı uluslararası*

standartlara uygun şekilde yeniden düzenlenmesi” ve “Bakanlık bünyesinde çocuk adalet sistemine ilişkin çalışmaları yürütecek bir birim oluşturulması’ na da yer verilmiştir.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Dairesi Başkanlığı’nın öncülüğünde, bahsi geçen stratejik hedeflere temel olması ve gerekli reformların hayata geçirilmesi için bir dizi faaliyet planlanmıştır. Bu faaliyetlerin ilk adımı çocuk adaletine ilişkin mevzuatın farklı boyutlarıyla gözden geçirilmesi ve çocuk adalet sisteminin yönetimine yönelik karşılaştırmalı bir öneriler dizisi geliştirilmesidir.

Belirlenen ihtiyaçlar ve hedefler doğrultusunda Mağdur Hakları Daire Başkanlığı’nca, UNICEF ve İngiltere Büyükelçiliği işbirliği ile altı aşamalı Çocuk Adaleti Aktiviteleri Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu plan doğrultusunda çocuk adaleti mevzuatının analizine yönelik danışman ilanına çıkılmış, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden Prof. Dr. Feridun Yenisey başkanlığındaki uzman ekiple sözleşme imzalanmıştır.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ile İngiltere Büyükelçiliği işbirliğinde yürütülmüş olan "Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları - İngiltere Projesi" kapsamında Mersin ilinde "Çocuk Adaleti Mevzuatı ve Yönetiminin Değerlendirilmesi Çalıştayı" düzenlenmiştir. Çalıştaya başta ceza hukuku ve özel hukuk olmak üzere çeşitli alanlarda çalışmalar yürüten akademisyenler, çocuk mahkemesi hakimleri, çocuk büro savcılar, sivil toplum kuruluşları, çocuk adaletinin aktörlerinden olan ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı sağlanmıştır. Karşılaştırmalı mevzuat da dikkate alınmak suretiyle çocuk adalet sistemine ilişkin ulusal ceza ve özel hukuk mevzuatının analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; uygulayıcıların bir araya gelmesi, farklı temalarda grup çalışmaları yapılması ve danışmanlarca yapılan masa başı taraması ile tamamlayıcı mahiyette bilgilere ulaşılarak söz konusu analiz çalışmaları tamamlanmıştır.

Çocuk adaletine ilişkin ulusal mevzuatın, uluslararası mevzuatla mukayeseli olarak analizinin yapılması için görevlendirilen uzman ekip tarafından rapor hazırlama süreci devam etmektedir. Anılan raporun 2016 yılı içerisinde tamamlanması öngörülmektedir.

d.2. Hizmet Sunumuna Yönelik Yapılan Analiz

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve UNICEF işbirliğinde, çocuklarla ilgili üretilecek politikalara temel olmak üzere Türkiye’de çocuk adalet sisteminin gerek merkezi gerekse

yerel düzeyde nasıl daha iyi hale getirilebileceğine dair karşılaştırmalı bir analiz çalışması gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda UNICEF tarafından hizmet analizine yönelik çalışma ekibi oluşturulmuştur. Görevlendirilen uzman ekip tarafından Türkiye’de çocuk adaletinin yönetimine yönelik mevcut durumun analizi, iyi örnek teşkil edebilecek en az üç farklı ülke modelinin incelenmesi ve Türkiye’deki teşkilat yapısı da dikkate alınarak, bu konuda çalışacak birimin işleyişine ve temel fonksiyonlarına yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu konuda rapor hazırlama süreci devam etmekte olup, hazırlanan raporunun yakın bir zamanda tamamlanması planlanmaktadır.

Yürütülen çalışmalar ve hazırlanan rapor sonrasında TAIEX işbirliği ile yabancı uzmanların da katılımıyla düzenlenecek final çalıştayında çocuk adaletine yönelik yapılması gereken hususlar tespit edilerek nihai rapor oluşturulacaktır.

Hazırlanan rapor kitap haline getirilerek ilgililere dağıtılacaktır.

e. Çalıştaylar

e.1. Çocuk Adaletinde Yeni Arayışlar: Mevzuat Ve Yönetim Çalıştayı

2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile birlikte Türkiye’de çocuk adalet sisteminde köklü bir değişiklik yaşanmış, koruma perspektifini de içeren çocuğa özgü bir adalet sisteminin oluşturulabilmesi için gereken mevzuat temelini atılması sağlanmıştır. Bu temel mevzuat çerçevesinde birçok ilde çocuk mahkemeleri, çocuk ağır ceza mahkemeleri açılmış, çocuk suçlarından sorumlu Cumhuriyet savcıları görevlendirilmiş ve mahkemelere atanan sosyal çalışma görevlileri sayesinde sosyal çalışmanın adalet sistemi içerisindeki işlevselliği artırılmıştır. Yine bu kapsamdaki ceza ve ceza muhakemesi hukuku reformları çerçevesinde, adalet sistemine dâhil olan tüm suça sürüklenen ve mağdur çocukların bir avukatın hukuki yardımından ücretsiz şekilde yararlanma hakkı tanınmış, mağdur çocukların adalet sisteminde ikinci defa örselenmelerinin önüne geçmek amacıyla bir uzman eşliğinde ve kural olarak yalnızca bir kez beyanda bulunmaları esası kabul edilmiştir. Tüm bu mevzuatla, temelde çocuk adaletinin multi-disipliner yapısına uygun bir model kurulması amacı güdülmüştür.

Yaşanan bu reform sürecine paralel olarak farklı kurumlarca Çocuk İzlem Merkezleri, Üniversite Çocuk Koruma Merkezleri, İl Çocuk Koruma Koordinasyon toplantıları gibi birçok yeni kurum ve girişim hayata geçirilmiştir. Bu girişimlerin sonuncusu, AB'nin mali, UNICEF'in teknik desteğiyle Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, HSYK ve Türkiye Adalet Akademisi paydaşlığında 2012-2014 yılları arasında yürütülen *Çocuklar için Adalet Projesi*'dir. Hayata geçirilen projeler ve elde edilen kazanımlara rağmen, gerek uygulamadan gelen bilgiler gerekse de BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Sonuç Gözlemleri, Türkiye'de çocuk adalet sistemine yönelik bütüncül bir yönetim, politika yapım ve izleme sistemine ihtiyaç olduğunu işaret etmektedir. Bu çerçevede, Adalet Bakanlığı tarafından 2014-2015 yıllarında hazırlanan *“Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015 – 2019”* ile *“Yargı Reformu Stratejisi 2015”* belgelerinde, çocuk adalet sisteminin güçlendirilmesi, çocuklara yönelik adli süreçlerin yeniden yapılandırılması, adalet sisteminde çocuğun etkin korunması için gerekli önlemlerin alınması, kurumlararası işbirliğinin güçlendirilmesi ve çocuğa yönelik uygulamaların onarıcı adalet sistemi çerçevesinde geliştirilmesi gibi hedeflere yer verilerek, bu alandaki ihtiyacın önümüzdeki yıllarda stratejik bir yaklaşımla karşılanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda öngörülen stratejiler arasında *“Çocukla ilgili ceza ve özel hukuk mevzuatı uluslararası standartlara uygun şekilde yeniden düzenlenmesi”* ve *“Bakanlık bünyesinde çocuk adalet sistemine ilişkin çalışmaları yürütecek bir birim oluşturulması”*na da yer verilmiştir.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Dairesi Başkanlığı'nın öncülüğünde, bahsi geçen stratejik hedeflere temel olması ve gerekli reformların hayata geçirilmesi için bir dizi faaliyet planlanmıştır. Bu faaliyetlerin ilk adımı çocuk adaletine ilişkin mevzuatın farklı boyutlarıyla gözden geçirilmesi ve çocuk adalet sisteminin yönetimine yönelik karşılaştırmalı bir öneriler dizisi geliştirilmesidir. Bu kapsamda İngiltere Büyükelçiliği'nin mali ve UNICEF'in teknik desteğiyle gerçekleştirilecek olan *Çocuk Adaletinde Yeni Arayışlar: Mevzuat ve Yönetim Çalıştayı* ile bu konudaki mevcut durumun, ihtiyaçların ve önerilerin farklı düzeylerdeki uygulamacılarla tartışılması ve katılımcı bir yöntemle derlenmesi hedeflenmektedir.

e.2. Adli Destek Sisteminin Değerlendirilmesi Çalıştayı

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve UNICEF işbirliği ile yürütülen çalışma çerçevesinde mağdurlara suç sonrası destek olmak, rehberlik hizmeti sunmak, yeni mağduriyetler yaşanmasının önüne geçmek ve benzeri hizmetleri yerine getirmek üzere yeni bir teşkilat modeli oluşturulması planlanmaktadır.

Bu amaçla Adli Destek Sisteminin değerlendirilmesini, alanda çalışan uzmanların (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı) görevlerini yaparken yaşadıkları sorunların tespit edilmesini ve bu sorunları ortadan kaldıracak çözüm önerilerinin tartışılmasını sağlamak, uzmanların dâhil olacakları merkez ve taşra birimlerinin teşkilat modelleri üzerinde beyin fırtınası yaparak uzmanların bu konudaki görüşlerini almak, alanda çalışan uzmanları UNICEF tarafından belirlenen danışman heyet ile bir araya getirerek görüşlerini aktarmalarını sağlamak üzere 26-27 Ağustos 2015 tarihinde Ankara Hakimevi’nde “Adli Destek Sisteminin Değerlendirilmesi” başlıklı bir çalıştay düzenlenmiştir.

Çalıştaya aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapan 17 farklı ilden 36 uzman (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı), Bakanlık birimlerinin temsilcileri, UNICEF temsilcileri ve UNICEF tarafından belirlenen danışman heyetten temsilciler katılmıştır.

Çalıştay katılımcıların 3 gruba ayrılarak program dahilinde değerlendirmeler, çeşitli fikir tartışmaları, alanda yaşanan sorunlara ilişkin tespitler, çözüm önerileri ve kurulacak sisteme dair model önerileri belirlenmiştir. Sonrasında tüm gruplar bir araya gelerek her grup kendi önerisini sunmuştur, sorularla ve değerlendirmelerle çalıştay sona ermiştir.

Çalıştay neticesinde; mevcut durumun analizi, model önerisi, iş akışı ve yönetim standartlarının geliştirilmesi, model ve adli görüşme için görev tanımı yapılması, uygulamaya ilişkin kayıt tutma ve yazılı geri bildirim sisteminin oluşturulması sağlanarak yeni adli destek modeli ortaya konulması ve ortaya çıkan yeni adli destek modelinin ilk etapta Ankara Batı Adliyesi’nde pilot uygulamaya geçilmesi planlanmaktadır.

e.3. Türk Hukuk Sisteminde, Aile, Çocuk, Kadın Çalıştayı

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Yargıtay'ın katkılarıyla 13-15 Nisan 2016 tarihlerinde Türk Hukuk Sisteminde, Aile, Çocuk, Kadın Çalıştayı düzenlenmiştir.

Çalıştayda aile mahkemelerinin işleyişi, boşanma, velayet, kişisel ilişki tesisi, çocuk teslimi, mal rejiminin tasfiyesi ve evlat edinme konularında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Aile mahkemelerinin mevcut işleyişinin bir anlık kızgınlık ile boşanmak üzere mahkemeye başvurmuş çiftlerle, evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğu çiftler arasında bir süzgeç vazifesi görmesi gerektiği ve bunu da mahkemenin başında tarafların uzman bir aile danışmanına yönlendirilmesiyle olabileceği sonucuna varılmıştır.

Velayet konusunda boşanmakta olan çiftlerin anlaşmaları halinde ortak velayet uygulamasının olması, bunun haricinde ise velayetin ebeveynlerden birine verilmesi uygulamasına devam edilmesi önerildi. Bunun yanında boşanma sonrasında velayetin ne şekilde kullanıldığının belli bir süre ile takip edilmesinin uygun olacağı görüşü dile getirildi. Ancak bu takibin kimin tarafından yapılması gerektiği konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından yapılması gerektiği gibi farklı görüşler ortaya atılmıştır.

Kişisel ilişki tesisinin değişik dosyalarda matbu olarak aynı şekilde kurulması yerine her somut olaya ve çocuğun ve ailenin özelliklerine göre düzenlenmesinin uygun olacağı dile getirilmiştir.

Çocuk tesliminin icralık bir olay olmaktan çıkarılarak ilçe bazlı kaymakamlıklar bünyesinde çocuk teslimleri ile ilgili bir birim kurulması ve çocuk teslimlerinin bu birimler aracılığıyla yapılmasının uygun olacağı konusunda oy birliği ile karar alınmıştır. Ancak çocuk teslimlerinin konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ya da Adalet Bakanlığı tarafından yapılması gerektiği gibi farklı görüşler ortaya atılmıştır. Mahkemenin kararına rağmen çocuğun velayeti elinde bulundurmayan ebeveyni ile görüşmesine engel olan ebeveyn için para cezası, devamında ağır para cezası verilmesi, buna rağmen görüştürülmemesi halinde ise velayetin değiştirilmesi konusunda görüş bildirilmiştir.

Evlat edinme konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın zorunlu aracı kurum olması ve tüm evlat edinme davalarında ASPB'nin sürece dahil edilmesi konusunda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve eşinin çocuğunun evlat edinmek isteyen kişinin evlat edinmesi

halinde velayetin evlat edinmeye rıza gösteren ebeveynden kaldırılması yerine ortak kullanımına ilişkin yasal düzenleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

f. Projeler

İpa II Projesi (Türkiye’de Mağdur Haklarına Yönelik Uygulamaların Geliştirilmesi’ Projesi)

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı’nın başlıca hedefleri arasında; tüm suç mağdurlarının sahip oldukları haklar ile kendilerine sunulabilecek yardım ve destek hizmetleri konusunda bilgilendirilmeleri, başta suç mağduru kadınlar ve çocuklar olmak üzere kırılgan gruba mensup mağdurların adli süreçte etkin şekilde desteklenerek adalete erişimlerinin kolaylaştırılması yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmek için Mağdur Hakları Daire Başkanlığı uluslararası platformda çeşitli paydaşlarla işbirliği içerisinde birtakım projelerde yer almaktadır. Bu kapsamda Adalet, İçişleri ve Temel Haklar başlığında, Yargı ve Temel Haklar Alt Sektöründe IPA II Kapsamında Eşleştirme yöntemiyle gerçekleştirilmek üzere Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Mağdur Haklarına Yönelik Uygulamaların Geliştirilmesi’ başlıklı proje için başvuruda bulunulmuş ve anılan Proje teklifi kabul edilmiştir.

Proje ile birlikte uluslararası belgelerde yer alan temel standartlar, sosyal hukuk devleti ve onarıcı adalet çerçevesinde Türk adalet sisteminde ve dünyada yaşanan gelişmeler dikkate alınarak, adli süreçte; mağdurların beklenti ve ihtiyaçlarını değerlendirerek, maruz kaldıkları olayın etki ve izlerine karşı telafi edici, ikincil mağduriyetlerini önleyici, erişilebilir, uzmanlık ve gönüllülüğe dayalı adli sosyal destek hizmetlerinin sunulmasına yönelik uygun hizmet modeli geliştirilecektir.

Proje kapsamında adli süreçte mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde etkin, sürdürülebilir ve ulaşılabilir mağdur destek sistemi kurulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Projenin alt amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- Türkiye’de yeni bir mağdur destek sistemi kurulmasına model oluşturmak.
- Mağdur Hakları Kanunu Tasarısının ve ikincil mevzuatın hazırlanmasına katkı sağlamak.

•Bütüncül, geliştirilmiş ve mağdur odaklı hizmet sunulmasına, Kamu-STK işbirliği ve koordinasyonunun sağlanarak hizmet kalitesi ve farkındalığın artırılmasına katkı sağlamak.

Projeye dayanak olması bakımından 2015-2019 yıllarını kapsayan Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Stratejisi'nin 7'nci ve 8 inci amaçları ile yine 2015-2019 yıllarını kapsayan Adalet Bakanlığı Stratejik Planı'nın 2'nci Stratejik Amacı altında yer alan 2.2, 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10 numaralı hedefleri önem arz etmektedir.

Projede özellikle dezavantajlı mağdur gruplar (kadın, çocuk, engelli, yaşlı ve gençler) için özellikle mağdur ve suça sürüklenen çocuklara daha uygun bir adli hizmet sunulması adına bir altyapı oluşturulması hedeflenmektedir. Yine dezavantajlı mağdur gruplar (kadın, çocuk, engelli, yaşlı ve gençler) için anlaşılır, hak arama yöntemlerini gösteren hukuk rehberi hazırlanması, mağdurlara ilişkin mağdur birimlerinin kurulması öngörülmektedir.

2.2. YARGI REFORMU STRATEJİSİ VE STRATEJİK PLANDA ÇOCUK ADALETİ

2.2.1. YARGI REFORMU STRATEJİ BELGESİ

Çocuk haklarının güçlendirilmesi ve çocuk adalet sisteminin etkin ve verimli bir şekilde işleyebilmesi amacıyla Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan 2015-2019 yıllarına ait Yargı Reformu Stratejisi belgesinde çocuklara yönelik amaç, hedef, faaliyet ve stratejilere yer verilmiştir.

Adalet Bakanlığı **Yargı Reformu Stratejisi'nde** Amaç- 7 “Çocuklar, Kadınlar ve Engelliler Gibi Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamaları Geliştirmek” başlığı altında çocuklarla ilgili hedef ve stratejiler şu şekildedir;

- ✓ **Hedef 7.1Çocuk adalet sisteminde çocuğun etkin korunması için gerekli önlemlerin alınması ve kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Yasal düzenlemelerin uluslararası standartlara uygun şekilde gözden geçirilmesi	✓	✓			
Koordinasyon mekanizmasının (Çocuk Koruma Kanunu kapsamında) etkin ve verimli uygulanmasının sağlanması	✓	✓			

Çocuk İzlem Merkezlerinin etkinleştirilmesi	✓	✓			
BÜTÇE	SORUMLU KURUM		İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR		
Adalet Bakanlığı Sağlık Bakanlığı	Adalet Bakanlığı Sağlık Bakanlığı		Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı		

✓ **Hedef 7.2 Çocuğa yönelik uygulamaların onarıcı adalet sistemi çerçevesinde geliştirilmesi**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Çocuklara özgü uzlaşma usullerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılması	✓	✓			
Denetimli serbestlik sisteminde çocuklara özgü alternatif yükümlülüklerin geliştirilmesi	✓	✓			
BÜTÇE	SORUMLU KURUM		İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR		
Adalet Bakanlığı	Adalet Bakanlığı		HSYK		

✓ **Hedef 7.3 Çocuklara yönelik adli süreçlerde özel önlemlerin etkin hâle getirilmesi**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Cumhuriyet savcılığı çocuk bürolarının güçlendirilmesi	✓	✓			
Hazırlık soruşturması kapsamında sosyal çalışma görevlilerinin çalışmalarına ilişkin standartlar oluşturulması suretiyle etkin ve verimliliklerinin artırılması	✓	✓			
Cumhuriyet savcılığı çocuk bürolarında çalışan Cumhuriyet savcılarının terfi sisteminin yeniden değerlendirilmesi	✓				
BÜTÇE	SORUMLU KURUM		İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR		

		KURUMLAR
Adalet Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	HSYK

✓ **Hedef 7.4 Çocuk mahkemelerinin yaygınlaştırılması, yapısal ve fiziksel sorunlarının giderilmesi**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Çocuk mahkemelerinde çalışan yargı mensuplarının ve çalışanlarının uzmanlaşması	✓	✓			
Çocuk mahkemelerinde görevli hâkimlerin terfi sisteminin yeniden değerlendirilmesi	✓				
Fiziki koşulların ihtiyaca uygun hâle getirilmesi	✓	✓			
Sosyal inceleme raporlarının (SİR)standarda bağlanması	✓				
Tedbir kararlarında oluşabilecek çelişki ve tekerrürleri önleyecek şekilde elektronik kayıt sisteminde düzenlemeler yapılması	✓	✓			
BÜTÇE	SORUMLU KURUM		İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR		
Adalet Bakanlığı	Adalet Bakanlığı		HSYK Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı		

✓ **Hedef 7.5 Aile içi şiddetle mücadelede koruma ve soruşturmanın etkinliğinin artırılması**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Etki analizi sonuçlarına göre mevzuatın güncellenmesi ve uygulamanın güçlendirilmesi	✓				
İlgili Bakanlık ve kurumlar ile koordinasyonun etkinleştirilmesi	✓				
Adli mercilerin aile içi şiddet kapsamındaki süreçlerde aile mahkemesi uzmanlarından etkin	✓				

ve verimli şekilde yararlanmasının sağlanması					
BÜTÇE	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR			
Adalet Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı Üniversiteler			

✓ **Hedef 7.6 Adliye ve ceza infaz kurumlarında dezavantajlı gruplara yönelik uygulamaların geliştirilmesi**

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Kurumlardaki dezavantajlı grupların sorunlarının tespitine yönelik çalışmaların etkinliğinin artırılması	✓				
Çocuklara özgü ceza infaz kurumlarının yaygınlaştırılması	✓	✓	✓	✓	✓
BİSİS (Bireyselleştirilmiş İnfaz Sistemi)'nin yaygınlaştırılması	✓	✓	✓	✓	✓
Çocuk ve Gençliğe Yönelik Ceza İnfaz Kanunu hazırlanması	✓	✓			
Adliyelerde ve ceza infaz kurumlarında dezavantajlı gruplara yönelik fiziki altyapıya ilişkin önlemler alınması	✓	✓	✓	✓	✓
Ceza ve infaz kurumlarındaki personele dezavantajlı gruplara yönelik uygulamalar yönünden eğitim verilmesi	✓	✓	✓	✓	✓
BÜTÇE	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR			
Adalet Bakanlığı	Adalet Bakanlığı				

Yine Adalet Bakanlığı **Yargı Reformu Stratejisi'nde** Amaç-8 “Adalete Erişimi Güçlendirmek” başlığı altında çocuklarla ilgili hedef ve stratejiler şu şekildedir:

✓ Hedef 8.5 Mağdurların adalete erişiminin güçlendirilmesi

Stratejiler	2015	2016	2017	2018	2019
Mevzuat çalışması yapılması	✓	✓			
Kurumsal yapının güçlendirilmesi	✓	✓			
Mağdurlara yönelik müdahale programı geliştirilmesi	✓				
STK ile kamu kurum ve kuruluşları ile etkin işbirliği yapılması	✓	✓	✓	✓	✓
BÜTÇE	SORUMLU KURUM		İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUMLAR		
Adalet Bakanlığı	Adalet Bakanlığı		İçişleri Bakanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı		

2.2.2.ADALET BAKANLIĞI 2015-2019 STRATEJİK PLANI

Adalet Bakanlığı tarafından 2015-2019 yıllarına ait olarak hazırlanan **Stratejik Plan**'da "Adalete Erişim İle Mağdurlara Ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulamaları Geliştirmek" başlıklı Stratejik Amaç 2'nin altında çocuklarla ilgili hedef ve stratejiler şu şekildedir:

Hedef 2.6 Çocuk Adaleti Sisteminin Güçlendirilmesi**Stratejiler:**

- Çocukla ilgili ceza ve özel hukuk mevzuatı uluslararası standartlara uygun şekilde yeniden düzenlenecektir.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile işbirliği halinde Çocuk Koruma Kanunu kapsamında oluşturulan koordinasyon mekanizmasının etkinliğini güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Başta uzlaşma olmak üzere onarıcı adalet sistemine ilişkin uygulamalar çocuklara özgü şekilde oluşturulacaktır.
- Bakanlık bünyesinde çocuk adalet sistemine ilişkin çalışmaları yürütecek bir birim oluşturulacaktır.

Hedef 2.7 Çocuklara Yönelik Adli Süreçlerin Yeniden Yapılandırılması**Stratejiler:**

- Dünya genelinde kabul gören uygulamalar ışığında çocuk yargılama ve çocuk infaz sistemi gözden geçirilecektir.
- Cumhuriyet savcılıklarına bağlı çocuk büroları daha da etkinleştirilecektir.
- Standartları belirlenen çocuk adli görüşme odaları yaygınlaştırılacaktır.
- Çocuk mahkemeleri yaygınlaştırılacak ve fiziki koşulları çocuk adaleti sisteminin amacına uygun hale getirilecektir.
- Çocuk mahkemelerinden verilen tedbir kararlarında oluşabilecek çelişki ve tekerrürleri önleyecek şekilde elektronik kayıt sistemi kurulacaktır.
- Sosyal inceleme raporlarının standartları belirlenecektir.
- Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kanunu Tasarısı hazırlanacak, çocuklar için ceza infazının sağlandığı eğitim evleri yaygınlaştırılacaktır.
- Savcılık çocuk bürolarında uzman personel istihdam edilecek, bu uygulama yaygınlaştırılarak etkinleştirilecektir.
- Çocuk Koruma Kanununda öngörülen çocuklara özgü tedbirlerin etkinliği artırılacaktır.

Hedef 2.8 Aile İçi Şiddet Suçları Konusunda Adalet Sisteminin Kapasitesinin Güçlendirilmesi**Stratejiler:**

- Mevzuat ve uygulamanın analizi yapılacak ve ihtiyaç duyulması halinde mevzuat değişikliği taslağı hazırlanacaktır.
- Aile ve Sosyal Politikalar ve İçişleri Bakanlıkları ile etkili eşgüdüm sağlanacaktır.
- Aile içi şiddet kapsamındaki suçlarda aile mahkemesi uzmanlarından etkin ve verimli şekilde yararlanılması sağlanacaktır.
- Tedbir kararları yönünden aile mahkemesi uzmanlarının çalışma standartları belirlenecektir.

Hedef 2.9 Dezavantajlı Gruplara Duyarlı Bir Sistem Oluşturulması**Stratejiler:**

- Dezavantajlı grupların adliyeler ile ceza infaz kurumlarında karşılaştıkları sorunlar tespit edilecek ve çözümü için çalışmalar yapılacaktır.
- Dezavantajlı gruplara özel yol gösterici dokümanlar hazırlanacak ve internet sitelerinde bilgilerin yer alması sağlanacaktır.

- Bakanlık merkez teşkilatında dezavantajlı gruplara yönelik sosyal politikalar üretecek bir birim kurulacaktır.

Hedef 2.10 Adalet Sisteminde Mağdur Odaklı Uygulamalar Geliştirilmesi

Stratejiler:

- Mağdur Hakları Kanun Taslağı hazırlanacaktır.
- Mağdur hakları konusunda merkez dışı birimlerde kurumsal yapılanma oluşturulacaktır.
- Kolluk ve diğer kamu görevlileri için mağdura yaklaşım kılavuzu hazırlanacaktır.
- Suça maruz kalan mağdurların bilgilendirilmesi amacıyla mağdur hakları kılavuzu hazırlanacaktır.
- STK, barolar ve üniversitelerin mağdur hizmetlerini verebilmesi için çalışmalar yapılacak ve bu alanda standartlar belirlenecektir.
- Mağdur hizmetlerinde çalışacak uzmanların eğitimi için üniversitelerle ortak eğitim programları düzenlenecektir.
- Suçların mağdur üzerindeki etkisini azaltmak için sosyal rehabilitasyon programları geliştirilecektir.
- Cinsel suç mağdurlarına yönelik koruyucu düzenlemeler yapılacaktır.
- Çocuk ve kadınlara yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na oluşturulan telefon hatları birleştirilerek etkinliği arttırılmak suretiyle hizmet veren tek bir mağdur hattı oluşturulacaktır.

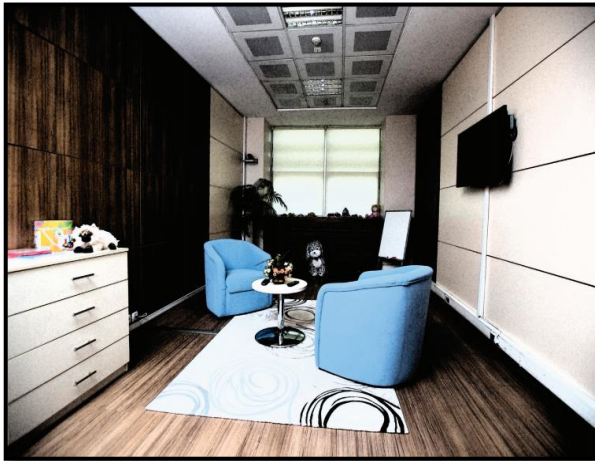
2.3. ÇOCUKLARLA ADLİ GÖRÜŞME ODALARI (ÇAGO)

Çocuklarla Adli Görüşme Odaları (ÇAGO), AB'nin mali, UNICEF'in teknik desteğinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, HSYK ve Türkiye Adalet Akademisi ortaklığında 2012 – 2014 yılları arasında yürütülmüş

Proje ile başta 134 Ağır Ceza Mahkemesi çevresinde 135 odanın kurulması öngörülmüşse de, standartların gelişmesinin ardından öngörülen maliyetin bu sayıya ulaşmaya yetmeyeceği anlaşılmış ve 2014 yılında proje fişinde yapılan değişiklikle bu sayı 31 odaya indirilmiştir. 31 ÇAGO'nun kurulacağı pilot illerin belirlenmesi için tüm il başsavcılıklarına resmi yazı yazılarak durum tespiti istenmiş ve coğrafi dağılım, suç yoğunluğu, cinsel istismar suçu yoğunluğu, gelen mağdur çocuk sayısı gibi kriterler dikkate alınarak 23 il ve 25 adliyede toplam 31 odanın oluşturulacağı pilot iller belirlenmiştir.

Ayrıca proje sürecinde, Adalet Bakanlığı tarafından Ankara Batı Adliyesi'nde örnek bir ÇAGO oluşturulmuş ve gerek heyet ziyaretlerinde gerekse de eğitimlerde kullanılmıştır.

Ankara Batı Adliyesi Çocuklarla Adli Görüşme Odası

Alınan geri bildirimler ve pilot iller de dikkate alınarak çalışmaya son hali verilmiş ve “Çocuklara Adli Görüşme Odaları: İhtiyaçlar, İyi Uygulama Örnekleri ve Çocuklarla Adli Görüşme Standartları – ÖZET RAPOR” yayımlanmış ve ilgili kurumlarla paylaşılmıştır.

Söz konusu özet rapora göre standartlar ve öneriler dizisi oluşturulmuştur. Standartların oluşturulmasını takiben, projede öngörüldüğü üzere toplam 100 hakim, savcı ve sosyal çalışma görevlisinin eğitimi için eğitim programı ve “Çocuklarla Adli Görüşme için Rehber” hazırlanmış ve basılarak dağıtılmıştır.

Bu kapsamda Eylül – Ekim 2014 tarihlerinde, 4 ayrı oturumda ve 100 çocuk adalet sistemi çalışanına eğitimler verilmiş, Ankara Batı Adliyesi’nde kurulan ÇAGO’da örnek uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ancak bu eğitim, henüz odaların hayata geçirilememesi ve uygulama konusundaki belirsizlikler nedeniyle süre ve içerik itibarıyla bir *“tanıtım ve başlangıç”* eğitimi olarak kurgulanmış ve uygulanmıştır.

ÇAGO, 31 odanın kurulması için ihale süreci başlatılmış ve CTE Genel Müdürlüğü’nün koordinasyonunda yürütülmüştür. Ayrıca, odaların ne şekilde işletileceğinin tartışılması için 24 Kasım 2014 tarihinde ilgili birimlerin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda mevcut durum ve yapılması gerekenler tartışılarak;

- ✓ Personel Genel Müdürlüğü tarafından tüm ilgili adliyelerde kurulacak odalardan sorumlu olmak üzere (mümkünse eğitim almış olanlar arasından) bir sosyal çalışma görevlisi ve bir zabıt katibi görevlendirilmesi,
- ✓ Odaların teknik sorumluluğunun Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından hali hazırda görevlendirilen UYAP uzman kullanıcılarında olması,
- ✓ Daha ileriki aşamalarda iş akışları ve görev tanımlarının oluşturulması,

Şeklinde kararlar alınmıştır.

BÖLÜM III:

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Çocuklarla İlgili Olarak Çok Sayıda Koordinasyon Mekanizmalarının Kurulmuş Olması Ve Etkin Bir İşleyişe Sahip Olmaması:

Çocuklara yönelik olarak sunulan hizmetlerde etkin şekilde yerine getirilebilmesi açısından kurumlararası koordinasyonun yeri yadsınamaz. Bu amaçla çocuk haklarına ilişkin idari ve yasal düzenlemelere yönelik önerilerde bulunmak, strateji belgesi ve eylem planları hazırlatmak ve onaylamak, çocuk hakları konusunda kurumlararası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere, 4 Nisan 2012 tarih ve 28254 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/9 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu" ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca merkezi, il ve ilçe koordinasyon kurulları oluşturulmuştur.

Çocuklarla ilgili olarak faaliyet gösteren kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere kurulmuş olan kurul, koordinasyon mekanizması, il, ilçe koordinasyonlarının çok sayıda olması verilen hizmetlerde koordinasyonun sağlanması için olumlu bir etki yapmak bir yana mevcut işleyişte bir takım karışıklıklara neden olmakta ve bu koordinasyon mekanizmalarında görev alan görevliler açısından da aynı konuda çok defa toplantıya katılma, raporlama vb. nedenlerle zaman kaybına ve neticesinde bıkkınlığa sebebiyet vermektedir.

Ayrıca koordinasyon mekanizmasının hiyerarşik olarak birbirine eş kurumlardan birine verilmesi, koordinasyonun yönetiminde bir takım sorunlara da neden olmaktadır.

Sayılan bu nedenlerle çocuklarla ilgili hizmet veren kurumlar arası koordinasyonun Cumhurbaşkanlığı ya da Başbakanlık bünyesinde tek elden yürütülmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

2. Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Verilen Koruyucu – Önleyici Tedbir Kararlarının Takibinde, İzlenmesinde, Uygulanmasında Ve Tedbirini Sona Erdirilmesinde Yaşanan Sorunlar:

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5 inci maddesine göre verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve tedbirlerin sona erdirilmesinde bir takım sorunlar yaşanmakta, verilen tedbir kararlarının takibinin yapılmaması ve tedbir kararlarına ilişkin istatistiki verilerin tutulmaması nedeniyle tedbir kararı verilmesiyle ulaşılmak istenen amaca ulaşıp ulaşılamadığı bilinmemektedir. Bunun yanında verilen tedbir kararının uygulanması sırasında istenilen amaca ulaşılmasına rağmen tedbir kararının sona erdirilmesine ilişkin tedbiri veren mahkemeye herhangi bir talepte bulunulmaması nedeniyle suça sürüklenen ya da korunmaya ihtiyacı olan çocukların 18 yaşını doldurana kadar ya da bir süre daha gereksiz şekilde tedbir uygulamasına maruz kalmaları gibi sorunlar karşımıza çıkmaktadır.

Sayılan nedenlerle tedbir kararlarının uygulamasını ve takibini yapan kurumların, bu görevi yerine getiren uzman personele yönelik olarak tedbir kararlarının takip ve uygulamasının ne şekilde yapılması gerektiği, hangi durumlarda tedbir kararına son verilmesine yönelik olarak mahkemeye bilgi verilmesi gerektiği gibi konulara düzenledikleri hizmet için eğitimlerde yer vermelerinin bu sorunu çözebileceği değerlendirilmektedir.

Bunun yanında suça sürüklenen, mağdur, tanık çocukların bilgilerinin, verilen tedbir kararlarının türünün vb. konulardaki istatistiki verilerin tutulmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

c. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN SORUNLAR

Sorun: Aile Mahkemeleri tarafından verilen kişisel ilişki kararları genellikle her dosya için aynı şekilde kopyala yapıştır yapılmak suretiyle verilen şablon bir karar olmaktadır. Örneğin bu karar genellikle “Her ayın birinci ve üçüncü haftası(bu kısım ikinci ve dördüncü haftası şeklinde de olmaktadır.) Cumartesi günü saat 09:00’den Pazar günü saat 17:00’ye, her yıl 1 Temmuz saat 09:00’den 31 Temmuz saat 17:00’ye kadar Davacı/davalı anne/baba ile müşterek çocuk arasında şahsi münasebet tesis edilmesi” şeklinde olmaktadır.

Çözüm: Kişisel ilişki tesisi kararları verilmeden önce tarafların bu konudaki görüşleri alınmalı, her çocuğun anne babası ile olan ilişkisi, onlara olan ihtiyacı farklı olduğu için bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle bu konuda da mahkemelerde çalışan uzmanlardan rapor istenebilir.

Sorun: Çocuk teslimlerinin icra müdürlükleri tarafından yapılması başlı başına bir sorundur. İcra müdürlükleri yapmış oldukları işin gereği olarak eşya, mal haczetmektedirler. Yıllar içerisinde yapmış oldukları iş nedeniyle sert ve katı tutum ve davranış kalıpları geliştirebilmektedirler. Buna karşın kişisel ilişkinin düzenlenmesi ilişkin kararın icrasında teslim edilecek olan cansız bir eşya değil, bir insan hem de korunmaya ihtiyaç duyan çocuktur. Bu ilâm icra edilirken, çocuğun uğrayabileceği korku, dehşet ve endişe dikkate alınmamaktadır. İcra müdürlükleri çalışanları mesleki deformasyon nedeniyle çocuğun teslimi sırasında yeterince hassas davranmayabilmektedirler. Ayrıca velayeti elinde bulunduran tarafın kapısına icra dairesi görevlilerinin ve belki de polislerin gelmesi toplum içerisinde hoş karşılanan bir durum değildir. Bu durum velayeti elinde bulunduran tarafı sosyal çevresi içerisinde zor duruma sokmaktadır.

Çözüm: Çocuk teslimlerinin eşya ve mal haczeden icra müdürlükleri tarafından değil, uzman pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılardan oluşan bir birim tarafından yerine getirilmesi çok daha doğru olacaktır. Bu birim Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri bünyesinde kurulabilir. Bunun yanında belediyeler bünyesinde de bu şekilde bir birim kurulabilir. Bu sayede kurulacak birimin ve dolayısıyla verilecek hizmetin ülkemiz geneline çok daha iyi bir şekilde yaygınlaştırılması da sağlanmış olacaktır. Bu önerilerin dışında aile mahkemelerinde görev yapan uzmanlar da bu görevi yerine getirebilirler ancak aile mahkemesinde çalışan uzmanların kişisel ilişki ve velayet konularında karar verilirken görev almaları nedeniyle bu uzmanların daha sonra çocuk tesliminde görev almaları taraflar ile uzmanlar arasında bir takım sorunların yaşanmasına neden olabileceği unutulmamalıdır. Bu şekilde çocuk teslimi ile ilgilenecek bir birimin kurulmaması halinde mevcut şartlar altında icra müdürlükleri bünyesinde sadece çocuk teslimlerine bakan, bünyesinde pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacıların bulunduğu, bu konuda özelleşmiş dairelerin kurulması, çocuk teslimlerinin bu icra dairelerinden başka daireler tarafından yapılmaması da düşünülebilir.

Sorun: İcra müdürlükleri yapmış oldukları iş nedeniyle “çocuğun yüksek yararı” kavramına uzak, yabancı olabilmektedirler. Bu nedenle de bu kavramı göz ardı edebilmekte, sadece mahkeme tarafından verilmiş olan kararın infazını gerçekleştirmeye yoğunlaşabilmektedirler. Bunun neticesinde çocuk teslimi sırasında bilirkişi olarak görev alan psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları ile icra müdürlüğü görevlileri ve Cumhuriyet savcıları arasında bir takım sorunlar yaşanabilmektedir. Çocuk teslimi sırasında çocuğun o anda tesliminde çocuk açısından bazı sakıncalar gören uzman bunu dile getirerek tutanağa beyanlarını “Çocuğun şu anda teslimi uygun değildir” şeklinde geçirebilmekte ve bu sayede çocuğun teslimi o an için yapılamayabilmektedir. Bu durumda mahkeme kararının infazına mani olduğu gerekçesi ile uzmanlar hakkında soruşturmalar açılabilir.

Çözüm: Çocuk tesliminde görev alan uzman çocuğun yüksek yararına aykırı olduğu bir durumu tespit ettiğinde çocukla kişisel ilişki kurulmamasını talep ederse kişisel ilişki kurulmamalıdır. Zaten uzman bulundurulmasının amacı da ‘çocuğun psikolojik ve rahatsız edici unsurlardan etkilenmesinin önlenmesi’ ve uzmanın ‘mesleki bilgi ve tecrübesinden yararlanılmasıdır’. Bu nedenle çocuk teslimi işlemi sırasında kişisel ilişkinin çocuğun yararına olup olmadığına karar verecek kişi uzman olmalıdır. Bunun yanında çocuk teslimlerinde görev alan icra müdürlükleri, uzmanlar ile hakimler ve Cumhuriyet savcılarına “Çocuğun

yüksek yararı” kavramı konusunda gerekli eğitimlerin verilmesinin bu sorunu çözebileceği düşünülmektedir.

Sorun: İlamsız icranın infazı için İcra Müdürlükleri “ihtiyati haciz” kararlarından farklı olarak borçluya (çocuğu teslim etmek borcu altında olan kişiye) tebligat yapılmasını aramaktadırlar ve bu tebliğ, Aile Mahkemesinin yahut Savcılığın yaptığı tebliğden ayrı, aynı kararın, aynı kişiye ikinci kez tebliği mahiyetindedir. Gereksizdir, kanunun ruhuna uygun olmayan zaman kayıpları içermekte, tedbir kararı olmasını bertaraf etmektedir.

Sorun: Diğer bir konu çocuk kişisel ilişki kurmayı reddediyorsa ne yapılması gerektiğidir. Çocuğa zor kullanmak hem Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne hem kişisel ilişkinin amacına hem de çocuğun kişilik haklarına aykırı bir davranış olacak ve çocuğun hakları ve yüksek yararı savunulmaya çalışılırken çocuk psikolojik olarak örselenecek, nesneleştirilecek ve suçluymuş gibi cezalandırılmış olacaktır.

Çözüm: Bunun için çocuğun ebeveyniyle kişisel ilişki kurma hakkının korunmasına kaynak olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne baktığımızda, sözleşmenin 12. maddesinde “Taraflar devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerin serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.” denilmektedir. Bu nedenle uzman, çocuğun görüşlerini öğrenmeli kişisel ilişkiyi yüksek yararına aykırı olmadığı halde reddeden (bunu uzman belirleyebilir) çocuğu ikna etmeye çalışmalıdır. Eğer çocuk ikna edilemiyorsa ve kişisel ilişki kurmayı yüksek yararına aykırı olacak sebeplerle reddediyorsa sözleşmenin 3. maddesindeki “...çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir...” prensibiyle zor kullanma yoluna gitmeden icra takibine kişisel ilişki kurulmadan son verilmelidir. Çünkü zorla icra olunur hükmü borçlunun, çocuğun diğer ebeveyniyle kişisel ilişki kurma hakkını ihlal ettiği durumlarda borçluya karşı yapılacak bir işlemdir (İİK 25/a). “Alacaklının alacağına kavuşması için yapılan bir işlem değildir.”

Bakanlığımız tarafından çocuk teslimi ile ilgili İcra ve İflas Kanunu bilim komisyonunda çalışma yürütülmektedir.

d. ADLİ SÜREÇTE SUNULAN HİZMETLERDE YAŞANAN SORUNLAR

İstismar Vakalarında Geçerli Yöntemlerle Ruhsal Bulgu/Delillerin Elde Edilmesi

Çocukların cinsel istismarında delillerin elde edilmesi için yapılan tıbbi değerlendirmede çocuğun bedensel muayenesinin yanı sıra bir çocuk ruh sağlığı uzmanı tarafından ruhsal

açıdan muayenesi de sağlanmalıdır. Çünkü, fiziki bulgularla birlikte ruhsal bulgular da değerlendirmede önemlidir ve delil niteliğindedir. Unutulmamalıdır ki, olguların çok azında fiziksel bulgu ya da biyolojik delile ulaşılabilir. Çocuk tıbben bir bütün olarak değerlendirildiğinde, tüm tıbbi delillere ulaşılmış, çocuğu korumaya dönük ihtiyaçlar daha iyi fark edilmiş ve çocuk süreç içinde desteklenmiş olacaktır.

İstismar Vakasını Değerlendirmesi Gereken Ekip

İstismara uğrayan çocukların değerlendirilmesi, çocuğu bio-psiko-sosyal açıdan ele alan bütüncül değerlendirmeyi yapabilecek farklı disiplinlerden uzmanların yer aldığı ekipler tarafından yapılmalıdır. Her çocuk için değerlendirmenin tek bir merkezde ve bütüncül bir bakış açısıyla yapılması, hem adli sistem için gerekli değerlendirmelerin daha doğru ve sağlıklı yapılmasını sağlayacak hem de çocuğun korunma ihtiyacının daha iyi anlaşılmasına ve çocuğun tekrarlayan görüşmelerle sistem içinde yeniden örselenmesini engellemeye hizmet edecektir. Değerlendirmenin mümkün olduğunca kısa sürede ve çocuğa en yakın merkezde yapılmasının yanı sıra alanında uzman kişilerce ve çocuk dostu bir ortamda yapılması da önemlidir. Örneğin, üniversiteler bünyesinde yer alan Çocuk Koruma Merkezleri bu amaçla kurulmuş yapılanmalardır ve hastane temelli hizmet vermektedirler. Sağlık Bakanlığı'na bağlı çalışan Çocuk İzlem Merkezleri de çok disiplinli yapılanma öngörülerek benzer amaçla hayata geçirilmiştir.

Süreçte Örselenme

Adli süreçteki bazı uygulamalar cinsel istismara uğramış çocukların yeniden örselenmesine neden olmaktadır: Tekrarlayan muayeneler ve ifade alımları sonucu çocuğun yaşadıklarını birçok kez anlatmak zorunda kalması ve dava sürecinin uzaması, çocukların muayene için farklı şehirlere gönderilmesi, uzun zaman sonraya muayene randevusu verilmesi, muayene ve ifade alımının uygun olmayan koşullarda ve çocuklar için uygun olmayan yöntem ve yaklaşımla yapılması, çocukların evlerinden veya okullarından resmi kıyafetli görevlilerce alınmaları, gizlilik ve mahremiyete yeterli önemin gösterilmemesi nedeniyle çocuğun ve yaşadıklarının duyulması, okul ve öğretmenleri tarafından suçlanma veya okuldan uzaklaştırılma, mahkemede veya süreç içinde sanıkla karşılaşma, tedbir kararlarının uygulanmasındaki aksaklık ve gecikmeler, bu olumsuzluklardan başlıcalarıdır ve sistemde çalışanların farkındalıklarının artırılması ve çocuğu önceleyen yaklaşımlarla önlenebilir durumlardır.

Adli sistemde yaşanan aksaklığın şekline bağlı olarak etkisi de farklılaşabilmektedir. Tüm bu olumsuzluklar bütün olarak değerlendirildiğinde, travmanın tekrarlayacağına dair yoğun korku duyma, güvensizlik duygularının pekişmesi ve adalete olan güveni yitirme, çocukların ifadelerinin zamanla kirlenmesi ve hatta ifadeyi geri alarak davadan vazgeçme gibi sonuçlara, travma sonrası kendini toparlamaya çalışan çocuğun süreç içinde yeniden örselenmesine ve iyileşme-tedavi sürecinin ketlenmesine, ruhsal belirtilerin şiddetlenmesine yol açabilmektedir.

Çocuğun Yüksek Yararı

Çocuğun söz konusu olduğu olayda karar verecek makamlar, somut olayda çocuğun yararının ne olduğunu belirlerken aşağıda yer alan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklanan hakları dikkate almalı ve bir yorum yapmalıdır:

- Karar alınırken çocuğun bütün hakları dikkate alınıyor olmalıdır.
- Çocuğun görüş oluşturmaya ve karara katılmasına olanak tanınmış olmalıdır.
- Alınan karar çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaki gelişimini güvence altına alıyor olmalıdır.
- Alınan karar çocuğa haklarını herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan kullanma olanağı sağlıyor olmalıdır.

Çocuğun yararına neyin uygun, neyin zararlı olduğunu belirlemek somut olay ve hakkında karar verilecek çocukla ilgili bilgiyi gerektirdiğinden, çocuğun yararını belirleme sadece bir hukuki değerlendirme konusu değildir. Somut olaya göre çocukla çalışan diğer disiplinlerden yardım alınması gerekir.

Adalet sistemi içerisinde karar verilen olayda çocuğun yararının temel düşünce olduğu açıklanırken aşağıdaki alanların kapsanması yararlı olacaktır:

- Somut olayın çocuk üzerindeki etkisi ve korunması gereken yararın ne olduğu
- Çatışan yararların neler olduğu
- Olası kararların çocuk üzerindeki etkisi
- Tercih edilen yolun gerekçeleri

Suçta Sürüklenen Çocuk Açısından

- Cumhuriyet savcısı sadece çocuğun ifadesini almaktadır. İfade alınması hariç tüm soruşturma işlemleri kolluk tarafından yapılmaktadır.
- Savcı, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması için talepte bulunmamakta, bu tedbirlerin alınmasını mahkemeye bırakmaktadır. SSÇ, aynı zamanda KİOÇ ise olsa dahi savcılık bu çocuklara ilişkin herhangi bir önlem almamakta, bu hususu değerlendirmemektedir.
- Çocuğun, soruşturma aşamasında ifadesi alınmadan önce ailesine yeterli bilgi verilmemektedir.
- Çocukların tutuklanması ve gözaltına alınması sırasında halen kelepçe, ters kelepçe, zincir ve benzeri aletler kullanılmaktadır.
- Müdafî olmadan ifade alınmakta, kimi zamansa ifade alındıktan sonra müdafîin ifade tutanağını imzalaması istenmektedir. Çocuk şube, baroya ivedi bir şekilde haber vermemektedir. Bazen de hiç haber verilmemekte, hatta bu sebeple baro tarafından çocuk şubeden liste istenildiğinde tepkiyle karşılanmaktadır.
- Çocukların gözaltında bulunduğu süreye dair formlar maktu halde hazırlanmakta ve çocuğa çoğunlukla ne olduğu dahi açıklanmadan imzalatılmaktadır.
- Adliyelerde çocuklarla görüşme odaları bulunmamaktadır. Çocuk ve müdafîinin sağlıklı olarak görüşmesi için uygun ortam sağlanmamaktadır.
- Çocuklara isnat edilen suç ve süreç hakkında yaşına ve gelişimine uygun bilgilendirme yapılmamaktadır. Çocuklar yetişkinlerle aynı uygulamalara tabi tutulmaktadır.
- Yakalama esnasında çocuğa orantısız güç kullanılmaktadır. Yakalama sırasındaki şiddet meşru sebebe dayanmamakta ve ölçülülük sınırı aşılmaktadır. Uygulanan kötü muamele, soruşturma aşamasında re'sen dikkate alınmamakta, çocuğun görmüş olduğu şiddet yakalamanın unsuru gibi değerlendirilmektedir.
- Ailenin yargılama sürecinin her aşamasında çocuğun yanında bulunmasına izin verilmemekte, bu hakkın kullanılması engellenmektedir. Savcılık kararı ile özellikle hafta sonu ailelerin adliyeye girmesi engellenmektedir. Zaman zaman da tamamen kolluğun insiyatifi ile aileler çocuk şube binasına dahi alınmamaktadır.
- Çocuk şube ve savcılık tarafından çocuğun müdafîinin ve ailesinin yıldırılmasına yönelik tutum ve davranışlar sergilenmektedir.

- Kolluk, hukuka aykırı olarak yaptığı davranışların ortaya çıkmaması için çocuğun ve ailesinin üzerinde baskı kurmaktadır.
- Çocuğa hakları hatırlatılmamakta, polis, çocuğa veya aileye müdafisi gelene dek yasal haklarını hatırlatmaya gerek duymamaktadır. Dosya üzerinde yasal olarak yapılması zorunlu olan bilgilendirme görevinin yerine getirilmiş gibi gösterilmesi amacıyla maktu formlar imzalatılmaktadır.
- Suça sürüklenen çocukların ne yasal hakları ne de kendilerine isnat edilen suçlar anlayabilecekleri bir dil ve açıklıkla kendilerine bildirilmektedir.
- Kolluk sadece savcılığa bilgi vermekte, zorunlu müdafilik talebi dışında baroya, çocuğun aleyhine bir durum bulunmaması halinde aileye, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bildirimleri yapmamakta ve böylelikle dört telefon kuralı uygulanmamakta, bazen de geciktirilmektedir.
- Baroya bildirim yapma zorunluluğu CMK ile sınırlı anlaşılmakta bu sebeple Baroya bildirimler ihmal edilmektedir.
- Toplumsal olaylarda gözüaltına alınan çocuklar, kelepçe takılarak, ters kelepçe, kötü muamele uygulanarak baroya bildirilmeden, ailelerine teslim edilmektedir. Ertesi gün, çocuk, ifade için tekrar getirilmektedir.
- Her somut olayda fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları gözetilmeden savcılık (kendi inisiyatifıyla kolluk) tarafından keyfi olarak çocuk, hakkında işlemlerin yapıldığı aynı gün/derhal ailesine teslim edilmesi gerekirken yaptığı fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama yetisinin tespiti yönünden adli tıpa gitmeye zorlanmakta, yahut duruma göre bu muayenenin aynı gün yapılması gerekirken yapılmayıp ertelenerek sürecin gereksizce uzatılmakta, bu suretle çocuk süreç içerisinde örselenmektedir.
- SSÇ'nin aileye teslim sürecinde uygulamada sıkıntılar bulunmaktadır. Birinci derecede yakını veya yasal temsilcisi dışında çocuk kimseye teslim edilememektedir. Çocuğun anne babasının olaydan haberdar olmasını istemediği durumlarda, uygulamada, avukatlar yetkili olmadıkları halde çocuğu teslim almak zorunda kalmaktadırlar.
- Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tutuklu olarak bulunan çocuklara erişim güçlüğü yaşanmaktadır. CMK müdafileri duruşmaya kadar çocukla görüşme yapamamaktadırlar.
- Çocuk yargılamasında bazen zamanında barodan avukat görevlendirmesi talep edilmemekte, bu talep ancak duruşma gününde yapılmaktadır. Bu durum avukatın

çocukla görüşmesi ve dosya hakkında bilgi sahibi olması için yeterli süreyi sağlayamamaktadır. Ayrıca CMK müdafileri sık sık dosya hakkında bilgisi olmayan başka avukatlara yetki belgesi vermektedir. Avukatlar dosyayı hiç incelemeden, çocuk ile görüşmeden duruşmaya katılmak zorunda kalmakta ve böylece avukat incelemeyeği bir dosyada gerekli hukuki yardımı da yapamamaktadır.

- Çocuğa özgü görüşme odalarının bulunmaması sebebiyle çocuk ve sosyal çalışma görevlisi, etik ilke ve değerlere uygun olmayan bir biçimde, adliye koridorlarında kısa bir görüşme yapmakta ve bu görüşme neticesinde sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır. Uzmanların, yeterli ve nitelikli bir görüşme yapamamaları sonucunda, sadece bu görüşmeye dayalı olarak, çocuk hakkında gerçekçi ve sağlıklı bilgiden yoksun olarak “anlık durum raporu” verilmektedir.
- Soruşturma aşamasında SİR, çok büyük bir oranla alınmamakta, SİR alınma sürecinde çocuk aleyhinde ibarelerle sorular sorulmakta, çocuk aydınlatılmamaktadır.
- Birden çok dosyası bulunan çocukların risk altında olduğu açık iken bunlarla ilgili düzenlenen SİR’lerde bu çocuklara ilişkin özel ve acil alınması gereken tedbirlere değinilmemektedir.
- İddianame kabul edilmeden müdafîye tebliğ edilmediği için itiraz edilememektedir. Bunun yanında takipsizlik kararları da mağdur vekillerine tebliğ edilmemektedir.
- Adli Tıp raporu alınması sırasında müdafî bulunmamakta, adli tıp raporu, uzman olmayan kişilerce verilebilmekte, yasal gerekliliklere uygun olmayan raporlar hazırlanabilmektedir.
- Dosyanın taraflarının bilgilerini içeren duruşma listeleri çocukların ad soyadları ile duruşma salonlarının kapısına asılmaktadır. Yüksek sesle çocuk isimleri anons edilmekte, bu suretle gizlilik ihlal edilmektedir.
- Basında suça sürüklenen çocuklara ilişkin kimlik bilgileri ve fotoğraflar yer almakta, dosyaların gizliliği sağlanamamakta, bu hak ihlali karşısında basın savcılığı ve/veya çocuk büro gereken işlemleri re’sen yapmamaktadır.
- Yargılamayı yapan mahkeme, KDTK gerektiren durumlarda tedbir kararı vermemekte ya da durumu çocuk mahkemelerine ihbar etmemektedir. Mahkemelerde bu KDTK takibini yapmak üzere meslek elemanı görevlendirilmemekte, çocuk mahkemelerinde ise bu kararların düzenli takipleri yapılmamaktadır.
- Duruşma salonunda jandarma, çocuğun yanında kalmaktadır.
- Duruşmanın her koşulda kapalı yapılmasını hakimler her zaman kabul etmemektedir.

- Tutuklu çocuklar, diğer duruşmaların bitmesi için uzun süre, hatta zaman zaman tüm gün bekletilmektedir. Çocukların yemek, su, tuvalet ihtiyacının giderilmediği gözlemlenmektedir. Araç, personel eksikliği bulunmaktadır.
- Çocuk mahkemelerinde verilen gerekçeli kararlarda sadece ulusal mevzuata değinilmekte; özellikle ülkemizin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası mevzuat uygulamada pek dikkate alınmamaktadır.
- SEGBİS uygulaması çocuklar aleyhine bir uygulamadır ve adil yargılama hakkının ihlalidir. Çocuklar karşısında monitör ve aynı odada kameranın görmediği yerde bulunan infaz koruma memuru eşliğinde ifade vermektedir.
- SEGBİS üzerinden yapılan yargılamalarda, dosya nakillerinde çocuklar, müdafilerinin ayrı şehirlerde bulunmalarının sonucu olarak etkin adli yardımdan yararlanamamaktadır.
- Yargıtay'ın, çocukların yer aldığı dosyalara dair ihtisas dairesi olmadığı için temyiz aşaması uzun sürmektedir. Ayrıca, temyiz incelemesi sırasında çocuklara özgü birtakım hükümlerin uygulanması gözden kaçırılmaktadır. Temyiz süreci uzun sürdüğü için çocuk, çocuklara özgü infaz sisteminden kısmen yararlanmakta ya da hiç yararlanamamaktadır, dolayısıyla ikincil mağduriyetler yaşanmaktadır.
- Eğitim evi yetersizdir. Eğitim evi olmayan yerlerde kız çocuklar kadınlarla birlikte kalmakta, erkek çocuklar, çocuk koğuşunda kalmaktadırlar. Elektrik, eğitim giderleri çocuklardan tahsil edilmeye çalışılmaktadır.
- İnfaz aşamasında çocuğun yaşadığı hak ihlalleri ile ilgili avukatı bulunmamaktadır.
- Cezanın infazı süresince işkence, kötü muamele söz konusudur.
- Çocuklar hakkında tutukluluk süresince veya cezanın infazı süresince disiplin kararı verilmektedir. İnfaz aşamasında verilen disiplin kararları hakkında çocuklar itiraz edememekte, müdafî isteyememektedirler.
- Çocuklara hücre cezası verilmektedir.
- Ceza infaz kurumlarında tıbbi destekten yoksun kalma, beslenme problemleri bulunmaktadır.
- Çocukların kapalı kurumlarda bulunduğu süre boyunca birbirlerine yönelik kötü muamele ve şiddeti önleyici-koruyucu mekanizma işletilmemektedir.
- Çocuğun yaşına özgü yargılanma hakkı da ihlal edilmektedir. Çocuk hakkındaki tutuklama kararı sulh ceza hakimliklerince verilmekte, yetişkinlerle birlikte suç

sürüklendiği davalarda çocuklar, yetişkinlerin yargılandığı mahkemelerde yargılanmakta, çocuk mahkemeleri genel mahkemelerden farklı uygulama yapmamaktadır.

Mağdur Çocuk Açısından

2014 yılında Türk Ceza Kanunu'nun cinsel suçlar bölümünde cezaların arttırılması amacıyla yapılan düzenleme eksik yapılmış ve tam tersi sonuca yol açmıştır. Cinsel istismar suçunda yapılan değişiklikler, çocuklar aleyhine olmuştur. Cezalar sonuç itibarıyla hafifletilmiştir. Failin tutuklu kalması süresi azalmıştır.

Mevcut yasalar, çocuk mağdurların ifadelerinin kollukça alınmasına izin vermektedir. Suça sürüklenen çocuklarda olduğu gibi çocuk mağdurların da ifadelerinin uzman eşliğinde Cumhuriyet Savcılarınca alınması düzenlemesinin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na eklenmelidir.

- Her ilde ÇİM yoktur. Bu, çocukların ikincil örselenme yaşamalarına sebebiyet vermektedir.
- Bazı ÇİM'lerde adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatrisi, çocuk polisi, güvenlik görevlisi de bulunmamaktadır.
- Çocuklara her zaman çocuk polisi eşlik etmemektedir. Çocuklara eşlik etmek için resmi kıyafetli görevliler gelmekte, çocukların "polis tarafından" alındığı anlaşılmakta, çocuklar deşifre olmaktadır.
- ÇİM'de vekile dosya / rapor örneği verilmemektedir.
- Bu merkez ve birimler, 7 gün 24 saat esası ile hizmet vermedikleri için, çocukların ÇAS'ta geçirdiği zaman uzamaktadır.
- Ceza kanunun ve CMK atama sisteminin sanık merkezli olması ve bu nedenle CMK'da mağdura avukat atama zorunluluğunun olmamasının sonucu olarak mağdurlara atama yapılmamaktadır.
- Kız çocuklarının kadın avukat istemi karşılanamamaktadır.
- Çocuğun istismarına ilişkin raporların, uzman olmayan kişilerce düzenlendiği görülebilmektedir.
- İfade verme sürecinde mağdurun psikolojik olarak en az düzeyde etkilenmesini sağlamak yerine uzmanlar yasal zorunluluğun yerine getirilmesi için "bulunmaktadırlar".

- Adliyelerde uzmanlar için ayrı oda bulunmamaktadır. Mağdurlarla uzmanlar ifade öncesi görüşememektedirler. Adliye koridorunda, mahkeme kaleminde gizliliği olmadan görüşmeler yapılmakta, çocuk hakkında hakime öneri geliştirilmektedir.
- Çocuklar uygulamada 10 kez bile dinlenebilmektedir.
- Mağdur çocukla sanık özellikle cinsel istismar gibi travmatik sonuçlara yol açan davalarda dahi yüz yüze gelebilmektedir.
- Sesli görüntülü kayıtlar yasal zorunluluğa rağmen alınmamaktadır. Kaydın alındığı kimi durumlarda, savcı-kolluk tarafından çocukla bizzat görüşme yapılmakta, çocuğun ifadesine çalışılmakta, ifade yönlendirici nitelik kazanmakta, kayıt yönlendirici sorularla oluşturulmaktadır.
- Alınan kayıtlar ise elverişsiz koşullarda alınmaktadır. Küçük bir odada, kayıt görevlisi, müdafii ve savcının bulunduğu ortamda çocuğun olayı anlatması beklenmektedir.
- Avukat ve SÇG'si duruşmaya yakın bir zamanda, formalite icabı aranmaktadır.
- Bazı durumlarda çocuğun hakları bizzat kendi avukatı tarafından ihlal edilmektedir.
- Avukatların ÇİM ve çocuk şubeye geç gitmesi sebebiyle ifadeler kolluk tarafından hazırlanabilmektedir.
- Sanık duruşma salonundan çoğu zaman çıkarılmamaktadır. Sanığın savunma hakkını kullanmasını engelliyor gerekçesiyle ret kararları verilmektedir.
- SÇG, mağdur çocukla fiziki koşulların yetersizliği sebebiyle önceden görüşme yapamamaktadır.
- Mahkemelerin, SÇG'yi re'sen ve önceden çağırması uygulaması devam etmektedir.
- SÇG sadece fiziken çocuğun yanında yer almaktadır. Çocuğun beyanını alınmasını müteakip bir cümle kurmakta kimi zaman onu dahi kurmadan hakim tarafından beyanı alınmış gibi zapta geçirilmektedir.
- SÇG'ler, dosya hakkında bilgi edinmemekte, son dakika haberdar edilmeyen durumlarda bile dosyayı son dakika okumakta, koridorda olayı çocuğa anlattırmakta, duruşma esnasında çocuğa etkili bir destek sağlamamakta, duruşma esnasında çocuğun yüksek yararını gerektiren durumlarda mahkeme heyetine müdahale etmemektedir.
- Soruşturma ve kovuşturma aşamasında, bazı durumlarda uzlaşma hükümlerini aktif olarak kullanmamakta, uzlaşmaya çocuk kendisi karar verememektedir. Uzlaşmada çocuğun görüşleri alınmamaktadır.

- Çocuklara ilişkin duruşmalar kapalı yapılmamaktadır.
- 6284 sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun şiddet mağduru çocuklar için uygulanmamaktadır.
- Çocuk mahkemeleri 6284 sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında cinsel istismar mağduru çocuğun MERNİS adresinin gizliliğine karar vermemekte, Aile Mahkemeleri görevlidir denilmek suretiyle ikincil mağduriyete, zaman kaybına yol açmaktadır.
- Kolluğa yapılan müracaatlarda kolluğun yasanın uygulanmasında direnç gösterdikleri, müracaatçıyı şikâyetinden vazgeçmeye ikna etme çabası içerisine girdiği gözlemlenmektedir. Çocuk savcılarının ve kolluğun toplumsal cinsiyet farkındalığı bulunmamaktadır.
- Özellikle cinsel istismar mağduru çocuk ile ilgili ahlaki kodlara dayalı yerleşik önyargılar soruşturma ve kovuşturma aşamalarını etkilemektedir.
- Çocuklar adına, çocukların haberi ve rızası olmadan aileleri şikayetten vazgeçmektedirler.
- Müdafilerin ilk celseye katılıp devamında görevi ihmal etmektedirler.

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Açısından

- Bakımevlerinin yetersiz kapasiteleri, çocuğun, istismara uğradığı eve geri dönmesini sonucunu doğurmaktadır.
- Koruyucu, bakım rehabilitasyon merkezlerinin (KBRM) ve bakım sosyal rehabilitasyon merkezlerinin (BSRM) mağdur çocuklara nitelikli hizmet sunmadıkları gözlemlenmiştir.
- UYAP'a entegre olacağı söylenen ve ASPB bünyesinde geliştirilmesi beklenen "tedbir kararları takip sistemi" tamamlanmamıştır.
- Tüm mağdur çocuklar için geçerli olan sesli görüntülü kayıt sadece cinsel istismar suçundan mağdur olan çocuklar için uygulanmaktadır.

Tedbir Yargılaması Açısından

- Bakımevlerinin yetersiz kapasiteleri, çocuğun, istismara uğradığı eve geri dönmesini sonucunu doğurmaktadır.

- Koruyucu bakım rehabilitasyon merkezlerinin (KBRM) ve bakım sosyal rehabilitasyon merkezlerinin (BSRM) mağdur çocuklara nitelikli hizmet sunmadıkları gözlemlenmiştir.
- UYAP’a entegre olacağı söylenen ve ASPB bünyesinde geliştirilmesi beklenen “tedbir kararları takip sistemi tamamlanmamıştır.
- Tüm mağdur çocuklar için geçerli olan sesli görüntülü kayıt sadece cinsel istismar suçundan mağdur olan çocuklar için uygulanmaktadır.

Tedbir Kararları

- Koruyucu destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasının denetimi mahkemelerce yapılmamaktadır.
- Tedbir kararları sadece istatistiksel olarak çocukların kağıt üzerinde korunduğunu veya desteklendiğini gösteren kararlardan öteye geçememektedir.
- Ceza ile tedbir kararının aynı anda verilmesine ilişkin hükümler uygulanmamaktadır.
- Tedbir kararlarında avukatların dosyaya erişimlerin çocuğa dair yargılamanın gizliliği ilkesine dayandırılarak engellenmektedir.
- Sağlık tedbirlerinin uygulanmasında idari, fiziki ve teknik sorunlarla karşılaşmaktadır.
- Kararlar matbu şekilde alınmakta, tedbirlerin uygulanması sürecinde raporlar gerçek durumu yansıtmamaktadır.
- Tedbir kararlarının uygulamasında suç duyurusunun söz konusu olduğu halde ÇKK uyarınca soruşturmaya izin alınmasına gerek olmadığı halde izin alınması gerektiği söylenerek soruşturmalar sürüncemede bırakılmaktadır.

Diğer Tespitler

- Boşanma sonrasında çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin verilen mahkeme kararlarının icra dairelerince zorla yerine getirilmesi sürecindeki mevcut uygulamada, mahkeme kararlarının icra yoluyla yerine getirilmesinde çocuk, bir “mal” gibi değerlendirilmekte, bu da çocukları yeni travmalara maruz bırakmaktadır.
- UYAP’a, dosyanın her sayfası, ekleri, delilleri yüklenmemektedir.
- Deliller gerektiği gibi toplanmamaktadır.

- Çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler uygulanmamaktadır.
- Birtakım müdafiler (CMK görevli), dosyalara gereken önemi vermemekte, ihmalkarlık göstermektedirler.
- ÇKK, özel kanun olarak algılanmamakta ve göz ardı edilmektedir.
- ÇAS'ta personel ve donanım eksiliğinin yanı sıra var olan personelin eğitim, çocuk dostu bakış eksikliği, mesleki duyarsızlığı bulunmaktadır. Eğitim alanların ise alan pratiğinin ölçülmesine yönelik ölçekler geliştirilememektedir. Etki izlem çalışmaları yapılmamaktadır. ÇAS çalışanları, çocuğun önünde gülüşmeler, dalga geçme, hakaret, baskı vb. çocukları küçümseyici, örseleyici tutum ve davranışlar sergileyebilmektedirler.
- Kolluk tarafından yapılan çocuğa dair işlemlerde, kolluğa diğet suç tipleri veya ihbarlar yapılması halinde kolluk bunları görmezden gelmekte ve cezasızlığa sebep olmaktadır.
- Tanık çocuklar için avukat ataması yapılmamaktadır.
- Kapalı ceza infaz kurumunda ebeveynleri ile kalmak zorunda kalan çocukların beslenme, gelişim, sağlık hakları ihlal edilmektedir.
- Ceza ile tedbir kararının aynı anda verilmesine ilişkin hükümler uygulanmamaktadır.
- Sağlık tedbirlerinin uygulanmasında idari, fiziki ve teknik sorunlarla karşılaşmaktadır.
- Boşanma sonrasında çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin verilen mahkeme kararlarının icra dairelerince zorla yerine getirilmesi sürecindeki mevcut uygulamada, mahkeme kararlarının icra yoluyla yerine getirilmesinde çocuk, bir "mal" gibi değerlendirilmekte, bu da çocukları yeni travmalara maruz bırakmaktadır.
- UYAP'a, dosyanın her sayfası, ekleri, delilleri yüklenmemektedir.
- Deliller gerektiği gibi toplanmamaktadır.
- Çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler uygulanmamaktadır.
- Birtakım müdafiler (CMK görevli), dosyalara gereken önemi vermemekte, ihmalkarlık göstermektedirler.
- ÇKK, özel kanun olarak algılanmamakta ve göz ardı edilmektedir.
- ÇAS'ta personel ve donanım eksiliğinin yanı sıra var olan personelin eğitim, çocuk dostu bakış eksikliği, mesleki duyarsızlığı bulunmaktadır. Eğitim alanların ise alan

pratiğinin ölçülmesine yönelik ölçekler geliştirilememektedir. Etki izlem çalışmaları yapılmamaktadır.

- Üniversitelerin öğretmen yetiştiren lisans programlarına çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili zorunlu dersler konulmalıdır.
- Türk Ceza Kanununda ki yükümlölüklerin, kanuni düzenlemelerin ve istismar vakalarına göre en uygun başvurulacak yerin öğrenilmesi için çocukla karşılaşan meslek gruplarına yönelik bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, gibi kamu kurumları işbirliği yaparak, aileleri ve öğretmenleri bilgilendirmek için eğitim programları geliştirmeli, broşür, afiş, kitapçıklar bastırmalı ve dağıtmalıdır.
- Küçük yaştaki çocukların daha fazla risk altında olması nedeniyle, okulöncesi eğitimciler için çocuk istismarı ve ihmali konusunda hizmet içi eğitim kursları düzenlenmelidir.
- Okullarda öfke kontrolü ve pozitif disiplin yöntemlerinin öğrenilmesi için aile katılımı çalışmaları yapılmalıdır.
- Şiddet, çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili aile eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
- Kurumlara yönelik daha etkili güvenlik tedbirlerinin düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.
- Kurum içinde çalışanların da cinsel istismar konusunda hem farkındalık hem de vakalara yaklaşım konularında düzenli aralıklarla eğitimlerden geçirilmeleri gerekmektedir.
- Kurum içinde çocukların birbirlerine de cinsel istismar eylemleri söz konusu olduğundan özellikle ergenlik çağına girmiş çocuklara kendi vücutlarındaki değişikliklere yönelik, fiziksel, cinsel ve hormonal fonksiyonlardaki değişimleri ile ilgili cinsel eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Yatılı kurumlarda fiziksel koşulların iyileştirilmesi ve çocukları yaş gruplarına göre ayrılması çocukların gelişim düzeyi benzer çocuklarla birlikte olmalarını sağlayarak çocukların birbirlerine uyguladıkları şiddeti azaltmaya yardımcı olabilir.
- Kurumlarda çocukların mahremiyet alanlarının yaratılmasının sağlanması gerekmektedir.

- Kurumların idari yönden daha fazla denetlenmeleri ve kurumiçi istismar vakalarından sonra istismar uygulayan kişi ile birlikte kurum için de gerekli cezai uygulamaların yapılması gerekmektedir.
- Çocuklarla ilişkili kurumlarda çalışanların cinsel suçlardan hüküm giymemiş kişilerden seçilmesi gerekmektedir.
- İstismar yargılamalarında takdiri indirimlerin uygulanmasının önüne geçilmelidir.
- Yargılama neticesinde başlayan infaz aşamasında koşullu salıverilme uygulamasının değiştirilmesi gerekmektedir. (Koşullu salıverilme için 2/3 oranının her zaman değil faile ve duruma özgü olarak uygulanması)
- Çocuk İzlem Merkezlerinin sayısı ve faaliyetleri arttırılmalıdır.
- İstismar vakalarında mağdurun ikinci travmatizasyonunu önlemek amacıyla ifadenin uygun ortamda tek seferde uzman kişi tarafından kayda alınarak alınması ve böylece kovuşturma aşamasında mağdurun ifadesine tekrar başvurulmasının önüne geçilmesi şarttır.
- Cinsel istismar vakalarının tespitinin yanında mağdur üzerinde ileride ortaya çıkacak zararın önlenmesi ve failin eylemi tekrarlamaması için etkili rehabilitasyon çalışmalarının yapılması, mağdurun rehabilitasyon desteğine ek olarak aileye de destek verilmesi, bunun devlet hizmetiyle veya teşvikiyle sağlanmalıdır.
- Hapishane ve okullarda tam zamanlı sağlık personeli (doktor, hemşire) çalıştırılması ve bu personellere çocuk istismarı ile ilgili eğitimlerin verilmelidir.
- İstismar vakalarında daha uzun dava zaman aşımı sürelerinin düzenlenmesi gerekmektedir.
- Sorunları tespit etmek ve durumu izlemek için, sorunlara daha etkin bir şekilde yaklaşmak ve çözümleri daha tutarlı uygulamak adına Mecliste, çalışama ya da tatil dönemi fark etmeksizin daimi olarak çalışacak “Çocuk Hakları İzleme Komisyonu” oluşturulmalıdır
- İnternetin varlığı ve denetlenebilirliğin az olması istismarcıların daha rahat hareket edebileceği ve kimliklerini saklayabilecekleri ortam yaratmaktadır. İnternet kullanımında çocukları korumaya yönelik standartlar geliştirilmeli ve her türlü internet sağlayıcısı tarafından uygulanması sağlanmalıdır.

- Sıfır tolerans ilkesi çerçevesinde, işverenler, ticaret örgütleri, meslek birlikleri, STK'lar vb. kurum ve kuruluşlar kendi içlerinde çalışanları için standartlar yaratmalı, bilgilendirmeli, çalışanların davranışları gözlemlenmelidir.
- Çocuk istismarını önlemede tüm toplumun sorumluluğu bulunmaktadır. Çocuk istismarına yönelik çalışan sivil toplum, kendi arasında, kamu kurumlarıyla, fon veren kuruluşlarla çalışmaya devam etmeli ve onlar tarafından desteklenmelidir.

e) ÇOCUĞA İLİŞKİN BİLGİLERİN GİZLİLİĞİNİN KORUNMASINDA YAŞANAN SORUNLAR

Günümüzde sosyal ve biyolojik açıdan zayıf konumda çocukların, ihmal ve istismar nedeniyle yaşayabilecekleri mağduriyeti ortadan kaldırmaya yönelik politikaların geliştirilmesi öne çıkan konulardan biri olmalıdır.

Suçta sürüklenen, mağdur veya tanık olarak adli sistemin içine girmiş çocuklara yönelik uygulamalar konusunda hukuk sistemimizin çağın ihtiyaçlarına uygun olarak şekillenebilmesi hayati öneme sahiptir.

Bu doğrultuda, bir mağdur veya tanık çocuğun, ebeveynlerinin veya vasisinin, avukatının, yardım sunmak üzere atanmış diğer uygun kişinin talebi üzerine veya resen, mahkeme; çocuğun yüksek yararını gözeterek, çocuğun mahremiyetini, fiziksel ve zihinsel sağlığının korunması için ve gereksiz sıkıntı veya ikincil mağduriyetin önlenmesi için, aşağıdaki önlemlerden birinin veya birden fazlasının alınmasını emredebilir(UNODC Suç Mağduru Raporu, 2009):

- (a) Çocuğun kimliğinin tespit edilmesinde kullanılabilecek her tür ismin, adresin, işyerinin, mesleğin veya diğer bilgilerin kamu arşivlerinden silinmesi,
- (b) Savunma avukatlarının, çocuğun kimliğini ortaya çıkarmasının veya çocuğun kimliğini tespit edebilecek herhangi bir materyali veya bilgiyi açıklamasının yasaklanması,
- (c) Çocuğun kimliğini belirten her tür kaydın, mahkeme tarafından uygun görülen tarihe kadar açıklanmamasının emredilmesi,
- (d) Çocuğa bir takma ad veya bir sayı atanması; bu durumda kendi savunmasına hazırlanması amacıyla çocuğun tam adının ve doğum tarihinin sanığa makul bir süre içinde bildirilmesi,

(e) Aşağıda belirtilenler dahil olmak üzere, ifade veren çocuğun özelliklerinin veya fiziksel görünüşünün saklanmasına, çocukta sıkıntı oluşmasının veya çocuğun zarar görmesinin önlenmesi:

(i) Saydam olmayan bir koruyucu arkasında ifade verilmesi,

(ii) Görüntü veya ses değiştiren cihazlar kullanarak ifade verilmesi,

(iii) Başka bir yerde sorgulayarak ve kapalı devre televizyon yoluyla eş zamanlı olarak mahkemeye ileterek ifade verilmesi,

(iv) Duruşma öncesinde çocuğun tanıklığının videoya kaydedilmesi yoluyla sorgulama; bu durumda sanık avukatının sorguya katılarak, kendisine mağdur veya tanık çocuğu sorgulama fırsatı verilmesi,

(v) Duyma, görme, konuşma veya diğer engellere sahip çocuklar için bir tercüman dahil, ancak bununla sınırlı olmamak üzere, nitelikli ve uygun araçlar yoluyla ifade verilmesi,

(f) Kapalı oturumlar yapılması,

(g) Çocuğun sanığın huzurunda ifade vermeyi reddetmesi halinde veya koşullar çocuğun söz konusu şahsın huzurunda doğruyu söylemekten çekinebileceğini gösteriyorsa, sanığın geçici olarak mahkeme odasından çıkarılması emri verilmesi: Bu durumlarda savunma avukatı mahkeme salonunda kalmaya devam eder ve çocuğu sorgular, böylece sanığın yüzleşme hakkı güvence altına alınmış olur.

(h) Çocuğun ifadesi sırasında ara verilmesi,

(i) Çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine uygun saatlerde duruşma yapılması,

(j) Uygun olduğu durumlarda, isim açıklanmaması, çocuğun yüksek yararını ve sanık haklarının hesaba katılması dahil olmak üzere, mahkemenin gerekli görebileceği diğer önlemler alınarak ifade verme olarak sıralanabilir.

ƒ) ÇOCUK İZLEM MERKEZLERİ UYGULAMASINDA YAŞANAN SORUNLAR

Çocuk izlem merkezlerinin çözülmesi gereken sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlardan bazıları ise şöyledir.

1. Yeterli Adli Tıp ve Çocuk Ergen Ruh Sağlığı uzmanı olmadığından ÇİM sayısı planlanan hedefin altında kalmıştır.
2. Eğitim alarak ÇİM’de görevlendirilen personel zaman zaman başka birimlerde de çalıştırılmaktadır.
3. Bazı ÇİM’lere halen adli tıp uzmanı görevlendirmesi yapılmamıştır.
4. İlde Sağlık Bakanlığına bağlı görev yapan Adli Tıp Uzmanı olmasına rağmen Adli Tıp Kurumun’da görev yapan hekimlerin görevlendiriliyor olması sıkıntılara sebep olmaktadır.
5. ÇİM’lerde çocuğun ifadesi alındıktan sonra aile ya da kurum çocuk psikiyatrisine gitmeleri için yönlendirilmekle birlikte çocuğa yönelik önleyici, destekleyici ve tedavi edici standart çalışmalar yapılmamaktadır.
6. Paydaş kurumlarla il düzeyinde işbirliği sorunları yaşanmakta, bazı illerde ÇİM bulunmasına rağmen savcılar ÇİM’e gitmemektedir. Bazı illerde de ASPİM temsilcisi yoktur.
7. Mağdur çocuklar ve aileleri, okul değişikliği ile ilgili girişimlerinde yalnız kalmakta ve vakit kaybetmektedir. Hatta bazı çocuklar, açıktan eğitim için gönüllendirilmekte, bu çocukların örgün eğitim hayatları istismar sonrasında sona ermektedir. ÇİM ekibinin bir parçası olarak değerlendirilmesine karşın MEB temsilcileri şu anda neredeyse tümüyle ÇİM işleyişi dışında yer almaktadır.
8. ÇİM açılmasına rağmen fiziksel koşulları uygun olmadığı için savcı tarafından vaka gönderilmemesi sıkıntılara sebep olmaktadır.
9. Yasal düzenlemelerdeki eksiklikler,
10. Personel sayısının yetersizliği,
11. Polisin ifade almaya devam etmesi
12. ÇİM’ lerde çalışanlar ve mağdurların güvenliğinin nasıl sağlanacağı ve hangi kurumca sağlanacağı,
13. Koruma altına alma kararı sonrası çocuğun kuruma kiminle gideceğinin net olmaması,
14. Adli numunelerin Adli Tıp Kurumu’na teslimi sırasında yaşanan sıkıntılar,
15. Yargı bölgesi dışından vaka gelmesi durumundaki işleyişin net olmaması,

16. Mağdurun tekrar duruşmaya çağırılması sorunu.

ÖNERİLER

- Kamu Hastaneler Birliği Genel Sekreterlikleri'nin ve bütün hastane yöneticilerinin ÇİM Başbakanlık Genelgesi 6. Madde gereğince personel görevlendirmelerini yapmaları sağlanmalıdır.
- Adli Görüşmecilere yönelik süpervizyon desteği sunulmalıdır.
- Adli Görüşmeci Eğitimi alan personele, belirli bir süre ÇİM'de çalışma zorunluluğu getirilmelidir.
- ÇİM'lerde yapılan her türlü işlemin SUT (Sağlık Uygulama Tebliği)'ta tanımlanarak ücretlendirilmesi gerekmektedir.
- Çocuğa yönelik cinsel istismarı önlemede tüm bakanlıkların koordineli bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla Merkezi Koordinasyon Kurulu'nun toplanması gerekmektedir.
- ÇİM'lerde çocuğun ifadesi alındıktan sonra çocuğa yönelik önleyici, destekleyici ve tedavi edici çalışmaların yapılması sağlanmalıdır.
- ASPB'nın ÇİM'ler içerisinde etkinliğinin artırılması (temel ihtiyaçların karşılanması için) sağlanmalıdır.
- Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun etkin şekilde yürütülebilmesi açısından ilgili kurumların katılımıyla İl Koordinasyon Kurulları oluşturulmalıdır.
- ÇİM'lerin kuruluşu ve işleyişine ilişkin mevcut tek düzenleme, 04.10.2012 tarihli Başbakanlık Genelgesidir. Sistem tamamen bu genelge esas alınarak kurulmaya çalışılmaktadır. Genelge ise konuya ilişkin çok genel bir çerçeve çizmekte, bu sebeple de birçok konu ve yetki paylaşımı tartışmalı hale gelmektedir. (Emniyet birimlerinin ÇİM'lerde ne şekilde görev yapacağı, ÇİM'lerin fiziksel koşulları ve yönetim şemasının nasıl olacağı...vb) ÇİM'lerin mevzuat yetersizliği sadece kuruluş aşamasında değil işleyişte de önemli problemler ortaya çıkmasına neden olmuş ve olmaya devam etmektedir. Örneğin soruşturmayı yürüten C. Savcılarında, temeli sadece genelgeye dayanan ÇİM'lerde alınan ifadelerin mevzuata uygun olup olmadığı

konusunda yaşanan tereddütleri giderebilmek için yine sözü edilen diğer genelge ve duyurulara ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bu genelge ve duyurulara rağmen soruşturma makamlarında ÇİM'lerin gerekliliği ve işleyişi konusunda içselleştirmenin tamamen sağlanabildiğini söylemek mümkün değildir. Zira uygulamada bazı C.Savcılar adliyelerdeki iş yoğunluğunu gerekçe göstererek ÇİM'deki ifade işlemlerinin uzunluğundan yakınmakta, bazıları da ilçelerde meydana gelen vaka nedeniyle mağdur çocukların ilçe dışına çıkarılıp işlemlerinin ÇİM'de yapılmasının doğru olmayacağı bahanesiyle ÇİM uygulamasına sıcak bakmamaktadır.

- Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanmış güncel ve tek mevzuat çalışması “Çocuk İzlem Merkezleri Yönetmeliği” ise halen taslak halindedir. ÇİM mevzuatının bu haliyle normlar hiyerarşisine aykırı olduğunu, üst hukuk normlarından alt hukuk normlarına doğru bir düzenleme yerine alt hukuk normu olan genelgeden daha üst norm olan yönetmeliğe doğru bir mevzuatlaştırma yolu izlendiğini, ki bunun sağlıklı bir durum olmadığını söyleyebiliriz.
- Çocuk İzlem Merkezinde gönüllülük esasına göre çalışma söz konusu olduğundan atamayla görev yapan kişiler tarafından Merkezin faaliyetleri, mağdurlar, Merkezin ihtiyaçları konularında kişisel olarak farklı tutum ve uygulamalar sergileyebilmektedir.
- Çocuk İzlem Merkezinin kendisine ait bir bütçesinin olmaması, bu görevin Aile ve Sosyal politikalar Bakanlığı'nın olmasına rağmen Bakanlık tarafından Merkeze ödenek ayrılması için gerekli alt yapının oluşturulmaması,
- ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulunda Barolara yer verilmemesi. Oysaki Barolar, CMK 234/2 maddesindeki zorunlu vekillik düzenlemesi gereğince, ÇİM uygulamasının kurucu ve 14 zorunlu aktörlerinden olması gerekirken kurulda bulunmaması. Yine sivil toplum örgütlerine kurulda yer verilmemiştir. Sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerinden de en üst düzeyde yaralanmak için çalışmalar yapılmalıdır.
- ÇİM'lerin en önemli sorunlarından birisi de, emniyet mensuplarının bu merkezlerde 7/24 esası ile görev yapıp yapmayacağı tartışmasıdır. Emniyet yetkilileri, 7/24 esası ile tutulacak nöbetin gereksiz olduğu, çocuk merkezde olduğu sürece kolluk görevlilerin orada bulunmasının yeterli olacağını savunmaktadır. Bu konuda herhangi bir mevzuat hükmü de bulunmadığından, birçok ilde sorun ve tartışma konusu olmuştur. -Gerek şüpheli ve yakınlarının hatta mağdur yakınlarının olayı örtbas etme eğilimleri, soruşturmayı etkileme çabaları, merkeze ve merkez çalışanlarına fiziki müdahale

riskini de beraberinde getirmektedir. Sabit bir emniyet noktasının bulunmaması durumunda merkez, bu gibi etkilere daha da açık hale gelecektir. Adliye önlerinde, koridorlarında hatta duruşma salonlarında onlarca kolluk görevlisi, Hakim ve C.Savcısına rağmen ciddi boyutta taşkınlıklar yaşanmaktayken, ÇİM ve çalışanlarının da böylesi bir risk ile karşı oldukları göz ardı edilmemelidir.

- Çimlerin ülke geneline yaygınlaştırılamaması önemli bir sorundur. Ülkenin tamamında en kısa sürede ÇİM'lerin hayata geçirilmesi için çalışmalara hız verilmelidir. ÇİM olmayan tüm illerden bu konuda bir eylem planı talep ederek, sürece ilişkin takvim oluşturmaktadır.
- Yetersiz mevzuat ivedilikle tamamlanmalı, ÇİM'lerin fiziksel koşullarına bir standart getirilmeli, yönetim şeması ve yetki paylaşımı tanımlanmalıdır.
- Emniyet Teşkilatının ÇİM'lerde görev yapmadaki isteksizliği, yeni mevzuat hükümleri ile tartışmaya yer bırakılmayacak şekilde çözümlenmelidir.
- ÇİM'leri kullanmamakta ısrar eden C.Savcılar hakkında HSYK harekete geçmeli, adli ve idari gerekli işlemleri yapmalıdır.

g) ADLİ TIP UYGULAMALARINDA YAŞANAN SORUNLAR

Adli tıp tıbbın bir dalı olmakla birlikte insan vücudu ve davranışlarının yarattığı sonuçlar konusunda yargı aşamasında bilirkişilik yolu ile tarafları bilgilendirmeyi amaçlayan bilim olarak tanımlanabilir. Adli tıbbın önemli çalışma alanlarından biri de insan vücuduna yapılan şiddet olgularının tespiti ve bu olgulara neyin sebep olabileceğidir. Bu nedenle bu tip olguların yargı aşamasında aydınlatılmasında adli tıp raporu oldukça önemlidir.

Ancak hali hazırda adli tıp şube müdürlüklerinin sayısı yetersizdir. Buralarda uzman personel yetersizliğinden yaşanan sıkıntılar nedeniyle sürecin daha hızlı ilerlemesi zorlaşmaktadır. Özellikle çocuğun cinsel istismarı vakalarında çocuğa daha hassas bir yaklaşım sergilenmelidir. Bu tip olaylarda inceleme yapacak olan personel çocuk psikolojisi konusunda eğitilmeli ve bu konuda ikincil mağduriyetlerin yaşanmasının önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

- 1- Alikeşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O., İlter, O. (2006). Sexual Abuse Among Female High School Students in Istanbul, Turkey. Child Abuse & Neglect, 30(3), 247-255.
- 2- Akduman, G.G.; Ruban, C.; Akduman, B. ve Korkusuz, İ. (2005); “Çocuk ve Cinsel İstismar”, Adli Psikiyatri Dergisi, 3(1):9–14
- 3- Akyüz, Yahya. “Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma”. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu. Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını, 2002.
- 4- Akyüz, Emine. Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. İnsan Hakları Eğitimi Dizisi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2000.
- 5- Barker, Robert. The Social Work Dictionary. 4th Edition. United States of America: NASW, 1988.
- 6- Bayraktar, S. (2015). İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali. Nobel Tıp Kitabevleri:
- 7- Birleşmiş Milletler, UNODC, Suç Mağduru ve Tanığı Çocuklar için Adalet İlkeleri Model Yasa ve İlgili Açıklamalar Raporu, 2009, s:21-22, New York.
- 8- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 1979.
- 9- Dağlı, T., İnancıcı, M.A., (2010). Üniversiteler için Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri El Kitabı. Ankara.
- 10- Haskell, Martin and Lewis Yablonsky. Crime and Delinquency. Second Edition. Chicago: Rand McNally Company, 1971.
- 11- İşeri, E., (2008); Cinsel İstismar. “Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı”(ED.Çetin FÇ) içinde, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları, Ankara, s:470 477.
- 12- Keser, İ. (2011). Çocuk Cinsel İstismarı Diyarbakır Örneği. Ankara: Karahan
- 13- Koten, Y., Tuğlu, C., ve Abay, E. (1996); “Üniversite Öğrencileri Arasında Ensest Bildirimi”, XXXII. Ulusal Psikiyatri Kongresi, GATA, Ankara, 41.

- 14-Lotz, R., E., Poole ve R. M. Regdi. *JuvenileDelinquencyandJuvenileJustice*. New York: Random House, 1985.; aktaran; Baykara, Yüksel. “Çocuk Mahkemeleri ve Gözetim”. Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını no:4, 1999.
- 15-Ovayolu, N., Uçan, Ö., ve Serindağ, S. (2007); “Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, s. 14.
- 16-Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Dergisi Yayınları.
- 17-Polat, O. (2004). Klinik Adli Tıp. Seçkin Yayıncılık 1. Baskı Ankara
- 18-Robison, M. Sophia. *JuvenileDelinquency: Its Nature and Control*. New York: Holt, Rinehartand Winston, 1960.; aktaran; Ferguson, A. Elizabeth. *SocialWork: An Introduction*. Second Edition. New York: J. B. LippincottCompany, 1969
- 19-Şar, V., (1998); Kötüye Kullanım ve İhmalle İlişkili Sorunlar. “Psikiyatri Temel Kitabı Cilt 2” (Ed. Köroğlu E, Güleç G) içinde, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s: 823- 833.
- 20-Taneli S, Albayrak C, Sivrioğlu Y. (1999), “Ben Hasta Değilim: Çocuk sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü” (ED. Ekşi A) içinde, İstanbul, s:531- 541.
- 21-Taner, Y. ve Bahar, G. (2004); “Çocuk İstismarı ve İhmali, Psikiatrik Yönleri”, **Hacettepe Tıp Dergisi**, 35: 82-85.
- 22-Tomanbay, İlhan. Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla. Ankara: Selvi Yayınevi, 1999.
- 23-Url-1, Türk Dil Kurumu, (2014), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5343c662336502.23515992 (Erişim Tarihi: 08.04.2014)
- 24-Url-2, Türk Dil Kurumu, (2014). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5343b3a645c844.66662907 (Erişim Tarihi: 08.04.2014)
- 25-Url3,<http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=abuse&FromLanguage=&Category=0&StringType=0>Zargan İngilizce Sözlük (Erişim Tarihi: 08.04.2014).
- 26-Url-4, <http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=exploitation>Zargan İngilizce Sözlük (Erişim Tarihi:08.04.2014).<http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=maltreatment&FromLanguage=&Category=0&StringType=0>

- 27- Url-5, www.tuik.gov.tr Haberleşme Araçları İstatistiği. (Erişim Tarihi:10.04.2014)
- 28- Ünveren, Ü. (2010) *Türkiye’de Çocuk Pornografisi Sorunu Ve Çözüm Yolları*. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- 29- Yılmaz, G., (2009); *Cinsel İstismara Uğramış Ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları Ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- 30- Z-Page, A. (2004). Çocuk cinsel istismarı: cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7, (13), 103-113.
- 31- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü, Şar, V., Öztürk, M., Eröcal Kara, M., ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78

ÇOCUKLARIN İNTERNET ORTAMINDA CİNSEL İSTİSMARININ ÖNLENMESİ RAPORU

1. ÇOCUK ve İSTİSMAR KAVRAMLARI

“Çocuk” Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü’nde “1- Küçük yaştaki oğlan veya kız, 2-Soy bakımından oğul veya kız, evlat 3- Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4- Genç erkek” (Url-1) olarak tanımlanmaktadır.

Çocukluk, kanuni metinlerde belirli bir yaş aralığını esas almakta ve çocuğun hakları buna göre belirlenmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesinde; “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” denilmektedir (Ünveren, 2010).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlar başlığı altında “*Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder.*” denilmektedir.

5237 sayılı TCK’nın 6. maddesinin (b) bendinde de tanımlar başlığı altında “*Çocuk* deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.” denilmektedir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde istismar “1-İşletme, yararlanma, 2- Birinin iyi niyetini kötüye kullanma, 3- Sömürme” olarak tanımlanmıştır (Url-2).

Zargan İngilizce sözlükte “*abuse*” kelimesi Türkçede “*kötüye kullanma, istismar etme, kötü muamelede bulunma*”(Url-3), bu kelimeye yakın anlamdaki “*exploitation*” kelimesi ise “ *faydalanma, haksız çıkar sağlama, sömürü, istifade, istismar*” olarak ifade edilmiştir (Url-4). İngilizcede çocukların istismarı için kullanılan “*Maltreatment*” kelimesi de Türkçede “*hırpalama, eziyet etme, fena muamele, kötü muamele, kötü davranma*” anlamlarına gelmektedir (Url-5).

Çocuk istismarı, ABD’de literatürde “*maltreatment*” kötü davranma olarak kullanılabilmektedir. Kötü davranma (istismar) “*Ölüm; fiziksel, cinsel, duygusal hasar; veya çocuğa zarar verme riski ile sonuçlanan suistimal veya ihmalin kanunda fail olarak tanımlanan ebeveyn, bakıcı veya diğer bir kişi tarafından yapılan bir eylem sonucu işlenmesi veya yapması gereken eylemi yapmaması*” olarak tarif edilmektedir (Lewit, 1994: 234, Aktaran: Ünveren, 2010).

Çocuk istismarı ve ihmali; anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak

nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylemlerin sonucu olarak; çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık güvenliliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sorunudur (Taner ve Bahar, 2004; Akduman ve ark., 2005).

Çocuğa karşı kötü muamele (childmaltreatment), kavram olarak, fiziksel ve duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali ve çocuğa karşı ihmalkâr tavırları, çocuğun ticari araç olarak kullanılması ve teşhir edilmesini kapsamakta olup, bu davranışların çocuğa birçok farklı ortamda, farklı kişiler tarafından yapılmasıdır. Bu kişiler çocuğun anne baba veya akrabalar, çocuğun bakımını üstelenen kişiler, arkadaşlar, aile tanıdıkları (eş dost), yabancı kişiler, otorite sahibi olup çocuğa yakın olan kişiler (öğretmen, doktor, asker vb.), işveren, sağlık çalışanları, akran çocuklar olabilmektedir (Butchart, Kahane, 2006; Aktaran: Yılmaz, 2009: 8).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında (Yılmaz, 2009: 8), çocukla sorumluluk, güç ve güven ilişkisi içinde bulunanlar tarafından çocuğa uygulanan her türlü eziyet ve kötü muamelenin çocuğun sağlığına, yaşamını sürdürmesine, gelişimine ya da insanlık onuruna, fiilî veya olası zararlar vermesi durumu olarak belirtilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün belirmelerine göre, çocuğa kötü davranma 4 farklı şekilde görülmektedir:

- İhmal
- Fiziksel istismar
- Duygusal istismar
- Cinsel istismar

Polat'ın (2007b) aktarımına göre, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 2002-2007 yılları arasında aile ortamında istismara ya da ihmale uğraması ya da risk altında bulunması nedeniyle koruma altına alınan çocukların oranı %18,6 olarak belirtilmiştir.

A- İHMAL

Çocuk ihmali, çocuğa bakım vermekle yükümlü kişilerin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi, çocuğun her türlü ihtiyacının bu nedenle giderilememesi, çocuğun büyüme ve gelişiminin engellenmesidir(Polat, 2007b).

Çocuk ihmali, çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyim, korunma ve gözetim gibi yaşamsal gereksinimlerinin çocuğa bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından, daha geniş anlamda sağlık, eğitim, sosyal yardım ve güvenlik gibi kurumları yapısında bulunduran devlet tarafından karşılanmaması anlamına gelir(Kara, Biçer ve Gökalp, 2004:144).

Fiziksel istismardan daha sık görülmesine karşın, ölüm veya ağır yaralanma ile sonuçlanmadıkça göz ardı edilme olasılığı fazladır, çünkü fiziksel ve cinsel istismara göre tanısı çok daha soyuttur(Kara, Biçer ve Gökalp, 2004:144).

İhmal, fiziksel, duygusal, eğitim ve tıbbi boyutlarda görülmektedir. Diğer istismar türlerinin aksine, çocuğa uygulanan davranışlar yerine, uygulanmayan, eksik bırakılan davranışlar söz konusudur. Bir çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişimi için temel olduğu varsayılan davranışların eksikliği veya yokluğu olarak da tanımlanan ihmal, istismar türleri arasında en sık gözden kaçırılan türdür (Crosson-Tower, 2008; Aktaran: Yılmaz, 2009: 9).

İstismar ve ihmali birbirinden ayıran en önemli nokta, istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir durum olmasıdır(Kara, Biçer ve Gökalp, 2004:144).

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre, Kenya'da yapılan bir çalışmada, çocukların %21,9'unun aileleri tarafından ihmal edildikleri bildirilmiştir (WHO, 2002; Aktaran: Yılmaz, 2009: 9). Kanada'da yapılan ulusal verilere dayalı bir çalışmada ise, ihmale uğrayan çocukların %19'unun fiziksel ihmal, %12'sinin terk edildiği, %11'inin eğitimsel ihmale uğradığı ve %48'inin ebeveynin yetersiz denetimi nedeniyle fiziksel zarara uğradığı tespit edilmiştir (Çamurdan, 2007).

Türkiye'de çocuk hastanelerinde görev yapan, çocuk istismarı ve ihmali alanında çalışmak üzere kurulmuş çocuk koruma birimlerine 2000-2006 yılları arasında yapılan başvuruların %22,4'ünün ihmal olarak tanımlandığı belirtilmektedir(Ağırtan ve diğerleri, 2009).

Oral ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan çalışmada, İzmir ilindeki hastanelerde çocuk istismarı ve ihmali tanısı ile izlenen 50 vakanın %20'sinde ağır ihmal bulunduğu belirtilmiştir.

B- FİZİKSEL İSTİSMAR

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu hasar; elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir(Kaplan, Pelcovitz, Labruna, 1999; Aktaran: Taner ve Gökler, 2004:82, Kaplan, 1996; Aktaran: Taner ve Gökler, 2004:82).

Fiziksel istismar, çocuğun kaza dışı nedenlerle yaralanmasını kapsar. En sık dövme şeklinde görülür. Daha seyrek olarak ise yanıklar, kesici travmalar, zehirlenmeler, asfiksi, boğulma görülebilir(Kara, Biçer ve Gökalp, 2004:142).

Fiziksel istismar, çocuğa karşı bilinçli fiziksel güç kullanımı sonucu, çocuğun fiziksel sağlığının ve gelişiminin olumsuz olarak etkilenmesi, zedelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Vurmak, tokat atmak, tekmelemek, sarsmak, hırpalamak, ısırarak, boğuşmak, kaynar su ile haşlamak, yakmak, zehirlemek ve boğmak; fiziksel istismara yol açan davranışlara örnek olarak gösterilebilmektedir. Fiziksel istismar vakalarının çoğunluğunda ailenin ya da çocukla otorite ilişkisi kuran kişinin cezalandırma, disiplin aracı olarak şiddeti kullandığı bildirilmektedir (Butchart, Kahane, 2006; Aktaran: Yılmaz, 2009: 9-10).

Fiziksel istismar, istismar tipleri arasında belirlenmesi en kolay olan, fiziki bulgunun en yoğun olarak görüldüğü istismar türüdür (Sandalcı, 2004).

Çocukların fiziksel istismarı kültürden kültüre ve toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Çocuğun iyiliği adına yapıldığı düşünülen birçok konu başlı başına fiziksel istismar konusu olabilmektedir. Türk toplumunda da benzer bir anlayışa rastlamak mümkündür. Kimi aileler bir yanlış ve hata yaptığında iyilik amaçlı olduğunu tasavvur ederek çocuklarına fiziksel şiddet uygulayabilmektedir (Ünveren, 2010: 17).

Türkiye’de, Bilir ve arkadaşları (1991) tarafından 8 ilde gerçekleştirilen çalışmada, 4-12 yaş arası kız ve erkek çocukların fiziksel ve duygusal örselenmelerine bakılmış, en çok 4-6 yaş arası çocukların örselendiği, anne yaşı küçüldükçe örseleme oranının arttığı bulunmuştur.

C- DUYGUSAL İSTİSMAR

Duygusal istismar ve ihmal, çevredeki yetişkinler tarafından gerçekleştirilen, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemler ya da eylemsizlikler olarak tanımlanır. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer

almaktadır (Şahiner ve ark. 2001). Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu saptanmıştır (Claussen, Crittenden, 1991; Aktaran: Taner ve Gökler, 2004:85).

Duygusal istismar, duygu ifadeleri ve ona eşlik eden davranışlarına karşı çocuğun duygusal bütünlüğü ve iç görüşünü bozacak şekilde, uzun süreli tekrar eden, uygunsuz tepkilerin bütünüdür (İşeri, 2007). Duygusal istismar, diğer istismar tiplerine eşlik edici konumda olup, en sık rastlanmasına rağmen en az müdahale edilen, en az tanılanan istismar türü olarak değerlendirilmektedir (Sandalcı, 2004).

Duygusal istismar, reddedici, yok sayan/önemsemeyen, yıldırان/korkutan, ayrımcı, suça iten örüntüde görülebilmektedir. (Crosson-Tower, 2008; Aktaran: Yılmaz, 2009: 10)

Kars tarafından 1996 yılında 286 tane ilkokul 4. sınıf öğrencisi ile yapılan çalışmada, çocuğun aile içi konuşmalara katılımının engellenmesinin oranı %48,3; çocuğun kapasitesinin üstünde beklentilerin bulunmasının oranı %76,9; çocukların gelecek güvencesi olarak görülmesinin oranı %76,2 olarak bulunmuş, duygusal istismarın en çok anne-baba geçimsizliği bulunan ailelerde görüldüğü saptanmıştır (Kars, 1994).

Zeytinoğlu'nun doktor, öğretmen, hâkim, savcı, sosyal çalışmacı ve psikologdan oluşan 120 uzmana yönelik yaptığı anket çalışmasında, çocukların karşılaşmış oldukları davranış ve durumların çocuk suistimalinin en çok hangi şeklini oluşturduğuna yönelik değerlendirmede; %78,33 ile duygusal suistimal ilk sırayı almaktadır (Zeytinoğlu, 1999:117).

Dünyada anneler tarafından en çok uygulanan duygusal istismar türü olan çocuğu azarlama ve çocuğa bağırmanın Amerika'da görülme sıklığı %85, Hindistan'da %72, Filipinler'de %82 olduğu bildirilmektedir (WHO, 2002; Aktaran: Yılmaz, 2009: 11).

D- CİNSEL İSTİSMAR

Çocukta cinsel istismar yüzyıllardır bilinen bir konudur. Bununla beraber son yıllarda çocukluk cinsel istismarında bir artış söz konusudur. 1998'de Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk ve ergenlerin binde 1.6'sının cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir. Başka ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda da benzer oranlardan söz edilmektedir (Putnam, 2003 Aktaran: Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007;). Ülkemizde ise Trakya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, aile içi cinsel istismarın %1.4 oranında olduğu bulunmuştur (Koten ve ark., 1996).

Literatüre bakıldığında cinsel istismara ilişkin farklı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Glaser’a (1991; Aktaran: Taneli, Albayrak, Sivrioğlu, 1999) göre en sık kullanılan tanım: “Gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve erişkinin tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilerek rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları veya sosyal tabu ve aile rollerini çiğneyen cinsel aktivitelerde yer almalarıdır”.

Yine bir başka tanıma göre cinsel istismar, 18 yaşından önce, kendisinden en az beş yaş büyük bir kişi ya da kendisinden en az iki yaş büyük bir aile bireyi tarafından okşamaktan cinsel ilişkiye kadar değişen herhangi bir düzeyde cinsel yakınlığa hedef olma olarak da belirtilebilmektedir. Cinsel organlarını çocuğa göstermekten, çocuğu soyunmaya ya da belirli beden bölgelerini göstermeye zorlama, genital organları elleme, elle ya da ağızla uyarma, vajinal ya da anal ilişki, çocuğu fahişeliğe itme ya da pornografi amacıyla kullanmaya kadar uzanan her türlü eylem cinsel istismar kapsamında yer almaktadır (Şar, 1998).

Çocuğun, bir erişkin ya da yaşça ya da gelişimsel olarak kendinden büyük bir başka çocuk tarafından ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay veremeyeceği, kanunlara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere; karşı tarafın cinsel doyumunun sağlanması amacıyla karıştırılması çocuğun cinsel istismarı olarak tanılanmaktadır (Z-Page, 2004).

Uluslararası Çocuk istismar ve ihmalini Önleme Derneği çocuk cinsel istismarını, “rıza yaşının altında bulunan bir çocuğun cinsel açıdan olgun bir yetişkinin cinsel doyumuna yol açacak bir edim içinde yer alması ya da bu duruma göz yumulması” şeklinde genişleterek tanımlamıştır. Bu tanım, cinsel edimin herhangi bir araç kullanılarak yapıldığı veya yapılmadığı; genital ya da fiziksel temas içerdiği veya içermediği; çocuk tarafından başlatıldığı veya başlatılmadığı ve zarar verdiği ya da vermediği gibi bütün durumları kapsamaktadır (Finkelhor, 1987; Hobbs, Hanks ve Wyne, 1993; Aktaran: Z-Page, 2004:105). Çocukların maruz kaldığı cinsel istismar çeşitleri; temas içermeyen istismar (cinsel öneri, seksi konuşma ve yorumlarda bulunma, teşhircilik), röntgencilik, cinsel organlara dokunma, oral seks (oral-vajinal, oral-penil, oral-anal ilişki), interfemoral ilişki (çocuğun bacakları arasına penisin yerleştirilmesi), cinsel penetrasyon (anal, genital, parmak, cisim), cinsel sömürü (çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşu) olarak yedi gruba ayrılmıştır (Faller, 1989; Haugaard, 2000; Aktaran: Z-Page, 2004:105).

Cinsel istismar, çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının bu amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesidir. Bir başka ifade ile ‘çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin seksüel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilir’ (Hancı, 2002; Aktaran: Ünveren,2010:20). Tecavüz, ensest, çocuk pornografisi, teşhircilik, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografi film seyrettirme, cinsel organları okşama, oral sekse kadar değişen eylemler cinsel istismar kavramı içindedir (Hancı, 2002; Aktaran: Ünveren,2010:20, Polat, 2004).

Son yıllarda geniş anlamı ile cinsel içerikli tüm davranışların istismar kavramı kapsamına alınması gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır (İşeri, 2008).

İstismar, çocuk ya da ergen ile kan bağı olan ya da ona bakmakla yükümlü birisi tarafından yapılmışsa bu durum ensest olarak adlandırılır (İşeri, 2008).

2. İNTERNET ve ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI

Bilgisayar ve internet, sadece erişkinler için değil; aynı zamanda çocuklar için de oldukça faydalı bir ortamdır. Çocuklarının, bir eğitim, eğlence ve iletişim aracı olarak bilgisayarlardan doğru ve etkin bir şekilde faydalanması adına birçok anne baba, çağa ayak uyma ve bilgiye daha çabuk ve etkin bir şekilde erişebilmeleri için çocuklarına bu tür imkânları sunmak istemektedirler (Canbek, Sağıroğlu, 2007:33).

İnternetin doğuşundan günümüze kadar, özellikle 1990’lı yıllardan sonra bu teknolojiye hızlı artış ülkelerdeki, dolayısıyla dünyadaki internet kullanıcı sayısının hızlı bir şekilde artmasına sebep olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; Türkiye genelinde 2008 yılında 5,804,923 olan internet abone sayısı, 2013 yılının Eylül ayı sonuna kadar olan sürede 21,938,341 aboneye yükselmiştir(Url-6).

Haberleşme araçları

Communication activities

Yıl Year	Sabit telefon abone sayısı Number of fixed telephones subscribers	Cep telefonu abone sayısı Number of pocket telephone subscribers	Teleks kapasitesi Capacity of telex	İnternet abone sayısı ⁽²⁾ Number of internet subscribers ⁽²⁾		
				Toplam Total	Bireysel Individual	Kurumsal Institutional
2001	18 904 486	19 502 897	16 400	1 619 270	1 576 843	42 427
2002	18 914 857	23 323 118	16 400	1 309 770	1 274 508	35 262
2003	18 916 721	27 887 535	15 200	906 650	863 181	43 469
2004	19 125 163	34 707 549	11 100	1 474 590	1 264 290	210 300
2005	18 978 223	43 608 965	11 100	2 248 105	1 865 930	382 175
2006	18 831 616	52 662 709	...	3 180 580	2 820 801	359 779
2007	18 201 006	61 975 807	...	4 842 798	4 489 989	352 809
2008	17 502 205	65 824 110	...	5 804 923	...	...
2009	16 534 356	62 779 554	...	6 782 657	...	...
2010	16 201 466	61 769 635	...	8 672 376	...	...
2011	15 210 846	65 321 745	...	14 117 815	...	...
2012	13 859 672	67 680 547	...	20 090 614	...	...
2013 ⁽¹⁾	13 696 434	68 911 173	...	21 938 341	...	...

Kaynak: TÜİK, Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

Source: TurkStat, Ministry of Transport, Maritime Affairs and Communications, Information and Communication Technologies Authority

(1) Veriler Eylül ayı sonu itibarıyla.

(1) Data is by the end of September.

(2) "Dial-up" dahil, bir ay altı mobil geniş bant abonelikler hariç olmak üzere tüm abonelik paketlerini (xDSL mobil, kablo, fiber vb.) kapsamaktadır.

(2) Includes "Dial-up" and all other subscription packages (xDSL, mobile, cable, fiber etc.) except mobile broadband tariffs less than one month.

Sanal âlem, kötü niyetli kişilerin masum kişiler ile kolaylıkla ve hızla etkileşim kurmasını sağlayan bir ortam olmasının yanı sıra; kötü, yanlış, yanıltıcı, zararlı ve olumsuz öğeler de içermektedir. WorldTracker tarafından sunulan ve internet kullanıcılarının arama motorlarında sorguladıkları anahtar sözcüklerin listelendiği rapora göre en çok arama yapılan (11.704.052 arama) 200 anahtar sözcüğün 82'si (5.237.846 arama) pornografi ile ilişkilidir (The Word Tracker Report, 2005; Aktaran: Canbek, Sağiroğlu, 2007, Çağlar, Savaşer, 2010).

Günümüzde 25 milyondan fazla çocuğun internette saatlerce sörf yaptığı, her dört çocukta birinin pornografi sitelerine girdiği ve bu sayfalara ilk giriş yaşının 11 olduğu saptanmıştır (Polat, 2006; Şahin, 2007; Analay& Gülşen, 2007; Aktaran: Çağlar, Savaşer, 2010).

2.1- MÜSTEHCENLİK, EROTİZM VE PORNOGRAFİ KAVRAMLARI

2.1.1- Müstehcenlik Nedir?

Müstehcen sözcüğü Türkçede ise edep dışı, açık saçık, terbiyesizce, iğrenç olarak tanımlanmakta, edep ise söz ve davranışta beğenilen yol, terbiye anlamında kullanılmaktadır. Edep etmenin utanma belirtisine eşdeğer diğer anlamı ise örtülmesi gerekli ayıp yerler ya da insanlarda açıkta görünmesi ayıp sayılan vücuttaki yerler olup, kadın ve erkek cinselliğinin

utanç duygusu uyandıracak tarzdaki çıplaklığı ve birlikteki eylemi olan seks müstehcen sözcüğüyle çakışmaktadır. (İşçibaşı, 1998: 5; Aktaran: Soydan, 2009: 19).

Hukuk dilinde pornografi yerine de kullanılan “müstehcen” sözcüğü Arapça’da “soysuzluk, bayağılık, söz ve dil ayıbı” anlamına gelen hücnat kökünden gelmektedir. Müstehcenin İngilizce karşılığı opscene’dir. Bu sözcüğün Latince kökeni ise sahneleme anlamına gelen scene’dir. Dolayısıyla müstehcenin sahne dışında olan, normal olarak yaşam sahnesinde sergilenmeyen davranışlar olduğu da söylenebilir. Pornografinin müstehcen olduğu rahatlıkla söylenebilir, ancak her müstehcen olgunun pornografik olduğu söylenemez. (İşçibaşı, 1998: 15; Aktaran: Soydan, 2009: 19-20).

İnsanlık tarihinde müstehcenlik kabul edilebilir cinsel ahlakı zorlayan her şey olarak görülmüştür. Ancak kabul edilebilir cinsel davranış ve buna bağlı olarak müstehcenlik anlayışı ülkeden ülkeye, topluluktan topluluğa hatta kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. (Yalom, 2002: 203; Aktaran: Soydan, 2009: 20).

Bu farklılıklar yüzünden müstehcenliğin kesin bir tanımı yapılamamaktadır. Ancak belirli bir dönemde, belirli bir yerdeki toplumsal değerlere bakarak bu kavramın içeriği saptanabilmektedir. Sınırlarının nerede başlayıp bittiği belli değildir, ama genel olarak kamu otoritesi kendini toplumsal bireyi kollamakla yükümlü saymakta, çoğu kez cinselliğin sözel ya da görsel olarak dile getirilmesinin ortak ahlâk anlayışına ters düştüğü kabul ederek sakıncalı bulabilmektedir. (Kahraman, 2005: 233).

2.1.2- Erotizm Nedir?

Erotizm kavramının Yunan mitolojisindeki aşk tanrısı Eros’tan türediği kabul edilir. Yunanca’da Eros’la karşılanan aşktan gelen erotikos ya da erotik, cinsel duygularla ya da arzularla ilgili ya da onları harekete geçiren, cinsel aşk, cinsel aşkla ilgili olan, cinsel arzu uyandırma eğiliminde olan gibi anlamlara sahiptir. (Marzano, 2003:32; Aktaran: Soydan, 2009: 22).

Erotik sözcüğünün anlamı her ne kadar cinsel aşkla ilgili, cinsel duygular uyandırıcı, seksi aşk ya da arzu ise de, öncelikle çıplaklık çağrışımı yapmaktadır. Erotik kavramı genellikle şiddet içermeyen ve kişileri alçaltmayan cinsel davranışların yararlı ve olağan olduğunu vurgulayan yapıtlar için kullanılmaktadır. (İşçibaşı, 1998: 11; Aktaran: Soydan, 2009: 22).

2.1.3- Pornografi Nedir?

Pornografi sözcüğü Yunanca “pornographos” sözcüğünden türetilmiştir ve fahişelik edebiyatı anlamına gelmektedir. Pornografi dünyanın en eski mesleği olarak kabul edilen fahişelik hakkında yazı ve çizimleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır. (Hyde, 1986:9; Aktaran: Soydan, 2009: 22).

18. yüzyılda pornografi terimi cinsel eylemlerin ya da cinsel organların temsilini açıkça belirtmek için kullanılmaya başlanmıştır. “Pornographe” sözcüğüne ilk kez Restif de la Bretonne’nin 1769 yılında yazdığı “Le Pornographe” adlı eserinde etimolojik anlamda yer verilmiştir (Folco, 2005:156; Aktaran: Soydan, 2009: 27).

19. yüzyılın ortalarından itibaren, pornografi sözcüğü müstehcen olan, halkın tüketimine sunulmuş olan müstehcen yayın biçiminde tanımlanmaya başlanmış; fahişelik üzerine yazılmış yazılar anlamını ve müstehcenliğin temsili yazılar, fotoğraflar, resimler ile olma niteliğini yitirmiştir. Anlamı genişleyerek, hem edebiyatta hem gösterilerde cinselliğin somut ve doğrudan temsilini ifade etmeye başlamıştır (Ovidie, 2006: 10; Aktaran: Soydan, 2009: 27).

Pornografi; cinsel nesnelerin, cinsel anlamda tahrik etmek amacıyla, yazılı ya da görsel olarak gösterilmesi ve sergilenmesidir. Yani, cinselliğin akla gelebilecek her türlüşünün, imalar ve gölgelerin arkasına saklama gereği duymaksızın açıkça işlenmesidir (Hyde, 1986:9; Aktaran: Soydan, 2009: 27-28). Yeni Oxford sözlüğünde pornografi kavramı “estetik ve hissel duygulardan çok, erotik duyguları uyarmayı amaçlayan cinsel organ ve eylemlerin görüntüsünü veya tanımın açık bir şekilde içeren materyaller” olarak tanımlanmaktadır (Acar, 2009: 79; Aktaran: Soydan, 2009: 28).

Bir başka tanıma göre pornografi; “Seks ya da genital organların suiistimal ve bayağılaştırılmayla birlikte teşhirini birleştiren ve bunu yaparken böylesi bir davranışı onaylayan, hoş gören veya teşvik eden materyal” anlamına gelmektedir (Yalom, 2002: 203; Aktaran: Soydan, 2009: 28).

Ünsal Oskay’a göre pornografi cinselliği hiçbir sanatsal, estetik endişe taşımadan kullanan, sergilediği cinsellikle ilgili insan davranışlarında eşitsizliği vurgulayan, kabalığı ve estetikten yoksunluğu temel almış filmler ve yayınlardır (Oskay, 1998: 94; Aktaran: Soydan, 2009: 28).

Pornografinin asıl özelliğinin cinsellik olduğu kabul edilmektedir. Kimilerine göre pornografi olgusu sağlıklı cinselliği kirletmekte ve yaratıcılığı öldürmektedir (Ergüven, 2006:171-172; Aktaran: Soydan, 2009: 28).

UNESCO 1986 yılında yaptığı bir tanımla pornografiyle erotizm arasındaki farkı şöyle açıklamıştır:

“Pornografi, aşksız, sevgisiz, sevecenlikten yoksun ya da sorumsuz bir cinselliğin ticari amaçlarla, kışkırtıcı bir biçimde sunulmasıdır. Erotizm ise aşkın edebi ya da sanatsal anlatımıdır.” (Özön, 2008: 244; Aktaran: Soydan, 2009: 31).

Ünsal Oskay’a göre porno, erotik olandan farklıdır, cinselliği hiçbir sanatsal, estetik kaygı taşımadan kullanmaktadır (Oskay, 1998: 94; Aktaran: Soydan, 2009: 31). Oskay erotizmle pornografi arasındaki tek farkın açık saçıklık olmadığını; bu tür yayınlarda ya da gösterimlerde sergilenen cinsellik ilişkilerinde inisiyatif eşitliğinin, ara dolayımı ile elde edilen cinselliğin ya da metalaşmış cinselliğin bulunması ya da bulunmayışının olduğunu öne sürmektedir. İçinde şiddet olan, ama bu şiddetin uygulanmasında inisiyatifin hep aynı tarafın elinde bulunduğu gösterimler de erotik değil porno olarak sayılmaktadır (Oskay, 1998: 207-208; Aktaran: Soydan, 2009: 31).

Türk Ceza Hukukuna göre pornografi suçtur; ancak erotik yayınlar suç sayılmamaktadır. Bir yayının erotik mi pornografik mi olduğunun ayırımının iyi yapılması gerekmektedir, bu konuda yaşanan karmaşa günümüzde de sürmektedir. Zira bir dönem pornografik sayılan bir şey başka bir dönemde erotik sayılabilmektedir (Aktunç, 2002: 79; Aktaran: Soydan, 2009: 31-32).

2.2- ÇOCUK PORNOGRAFİSİ

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Anlaşması (UN Convention on the Rights of the Child (UNCRC) Ek Protokolünde çocuk pornografisi şöyle tanımlanmaktadır: “Çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesidir.” (Acar, 2009: 79)

Avrupa Konseyi tarafından bilgisayar suçları üzerine; 2001 yılında Budapeşte’de yapılan toplantıda, “Çocuk Pornografisiyle İlgili Suçlar” şöyle tanımlanmıştır. Çocuk Pornografisi;

a) Çok az bile olsa açık-saçık çocuk cinselliğini içeren,

b) Bu materyallerle ilgilenen kişileri kapsayan,

c) Gerçek bazı görüntülerini tanımlayan pornografik materyallerin görsel olarak teşhirini içermektedir. (Polat, 2007a: 24)

Çocuk pornografisi, çocuğun cinsel davranışı ya da organları üzerinde odaklanan yazılı ve işitsel gereçler de dâhil olmak üzere, çocukların cinsel istismarını göstermenin ya da teşvik etmenin her türlü yolu olarak tanımlanmaktadır (Turla ve Özkanlı,2006:121).

Çocuk pornografisi sınır olmaksızın internet vasıtası ile bütün dünyada artış göstermektedir. BM Çocukların Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi özel raportörü NajatMaallaM'jid'in BM için hazırladığı raporda şu çarpıcı rakamlar ortaya çıkmaktadır (M'jid , 2009; Ünveren, 2010);

- İnternette herhangi bir anda 750 000 kişi çocuk pornografisi içerikli site araması yapıyor.
- 2001-2004 yılları arasında çocuk pornografisi içerikli site sayısı yaklaşık 2 kat artarak 480 000'e ulaşmıştır.
- Çocuk pornografisi mağduru çocukların sayısı 10 000 ile 100 000 arasında tahmin edilmektedir.
- Çocuk pornografisi görüntüsü bulunduran şahısların yaklaşık % 20'si 3 yaşından küçük bebeklerin ve çocukların pornografik görüntülerine sahipler.
- Çocuk pornografisi görüntüsü bulunduran şahısların yaklaşık % 80'i 6-12 yaş arası çocukların pornografik görüntülerine sahipler.
- Çocuk pornografisi görüntüsü üretenlerin çoğunluğu mağdur çocuklar tarafından tanınmaktadır. Bu şahısların 1/3' ünden çoğu aile üyeleridir ve çocuk pornografisi görüntüleri bulundurmaktan suçlu bulunanların 1/3'ünden fazlası da mağdur çocuk ile birlikte yaşayan kişilerdir.
- Çocuk pornografisi görüntüsü bulunduranların % 50'sinden fazlası evinde, işyerinde veya sosyal çevresinde internet bağlantısı olan kişilerdir.

Ahmet TURLA ve Çağlar ÖZKANLI tarafından yapılan bir araştırmada ise aşağıdaki çarpıcı veriler ortaya konulmuştur (Turla ve Özkanlı, 2006: 117-133);

- Dünyada çocuk pornografisi milyon dolarla ifade edilen bir iş sahası konumundadır ve 300 000 ile 600 000 arasında 16 yaşından küçük çocuk pornografi endüstrisinde kullanılmaktadır.
- A.B.D.'deki toplam pornografi endüstrisinin % 7 si çocuk pornografisi ile ilgilidir.
- 2001 yılında Şubat ayından Temmuz ayına kadar çocuk pornografisi içerikli site sayısında % 345 artış kaydedilmiştir ve her hafta 20 yeni site daha eklenmektedir.
- Dünyada pornografik web sitesi sayısı 4,2 milyon civarındadır. Bu rakam tüm web sitelerinin yaklaşık % 12 sine karşılık gelmektedir.
- İnternette pornografik sayfa sayısı 372 milyon.
- Arama motorlarında günlük pornografik site arama sayısı 68 milyon. Bu rakam tüm aramaların yaklaşık % 25 ini oluşturmaktadır.
- Arama motorlarında en çok aranan kelime SEX (2005 yılı)
- Download edilen aylık pornografik sayfa sayısı 1.5 milyon
- Pornografik içerikli günlük e-posta sayısı 2.5 milyon (2005 yılı)
- Pornografi içeren sitelere ilk giriş yaşı 11
- Pornografi sitelerine girilen en sık yaş aralığı, 12-17
- Çocuk pornografi site sayısı: 100 000 (2004 yılı)
- İnternetle çocuk pornografisinden kazanılan yıllık para 3 milyon dolar (2005 yılı)
- 66 ülkede 300 000 kişi kredi kartı kullanarak internet sitelerinden çocuk pornografisi görüntüleri satın alıyor. (2005 yılı)
- 1999 yılında internette porno amacıyla kullanılan her beş çocuktan biri 10-17 yaş aralığındadır.

Türkiye’de, çocuk pornografisi ticareti, genellikle internet siteleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmalarda, bu tip internet sitelerinin genellikle Türkiye’de internet sunuculuğu hizmeti veren fakat sunucuları yurt dışında olan şirketler olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda, ilgili alan adı kayıtları incelendiğinde, büyük oranda sahte olan ve hiçbir geçerliliği bulunmayan bilgilere rastlanılmaktadır. İnternetin bir pornografi yayın aracı olarak hızla yaygınlaşması sonucu, bu alanda işin maddi kazanç yönüyle uğraşan insanların, çocukları daha çok şiddete ve uygunsuz cinsel ilişkiye maruz bırakacak görüntüleri oluşturmaya çalıştıkları tespit edilmektedir. Bundan dolayı Türkiye’de çeşitli nedenlerle sokakta kalan çocukların çocuk pornografisi işi

ve ticareti ile uğraşanların işlerini daha da kolaylaştıracağı gözden kaçırılmamalıdır (Koçak ve Uzunay, 2005:108).

Genç bir nüfusa sahip olan Türkiye’de, 2008-2009 rakamlarına göre, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde toplam 14 milyon (okulweb.meb.gov.tr, 2010), üniversitelerde ise 2.731.828 öğrenci (iha.com.tr, 2010) öğrenim görmektedir. Bu rakamlar dikkate alındığında çocuk ve gençler için büyük tehlike oluşturan çocuk pornografisi suçu ile ilgili olarak etkili tedbirlerin alınması çok büyük önem taşımaktadır(Ünveren, 2010).

3. TÜRKİYE’DE ÇOCUK PORNOGRAFİSİNE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

Ülkemizde özellikle 1990’lı yıllardan sonra internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte bu alanda bir düzenlemeye gereksinim duyulmuştur. Fakat bu ancak 2006 yılının sonlarına doğru Türkiye internet kullanıcılarının internette çocuk pornografisi konusunda çok fazla aramalar yapmasının anlaşılması üzerine gündeme gelmiştir(Şen, 2008; Aktaran: Bayzan, 2009).

3.1. Anayasa

9 Kasım 1982 tarih ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ‘I. Ailenin Korunması’ başlığı altındaki 41. Maddesinde; “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmünü içermektedir. Bu maddede belirtilen çocuğun korunması ifadesinden çocuk pornografisi de dâhil çocukların her türlü olumsuz duruma karşı devlet tarafından korunmasının anayasal güvence altında olduğu belirtilmektedir (Ünveren, 2010: 33).

3.2. Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

SHÇEK Kanununun Kurumun görevleri başlığı altındaki 9. maddenin b fıkrasında (Değişik: 30/5/1997-KHK-572/8 md.) “Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, özürlü ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için sosyal hizmet kuruluşlarını kurmak ve işletmek” hükmü ile çocuklar koruma altına alınmıştır(Ünveren, 2010: 33-34).

3.3. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu

21.06.1927 tarihinde kabul edilen, 07.07.1927 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 1117 Sayılı bu kanunun 4. maddesinde-(Değişik: 6/3/1986 – 3266/4 md.)(Değişik: 11/5/1988 – 3445/10. md.) “Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç olmak üzere kurulca tetkik edilerek küçükler için muzır olduğuna karar verilmiş basılmış eserlerin sahiplerine, sorumlu müdürlerine ve telif hakkı sahiplerine, basılmış eserlerin küçüklerin maneviyatına muzır olduğu kurulca tebliğ edilir. Tebligat, Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır. Kurul bu kararı ilgililere derhal duyurmak için gerekli tedbirleri alır. Tebligat üzerine eser sahipleri, telif hakkı sahipleri ve sorumlu müdürler, ellerinde mevcut eserlerin ön kapaklarına "Küçüklere zararlıdır" damga veya işaretini basmak zorundadırlar. ‘Küçüklere zararlıdır’ ibaresinin herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması zorunludur. Bu suretle damgalanan eserler;

- a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz.
- b) Dükkânlarda, camekânlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez.
- c) Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz.
- d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz.
- e) Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz. Bu tür eserler, ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde satılabilir. Bu zarf ve poşetlerin üzerinde eserin ismi ile "Küçüklere zararlıdır" ibaresinden başka hiç bir yazı ve resim bulunamaz” hükümleri ile çocukları korumak amacıyla zararlı her türlü basılı esere ilişkin kurallar getirilmiştir(Ünveren, 2010: 34-35).

3.4. Çocuk Koruma Kanunu

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve düzenlemektir. Bu kanun; korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili alınacak tedbirlerin ve suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik önlemlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri içermektedir. Çocuk Koruma

Kanunu'nun 3. maddesinde çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi temsil etmektedir. Çocuk Koruma Kanunu 4. maddede temel ilkeler başlığında çocuk haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri yer almıştır Ünveren, 2010: 35-36).

3.5. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun

23/05/2007 tarihli ve 26030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan '5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla

Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (eski adıyla Telekomünikasyon Kurumu) bünyesindeki Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB)’nın internete ilişkin görevleri de yapması öngörülmüştür (Ünveren, 2010: 36).

Erişimin engellenmesi kararı ve yerine getirilmesi başlıklı 8.maddenin 1. fıkrasında internet ortamında yapılan ve içeriği intihara yönlendirme (madde 84), çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190), sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194), müstehcenlik (madde 226), fuhuş (madde 227) ve kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir denilmektedir. Çocuk pornografisi suçu TCK 226 ıncı maddesindeki müstehcenlik suçu içerisinde yer almakta olup, internet üzerinden bu suça ilişkin bir yayın yapıldığı zaman erişim engellenebilmektedir (Ünveren, 2010: 36).

Aynı kanunun 8. maddesinin 4. fıkrasında yer alan hükümler çocukların cinsel istismarı ve müstehcenlik yani çocuk pornografisi ile ilgili hükümler içerdiğinden önem taşımaktadır. Burada, içeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsa bile, içeriği çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra) ve müstehcenlik (çocuk pornografisi) (Madde 226) suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararının re ’sen TİB tarafından verileceği düzenlenmektedir (Ünveren, 2010: 36-37).

3.6. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun

Radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ve RTÜK’ün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirleyen 3984 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun” çocuklarla ilgili çeşitli hükümler içermektedir. 3984 Sayılı Kanunun, 4. maddesinin (t) bendinde “yayınlara müstehcen olmaması”, (u) bendinde “kadına, güçsüzlere ve küçüklere karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi” ve (z) bendinde “gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması şeklinde” çocukları koruyucu tedbirler vardır (Ünveren, 2010: 37).

3.7. Türk Ceza Kanunu

26.09.2004 tarihinde kabul edilerek 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 6.bölümünde “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” başlığı altında cinsel suçlar ifade edilmektedir. Kanun ile cinsellik “dokunulmazlık” olarak kabul edilmiştir. 6.bölümde çocukların cinsel istismarı ile ilgili olarak yer alan bazı maddeler ve içerikleri şunlardır (Ünveren, 2010: 37);

“MADDE 102 : Cinsel saldırı

MADDE 103 : Çocukların cinsel istismarı

MADDE 104 : Reşit olmayanla cinsel ilişki

MADDE 105 : Cinsel taciz”

102. Maddede genel olarak ‘cinsel saldırı’ suçunun yetişkin şahıslara karşı işlenmesi ifade edilmektedir. Birinci paragraf mağdurun şikâyetini esas almaktadır. Diğer maddelerde ise suçun niteliğinin değişmesine bağlı olarak cezalar da artmaktadır. İkinci paragrafta, suçun mağdurun vücuduna organ veya cisim sokulması suretiyle işlenmesini düzenlemekte, üçüncü paragrafta da gerek görevin nüfuzunu kötüye kullanarak gerekse aile içi cinsel suistimal suretiyle işlenen suçları içermektedir. Cinsel saldırı suçunun işlenmesi sırasında veya bu suçun haricinde ayrıca mağdura fiziksel veya ruhsal zarar verilmişse bundan dolayı ceza büyük oranda arttırılmaktadır (Ünveren, 2010: 37-38).

103. Maddede “çocukların cinsel istismarı” düzenlenmektedir. Birinci fıkranın (a) bendinde cinsel istismar için her türlü cinsel eylem yaş sınırı on beş yaş olarak belirtilmektedir. Aynı fıkranın (b) bendinde ise 15 yaş üzeri çocuklar için rızası dışında, iradesini olumsuz yönde etkileyen bir sebebe bağlı olarak yapılan cinsel davranışlar düzenlenmektedir. Bu maddenin en önemli tarafı ise, 3. paragrafta belirtildiği gibi, yaygın olarak gerçekleştiren ve çocukların devamlı olarak yakınında bulunan kişilerin (üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısımlı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler) nüfuzunu kötüye kullanması sonucu çocukların iradesinin baskı altına alınması suretiyle “cinsel suistimalde” bulunulması durumunda bu kişilere karşı ağırlaştırıcı ceza yaptırımını düzenlenmiş olmasıdır. Ayrıca cinsel saldırı fiilindeki eylemlerin çocuklara karşı işlenmesi durumunda cezalar artırılmaktadır (Ünveren, 2010: 38).

104. Maddenin birinci paragrafında “on beş” yaşını bitiren bir kişinin cinsel ilişkide bulunması durumunda mağdurun şikâyeti üzerine altı aydan iki yıla kadar hapis cezası

düzenlenerek, cinsel ilişkide reşit olma yaşı on beş olarak belirtilmektedir (Ünveren, 2010: 38).

105. Maddede ise bir kişiyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine hapis ve para ve cezası öngörülmektedir. Ayrıca fiilin hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi durumunda ceza artırıcı neden olarak kabul edilmektedir (Ünveren, 2010: 38).

Yedinci bölümde ise “Genel Ahlaka Karşı Suçlar” başlığı altında yer alan müstehcenlik kavramı toplumun genel ahlakını tehdit edebilecek bir konu olarak değerlendirilmiştir. Yedinci bölümde yer alan bazı suçlar ve başlıkları şunlardır (Ünveren, 2010: 38);

MADDE 225 Hayâsızca hareketler,

MADDE 226 Müstehcenlik,

MADDE 227 Fuhuş.

225. maddede alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşhircilik yapan kişiye hapis cezası öngörülmektedir.

227. maddenin 1. paragrafında çocukları fuhuş yapmaya yönlendiren ve yapmasında etkili olan kişilerin eylemleri suç kapsamında değerlendirilmekte ve cezalandırılmaktadır. 3. paragrafta fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişilere, 4 paragrafta ise cebir, tehdit, hile ya da çaresizlikten yararlanarak kişileri fuhuşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişilere hapis cezası öngörülmektedir. Ayrıca 5. paragrafta nüfuz sahibi kişilerin bu suçu işlemesi halinde ceza yarı oranında arttırılmaktadır (Ünveren, 2010: 39).

Müstehcenlik başlıklı 226. maddede çocuk pornografisi düzenlenmektedir.

226. maddenin 1. paragrafında müstehcen materyallerden bahsedilerek, bu materyalleri çocuklara sağlayan kişilere hapis cezası düzenlenmektedir (Ünveren, 2010: 38).

226.maddenin 2. paragrafında müstehcen materyalleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişiye hapis ve para cezası öngörülmektedir (Ünveren, 2010: 38).

Özellikle 226. maddenin 3. paragrafında çocuk pornografisi konusu ele alınmaktadır. Ancak çocuk pornografisinin tanımı yapılmamaktadır. Çocukların müstehcen içerikli materyallerde kullanılmasını sağlayan, söz konusu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi hapis ve para cezaları ile cezalandırılmaktadır (Ünveren, 2010: 38).

Söz konusu kanun maddelerinden anlaşılacağı üzere 5237 sayılı TCK'da çocuk pornografisinin açık bir tanımı yapılmamış, cinsel istismar deyiminin neyi içerdiği belirtilmiştir (Ünveren, 2010: 38).

Uluslararası Kayıp ve İstismar Edilen Çocuklar Merkezi (ICMEC) tarafından hazırlanan “Çocuk Pornografisi : Model Kanuni Düzenleme ve Global Gözden Geçirme (Child Pornography: Model Legislationand Global Review)” raporunda özet olarak ülkelerin çocuk pornografisi ile ilgili ceza kanunlarında yer alan düzenlemelerin aşağıdaki hususları içerip içermediğine bakılmıştır (Ünveren, 2010: 39-40);

- a) Yasal düzenlemede çocuk pornografisine ilişkin spesifik bir belirlilik
- b) Yasal düzenlemede çocuk pornografisinin tanımlanmış olması
- c) Yasal düzenlemede bilgisayar ile işlenen suçların suç olarak belirlenmesi
- d) Yasal düzenlemede dağıtım niyetine bakılmaksızın çocuk pornografisi görüntülerini bulundurma
- e)Yasal düzenlemede internet servis sağlayıcıların şüpheli çocuk pornografisi durumlarını polise ve diğer ilgili birimlere bildirme.”

Araştırma neticesinde, İnterpol'e üye 187 ülkeden;

Sadece 29 ülke çocuk pornografisi ile mücadeleye ilişkin uygun mevzuata sahiptir (29 ülkeden 5 ülke tüm kriterleri içeren hukuki düzenlemeye, 24 ülke ise e bendinde belirtilen internet servis sağlayıcıların şüpheli çocuk pornografisi durumlarını polise ve diğer ilgili birimlere bildirme kriteri hariç tüm kriterleri içeren hukuki düzenlemeye sahiptir).

Türkiye'ye ilişkin yapılan değerlendirmede a (çocuk pornografisine ilişkin spesifik bir belirlilik) ve d'deki (yasal düzenlemede dağıtım niyetine bakılmaksızın çocuk pornografisi görüntülerini bulundurma) hususlarının yasal düzenlemede belirtildiği, ancak b (yasal

düzenlemede çocuk pornografisinin tanımlanmış olması), c (yasal düzenlemede bilgisayar ile işlenen suçların suç olarak belirlenmesi) ve e'deki (yasal düzenlemede internet servis sağlayıcıların şüpheli çocuk pornografisi durumlarını polise ve diğer ilgili birimlere bildirme) hususlarının yasal düzenlemede yer almadığı ifade edilmiştir (Ünveren, 2010: 40).

4. MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI'NIN ÇOCUKLARIN İNTERNET ORTAMINDA CİNSEL İSTİSMARININ ÖNLENMESİ ve İSTİSMARA MARUZ KALMIŞ MAĞDURLAR İÇİN YAPABİLECEĞİ ÇALIŞMALAR

4.1- Paydaşlarla Yürütülebilecek Faaliyetler

Bu alanda hizmet veren kamu kurumları (diğer bakanlıklar ve konu ile ilgili kuruluşlar) ve sivil toplum örgütleri ile birlikte yürütülecek faaliyetlerdir.

Çocukların internet ortamında cinsel istismarına karşı yapılabilecek en önemli ve en etkili çalışma, toplumu internet ortamında çocukların maruz kalabilecekleri tehlikeler ve bu konuda nasıl önlemler alınabileceği konularında bilinçlendirmektir. Bu yalnızca bir kamu kurumunun ya da sivil toplum kuruluşunun üstesinden gelebileceği bir şey değildir. Bu nedenle bu konuda kamu kurumları (Kolluk Birimleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), v.b.), Sivil Toplum Kuruluşları (Barolar, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Çocuk ve Bilgi Güvenliği Derneği, Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği, v.b.) ve üniversitelerin ortak bir anlayış içerisinde çocuk istismarına yönelik toplumsal duyarlılığın artırılması için eğitim çalışmaları yapmaları desteklenmelidir.

Konu ile ilgili bu kurumların ortak program ve proje geliştirmeleri, polis, adli personel, sosyal hizmet uzmanları, öğretmenler ve ilgili diğer görevliler için hizmet içi eğitim kursları ve seminerleri düzenlemeleri, çocuk pornografisi mağduru çocukların tanı, tedavi, rehabilitasyon, korunma ve izlenmelerini sağlamaları ve bunlara yönelik danışmanlık ve davada temsil dâhil her türlü hukuki yardım sunulması, konu ile ilgili broşür, dergi, kitap basımını gerçekleştirmeleri, çocuk pornografisi konusunda bilimsel araştırmaları desteklemeleri, güvenli internet kullanımı ve çocuklarının çocuk pornografisi görüntüleri ile karşılaşma riskleri konusunda alınacak tedbirlere ilişkin ailelerin bilgilendirilmeleri teşvik edilmelidir (Ünveren, 2010: 48-49).

Bu kapsamda;

- Çocuk pornografisine ilişkin çalışmalara ağırlık verilmeli,(Üniversitelerin bu konuda yapacakları çalışmalara mağdurların katılımını sağlamak için Mağdur Hakları Başkanlığı ile Üniversiteler iş birliği yapabilir.)
- İlgili kurum ve kuruluşların konuya daha fazla önem vermeleri sağlanmalı, (Bu konuda Mağdur Hakları Başkanlığı'nın düzenleyeceği konferans, seminer v.b. etkinlikler bu konuda farkındalık sağlanması için etkili olabilir.)
- Eğitimci ve ebeveynler konuyla ilgili olarak bilgi sahibi olmalı/bilgi birikimlerini arttırmalı, (Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ilgili kuruluşları ve Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Bilgilendirme Bürosu aracılığıyla bu konuda çeşitli faaliyetler (Kamu Spotları, Okullarda düzenlenebilecek seminerler, konu ile alakalı olarak hazırlanıp basılabilecek ve okul aile birliği toplantıları vasıtasıyla öğrenci ve velilere dağıtımı gerçekleştirilebilecek broşürler düzenlenebilir.)
- Çocuk ve gençler konuyla ilgili olarak eğitilmeli, (Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında çocuklara ve gençlere yönelik olarak internet okur-yazarlığı dersi yer alması konusunda Mağdur Hakları Daire Başkanlığı iş birliği yapabilir.)
- Okullarda, çocuk ve gençlere internet üzerinde karşı karşıya kalabilecekleri cinsel istismardan korunma yolları hakkında bilgi verilmeli, bu bilginin eğitim sistemi dışında kalan gençlere ve ebeveynlere de yayılması sağlanmalıdır (Bu amaçla Mağdur Hakları Dairesi gençlere ve ebeveynlere hitap edebilecek, konu ile ilgili bilgilendirici ve ilgi uyandıracak şekilde kamu spotları hazırlanmasını sağlayabilir.) (Çağlar ve Savaşer, 2010).

4.2- Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın Kendi Faaliyetleri

Çocukların internet ortamında cinsel istismarını önleyebilmek ya da en aza indirebilmek üzere diğer kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği içerisinde çalışarak çocukları ve gençleri, ebeveynleri, öğretmenleri ve bu alanda çalışan herkesi bilgilendirici ve farkındalık sağlayıcı faaliyetler içerisinde olacak olan Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın ve taşra'da hizmet verecek olan Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'nün asıl görevi ise, tüm bu çalışmalara rağmen internet ortamında cinsel istismara maruz kalmış mağdurların ve mağdur yakınlarının yanında yer almaktır. Bu kapsamda Mağdur Hakları Daire Başkanlığı ve/veya dolayısıyla taşrada çalışacak Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri şu görevleri yaparlar;

- Kolluk tarafından ifadesi alınacak olan mağdura ne şekilde yaklaşılması gerektiği konusunda kolluk birimlerine gerekli eğitimin belli aralıklarla verilmesini sağlamak.

- Soruşturma sırasında mağdurun ifadesi alınmadan önce mağdura Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü Temel Müdahale Bürosu bünyesinde çalışacak uzman yardımcılar aracılığıyla (Göreve yeni başlamış ve henüz alanları ile ilgili tez çalışmalarına devam eden psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı) içerisinde bulunduğu ortamı, süreci açıklayan ve kişileri (Savcı, avukat, sosyal çalışma görevlisi, zabıt kâtibi v.b.) tanıtıcı, mağdurun tedirginlik düzeyini azaltıcı görüşme yapmak.
- Soruşturma esnasında mağdurun ifadesi savcı tarafından alınırken mağdurun yanında bulunmak.
- Mağdurun talep etmesi halinde mağdurun maruz kaldığı olay ve duruma göre kendisine profesyonel yardımda bulunmak. (Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü Profesyonel Yardım Bürosu bünyesinde görev yapan alanında tez çalışmasını tamamlamış uzman psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından profesyonel yardım hizmeti sunulacaktır.)
- Kovuşturma sırasında mağdur duruşma salonunda dinlenmeden önce mağdura Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü Temel Müdahale Bürosu bünyesinde çalışacak uzman yardımcılar aracılığıyla içerisinde bulunduğu ortamı, süreci açıklayan ve kişileri (Hâkim, Savcı, avukat, sosyal çalışma görevlisi, zabıt kâtibi v.b.) tanıtıcı, mağdurun tedirginlik düzeyini azaltıcı görüşme yapmak, Gerekli hallerde mağdurun, duruşma salonunun boşaltılması, sanığın dışarı çıkarılması, mağdurun yakınlarının dışarı çıkarılması gibi taleplerini mahkeme hâkimi ya da başkanına iletmek ve bu konularda karar verilmesine yardımcı olmak.

KAYNAKÇA

1. Acar, T., (2009). Çocuğuma Dokunma Sanal Tuzaklar. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
2. Ağırtan, C. A., Akar, T., Akbaş, S., Akdur, R., Aydın, C., Aytar, G. ve diğerleri (2009). Establishment of interdisciplinary child protection teams in Turkey 2002-2006: Identifying the strongest link can make a difference! Child Abuse and Neglect, 33, 247-255.
3. Akduman, G.G.; Ruban, C.; Akduman, B. ve Korkusuz, İ. (2005); "Çocuk ve Cinsel İstismar", Adli Psikiyatri Dergisi, 3(1):9-14
4. Bayzan, Ş., (2009); "Türkiye ve Dünyada İnternet Yasakları ve Sansür Kavramı ile Zararlı İçeriğe Karşı Yaptırım ve Uygulamalara Genel Bir Bakış". XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
5. Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B. ve Güneysu, S. (1991). 4-12 Yaşları Arasında 16100 Çocukta, Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme. Çocuk İstismarı ve İhmalı 1. Ulusal Kongresi (s. 9-18.), Ankara: Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği.
6. Canbek, G., Sağıroğlu, Ş., (2007); Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği. Politeknik Dergisi Cilt:10 Sayı: 1 s. 33-39.
7. Çağlar, S., Savaşer, S. (2010). İnternet ve çocuk pornografisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7:1.
8. Çamurdan, A., (2007). Çocuk İhmalı. Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım. Ankara: Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği, Ankara Üniversitesi Basımevi.
9. İşeri, E., (2008); Cinsel İstismar. "Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı"(ED.Çetin FÇ) içinde, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları, Ankara, s:470 477.
10. Kahraman, H. B., (2005). Cinsellik Görsellik Pornografisi. Agora Kitaplığı. İstanbul.
11. Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A. S., (2004); Çocuk İstismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2004; 47: 140-151.
12. Kars, Ö. (1994). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri ve Okul Başarısına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
13. Koçak, M., Uzunay, Y., (2005); "İnternet Üzerinden Çocuk Pornografisi ve Mücadelede Yaşanan Sıkıntılar", Polis Bilimleri Dergisi, Vol 7, 1. basım, ss.97-116.

14. Kote, Y., Tuğlu, C., ve Abay, E. (1996); “Üniversite Öğrencileri Arasında Ensest Bildirimi”, XXXII. Ulusal Psikiyatri Kongresi, GATA, Ankara, 41.
15. Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Çetin, G. ve diğerleri. (2001). Child Abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. Child Abuse & Neglect, 25, 279-290.
16. Ovayolu, N., Uçan, Ö., ve Serindağ, S. (2007); “Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, s. 14.
17. Polat, O., (2004). Klinik Adli Tıp, Seçkin Yayıncılık 1. Baskı ,Ankara, ss. 85-131.
18. Polat, O., (2007a). Çocuk Pornografisi, Nokta Kitap, İstanbul.
19. Polat, O., (2007b). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı - 1. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
20. Sandalcı, F. (2004). Aile İçinde ve Aile Dışında Uğradığı Cinsel İstismar Nedeni ile Korunma Altına Alınan ve SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne Bağlı Kuruluşlarda Bakılan Çocukların Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Korunma Süreçleri. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
21. Soydan, E., (2009). Görsel Medyada Pornografi Ve Kültürel Yansımaları. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
22. Şahiner, Ü. M., Yurdakök, K., Kavak, U.S., ve ark. Tıbbi açıdan çocuk istismarı. Katkı Pediatri Dergisi 2001; 22:276-85.
23. Şar, V., (1998); Kötüye Kullanım ve İhmalle İlişkili Sorunlar. “Psikiyatri Temel Kitabı Cilt 2” (Ed. Koroğlu E, Güleç G) içinde, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s: 823- 833.
24. Taneli S, Albayrak C, Sivrioğlu Y. (1999), “Ben Hasta Değilim: Çocuk sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü” (ED. Ekşi A) içinde, İstanbul, s:531- 541.
25. Taner, Y. ve Bahar, G. (2004); “Çocuk İstismarı ve İhmali, Psikiyatrik Yönleri”, Hacettepe Tıp Dergisi, 35: 82-85.
26. Turla, A., Özkanlı, Ç., (2006); “Çocuğa Yönelik İstismarda Farklı Bir Boyut: Çocuk Pornografisi”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt:8 (1), Ankara, Filiz Matbaacılık

27. Url-1, Türk Dil Kurumu, (2014),
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5343c662336502.23515992 (Erişim Tarihi: 08.04.2014)
28. Url-2, Türk Dil Kurumu, (2014).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5343b3a645c844.66662907 (Erişim Tarihi: 08.04.2014)
29. Url-3,
<http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=abuse&FromLanguage=&Category=0&StringType=0> Zargan İngilizce Sözlük (Erişim Tarihi: 08.04.2014).
30. Url-4, <http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=exploitation> Zargan İngilizce Sözlük (Erişim Tarihi: 08.04.2014).
31. Url-5,
<http://www2.zargan.com/tr/page/search?Text=maltreatment&FromLanguage=&Category=0&StringType=0>, Zargan İngilizce Sözlük (Erişim Tarihi: 08.04.2014).
32. Url-6 www.tuik.gov.tr Haberleşme Araçları İstatistiği. (Erişim Tarihi: 10.04.2014).
33. Ünveren, Ü. (2010) Türkiye’de Çocuk Pornografisi Sorunu Ve Çözüm Yolları. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
34. Yılmaz, G., (2009); Cinsel İstismara Uğramış Ve Uğramamış 6-12 Yaş Grubundaki Çocukların Aile Resmi Çizimleri, Davranış Sorunları Ve Ailelerin İşlevsel Özelliklerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
35. Zeytinoğlu, S.,(1999); “Sağlık, Sosyal Hizmet, Hukuk ve Eğitim Alanlarında Çalışanların Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmali Sorunu ile İlgili Görüşleri”, Esin Konanç ve diğ. (Der.), Çocuk İstismarı ve İhmali, Ankara: Pelin Ofset, ss. 111-126.
36. Z-Page, A. (2004). Çocuk cinsel istismarı: cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. Türk Psikoloji Yazıları, 7, (13), 103-113.

ERGENLİK DÖNEMİNDE ŞİDDET VE AKRAN ZORBALIĞI RAPORU

BÖLÜM I

ERGENLİK DÖNEMİNDE ŞİDDET EĞİLİMİ VE AKRAN ZORBALIĞI

1. ERGENLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ

Gelişim psikolojisinde 12 yaş öncesi çocukluk, 12-18 yaş arası çocukluktan çıkan ve yetişkinliğe hazırlanan ergenlik dönemi, 18-30 yaş arası ise genç yetişkinlik olarak ele alınmaktadır(*Gander ve Gardiner, 1993*). Ergenlikte 9-11 yaşlarından başlayarak 17-18 yaşlarına kadar sürebilen hızlı fiziksel, zihinsel ve sosyal-duygusal değişimler ve bunların yarattığı kaygı ve stres kız ve erkek ergenlerde farklı tepkilere yol açar. Ergenlik çağı ülkemizde kızlar için 13-14, erkek çocuklar için de 14-15 yaş aralıklarıdır. Ergenlikte en dikkate değer değişiklik ergenlik döneminin başlangıcında meydana gelir. Herkes bu evreden er ya da geç geçer. Ergenlik fiziksel değişiklikleri de beraberinde getirir ve bir kişinin sesi ve yüz çehresini değiştirmenin yanı sıra ikincil cinsiyet özellikleri de ortaya çıkarır (örneğin, görebildiğiniz fiziksel değişimler). Kızlar için bu göğüs gelişimi ve kalçaların genişlemesi anlamına gelir. Erkekler için ise, daha kaslı bir yapıya sahip olma, omuzların genişlemesi ve sakal çıkması anlamına gelir. Her iki cins için de bedensel değişimlerle ilgili kaygılar, ergenlerin fiziksel ve psikolojik bir takım sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu fiziksel değişikliklerin ortaya çıkışı sırasında etraftaki diğer kişilerle nasıl temasa geçildiği önem taşımaktadır. Bazı çocuklar fiziksel olarak kendilerini olduğundan olgun göstermeye çalışırken, bazıları ise olgun davranarak farklı görünmeye çalışırlar(*Gül, Güneş 2009*).

Ergenlik döneminin en göze çarpan yanı kızlarda ve erkeklerde yaşanan fiziksel değişimlerdir. Bu değişimler er ya da geç tüm bireylerin başından geçmekte ancak herkes için eşit düzeyde bir etki oluşturmamaktadır. Bazı bireyler bu dönemde yaşadıkları değişiklikleri diğerlerine nazaran daha az hasarla atlatmaktadır, ancak bazıları ise bu dönemi sancılı bir süreç olarak yaşamakta ve bu da bu bireylerin sadece fiziksel görünüşlerindeki değişikliklerle sınırlı kalmamakta ve onların bilişsel gelişimlerini de etkilemektedir.

2. ERGENLİK DÖNEMİNDE BİLİŞSEL GELİŞİM

Çocuklar, büyüdükçe daha olgun düşünmeye ve muhakeme yeteneklerini geliştirmeye başlarlar. Böylece, bir kişiyi kasten incitmenin doğru olmadığı, kırmızı ışıktaki beklenmesinin nedeni ve bir dükkân sahibi bizden daha fazla paraya sahip olsa bile, kendisi, başkaları veya toplum açısından onun dükkânından bir şey aldıktan sonra para ödmeden çıkmanın doğru olmadığını idrak etmeye başlarlar. Ergenlik dönemi sırasında, pek çok kişi muhakeme kapasitesini daha yüksek bir seviyeye taşıyarak geliştirir. Anne babaları ve arkadaşlarıyla dünyanın başka yerlerinde insanların açlıktan ölmesini protesto etmek amacıyla sokaklarda oturma eylemi yapmanın doğru olup olmadığını tartışır. (Gül, Güneş 2009).

Bilişsel olgunlaşmayla birlikte, ergenlerin diğer kişilerin düşüncelerini kabullenme ve problem çözme yetileri de gelişir. 13-19'lu yaşlara özgü olan ve hakkında uzun araştırmalar yapılan bir olgu da ergenlik bencilliğidir. Ergenlikte benmerkezci olmak genellikle iki olguyla ilgilidir:

(1) artan içine kapanıklık duygusu (hayali kişiler varmış gibi düşünme)

(2) tahrip edilemezlik ve eşsizlik hissi, “bana bir şey olmaz” inancı. Hayali izleyiciler bazı ergenlerin ne giyecekleriyle ilgili saatlerce endişe etmesini açıklamaya yardım eder. Bir partiye gidip gömleklerine hardal döktükleri zaman herkesin bu durumu göreceği ve onlarla alay edeceğine inanırlar. Başkalarının ne düşüneceğine bağlı olan bu içine kapanıklık ve tedirginlik hali (çünkü alenen herkes onlara dikkat etmektedir.) arkadaş çevresiyle olan sosyal ilişkilerde büyük önem taşımaktadır. (Gül, Güneş 2009).

3. ANTİ SOSYAL DAVRANIŞ, SALDIRGANLIK VE ŞİDDET NEDİR?

Anti sosyal davranış; bireyin, kuralları ve başkalarının haklarını sürekli ihlal ederek davranması, toplumsal olarak belirlenmiş davranış örneklerini, sosyal normları zedeleyen davranışlar, olarak tanımlanmaktadır (Kaner, 1991). Problem davranışlar olarak görülen anti sosyal davranışlar, ergenin gelişim görevlerini başarmasına, kendisinden beklenen sosyal rolleri yerine getirmesine, yeterlik ve başarı duygusunu hissetmesine ve genç yetişkinlik dönemine başarıyla geçmesine engel olan davranışlardır (Jessor, 1991). **Saldırganlık;** Genel bir tanımla başka kişilere zarar veren herhangi bir davranış olarak ifade edilir. Kimi zaman yalnızca davranışı sergileyen kişiye zarar veren, kimi zaman da olumsuz etkileri diğer öğrencilere, öğretmenlere, derslere ve aileye kadar uzanan istenmeyen davranışlar; “yıkıcı olmayandan”, “çok yıkıcı olana” kadar geniş bir davranış dağılımını kapsamaktadır. Örneğin;

kırıcı ya da küfürlü konuşma, başkalarını rahatsız edecek davranışlarda bulunma, konuşan kişinin sözünü kesme ya da konuşmayı dinlemeyerek başka bir şeyle ilgilenme, diğer öğrencilerin çalışmalarına engel olma, diğer öğrencilere ya da öğretmene karşı kaba ya da saygısızca davranma, diğer öğrencilerin ya da okulun eşyalarına zarar verme ve sınavlarda kopya çekme gibi davranışlar, sınıflarda ve okullarda görülebilen ancak istenmeyen, saldırgan türden davranışlardır (Ünye RAM, 2012).

Şiddet; bir kimsenin fiziksel olarak ya da herhangi bir nesne kullanarak, diğer bir bireyi ciddi biçimde yaralaması ya da zarar vermesidir. Aslında şiddet de bir saldırganlık biçimi olmakla birlikte, temel özelliği “fiziksel gücün kullanımına” dayalı olmasıdır (Ünye, RAM, 2012). Dünya Sağlık Örgütü tarafından şiddet; yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya kayıp ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanması muhtemel olan, kişinin kendisine, başka bir kişiye, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel şiddet ve gücün tehdit veya fiili olarak kasıtlı kullanımı şeklinde tanımlanmıştır.

Toplumsal şiddet, tanıdığımız ya da tanımadığımız kişilerin işlediği, doğrudan ya da dolaylı (tehdit) şiddete tanık olmak ya da bu şiddetin mağduru olmak şeklinde kendini gösterebilir. (Yıldız ve Sümer, 2007).

Toplumsal şiddetin özellikleri;

- Yaygındır
- Aile, okul, oyun parkı ve mahalle gibi farklı çevreleri kapsamaktadır.
- Şiddete tanık olma ve şiddete maruz kalma söz konusudur.

Araştırmalar, küçük yaşta toplumsal şiddete maruz kalan çocukların gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir. Örneğin, ergenlerde görülen saldırganlık, suç işleme, uyuşturucu kullanımı depresyon, kaygı bozuklukları ile toplumsal şiddete maruz kalmanın ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

4. ŞİDDET TÜRLERİ

Toplum içindeki insani davranışın stres yaratan olaylar karşısında, şiddet olarak bir baş etme şekline dönüşebildiği görülmektedir. Şiddet; cinayet, işkence, darbe, vuruş ve etkili eylem, savaş, terör, baskı, sindirme, tehdit, şantaj vb. tüm davranışları kapsayabilir. Bedensel saldırı olarak şiddet kolaylıkla ayırt edilebilir. Kuralların çiğnendiği davranış olarak

değerlendirildiğinde ise hemen her şey şiddet olarak algılanabilir. Şiddet kavramının kökeninde güç yatar. Fizik ya da psikolojik ölçütlere göre de güç, yaratıcılığın, gelişmenin, iyiliğin aracı olabileceği gibi, başlı başına, kötülüğün de aracı olabilir. Bunlar dışında şiddet kişinin kendine yönelik (özkıym, bedene zarar verici self mutilasyon uygulamaları) ya da dışarıya yönelik (canlı veya cansız; amaçlı veya amaçsız) olmak üzere iki temel görünümde değerlendirilebilir.

5. ŞİDDETİN NEDENLERİ

Şiddetin ele alınmasında genetik, biyolojik, psikolojik, demografik, kültürel, ekonomik, sosyal, politik etmenlerin, kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı yönleriyle ayrı ayrı veya bir arada dikkate alındığı görülmektedir.

Davranışçı kurama göre kızgınlık ve saldırganlık tepkileri, bu tepkileri ortaya çıkarıcı nedene bağlı olarak ikincil şekilde ortaya çıkmaktadır. Başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranış biçiminde tanımlanmaktadır. Saldırgan davranışın cinsi, şiddeti, tekrarlama özelliği ve kendi aralarındaki ilişki önemsenmektedir. Bu tür kuramlar kızgınlık ve saldırganlık tepkilerine yol açan etkilere söz ederler. Hareket olanaklarından, yiyecekten veya içecekten yoksun bırakılan, genel anlamda kısıtlamalarla karşı karşıya kalan çocuklarda saldırganlık belirtileri görülür.

Psikolojik kuramlardan bazıları saldırganlık ve şiddetin duygusal yükü olan yaşantılar ile öğrenildiğini ve çocukluklarında yakın çevrelerinde dayak veya şiddet görenlerde, suç işleme davranışına yatkınlık olduğunu iddia etmektedir. Bu konuda önemli araştırmalar yapan Bandura'ya göre; saldırganlık ya taklit yoluyla, ya saldırgan dürtülerin serbest kalmasıyla, ya geçmişte oluşmuş saldırgan davranış eğilimlerin su yüzüne çıkmasıyla ya da genel tahrik unsurlarının artmasıyla oluşmaktadır.

Melanie Klein çocuk gelişiminin başladığı andan itibaren ölüm dürtüsünün, belli oranda dışlanarak nesnelere çevrildiğini, bunun da sadizmi doğurduğunu iddia etmiştir. Kernberg ise saldırganlığı bir doyum sağlama aracı olarak göstermiştir. Bu görüşe göre, hem kötü nesneyi yok ederek ondan kurtulurken, hem de iyi nesne ile ilişkisini sürdürme yeniden sağlanmaktadır. Fromm saldırganlığı savunucu ve kısıyıcı saldırganlık şeklinde ikiye ayırmıştır. Savunucu olan, canlıya özgü ve genetik programında vardır yani biyolojik temellidir. Kısıyıcı olan ise biyolojik temelli olmayan ancak insana özgü bir saldırganlıktır. Kohut, saldırganlığın genetik program dahilinde olmadığına, kendiliğinden yaralanmasıyla ilişkili olduğuna vurgu

yapmaktadır. Fromm'a benzer bir şekilde kendini korumaya yönelik yok edici olmayan şiddet ile yıkıcı, yok edici bir amaçla yapılan düşmanca olan şiddet şeklinde sınıflandırmıştır. (Güleç ve ark., 2012)

Erkeklerde şiddet davranışının daha fazla görülmesi, bu davranışta androjenlerin rolünün araştırılmasına sebep olmuştur. Hem ilişkinin gösterildiği klinik çalışmaların olmaması, hem de androjen kökenli tedavilerin şiddeti önlemede etkisiz olması bu düşüncüyü doğrulamamıştır. Benzer şekilde kadınlarda da premenstrüel dönemde saldırganlık görülmesi üzerine yürütülen çalışmalarda bir klinik ilişki belirlenememiştir. (Güleç ve ark., 2012)

Erken yaşta fiziksel ya da cinsel olarak kötüye kullanılmış olanlarda, çocukluğunda aile içi şiddet olgularında olduğu gibi şiddete tanıklık edenlerde, erken ebeveyn kaybı yaşayanlarda şiddet davranışının arttığı bildirilmektedir.

Özellikle çocuklarda, şiddet içerikli programları izleme ile şiddet davranışı sergileme arasındaki ilişkinin varlığı bu konuyla ilgilenen araştırmacılarla tartışılmıştır. Buradaki etkilenmede, düşük sosyo-ekonomik durumda olanların ve özellikle erkek çocuk olanların üzerinde daha fazla etkili olduğu görülmektedir.

Çocukluk çağı travmasının çocukta görülen şiddet davranışının ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden biri erken yaşta, devam eden fiziksel, cinsel ve duygusal kötüye kullanımdır. Erken dönemdeki ihmaller geri kalmış fiziksel ve motor gelişime ve saldırganlığa yol açabilir. İnsanlarda hayatın erken dönemlerinde yaşanan deneyimlerin fizyolojik ve psikolojik etkileri olabilir. Şefkatten ve çocuğun ihtiyaçlarına yanıt vermekten yoksun, bastırılmış öfkelerini bebeklerine yansıtan annelerin, özgüvensizlik ve bağımlılıktan kaçma davranışları yarattıkları, bunun da ileri dönemlerde özellikle erkek çocuklarda saldırganlıkla ilişkili olduğu gösterilmiştir. (Güleç ve ark., 2012)

Ergenlik ve genç erişkinlik döneminde şiddet davranışını artıran faktörler arasında ebeveyn yetersizliği, sosyal problem çözme becerisi, olumsuz akran etkisi, çocuklukta şiddete maruz kalma, yoksulluk ve ailenin parçalanması yer almaktadır. Şiddete maruz kalan veya tanık olan çocukların şiddet gösterme eğiliminde oldukları bilinmektedir ve yetişkinlikte şiddet uygulayan kişi olabilmektedirler. Daha çok şiddet görenler değil, daha çok şiddete tanık olanlar şiddet uygulamaktadır.

Çocuk sosyal etkileşim içinde olgunlaşmaktadır. Yaşadığı ailenin ve çevrenin sosyal davranış modellerini benimsemektedir. Çocuk gözlemlediği çevreden iyi ya da kötü davranış kalıpları geliştirir. Şiddeti gözlemleyen çocuk şiddetle ilgili davranışlar geliştirir. Böylece şiddet, şiddetin izlenmesiyle öğrenilmiş bir davranış olarak ortaya çıkar. Çocuğun şiddeti izlemesi ya da şiddete tanıklık etmesi şiddeti bir baş etme yolu olarak kullanmasına neden olur ve şiddetin diğer insanları kontrol etmenin bir yolu olduğunu öğrenir (Güleç ve ark., 2012)

6. ERGENLİK DÖNEMİNDE ŞİDDETE YÖNELME

Ergenler akranları arasında güç ve popülerlik kazanabilmek için de şiddete başvurabilmektedirler. Kimi araştırmalar ergenlerin şiddet gösterisine yönelik davranışları üzerinde yalnızlığın doğrudan bir etkisi olduğunu ve bu durumun erkek ergenlerde kız ergenlere göre daha yaygın görüldüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca ergenlik döneminde saygınlık ile şiddet eğilimi arasında, yalnızlık ve hayattan memnun olmama gibi dolaylı etkileri içeren bir ilişkiden de söz edilmektedir. Literatür incelendiğinde, ergenlik döneminde yalnızlık ile şiddetin çift yönlü olarak birbirlerini etkilediği görülmektedir. Ergenler, şiddet eğilimlerinden dolayı akranları tarafından dışlanıp yalnızlığa itilebilmekte ve yalnızlık duyguları ile başa çıkamadıklarında şiddete başvurabilmektedirler. (Haskan Avcı, Yıldırım,2014).

Ergenlik döneminde yoğun olarak yaşanan duygulardan olan öfke, kontrol edilemediği takdirde birtakım olumsuz yaşantılara yol açabilmektedir. Yalnızlık da bu olumsuz yaşantılardan biridir. Ergenler kontrol edilemeyen öfke sonucunda, kendisi için büyük önem taşıyan arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde yoğun öfke patlamaları yaşayabilir ve arkadaşları tarafından dışlanabilirler. Buna paralel olarak, yalnızlık duygusu yaşayan ergenler duygularını kolayca ifade edemedikleri için, öfke duygularını içe attıkları ve şiddet eğilimine dönüştürdükleri düşünülmektedir. Ergenler için okulda yalnız kalmamak, akranları tarafından kabul görmek önemlidir. Ergenlerin dünyasında, okul arkadaşları arasında iyi bir konuma, popülerliğe, liderliğe ve güce sahip olmak büyük anlamlar içermektedir. Zaman zaman bu gücü ve popülerliği elde etme ihtiyacı ergenleri şiddet içeren davranışlara yöneltebilmektedir. Şiddete eğilimli ergenlerin arkadaşları arasında yüksek statülü, popüler olarak algılanabildiği ve kabul görebildiği gözlenmektedir. (Haskan Avcı, Yıldırım,2014).

Şiddetle ilgili tepkisel ve dürtüsel artış kısmen de olsa beyin gelişimini etkilemektedir ve gittikçe daha fazla çocuk sürekli şiddetin var olduğu çevrelerde önceden tahmin edilemeyen

şiddetin mağdur veya tanıkları olmaktadır. Sadece şiddete maruz kalma ihtimalleri artmamakta, aynı zamanda şiddet yoğunluğunu, öldürücülüğünü ve hızını da arttırmaya başlıyormuş gibi görünmektedir. Beyin gelişimiyle ilgili son araştırmalar bu tip şiddete maruz kalma durumlarının beyini ödüllendirebileceğini, çünkü ergen beyinlerindeki yenilikleri araştıran mekanizmaların dürtüleri kontrol eden veya duyguları düzenleyen yetilerden daha aktif olduklarını göstermiştir. (Gül, Güneş 2009).

7. ERGENLİKTE ŞİDDET EĞİLİMİNİ ETKİLEYEN RİSK FAKTÖRLERİ

Her birey içinde bulunduğu kişisel, ailesel, çevresel ve toplumsal etmenlerden etkilenir. Bu etmenler şiddet davranışının oluşması için risk oluşturur. (Ögel, Tarı, Eke, 2005) Bu faktörler şu şekilde açıklanabilir:

7.1 Ailesel Faktörler

Çocuk, insan ilişkilerinde önemli rol oynayan çatışma ve çekişme gibi olumsuz duyguları ve anlaşma, işbirliği, bağlılık gibi olumlu duyguları aile içinde öğrenir. Aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı olan tutumları ergenlerin kişiliğinin oluşmasında ve çevreleriyle olan ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmesinde önemli rol oynar (Avcı, 2006). Ögel, Tarı ve Eke de, aile içinde anlaşmazlık, çatışma ve suç işleyen ebeveyn, akraba, akran ve kardeşlerin olmasının gençleri şiddete yönlendirebildiğini ve net beklentilerin oluşturulamaması, yetersiz gözetim ve yönlendirme, uygunsuz, tutarsız aile disiplininin de gençleri şiddet davranışlarına ve suça iten etkenler arasında olduğunu ifade etmiştir. Anne, baba, çocuk ilişkileri, ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne babanın eğitim düzeyi ve mesleki durumları ile ergenlerin topluma uyumları arasında doğru orantı olduğu düşünülmektedir.

7.2 Çevresel Faktörler

Arkadaş Çevresi

Çocuk üzerinde ergenlik döneminden itibaren ailenin etkisi azalarak arkadaş çevresinin etkisi artmaya başlamaktadır. Yaşadığı psikolojik sorunları kendi yaşıtlarıyla paylaşmak istemesinin yanında, ailesinin eleştiri ve müdahalelerinden kurtulma çabası, ergeni kendi yaşıtlarıyla bir araya getirir. Arkadaş grubu, ergenin toplumsallaşmasına katkıda bulunurken; onun eşitlikçi toplumsal ilişkiler kurmasına, sadakat ve cesaret gibi duygularının gelişmesine, toplumda yasak olarak kabul edilen konuları özgürce tartışabilmesine, kendine güven duymasına,

başkalarıyla işbirliği yapmayı öğrenmesine ve gelişimine katkıda bulunabilecek oyun vb. faaliyetlere katılmasına yardımcı olur.(Tezcan, 1992) Avcı; Öte yandan, arkadaş grubunun bu olumlu etkilerinin yanında, olumsuz etkilerinden de söz edilebileceğini ifade eder. Bu açıdan ergenin ne tür bir arkadaş grubunun üyesi olacağı yaşadığı toplumsal çevreyle, anne-babanın ekonomik ve eğitim düzeyiyle, aile içi ilişkilerin yapısı vb. ile ilişkili olduğunu buna bağlı olarak da sağlıklı ilişkilerin söz konusu olduğu ailelerin çocuklarının genellikle, gelişimsel özelliklerine katkıda bulunan ve üyesi oldukları toplumla ilerleyen dönemlerde uyumlu bir ilişki süreci kurmalarına yardımcı olacak gruplara girmeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Yörükoğlu'na göre dengesizliğin, geçimsizliğin, kargaşanın ve baskının söz konusu olduğu ailelerin çocuklarının ise, sağlıklı bir gruptan ziyade toplumun normlarıyla çatışan yada ters düşen gruplara girme olasılığı daha fazladır(Yörükoğlu,1990). Bu tarz gruplara giren gençlerin ise aile, okul gibi toplumsal çevrelerde uyumsuz ya da suçlu davranışlar sergilemesi söz konusu olabilmektedir.

Okul Çevresi

Ergenlerin şiddeti yönelimlerini tetikleyen risk faktörleri bağlamında okulun etkisi de son derece önemlidir. Avcı'ya göre; öğretmenin kişiliği ve davranışları, okulun fiziki koşulları, öğrencilerin okuldan soğuyarak uyumsuzluk ve davranış bozukluğu gösteren eylemler sergilemesine sebep olabilmektedir(Avcı,2006).

Ayrıca ülkemizde okulda şiddet olayları ile ilgili olarak resmi kayıtlarda yer alan verilerin ne kadar sağlıklı olduğu bilinmemektedir. Şiddet olayları, okul yönetimleri ve karakollar tarafından ya eksik olarak rapor edilmekte ya da hiç rapor edilmemektedir. Dolayısıyla, okulda şiddet ile ilgili bilgilerimiz öğrencilerden öz değerlendirme yolu ile veri toplayan araştırmaların bulgularıyla sınırlıdır. Türkiye'de okulda şiddet ile ilgili olarak yürütülen araştırmalar incelendiğinde, öğrencilerin azımsanmayacak bir kısmının fiziksel, sözel, ilişkisel ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını, sözel şiddetin fiziksel ve dolaylı şiddete göre daha sıklıkla görüldüğünü erkeklerin kızlara göre daha fazla şiddet davranışında bulunduğunu, şiddetin en fazla teneffüslerde ve sınıf içerisinde gerçekleştiğini ortaya çıkarmaktadır. (Yıldız ve Sümer, 2007).

7.3 Bireysel Faktörler

Şiddet eğilimini tetikleyen bireysel risk faktörleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1) anti-sosyal davranışın varlığı,

- 2) düşük zekaya sahip olma (özellikle sözel yeteneğin düşüklüğü),
- 3) dikkat bozukluğu/hiperaktivite,
- 4) öğrenme güçlüğü,
- 5) motor-beceri gelişiminin yetersiz olması,
- 6) doğum öncesi ve sonrası komplikasyonlar,
- 7) küçük düzeyde bazı anormallikler (*Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997*).

Ögel, Tarı, Eke araştırmalarda şiddet davranışları ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ajitasyon ve risk alma davranışı arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu ifade etmiştir. Erkek çocuklarda 6-13 yaş arası dönemdeki saldırgan davranışlar, ileriki yaşlardaki şiddet davranışlarının habercisi olma niteliğindedir. Şiddet ve suç işlemenin erken yaşlarda başlaması, ileriki yaşlarda madde kullanımı, hırsızlık, mülke zarar verme gibi anti sosyal davranışlara yol açabilmektedir.

Çocuğun okula ayak uyduramaması ve derslerinde başarısız olması da kişisel faktörler arasındadır. Düzenli olarak okula gitmeyen 12-14 yaş arası gençlerin, ergenlikte ve yetişkinlikte şiddet davranışlarına katılma olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. 15 yaşından önce okuldan ayrılmak da şiddet davranışı için büyük bir risk oluşturmaktadır.

7.4 Medya ve Kitle ve İletişim Araçlarının Etkisi

Medyadaki şiddete kısa ve uzun dönem maruz kalma durumunda değişik etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu şiddete kısa dönem maruz kalan kişilerde, fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda artış, saldırgan düşünce ve duygularda artış ve anksiyete gözlenmektedir. Medyadaki şiddete uzun dönem maruz kalan çocuklarda, şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarda artış olduğu anlaşılmıştır. Çocukluk çağında medya şiddetine sıklıkla maruz kalındığında hayatın ileri dönemlerinde fiziksel saldırı ve eş kötüye kullanımının arttığı görülmüştür. Kısa dönem etkiler, yetişkinlerde daha sık ortaya çıkarken; uzun dönem etkilerin ise daha çok çocuklarda ortaya çıktığı gösterilmiştir.

Şiddet davranışının medyada sürekli olarak gösterilmesi ergenlerin şiddete karşı olan tutumlarında duyarsızlaşmaya neden olmaktadır. Böylece ergenler şiddet davranışını sorunların çözümü olarak algılamakta ve normalize etmektedirler.(*Ögel,Tarı, Eke, 2005*).

Son yıllarda ülkemizde yapılan araştırmalar ve medyaya yansıyan haberler, şiddet olaylarının ülkemizde de çocuklar ve ergenler arasında yaygın bir sorun olduğuna ve bu olayların giderek

arttığına işaret etmektedir. Medyada yer alan okulda şiddet haberlerinin incelenmesiyle yapılan bir meta analiz çalışmasında, şiddet olaylarına ilişkin 80 haberin 27'sinde öğrencilerin, 21'inde öğretmenlerin, 14'ünde yöneticilerin, 5'inde velilerin, 8'inde okulda görevli birden fazla yetişkinin, 5'inde diğer yetişkinlerin şiddet olaylarını gerçekleştirdiği belirtilmiştir(Yıldız ve Sümer , 2007).

7.5 Diğer Sosyo-Ekonomik Faktörler

Ekonomik durumun bozulması, işsizlik gibi sosyo-ekonomik faktörler de şiddet davranışında önemli rol oynamaktadır. Büyük şehirlerde ilişki kurmadaki zorluk, yabancılaşıma ve sosyallikten uzaklaşmaya yol açarak şiddet davranışının artmasına neden olabilmektedir. Yoksulluk, yaşanan çevreye kendini ait hissetmeme, uyuşturucu ve ateşli silahlara erişimin kolay olması, çevrede suç oranının yüksek olması gibi etmenler suça ve şiddete sebep olabilmektedir. Ergenlerin riskli bir çevrede yaşamaları, aynı zamanda sosyalleşme süreçleri de olan bu süreçte sürekli olarak anti-sosyal tavır ve davranışlara maruz kalmalarına ve dolayısıyla problem davranışı gösterme sıklıklarında artışa neden olabilmektedir (Yıldız ve Sümer , 2007).

8. ERKEN UYARI İŞARETLERİ VE SON DAKİKA UYARI İŞARETLERİ

Ögel, Tarı ve Eke (2005)'ye göre ergenler sosyal olarak içe kapanma, aşırı izolasyon ve yalnızlık duyguları, aşırı reddedilme duyguları, şiddet mağduru olmak, dalga geçilme ve tacize uğrama duyguları, okula ilginin ve akademik başarının düşük olması, şiddeti yazılar ve resimler ile anlatmak, kontrol edilemeyen öfke, fevriyet ve düzenli/sürekli olarak vurma, sindirme, zorlayıcı davranışlar gösterme, disiplin öyküsü, önce yaşanmış şiddet ve agresif davranış hikayeleri, farklılıklara toleransın olmaması ve ön yargılı olmak, madde ve alkol kullanımı, çetelere bağlı olma, silaha yasal olmayan yollardan ulaşma ve kullanma, ciddi şiddet tehdidi gibi pek çok uyarı işaretleri verebilir. Bu işaretler şiddeti önlemek ve gerekli önlemleri alabilmek noktasında önemli rol oynamaktadır.

Öte yandan, son dakika, erken uyarı işaretlerini fark edemediğimiz durumlarda suç veya şiddet olayı gerçekleşmeden müdahale için bir şans tanır. Çeşitli nedenlerden dolayı erken uyarı işaretlerini fark etmeyebiliriz ama suç ve şiddeti önlemek için hala bir şansımız olabilir.

Bu nedenle son dakika önemlidir(Ögel,Tarı, Eke, 2005).

- Aile üyeleriyle, öğretmenlerle, öğrencilerle ciddi fiziksel kavgalar yaşanması.
- Eşyalara yönelik sert tahrip edici eylemler.
- Önemsiz nedenler ile sert öfke gösterileri.
- Öldürücü tehditler.
- Silah bulundurma ya da kullanma.
- Kendine yönelik yaralayıcı davranışlar ya da intihar tehdidi.

9. ERGENLERDE YAYGIN BİR ŞİDDET BİÇİMİ OLARAK “ZORBALIK”

Zorbalık davranışı; en basit anlamıyla arkadaşlık/akran baskısı ve istismarı şeklinde tanımlanabilir. Yapılan çeşitli zorbalık tanımlarını inceleyen Pişkin (2002) zorbalığı; bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü olarak tanımlamıştır (Pişkin, M. 2002). Ancak, herhangi bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için sadece “saldırganlık” özelliği taşıması yeterli değildir. Aynı zamanda taraflar arasında “eşit olmayan güç ilişkisinin olması”, bunun “süreklilik” özelliği taşıması ve “kasıtlı” olarak yapılması gibi bir takım özellikler de barındırması gerekmektedir (Ünye RAM, 2012)

Sağlıklı okul iklimini bozan en önemli konulardan biri zorbalık davranışlarıdır. Ülkemizde bu konuya ilişkin yapılan çok fazla çalışma olmamasına karşın, dünya genelinde özellikle okullarda sıklıkla ele alınan bir konudur.

Yapılan araştırmalar bu davranışların değişik sıklıklarla her ülkede, her okul ve her sınıf düzeyinde yaşandığını göstermektedir. Zorbalık davranışlarını önleyici çalışmalar, bu davranışların düzeltilmesinden daha etkilidir.

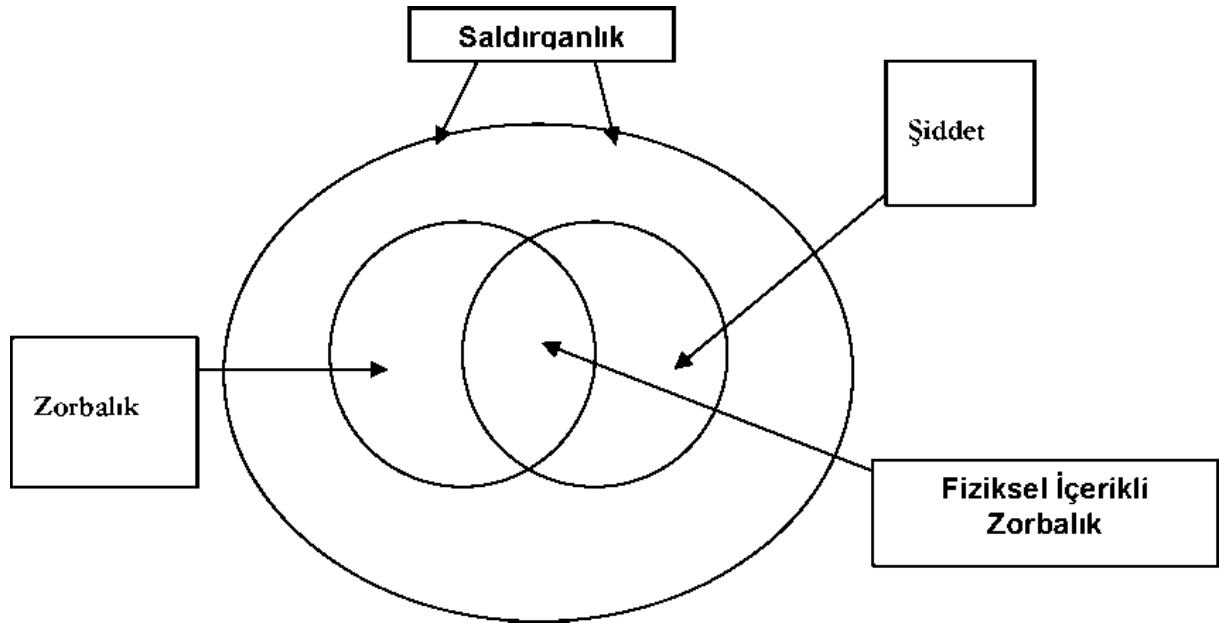
Son 30 yıldır yapılan araştırmalar zorbalığın, çocukların sağlıklı gelişimine yönelik önemli bir tehdit olduğunu ve okullarda ciddi boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. Pişkin (2005) dünya çapında zorbalık ve mağduriyet olaylarının yaygınlığına ilişkin yaptığı taramalardan ulaştığı oranları şöyle özetlemektedir:

Mağdur öğrenci oranları; Avustralya’da %30 – 50; İtalya’da %28 – 40; İngiltere’de %04– 36; Yunanistan’da %15 – 30; Portekiz’de %20 – 22; Kanada’da %21; ABD’de %10; Norveç’te %10’dur.

Zorba öğrenci oranları ise; İngiltere’de %20; İtalya’da %15 – 20; Yunanistan’da %6; Kanada’da %12; ABD’de %13; Norveç’te %7; Türkiye’de ise % 11 ile %50 arasında değişmektedir. (Ünye RAM, 2012)

9.1 Saldırganlık ve Zorbalık Davranışları Arasındaki Fark Nedir?

Zorbalık da bir tür saldırganlık olmakla birlikte, herhangi bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için sadece “saldırganlık” özelliği taşıması yeterli değildir. Aynı zamanda taraflar arasında “eşit olmayan güç ilişkisinin olması”, bunun “süreklilik” özelliği taşıması ve “kasıtlı” olarak yapılması gibi bir takım özellikleri de barındırması gerekmektedir (Olweus, 1999). Örneğin bedensel veya zihinsel yönden birbirine eşit güçlere sahip iki bireyin tartışması ya da kavga etmesi saldırganlık özelliği taşır; ancak zorbalık olarak nitelendirilemez. Ancak süreklilik özelliği taşıyorsa bile, şiddetli düzeyde ortaya çıkan saldırganca bir davranışında zorbalık olarak nitelendirilebileceği belirtilmektedir.

Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere saldırganlık, hem şiddeti, hem de zorbaca eylemleri içine alan bir şemsiye kavram niteliğindedir. Şiddet ve zorbalığın örtüştüğü alanlar olduğu gibi, farklılaştığı alanlar da vardır. Zorbalığın fiziksel boyutta ortaya çıktığı durumlar (dövme, vurma, tekme atma vb) aynı zamanda “şiddet” olarak kabul edilmektedir. Ancak zorbalık, sadece fiziksel olarak ortaya çıkmaz ve bu yönüyle de şiddetten farklılaşır. Örneğin dalga geçme, alay etme, kızdırma, isim takma, dışlama, iftira atma gibi zorbalık türleri de bir tür saldırganlık olmasına karşın, şiddet olarak kabul edilemezler. Bununla birlikte, birçok şiddet eylemi de zorbalık olarak nitelendirilemez. Örneğin, güçleri birbirine denk olan öğrenciler

arasında zaman zaman ortaya çıkan kavgalarda öğrencilerin birbirlerine zarar vermesi de, bir şiddet eylemi olmakla birlikte, zorbalık değildir. Çünkü daha önce de değinildiği gibi, zorbalık güçlerin eşit olmamasını gerektirir.

9.2 Akran Çatışması ve Zorbalık Davranışları Arasındaki Fark Nedir?

Akran çatışmalarında; ihtiyaç/çıkar çatışmaları, değer çatışmaları, süreklilik yoktur.

Taraflar arasında güç dengesi vardır. Kasıtlı bir hedef seçme davranışı yoktur. Daha çok kendini ya da bir çıkarını savunmaya dayanır. Eğlenme amacı yoktur. (ODTÜ Mersin Okulları, 2013).

Bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için üç temel ölçütün olması gerekmektedir(Ünye RAM, 2012)

1. Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
2. Süreklilik özelliği taşıması, bir başka deyişle zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı olarak yapması,
3. Zorba ve mağdur arasında fiziksel ya da psikolojik güç dengesizliğinin olması; zorbaca eyleme uğrayan mağdurun, zorbaya karşı kendisini çaresiz ve savunamayacak durumda hissetmesi gerekir.

10. ZORBALIK DAVRANIŞININ GELİŞİMİ

Zorbalığın nedenlerine ilişkin görüşler incelendiğinde, Olweus (1993) zorbalık yapmaya neden olan tepki örüntülerinin gelişiminde önemli rol oynayan dört faktör tespit etmiştir:

1. Erken çocukluk döneminde çocuğun ilk bakıcısının, çocuğa yönelik duygusal tutumu (duyarsız, içten olmayan, ilgisiz vb.) çok önemlidir. İlgi ve sıcaklıktan yoksun olumsuz tutumlar, çocuğun ileride saldırgan olması ve diğer bireylere karşı nefret duyguları içerisinde olması yönündeki riskleri arttırmaktadır.
2. Çocuğun ilk bakıcısının aşırı toleranslı ve hoşgörülü tutumu ikinci önemli faktördür. Çocuğun ilk bakıcısı, çocuğun akranlarına, kardeşlerine ya da yetişkinlere yönelik saldırgan tepkilerine açık sınırlandırmalar koymazsa, çocuğun saldırganlık düzeyinin gitgide artma olasılığı yüksektir. Bir diğer deyişle, çocukluktaki sevgi ve bakımın çok az ve yetersiz oluşu,

buna karşılık çocuğa tanınan çok fazla özgürlük, çocukta saldırgan tepki örüntüsünün gelişimine güçlü katkılar sağlar.

3. Ebeveynlerin güce dayalı disiplin tekniklerini (fiziksel cezalandırma, şiddet uygulama, duygusal patlamalar vb.) kullanması üçüncü önemli faktördür. Bu bulgu “şiddet, şiddete yol açar” görüşünü desteklemektedir. Bu nedenle, açık ve net kurallar koymak, ancak fiziksel ceza ve benzeri disiplin yöntemlerini kullanmamak çok önemlidir.

4. Dördüncü önemli faktör, çocuğun mizacıdır. Çocuğun aktif ve çabuk öfkelenen bir mizaca sahip olması, sakin ve sıradan bir yapıya sahip olan çocuğa göre ileride daha saldırgan olma olasılığını arttırmaktadır. Bu faktörün etkisi, ilk iki faktörden daha azdır.

11. ZORBALIK TÜRLERİ

1. Psikolojik ve sosyal-duygusal zorbalık-(Bir kişi hakkında bir dedikodu yayma, bir kişiyi konuşmalardan, faaliyetlerden, oyunlardan dışlama, görmezden gelme vb.)
2. Sözel zorbalık (isim takma, tehdit etme, gözdağı verme vb.)
3. Fiziksel zorbalık (itme, tekme atma, vurma vb.)
4. Cinsel zorbalık (cinsel dürtülerini tatmin etmek için akranını zorlayan davranışlarda bulunmak)
5. Siber zorbalık (internet/mesaj yolu ile dedikodu yaymak)

Zorbalığın davranışa dönüşümünde temel olarak üç grup yer alır: Zorbaca davranış sergileyen, zorbaca davranışlara maruz kalan ve izleyiciler. Zorba, mağdurdan fiziksel ve psikolojik olarak daha kuvvetli konumda olan ve zarar veren bireydir. Zorbalığa maruz kalan ise zorbanın süregelen zarar verici davranışlarını yönelttiği bireydir. İzleyiciler ise zorbaca davranışların sergilendiği ortamdadır ancak davranışları durdurmak adına harekete geçmez, olaya seyirci kalır.

Akran zorbalığı davranışları şu şekilde örneklendirilebilir: (Ünye RAM, 2012)

- Vurma, itme, saçını çekme, yumruk atma gibi fiziksel şiddet
- İsim takma, alay etme, hakaret etme gibi sözel şiddet
- Soyutlama, oyunlara almama, kimsenin onunla arkadaş olmasına izin vermeme gibi duygusal şiddet
- Cep telefonu ya da internet kanalıyla rahatsızlık veren mesajlar yollama, oyunlara almama, yalnızlaştırma vb.

12. AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALAN ÇOCUKLARIN VE AİLELERİNİN ÖZELLİKLERİ

•Kendine güvenleri zayıftır ve kaygılıdırlar ayrıca hassas ve sessizdirler. Arkadaş edinmede zorlanırlar.

•Fiziksel olarak zorbalardan daha zayıf-cılızdırlar, genellikle ağlama ve geri çekilme şeklinde tepkiler verirler, özsayıgıları düşüktür. Diğer öğrencilere göre daha duyarlı ve alıngandırlar.

•Kendilerini başarısız ve utangaç olarak algırlarlar. İletişim başlatmakta diğer çocuklardan zayıftırlar.

•Üçte ikisi pasif ve itaatkârdırlar. Diğer çocuklardan daha az popülerdirler ve sosyal yönleri de zayıftır.

•Yeterince fırsat vermeyen, daha az sorumluluk veren ve daha az destekleyen ailelere sahiptirler.

•İlgisiz aileden gelirler.

•Okula yönelik ilgileri ve ders başarıları düşüktür. (Ünye RAM, 2012)

13. AKRAN ZORBALIĞI GÖSTEREN ÇOCUKLARIN VE AİLELERİNİN ÖZELLİKLERİ

•Saldırgandırlar, çabuk öfkelenirler, kin tutarlar.

•Hâkimiyet ve baskı kurmaya güçlü ihtiyaçları vardır.

•Mağdurlarından daha güçlüdürler, otokontrolleri daha düşüktür.

•Özsayıgıları düşüktür ve empati yapma yetenekleri yok denecek kadar azdır.

•Kendilerine bakışları olumludur.

•Madde kullanımına ve küfürlü konuşmaya meyillidirler.

•Psikiyatrik problemler yaşarlar, mutlu değillerdir.

•Otoriter ebeveynlere sahiptirler, sorunlu aile ve çevreden gelirler.

•Okulu sevmezler, okul ve ders başarıları düşüktür, okul uyumları zayıftır.

•Kurallara uymazlar, disiplin anlayışı gelişmemiştir ve engellenmeye karşı toleransları düşüktür. Aileleri, çok sıkı veya çok gevşek disiplin uygulamıştır. (Ünye RAM, 2012)

14. ZORBALIĞIN KISA VE UZUN DÖNEMLİ ETKİLERİ

Zorbalık yapan çocuklar, zorba davranışlarının sonucu olan uzun dönemli bazı etkiler yaşarlar ve buna bağlı olarak bazı bedeller öderler. Amerikan Okul Güvenliği Merkezi'ne (NSSC)

göre, zorbaların büyük çoğunluğu okulda başarısızdır ve daha sonraki yaşamlarında iş ortamlarında da başarı ve performansları düşük olmaya devam eder (*Carney ve Merrell, 2001*). Ayrıca, zorbaların 30 yaşına kadar, düşük saldırganlık gösteren akranlarına oranla başka suçlara karışma ve mahkûm olma, hatta daha fazla trafik suçu işleme olasılıklarının bile daha yüksek olduğu belirtilmektedir (*Roberts, 2000*). Örneğin bir çalışmada 9. sınıflarda zorba olarak nitelendirilen çocukların, 24-35 yaşa kadar en az bir kriminal suça karıştıkları, bu çocuklardan %40'ının bu yaşa gelinceye kadar, üç ya da daha fazla suç işledikleri ortaya konmuştur (*Olweus, 1993*). Ayrıca zorba çocukların yetişkin olduklarında eşlerine karşı saldırganlık gösterme ve çocuklarına karşı ağır fiziksel cezalar kullanma olasılıklarının yüksek olduğu belirtilmektedir (*Roberts, 2000*). Çocukluğunda zorba olarak nitelendirilen yetişkinlerin çocuklarının da, zorba olmaya daha fazla eğilimli oldukları araştırmalarca desteklenmektedir (*Carney ve Merrell, 2001*).

Garrity ve arkadaşlarına (2004) göre, 8 yaşında zorba olarak tanımlanan öğrencilerin, 24 yaşına gelene kadar, zorba olmayan akranlarına göre herhangi bir suça karışma olasılıkları altı kat, 30 yaşına kadar kriminal bir suç işleyerek sabıkalanma oranları ise beş kat daha fazladır.

Bir başka çalışmada, mağdurlara oranla zorbaların, alkol ve madde kullanma eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (*Kaltiala-Heino ve ark., 2000*)

15. MAĞDURİYETİN KISA VE UZUN DÖNEMLİ ETKİLERİ

Rigby (1999) tarafından küçük bir ergen grubu üzerinde yapılan boylamsal bir çalışmada da, yüksek oranda zorbalığa maruz kalmanın, hem kız, hem de erkeklerde zayıf fiziksel sağlığını, sadece kız grubunda ise zayıf zihinsel sağlığın önemli bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Hatta Kingman (1994) bir yılda okul çağı çocuklarında görülen en az 10-12 intiharın, zorbalığa uğrama stresinden kaynaklandığı görüşündedir.

Mağdurlar, genellikle kendilerini toplum dışına itilmiş ve başarısız olarak görürler. Araştırmalar mağdur olma durumunun kaygı, depresyon gibi bazı içselleştirme bozuklukları (internalizing disorders) ile olumlu korelasyon gösterdiğini desteklemektedir (*Brockenbrough ve ark., 2002; Kaltiala-Heino ve ark., 2000*). Bu mağduriyet ve içselleştirme bozuklukları arasındaki ilişki, özellikle ergen kızlarda çok güçlüdür ve yeme bozuklukları gibi bazı problemlerin gelişimine katkıda bulunabilir (*Bond ve ark., 2001*).

Kumpulainen ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan bir başka çalışmada da, dikkat yetersizliği probleminin mağdurlar arasında daha yaygın olduğu bulunmuştur. Dikkat yetersizliği ile olan bu bağlantının, bu çocukların sürekli çevreyi gözleme ihtiyacı duyma ve mağdur olacakları bir sonraki periyodu kaygıyla bekleme gibi duygular hissetmelerinden dolayı, enerjilerini bu faktörlere kanalize etmelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Mağdurlar genellikle kronik yoksunluk, düşük akademik başarı, yoğun korku ve endişe, yalnızlık, terkedilmişlik, intihara eğilim sorunlarından bir ya da birkaçını yaşarlar (Beale, 2001; Roberts ve Coursol, 1996).

Kronik olarak zorbalığa maruz kalan çocuklar, uzun dönemde ise, özellikle karşı cinsle sağlıklı ilişki kurmakta ve sürdürmekte problemler (Gilmartin, 1987) ve yüksek düzeyde depresyon yaşayabilir ve zorbalığa maruz kalmayan akranlarına göre son derece olumsuz bir benlik kavramı geliştirebilirler (Olweus, 1993).

McNamara ve McNamara'ya göre, eski mağdurlar yetişkin oldukları zaman, kendi çocuklarının bazı davranışlarını zorbalık olarak algıladıklarında, aşırı tepkiler gösterebilirler. Bu aşırı koruma-kollamanın bir uzantısıdır. Çocuklarında sorun çözme becerilerinin gelişimine engel oluşturur ve gelecekte mağdur olma olasılıklarının artmasına neden olur (Akt. Smokowski ve Kopasz, 2005).

16. ÇOCUĞUNUZUN ZORBACA DAVRANIŞLARA MARUZ KALDIĞINI NASIL ANLARSINIZ?

Evde Dikkat Edilmesi Gereken Belirtiler:

- ✓ Arkadaşlarından ve okuldan hiç bahsetmemesi,
- ✓ Eve arkadaş getirmemesi, arkadaşlarına hiç gitmemesi,
- ✓ Partilere, gezilere davet edilmemesi, kendisiyle ilgili önemli toplantılara okul arkadaşlarından kimseyi davet etmek istememesi,
- ✓ Okula gitmek istememesi, okul değiştirme isteği, sabahları iştahsızlık çekme, sürekli karın ve baş ağrısı,
- ✓ Okul servisini kullanmak istememe,
- ✓ Korkulu rüyalar görmesi, uykusunda ağlaması, yatağını ıslatması.

Çocuğunuzun Zorbalık Davranışı Sergilemesi Durumunda; Nasıl Davranmanız Uygun Olabilir?

- ✓ Çocuğunuzla sakince konuşun, yaptığı davranışın başkalarında yaratacağı olumsuz duygular üzerinde durun.
- ✓ Bu davranışını onaylamadığınızı kesin ve net bir biçimde belirtin.
- ✓ Eğer varsa bu tür davranışlara model olan ailenin diğer üyelerini uyarın.
- ✓ Olumlu davranışları pekiştirin, ödüllendirin.
- ✓ Okulla mutlaka işbirliği yapın.

Çocuğunuzun Bu Tür Bir Davranışa Maruz Kaldığını Düşünüyorsanız Nasıl Davranmanız Uygun Olabilir?

- ✓ Belirtilere karşı uyanık olun.
- ✓ Çocuğunuzla açık iletişim kurun, konuşmasına izin verin ve dinleyin.
- ✓ Olayla ilgili olarak kendi duygularınızı mümkün olduğunca kontrol edin. Hemen aşırı tepki göstermeyin.
- ✓ Çocuğunuzun duygularını paylaşmasına izin verin.
- ✓ Çocuğunuz asla suçlamayın.
- ✓ Bu durumu kendisinin çözmesi gerektiğini ya da yardımcı olamayacağınızı söylemeyin.
- ✓ Bu durumu sır olarak tutamayacağınızı, bunun zorbalık davranışı sergileyen kişiyi korumak anlamına geleceğini anlatın.
- ✓ Okulu durumdan mutlaka haberdar edin ve çözüm konusunda işbirliği yapın (ODTÜ Mersin Okulları, 2013).

17. ZORBALIK DAVRANIŞININ SONUÇLARI

Davranışa maruz kalan çocuklar:

- Benlik saygısını yitirirler ve bunu geri kazanmak yıllarca sürebilir.
- Kendine ve diğerlerine olan güvenini yitirebilir.
- Arkadaşlarından soyutlanabilir ve yalnız kalabilir.
- Depresyona girebilirler.

- Devamsızlığı artabilir ya da okulu terk edebilir.
- Hıncını başka çocuklardan çıkarabilir.

Zorbalık davranışı gösteren çocuklar:

- Yardım edilmezse ileriki yıllarda da başkalarının üzerindeki güçlerini kötüye kullanmaya devam eder ve başkaları için bir tehdit oluşturabilirler.
- Soyutlanabilir ve yalnız kalabilirler.
- Bashkalarıyla işbirliğinin yarattığı mutluluk, manevi tatmin gibi olumlu duygulardan yoksun kalabilirler.

Zorbalık davranışlarına şahit olan çocuklar:

- Kendilerini güvende hissetmeyebilirler.
- Kendilerini savunmak için sürekli tetik içinde bekleyebilirler.
- Etraflarında olup biten şiddet davranışlarından dolayı mutsuzluk, üzüntü, korku, umutsuzluk gibi olumsuz duygulara sahip olabilirler (Ünye, RAM, 2012).

BÖLÜM II

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. ERGENLİKTE ŞİDDET EĞİLİMİ VE AKRAN ZORBALIĞININ ÖNLENMESİNDE İLGİLİ KAMU KURUM VE KURULUŞLARINCA YAPILABİLECEKLER

2.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılabilecekler:

Okul Yönetimine Düşen Görevler:

Okullar, saldırganlığın görüldüğü yerler ve koruyucu etmenlerin öğretilbileceği kurumlar olmaları nedeniyle, önleme çalışmaları için en uygun konumdadırlar. Öte yandan dışarıdaki etkilenmelerini de okula getirmeleri nedeniyle, gençlerin şiddetle ilgili sorunlarında okul, toplum, gençlik servisleri ve aileler işbirliği içinde çalışmak durumundadırlar.

Okul yönetimi ve okulların rehberlik servisleri akran zorbalığını önlemede 5 genel stratejiye yer vermelidir; (Terzi, 2007)

- Okullar, personelleri ile öğrencilere duyarlı yetişkinlerle önemli ilişkiler kurma olanağı sağlamalıdır.
- Okullar, sosyal ve akademik becerileri geliştirmeli, böylece öğrencilerin bağımsızlık ve başarı deneyimleri yaşamasını sağlamalıdır.
- Okullar, öğrencilere okulda ve toplumda anlamlı katılımı bulma ve sorumluluk alma fırsatları sunmalıdır.
- Okullar, çocuk ve gençler için destek hizmetlerini belirlemeli, onlarla işbirliği yapmalı ya da destek hizmetleri oluşturmalıdır.
- Okulların, yapıları, beklentileri, politikaları ya da prosedürleri öğrencilerin karşılaşabilecekleri riskleri artırmamalıdır.

Bu bağlamda;

- İletişim kanallarını açık tutmalı,

- Öğrencilerin duygularını paylaşması için uygun fırsatlar oluşturmali ve onlari cesaretlendirmeli,
- “Güvenli okul” anlayışını geliştirmeli,
-
- Tehdit oluşturabilecek unsurlari dikkatle takip etmeli,
- Öğrencilerle görüşmeli,
- Öğrencilerin velilerini bilgilendirmeli,
- İlgili birimlere yönlendirmeli,
- Temel önleme çalışmalarını uygulamalı,
- Okul Krize Müdahale Ekipleri kurmalıdır.

Krize müdahale ekipleri okul müdürü koordinatörlüğünde müdür yardımcıları, rehber öğretmen ve yeterli sayıda öğretmenden oluşur. Bu ekip, krizin niteliğini, alınacak tedbirleri ve kimlerin hangi görevi alabileceğine yönelik değerlendirme toplantıları yapmalıdır. Gerekli görülürse İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü haberdar edilmelidir. Krizin niteliğine göre sağlık ve emniyet birimleri de harekete geçirilmelidir.

Ayrıca, okulların rehberlik servislerinin haricinde, rehberlik ve psikolojik danışmanlık konularında yardıma ihtiyaç duyulduğunda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ücretsiz destek veren kurumlar olan Rehberlik ve Araştırma Merkezine (RAM) şahsen veya okul yönetimi aracılığıyla başvurulabilir.

Öğretmenlere Düşen Görevler:

- Zorbalığı önleyebilmek için okulda çalışan tüm personelin ve öğrencilerin zorbalığın ne olduğunu bilmesi gerekmektedir.
- Öğretim yılı başında hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma planlarının içerisine zorbalığı tanıtıcı ve önleyici etkinlikler eklenerek öğrencilerin ve öğretmenlerin zorbalık hakkında farkındalık kazanmalarına, zorbalığın hoş karşılanmadığı yönünde bakış açısı kazanmalarına yardımcı olacaktır.

- Okul çalışanlarının katıldığı toplantılarda zorbalığı önlemede kullanılacak yöntemlerle ilgili kararlar alınmalı ve belirgin kurallar ortaya konmalıdır. Bu kurallar öğrencilere, ebeveynlere, eğitimcilere ve okul personeline ulaştırılarak kuralları anlamaları sağlanmalıdır.
- Okul temelli zorbalık önleme programlarının etkili olabilmesi için zorba ve mağdur öğrencilerin gelişimsel profillerinin çıkarılması ve çevre ile olan ilişkilerinin bilinmesi gerekmektedir. Okullarda zorbalığın yaygınlığı ve riskli grupları, sınıfları belirleyebilmek için çeşitli tanıma tekniklerinden (test, anket vb.) yararlanılabilir.
- Sürekli şiddet, zorbalık ve kavga davranışı gösteren öğrenciler tespit edilerek, bu öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilmelidir.
- Okul çevresinde bulunan, kavga ve şiddete eğilimli kişiler varsa çeteler ve bu çeteleri okulun çevresinde bulunduran sebepler tespit edilmelidir.
- Hedef olarak tespit edilen öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılmalıdır.
- Yapılan görüşmelerde öğrenciyi bu tür davranışlara iten nedenler belirlenmelidir. Daha sonra nedenlerin ortadan kaldırılabilmesi için imkânlar ölçüsünde gerekli önlemler alınmalıdır.
- Bireysel görüşmeler belli aralıklarla devam ederken, öğrencinin velisi ile en az 2-3 kez görüşülmeli, gerekirse ev ziyaretleri yapılmalı, alınabilecek önlemler ve çocuğa yaklaşım tarzının nasıl olması gerektiği aile ile paylaşılmalıdır.
- Öğrencinin yaptığı olumsuz davranışlar aileye sürekli şikâyet eder şekilde dile getirilmemelidir. Bu tarz bir yaklaşım aileyi ve öğrenciyi okuldan soğutacaktır.
- Şiddet davranışları gösteren öğrenciye karşı sabırlı olunmalıdır, yaptığı davranışlara karşı ani ve sert bir üslup ile karşılık verilmesi onun bu olumsuz davranışını pekiştirir.
- Eğer öğrenciye disiplin cezası verilecekse adil olunmaya ve abartılı cezalar verilmemesine dikkat edilmelidir.

- Şiddet eğiliminde bulunan öğrencileri asla başka öğrencilerin yanında yargılamamalıdır.
- Zorbalığı önleyici çalışmalarda okulun bulunduğu bölgenin kültürel özelliği dikkate alınmalıdır.
- Zorbalığın var olduğu bilinen okullarda öğretmenler, öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini tanımalı ve akran danışmanlığı gibi zorbalığı azaltıcı faaliyetlerde bulunmalıdırlar.
- Öğretmenler, öğrencilerin zorbalık hakkında konuşmalarını cesaretlendirmeli ve başlarına gelen olayları anlattıkları takdirde herhangi bir sorunla karşılaşmayacakları yönünde öğrencilere güven kazandırmalıdırlar.
- Zorba öğrenciler öfkelerini dışa vurarak saldırganlaşabilmektedir. Öğrencilere öfkelerini kontrol etmeye yönelik teknikler öğretilmesi zorbalığı azaltmada etkili olacaktır.
- Çocuklarının zorbaca davranışlar sergilediğini öğrenen aileler, çocuklarını cezalandırmaya başvurabileceklerdir. Bunun iyi bir problem çözme becerisi olmadığı yönünde eğitimcilerin aileye bilgi vererek farkındalık kazandırılması gerekmektedir.
- Yaş olarak daha büyük öğrenciler, kendilerinden daha küçük öğrencilere destek olma yönünde cesaretlendirilmelidirler.
- Akran arabuluculuğu faaliyetlerini okulda başlatıp uygulamak faydalı olabilir. (Ünye RAM, 2012)

2.1.2 Kolluk Birimleri Tarafından Yapılabilecekler:

Aile ve okul ekseninde problem çözülemediğinde ve zorbalık devam ettiğinde doğrudan adli makamlara şikâyet veya suç duyurusunda bulunulabilir ya da durum kolluk birimlerine bildirilebilir. Kolluk birimlerinin şiddete maruz kalan ve şiddeti uygulayan çocukla doğrudan temasta bulunacağı düşünüldüğünde;

- Kolluk ve jandarma birimlerinde görev yapacak personelin çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almış olması sağlanmalıdır.

- İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının faaliyetleri kapsamında çocuklarda şiddet eğilimi ve suça yatkınlık hakkında toplumda farkındalık oluşturma ve bilgilendirme çalışmalarına ağırlık vermelidir.
- Soruşturma ve ifadeye ilişkin çocuk mağdur ve failin anlayabileceği şekilde hazırlanmış bilgilendirme amaçlı broşür, afiş, kitapçık gibi dokümanlar, kolluk birimlerinde mağdurun kolaylıkla görebileceği ve erişebileceği yerlerde hazır olarak bulundurulmalıdır.
- Mağdur çocuğun ifadesi ikincil örselenmesine neden olmamak için tek seferde alınmalı ve çocuğa ifade sırasında özellikle ergenlik dönemindeki çocuğa yaklaşım konusunda eğitim almış olan personel eşlik etmelidir.

2.1.3. Adli Süreçte Yapılabilecekler

Adli süreçte; korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilebilir. Bu tedbirler; danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbiridir.

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

Fiili işlediği sırada oniki yaşından küçük çocuklar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında mahkemece, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamamaları veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde mahkemece, çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'e göre; suça sürüklenen çocuğa danışmanlık tedbiri verilebilir.

- Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir.
- Danışmanlık tedbirleri, çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.
- Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulur. Ayrıca, davranış değişikliği için bu anne ve babalar aile eğitimi programlarına yönlendirilebilir.
- Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütülür. Danışmanlık tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.
- CMK'nın 234. maddesine göre; 18 yaşını doldurmamayan mağdurun istemi aranmaksızın avukat yardımından faydalanma hakkı vardır.

2.1.4. Adalet Bakanlığı Tarafından Yapılabilecekler:

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Başkanlığımız tarafından mağdurlara yönelik bilgilendirme, rehberlik, psiko-sosyal destek gibi hizmetlerin sunulması amaçlanmaktadır. Çocuklarda şiddet eğiliminin suç işlemeye dönüştüğü noktada kırılğan gruba mensup çocuk mağdurlara özgü müdahale programları geliştirilecektir. Akran zorbalığında failde bir çocuk olduğundan suça sürüklenen çocuğa yönelik müdahale programları uygulanacaktır. Bu sayede çocukların adli süreçte ikincil mağduriyetler yaşamamasının önüne geçilebilecektir.

Ayrıca, Başkanlığımız tarafından çeşitli paydaşlarla toplantı, seminer ve sempozyumlar düzenlenerek çocuklardaki şiddet eğilimi konusunda farkındalık oluşturulabilecek ve şiddeti önlemeye yönelik bilgilendirme faaliyetleri yapılabilecektir.

2.1.5. Sağlık Kuruluşları Tarafından Yapılabilecekler

Ergenin tıbbi ve psikolojik sorunlarının tarandığı ve öncelikli ihtiyaçlarının tespit edildiği, etkin önleme ve müdahale çalışmalarında bulunulan sağlık kuruluşları ergenlerde şiddet eğilimi ve akran zorbalığı başta olmak üzere birçok durumda iyileştirici ve destekleyici rol oynayabilir. Bu bağlamda sağlık kuruluşlarınca öncelikli olarak;

- Ergenlerin özgün sağlık gereksinimleri olduğu düşünülerek onlara özgü sağlık hizmetleri sunulması sağlanmalı, ergen dostu politikalar ve sağlık hizmetleri geliştirilmelidir.
- Sağlık hizmetlerinin ergenler tarafından kabul edilebilir ve yaklaşılabilir bulunabilmesi için hizmetlerin sunulduğu ortamların ergenler için hazırlanmış olmasına ve hizmet sunanların da onlara özgü sağlık gereksinimleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olması sağlanmalıdır. *(Alıkaşifoğlu, 2011)*
- Sağlık merkezlerine başvuran ergenlere sağlık ve sosyal hizmetler bir arada sunulabilmeli bunun için hekim ve hemşirenin yanı sıra psikolog ve sosyal hizmet uzmanları da sağlık merkezlerinde bulundurulmalıdır.
- Mağdur olan çocuğa ve ailesine yönelik olarak kamu hastaneleri bünyesinde uzman psikolog ve psikiyatristler tarafından verilen destek ve rehabilitasyon hizmetleri ülke çapında yaygınlaştırılmalı ve etkinliği sağlanmalıdır.
- Medikal hizmetlerin yanı sıra, aile danışmanlığı hizmeti, psiko-sosyal sorunların yönetimi gibi bilgilendirme ve danışmanlık hizmetlerinin sunulduğu **Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezlerinin** yaygınlaştırılması sağlanmalı ve gençlerin bu merkezlere erişimi kolaylaştırılmalıdır.

2.1.6. Mahalli İdareler Tarafından Yapılabilecekler:

Ergenlik dönemindeki çocuğun şiddet eğilimini tetikleyen risk faktörleri arasında sayılan çevresel faktörler incelenirken çocuğun yaşadığı bölge ve bu bölgenin kentsel sorunlarının çok önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu bağlamda yerel yönetimler şiddete zemin oluşturabilecek sorunları en aza indirmek için çocuklara yönelik hizmetler geliştirmeli, sağlıklı ortamlarda yaşamalarını temin etmelidir.

Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesindeki görev, yetki ve sorumlulukları kapsamında;

- Ergenlik dönemindeki çocuğun şiddet eğilimini tetikleyebilecek kentsel ve bireysel sorunları tespit etme ve önlemeye yönelik mekanizmalar oluşturulması,
- Ergen çocuklara yönelik hizmetler geliştirilmesi ve sağlıklı ortamlarda yaşamlarının temin edilmesi,
- Çocuklara yönelik gençlik merkezleri gibi sosyal destek birimlerinin yaygınlaştırılması,
- Kentle ilgili kararlar alınırken çocukların ihtiyaçlarının göz önüne alınması, gibi konularda çalışmalar yürütmeli ve politikalar geliştirmelidir.

2.2. ERGENLİKTE ŞİDDET EĞİLİMİ VE AKRAN ZORBALIĞININ ÖNLENMESİNDE AİLELER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TARAFINDAN YAPILABİLECEKLER:

2.2.1. Akran Zorbalığı İle Mücadelede Aileler Tarafından Yapılabilecekler:

- ✓ Aileler çocuklarının diğer arkadaşlarının yanında popüler olması yönündeki arzularını, çocuklarına yansıtmaktan kaçınmalıdır.
- ✓ Ailelerin çocuklarına daha çok zaman ayırması, zorbalık davranışlarına karşı daha dikkatli ve ilgili olması önerilebilir.
- ✓ Ailelerin belli zaman dilimleri içerisinde çocuklarını üzen veya kızdıran arkadaşları olup olmadığını ve bu durumun nasıl olduğunu sorması çocuklarının zorbalığa mağdur veya zorba olarak katılmasını önlemede faydalı olacaktır.
- ✓ Çocuğu zorbalığa karışan ailenin öncelikle çocuğunu dikkatle dinlemesi, çocuğuna nasıl yardım edebileceği üzerinde düşünmesi, okul ile iş birliği yapması ve olanak varsa okul dışı uzmanlardan da destek alarak çözüm üretmede işbirliği yaklaşımları kullanması önerilmektedir.
- ✓ Zorba ve mağdur olan öğrencilerin ailelerinin çocukları ile empati kurması ve durumu tartışmak yerine çocukların duygularını ve hissettiklerini anlamaya çalışması önerilmektedir.
- ✓ Zorbalığın nerede meydana geldiğini, nasıl oluştuğunu öğrenmek ailelerin yapması gerekenler arasında yer almaktadır. Bunun için de aileler çocuklarını takip etmelidirler.

- ✓ Son olarak ailelerin, başka ebeveynlerle ve öğretmenlerle konuşarak ortak çözüm yolları belirlemeye çalışması yararlı olacaktır. Diğer çocuğu veya aileyi suçlamak yerine yetkililerle işbirliğine gitmeleri önerilir (*Ünye RAM, 2012*). Çözüm için aile çocuğunu zorlamamalı çocuğun hazır olduğundan emin olduğunda bu çözüme başvurmalıdır. Unutulmamalıdır ki; aileler okuldan gittiğinde çocuklar kendisini korumasız, zayıf, yetersiz olarak hissedebilmektedirler.

2.2.2. Ergenlikte Şiddet Eğilimi Ve Akran Zorbalığının Önlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılabilecekler:

Sivil toplum kuruluşları, devletin yeterince nüfuz edemediği alanlarda faaliyet göstererek devlet faaliyetlerinin etkinliğine katkı sağlamaktadırlar. Akran zorbalığı konusunda da sivil toplum kuruluşları şu hususlarda hizmet sunabilir.

- Gerektiğinde psikolojik destek hizmeti vermek.
- İfadeye giderken zorbalık mağduru çocuğa ve zorba fail çocuğa duygusal yönden destek olmak için eşlik etmek, dava sürecinde mağdurun yanında bulunmak, dava süreci hakkında mağduru bilgilendirmek.
- Finansal ve pratik bilgiler ile yeniden bir mağduriyetin oluşmasına sebep olabilecek olası riskler üzerine yönlendirme yapmak.
- Ücretsiz avukatlık danışma hizmeti sunmak.
- Zorba ve mağdur çocuğa uzun ve kısa dönem psikolojik danışma hizmeti vermek.

KAYNAKÇA

1. Avcı, Müjdat, Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları, (2006), Cilt 7, Sayı 1 Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
2. Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (1993) Çocuk ve ergen gelişimi, (Yayıma Hazırlayan B. Onur), İmge Kitabevi.
3. Kaner, S. (1991) Anti sosyal davranış eğilimi envanteri geliştirilme çalışmaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
4. Kızmaz, Zahir, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2006 Cilt : 30 No:1 47-70.
5. BUKA, Stephen ve Felton Earls (1993), “Early Determinants of Delinquency and Violence”, Health Affairs, 12 (4), p. 46-64
6. Ögel K, Tarı I, Eke CY (2006) Okullarda Suç ve şiddeti Önleme, Yeniden Yayınları, İstanbul.
7. Jessor, R. (1991) Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. Journal of Adolescent Health, 12.
8. Yörükoğlu, Atalay, (1990), Gençlik Çağı, Özgür Yayıncılık, 7. Basım, İstanbul.
9. Tezcan, Mahmut, (1992), Eğitim Sosyolojisi, Zirve Ofset, 8. Basım, Ankara.
10. Haskan Avcı, Ö. & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
11. Kayaalp, L. (2008) Ergenlikte Kimlik İfadesi Olarak Şiddet, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri.
12. Gül, S. K., ve Güneş, İ. D., (2009), Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: XI, Sayı 1
13. Gençoğlu, C. Kumcağız, H. Ve Ersanlı, K. Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014
14. Yıldız, E.Ç., Sümer, Z.H. (2007). Okul Öncesi Çocuklar ve Şiddet: Tanık ve Kurban Olma Düzeyleri. 9. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Çeşme, Türkiye, 17-19 Ekim
15. Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.

16. Pişkin, M. (2005). Okulda Akran Zorbalığı. Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü “Okullarda Şiddet” Paneli. Ankara
17. Alikashiöğlu, M, (2011). Ergen dostu sağıık hizmetleri, Türk Ped Arş. Cilt 46 Özel Sayı 1-3
18. Ünye Kaymakamlığı Rehberlik ve Araştırma Merkezi, (2012),Okullarda Akran Zorbalığı
19. Güleç,H. Topaloğlu, M., Ünsal, D.,Altıntaş M. (2012) Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet
20. Terzi, Şerife (2007), Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü, Aile ve Toplum Yıl: 9 Cilt: 3 Sayı: 12 Nisan-Mayıs-Haziran

KADINA YÖNELİK ŞİDDET; ADLİ SÜREÇTE MAĞDUR KADININ KORUNMASI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanoğlu, sosyalliğin gereği ve bir arada yaşama kültürünün bir sonucu olarak özgürlüğünün sınırsız olmadığını, birlikte yaşamakta olduğu bir başkasının özgürlüklerinin başladığı yerde, kendisinin özgürlüğünün son bulduğunu kabul etmiş, başkalarının haklarına saygı duymuş ve bu sayede de birlikte yaşamak mümkün hale gelmiştir. Ancak her zaman bu şekilde olmamakta, insanlar arasında yaşanan anlaşmazlıklar çoğu zaman çatışma ile neticelenmektedir. Çatışma şiddeti, şiddet ise fail ve mağdur gibi kavramları ortaya çıkarmaktadır.

Şiddet kavramı literatürde çok çeşitli şekillerde tarif edilmiş olmakla birlikte 6284 sayılı Kanunda şiddet; “Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” şeklinde tanımlanmıştır.

Fail genellikle uygulanan şiddet yönünden daha güçlü, mağdur ise daha zayıf olan taraftır. Bu yargı neticesinde toplum genelinde kadınların, çocukların, yaşlıların ve engellilerin şiddete uğrama yönünden daha fazla risk altında olduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler şiddete maruz kalma yönünden **kırılgan grup** olarak nitelendirilebilirler.

ÇALIŞMANIN AMACI

Toplum içerisinde şiddete uğrama ihtimali bakımından kırılgan gruba dâhil kadınların şiddete uğrama ihtimallerini en aza indirmek, şiddet failinin hak ettiği ceza ile en kısa sürede cezalandırılmasını sağlayarak toplumsal düzen, adalet ve barışın devamını sağlamak, şiddete maruz kalan mağdur kadınların tekrarlanan ve/veya ikincil mağduriyetlerine engel olmak, verilecek destek hizmetleri ve yapılacak yardımlar ile yanında yer almak gibi hem kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla devlet tarafından, hem de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla toplum tarafından üstlenilen görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi sırasında yaşanan aksaklıkların kaynağının tespit edilmesi ve tekrarının önlenmesine dair Mağdur Hakları Daire Başkanlığının önerilerini sunmak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Bu çalışma yapılırken STK raporları ve DDK raporundan faydalanılmıştır. Burada yazılanlar Adalet Bakanlığı’nın resmi görüşü değildir.

BÖLÜM I:

KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİ İÇİN KAMU KURUM VE KURULUŞLARI İLE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TARAFINDAN YAPILAN MEVCUT UYGULAMALAR

1. Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi İçin Kamu Kurum Ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Mevcut Uygulamalar

1.1. Devlet Kurumları

1.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Kadına yönelik şiddeti önlemede, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; İlk Kabul Birimi, Kadın Konukevleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, Toplum Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri ve ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı ile hizmet vermektedir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde, şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesine, korunan kişilere, şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişilere yönelik destek hizmetleri verir ve müracaatları kabul eder. Kurumlar belirlenen hizmetler kapsamında şiddete maruz kalan kadına, barınma, ayni nakdi yardım, bilgilendirme, sağlık kuruluşlarına ve hukuki yardım alacağı kuruluşlara yönlendirme, danışma hizmetleri sunmaktadır. Türkiye Geneline 14 Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi bulunmaktadır(Sertkaya, 2013).

1.1.2. Adalet Bakanlığı

Kadına yönelik şiddeti önlemede, Adalet Bakanlığı 6284 Sayılı Yasa kapsamında, Cumhuriyet Savcılığı ve Aile Mahkemeleri aracılığıyla şiddete maruz kalan kadına hizmet sunmaktadır. Cumhuriyet Savcılığı, yapılan müracaat ve bildirimle ilgili olarak araştırma yapar, delilleri toplar, gerekli durumlarda mağdur Adli Tıp Kurumu'na veya başka bir sağlık kuruluşuna sevk eder, kamu davasının açılmasının gerekli olup olmadığına karar verir, 6284 sayılı Yasa kapsamında koruma kararı alınması için ivedilikle aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunur. Aile Mahkemeleri, Şiddet mağduru ile şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali olan kişilere 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda tanımlanan kişiler için şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında KORUYUCU ve ÖNLEYİCİ tedbir kararlarına hükmeder. Bu tedbir kararlarının uygulanması ve takibi içinde Cumhuriyet başsavcılığına, kolluğa ve ASP Bakanlığının il ve ilçe müdürlüklerine kararın birer örneği gönderilir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında Aile İçi Şiddet Bürosu bulunmaktadır (Yıldırım, 2012).

1.1.3. İçişleri Bakanlığı

1.1.3.1. Valilikler

Valilikler, kanun kapsamında şiddete maruz kalan kadınlarla ilgili tedbirlere delil veya belge aranmaksızın, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlilerinin başvurusu üzerine ya da resen şiddete maruz kalan kadına gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanmaktadır, geçici maddi yardım yapılması, psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir, hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına almaktadır, kreş imkânı sağlamaktadır (Yıldırım, 2012).

1.1.3.2. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı

Kadına yönelik şiddeti önlemede, kolluk birimleri şiddet gören mağdura ALO 155 ve ALO 156 hatları ile soruşturma aşamasında yer alarak hizmet sunmaktadır. Kolluk kuvveti olarak, olayı öğrenir öğrenmez Cumhuriyet Savcısına bilgi verir ve onun talimatına uygun olarak şiddete uğrayan kadının müracaatını alır, bu yöndeki ihbarları değerlendirir, avukat temin eder, sağlık kuruluşuna sevk eder. Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu doldurulur, risk değerlendirmesi yapılır ve sonuç kadına paylaşılır, bilgi ve yönlendirme yapılır, 6284 sayılı Kanunun kolluk kuvvetlerine vermiş olduğu yetki çerçevesinde mülki amir ve hâkim tarafından verilen koruyucu ve önleyici tedbirleri alır, can güvenliği riski olan kadınların barındırılması ile ilgili ASP il müdürlüğüne veya ALO 183' e bildirimde bulunur. Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde ise Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü bulunmaktadır (Karapınar, 2012).

1.1.4. Sağlık Bakanlığı

Kadına yönelik şiddeti önlemede, sağlık kuruluşları aracılığıyla hizmet vermektedir. Kadının tıbbi muayenesi yapılarak rapor hazırlanmaktadır, bireysel başvuru olması halinde kolluk kuvvetlerine ya da Cumhuriyet Savcılığına bildirimde bulunmaktadır. Şiddet uygulayan ve hakkında sağlık tedbiri kararı verilen kişinin, ilgili hastaneye başvurması sağlanmakta ve tedaviye başlayıp başlamadığı ve sürdürüp sürdürmediği yönünde takipleri yapılmakta ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi ile koordineli bir şekilde çalışılmaktadır (Tıgılı, 2011).

1.1.5. Belediyeler

Belediyeler, kadına yönelik şiddeti önlemede, Kadın Sığınma Evleri, Aile Danışma Merkezleri ve Kadın Danışma Merkezleri aracılığıyla telefonla veya yüz yüze başvuruyu kabul eder, barınma, hukuki, psikolojik danışmanlık sağlar, koruyucu, önleyici, geliştirici

hizmetlere yönlendirme yapar. Türkiye genelinde belediyelere bağlı 32 Kadın Sığınma Evi bulunmaktadır (Karıncı, 2008).

1.2. Sivil Toplum Örgütleri

Şiddet mağduru kadınlar ile gönüllülük ve dayanışma anlayışı içerisinde ücretsiz psikolojik, hukuksal, ekonomik konularda danışmanlık ve rehberlik hizmeti vererek, kadının yaşadığı şiddetle mücadele edebilmesini sağlamaktadır. Şiddet mağduru kadınlara yönelik çeşitli hizmetler, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği, Kadın ve Demokrasi Derneği, Kadın Dayanışma Vakfı, Kadın Haklarını Koruma Derneği, Kadın Girişimciler Derneği gibi STK'lar tarafından da yürütülmektedir. Bu kuruluşlar tarafından danışma merkezlerinde, hukuki ve psikolojik destek ile konukevlerinde barınma olanağı sağlanmakta; aile içi şiddet konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi için kampanyalar, hizmet sunucularına yönelik eğitim programları ve mevzuatın kadınlar lehine güçlendirilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir (Sertkaya, 2013).

1.2.1. Barolar

Kadına yönelik şiddeti önlemede, barolar şiddete maruz kalan kadına, Kadın Hakları Kurulları, Komisyonları ve Danışma Merkezleri aracılığıyla hukuksal danışma ve yönlendirme sağlamaktadır. Adli Yardım Büroları ile şiddet gören kadına adli yardım sağlanmaktadır. Ayrıca sadece Ankara ilinde bulunan Ankara Barosu, 'Gelincik Merkezi' tüm il genelinde şiddete maruz kalan kadına ek olarak barınma desteği, psikolojik destek sağlamaktadır (Ateş, 2007).

2. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Uluslararası Düzenlemeler

2.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Kadına yönelik şiddet kavramı, kız çocuklarını da kapsadığından Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bu konuda dikkate alınması gereken uluslararası belgelerden biridir.

Sözleşme'nin 19. maddesine göre taraf devletler, çocuğun bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar. Bu tür koruyucu önlemler çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri içermektedir. Bunların yanında, gerekli hallerde adli mekanizmaların gereken işlemleri yaparak çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir. Kız çocuklarını da ilgilendiren bu düzenleme hem bedensel veya zihinsel saldırı,

şiddet veya suiistimali, ihmal ya da ihmalkâr muamele, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleyi yasaklamakta ve taraf devletlere önlem alma yükümlülüğü getirmekte hem de alınması gereken önlemlerin kapsamını belirlemektedir.

2.2. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

Sözleşme'nin giriş bölümünde engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkâr muameleye, kötü muameleye veya istismara karşı daha büyük bir risk altında oldukları belirtilmektedir.

Sözleşme'nin "Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama" başlıklı 16. maddesine göre; taraf devletler engellilerin ev içinde ve dışında sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dâhil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tüm tedbirleri alma yükümlülüğündedir.

Bu eylemlerin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirler kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlamalı ayrıca mağduru yaş ve cinsiyetiyle ilgili özel ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Taraf devletler bu vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dâhil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koymalıdır.

2.3. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 6, 7 ve 8. maddeleri kadına yönelik şiddete ilişkin düzenlemeler içermektedir. Statü'nün soykırımı tanımlayan 6. maddesine göre belirli bir etnik grup içinde doğumu önlemeye yönelik tedbirler dayatmak da soykırım kapsamındadır. Statü'nün 7. maddesinde, köleleştirme, tecavüz, cinsel kölelik, fuhşa zorlama, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıktaki diğer cinsel şiddet şekilleri ile toplumsal cinsiyet temelinde zulüm insanlığa karşı işlenen suçlar arasında sayılmaktadır. Aynı maddeye göre köleleştirme, bir kimse üzerinde sahiplik hakkı ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir güç veya her türlü gücün kullanılması anlamına gelir ve böyle bir gücün insan ticaretinde özellikle de kadın ve çocuk ticaretinde kullanılmasını kapsar. Savaş suçlarını düzenleyen 8. maddeye göre tecavüz, cinsel kölelik, fuhşa zorlama, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya Cenevre Sözleşmelerinin de ağır ihlalini oluşturacak cinsel şiddet türlerinden herhangi birini gerçekleştirme savaş suçudur.

2.4. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Beyanname'de yer alan eşitlik ilkesi, ayrımcılık yasağı, yaşama hakkı gibi düzenlemeler kadına yönelik şiddet konusu ile yakından ilgilidir. Çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı ve benzerlerini düzenleyen maddeler ise kadına yönelik şiddetle mücadeleyle destekleyen ikincil maddelerdir. Kadınların şiddetsiz bir ortamda yaşayabilmeleri için adalete erişebilmeleri ve ekonomik olarak desteklenmeleri önem arz etmektedir.

2.5. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

CEDAW, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 18.12.1979 tarihli ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilerek imzaya açılmış, 03.09.1981’de yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz, CEDAW Sözleşmesi’ni 24.07.1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamış; 14.10.1985 tarih ve 18858 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sözleşme 19.01.1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmeye taraf devletler, kadınların tüm alanlarda erkeklerle eşit biçimde insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamakla ve bu hakların kullanımını güvence altına almakla yükümlüdür.

Sözleşmede, doğrudan kadına yönelik şiddet tanımına ya da bu konuda önlemlere yer verilmemiştir. Bununla birlikte, kadına yönelik şiddetin temellerinde ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yattığı göz önünde tutulduğunda, Sözleşme’de yer alan düzenlemelerin kadına yönelik şiddet konusuyla ilintili olduğu sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

a) CEDAW Komitesi’nin 12 No’lu Tavsiye Kararı (1989), kadınların şiddetten korunmasının üye devletlerin yükümlülüğünde olduğu belirtilmiş ve ülke raporlarında bu yönde geliştirilen tedbirlerin rapor edilmesi istenmiştir.

b) Komitenin 19 No’lu Tavsiye Kararında (1992) ise, kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olduğu açıkça beyan edilmiş ve şiddetin en önemli sebeplerinden birinin kadına yönelik ayrımcılık olduğu vurgulanmıştır.

19 No.lu Tavsiye Kararı ile CEDAW kendisine sunulan ulusal raporlarda kadına yönelik şiddet konusunda istatistikî veriler bulunmasını; şiddet mağdurlarına yönelik sunulan hizmetler ile cinsel şiddet, aile ve işyerinde cinsel taciz gibi sık görülen şiddet fiillerinden kadınların korunması için alınan yasal ve diğer önlemler hakkında bilgi verilmesini talep etmektedir.

Kadına yönelik şiddet konulu 19 No.lu Tavsiye Kararının altıncı paragrafında kadına yönelik şiddetin kadına yönelik bir ayrımcılık türü olduğu belirtilmektedir. Böylece Komite, CEDAW Sözleşmesini kadına yönelik şiddeti de içerecek şekilde genişleterek önemli bir adım atmıştır. “Kadına yönelik şiddet” olgusu Tavsiye Kararında belirtildiği üzere “kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar ya da acı vermeye neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerinden mahrum eden diğer davranışları” kapsamaktadır.

c) CEDAW Ek İhtiyari Protokol (1999)

Sözleşme’ye ek ihtiyari protokol ile Komite’ye bireysel başvuru yapılmasının yolu açılmıştır. İhtiyari Protokol’le tanınan bireysel başvuru hakkı sonucunda tazminata hükmedilememekte, ancak taraf devlete ihlali nasıl giderebileceği yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır. Türkiye

Sözleşme'ye ve Ek İhtiyari Protokol'e taraf olduğundan kadına yönelik şiddet konusunda Komite'ye bireysel başvuru gerçekleştirilebilmektedir.

Türkiye 29 Ekim 2002'de Protokolü onayladı.

2.6. Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (1993)

Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge özel olarak kadına yönelik şiddeti düzenleyen belgelerden bir diğeridir. Bildirge, 20.12.1993 tarihinde oylamaya başvurulmaksızın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bildirge, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin etkin olarak uygulanmasının kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine katkıda bulunacağı ve Bildirge'nin bu süreci güçlendireceği ve tamamlayacağı kabulüyle hazırlanmıştır.

Bildirge, kadına yönelik şiddete ilişkin yaptığı sorun tanımlaması yanında ülkeleri öncelikle kadına yönelik şiddeti suç olarak kabul etmeye ve herhangi bir gelenek görenek veya dini öğretinin kadına yönelik şiddeti teşvik edici yaklaşımını yasal olarak kabul etmemeyi tavsiye etmektedir. Bunun yanında ülkeleri iç hukuk sistemleri doğrultusunda kadına yönelik şiddeti ortadan kaldıracak politikaları gecikmeksizin hayata geçirmeye davet etmektedir.

2.7. Birleşmiş Milletler Dünya Dördüncü Kadın Konferansı, Pekin Deklarasyonu Ve Eylem Platformu

Pekin'de 1995 yılında düzenlenen konferans sonunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu'nda, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türden şiddeti önleme ve ortadan kaldırma konusundaki kararlılık dile getirilirken, Eylem Platformunda aile içinde gerçekleşen de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddeti önleme konusunda devletlerin sorumluluk alması gerektiği vurgulanarak, bu alanda stratejik hedefler ve bu hedefler altında gerçekleştirilmesi öngörülen eylemler belirlenmiştir.

Bu kapsamda, kadına yönelik her tür şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak yönünde bütünlük arz eden önlemler almak ve alınan önlemlerin etkinliğini incelemek stratejik hedefler arasında yer almıştır.

2.8. Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu Ve Sonuç Belgesi

Dördüncü Kadın Konferansı'nda kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğu belirtilmiş; eşitlik, kalkınma ve barış için bu önemli sorunun ortadan kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır. 2000 yılında Pekin+5 Konferansı'nda da bu noktalar tekrar gözden geçirilerek, ister özel yaşamda isterse kamusal alanda olsun kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devletlerin sorumluluğunda olduğu yinelenmiştir.

2.9. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri (2000)

Binyıl Kalkınma Hedefleri (Millenium Development Goals), Eylül 2000’de New York’ta gerçekleştirilen BM Binyıl Zirvesi’nde kabul edilen kalkınma hedeflerini ifade etmektedir. Söz konusu hedefler sekiz ana amaçtan oluşmaktadır.

Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek başlığını taşıyan 3. amaç kapsamında da “toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ilk ve orta öğretimde tercihen 2005 yılına kadar ve eğitimin her düzeyinde 2015 yılına kadar ortadan kaldırmak” hedefine yer verilmiştir. Söz konusu hedef kapsamındaki göstergeler ise; ilk, orta ve yükseköğretimde cinsiyet oranı, tarım dışı sektörlerde ücretli olarak çalışan kadınların oranı ve parlamentoda yer alan kadın milletvekili oranı olarak belirlenmiştir.

2.10. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetle İlgili Mevzuat El Kitabı/Kılavuzu

Son dönemde BM tarafından yayınlanan Kadına Karşı Şiddetle İlgili Mevzuat El Kitabı (Hand Book for Legislation on Violence Against Women - 2010), çok geniş bir yaklaşımla üye ülkelerde kadına yönelik şiddet konusunda yapılacak farklı yasal düzenlemeler için model teşkil edecek geniş bir çerçeve belirlemiştir. Bu çalışma ile BM tüm üye ülkelerin kadına yönelik şiddet konusunda yapmaları gereken yasal düzenlemeleri farklı boyutları ile yönlendirebilecek ve çalışmalara rehberlik edebilecek nitelikte bir model ortaya koymaktadır. Bu model, esasları itibarıyla ülkemizde de halen devam eden yasal düzenleme çalışmalarına katkı sağlayabilecek niteliktedir.

2.11. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AİHS’de kadın erkek eşitliği ya da kadına yönelik şiddetin önlenmesi konularında doğrudan bir düzenleme yer almamaktadır.

Buna rağmen Sözleşme, hak ve özgürlüklerden yararlanmaya ilişkin 14. maddesiyle "cinsiyete dayalı ayrımcılığı" özel biçimde yasaklamaktadır.

Savaş hukukuna uygun fiillerden kaynaklanan ölümler dışında, olağanüstü hallerde dahi ortadan kaldırılamayacak yaşam hakkı (2. madde), işkence, insanlık dışı ve kötü muamele yasağı (3. madde), adil yargılanma hakkı (6. madde) ve hak ihlalinde etkili başvuru yolları sağlama yükümlülüğü (13. madde), Sözleşmeye taraf devletin sorumluluğu konusunda dayanılabilecek hükümlerdir.

2.12. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tarafından Kabul Edilen Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet konuları ile ilgili kabul edilmiş tavsiye kararları aşağıda ifade edilmektedir:

- 2002/5 sayılı “Kadınların Şiddete Karşı Korunması” konulu Tavsiye Kararı

- 2003/3 sayılı “Kadınların ve Erkeklerin Siyasi ve Kamusal Karar Mekanizmalarına Dengeli Katılımı” konulu Tavsiye Kararı
- 2007/17 sayılı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Standartları ve Mekanizmaları” konulu Tavsiye Kararı
- 2010/10 sayılı “Kadınların ve Erkeklerin Çatışmaların Önlenmesi, Çözümü ve Barışın İnşasındaki Roller” konulu Tavsiye Kararı
- 2010/5 sayılı “Cinsel Yönelim ve Cinsel Kimlik Temelinde Ayrımcılıkla Mücadele Amacıyla Alınacak Önlemler” konulu Tavsiye kararı

Bu tavsiye kararlarından **2002/5 sayılı “Kadınların Şiddete Karşı Korunması”** konulu Tavsiye Kararı önem arz etmektedir.

Söz konusu Tavsiye Kararı, Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002’de Delegeler Komitesi’nin 794. oturumunda kabul edilmiştir. Bakanlar Komitesi bu kararla, Avrupa Konseyi Statüsü’nün 15/b maddesi uyarınca, kadınlara karşı şiddetin erkeklerle kadınlar arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklandığını ve kadın cinsine karşı hem toplumda hem aile içinde ciddi ayrımcılığa yol açtığını teyit etmektedir.

Tavsiye Kararında, kadınlara yönelik şiddetin, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal ettiği ve zarar verdiği ya da bu hak ve özgürlüklerden yararlanma olanağını yok ettiği öne sürülmekte; kadınlara yönelik şiddetin kadınların fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel bütünlüklerine hanel getirdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca kadınlara yönelik şiddetin, Avrupa’da vatandaşların güvenliğine ve demokrasiye önemli bir engel oluşturduğu; barış ve eşitliğin egemen kılınmasının aksine işlediği belirtilmektedir. Kadınlara yönelik şiddetin, aile içinde ve toplumun bütün katmanlarında yaygınlığına ilişkin endişe dile getirilmekte ve tüm Avrupa toplumlarını etkileyen ve bütün üyeleri ilgilendiren bu olguyla mücadelenin aciliyeti vurgulanmaktadır.

2.13. Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmini Hakkında Sözleşme

Avrupa Konseyi 1983’te, şiddet mağdurlarının kayıplarının giderilmesi amacıyla “Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmini Hakkında Sözleşme”yi hazırlayarak üye devletlerin onayına sunmuştur.

Bu Sözleşme hükümlerine göre; faili bilinmeyen olaylarda veya ekonomik gücü yetersiz failerin zararları gidermemesi halinde, devletler sorumluluk taşır.

3. Kadınlara Yönelik Şiddet Ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)’Nin Kadına Yönelik Şiddete Karşı Perspektifi

Bu sözleşme; kadınları her türlü şiddete karşı korumayı, kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemeyi, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmayı ve kadınların güçlendirilmesi yolu dâhil, kadınlarla erkekler arasındaki temel eşitliği teşvik etmeyi; kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bu mağdurlara yardım edilmesi için kapsamlı tedbirler geliştirmeyi; kadınlara karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik etmeyi; kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşım benimsenmek amacıyla etkili iş birliğini sağlamak için kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım sağlamayı amaçlamaktadır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, 1/1).

Sözleşmenin genel yükümlülüklerinde kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi için devletin tutumunda köklü değişiklikleri, toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık oluşturulmasının önemi belirtilir. Devletin şiddeti önleme yükümlülüğü doğrultusunda;

- Kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alması,
- Sözleşmenin kapsamında kalan her türlü şiddet eylemini önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri alması,
- Belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş insanların ihtiyaçları göz önüne alınarak, alınan tüm tedbirlerin mağdurların insan haklarını odak noktası yapması,
- Özellikle gençler ve erkekler olmak üzere, toplumun tüm bireylerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının önlenmesine aktif bir biçimde katkıda bulunmasını teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alması,
- Kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin etmesi,
- Kadınların güçlendirilmesine yönelik program ve faaliyetlerin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, 3/12).
- Taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir. Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarf edilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, 1/5).

4. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Başkanlığı’nın (2013/1) Araştırma Ve İnceleme Raporu

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından ‘Merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının kadın ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele kapasite ve imkânlarının değerlendirilmesi’ konulu, 30.05.2013 tarihli araştırma ve inceleme raporu kurumsal yapıya ilişkin olarak çeşitli öneri ve tespitlerde bulunmuştur.

Raporda özetle; kadına ve çocuğa yönelik şiddet mağdurlarına ilişkin müdahale, yardım, destek ve koruma sürecinde, kurumlar ve aktörler açısından **“çok başlılık”olduğu ve bütüncül bir destek sisteminin bulunmadığı, her kurumun mağdurun kamu hizmet sürecine dahil olmasından kendi görev ve yetki alanı ile sınırlı olarak ve kendi mesleki perspektifi üzerinden, diğer hizmet paydaşları ile koordine olmadan bir süreç yürütmekte olduğu**, bu itibarla da **mağdurların etkin ve verimli bir kamu hizmeti alamadıkları**, şiddet ve istismar mağdurlarına ihtiyaç duyduğu **hukuki, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği sağlamak, kurumlar arası koordinasyonu yürütmek, ilgili birimlere yönlendirmek ve işlemlerini takip etmek, mağdura ilişkin işlemlerin tek dosya üzerinden takip edilmesini ve tamamlanmasını sağlamak, ikincil örselenmeler yaşanmaması için doğrudan yardımlar yapmak, bilimsel altyapıyı oluşturmak ve etki analizleri yapmak, verilen hizmetleri bir veri tabanı üzerinde kayıt altına alarak hizmetlerin etkinliğini ölçmek ve kötüye kullanımları engellemek üzere bir “Mağdur Destek Hizmetleri” birimi kurulmasının uygun olacağı** belirtilmiştir.

Anılan Raporun 25 numaralı tespit ve önerisinde; “Şiddetin hem failleri hem de mağdurları için önem arz eden denetimli serbestlik müessesesinin, 2005 yılında Resmi Gazetede yayımlanan 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu ile teşkil edilen alternatif bir yaptırım mekanizması olduğu, henüz kurumsallaşmasını tamamlayamamış olan denetimli serbestlik kurumunun hem işleyişinde hem de şiddet failleri ve mağdurlarına sunulan hizmetlerde sorunlar bulunduğu, denetimli serbestlik müessesesinin asli fonksiyonu olan “ıslah” işlevini istenildiği gibi gerçekleştirebilmesi için kurumsal yapılanma, altyapı, mevzuat, personel ve araç gereç bağlamında kapasitenin güçlendirilmeye ihtiyacının bulunduğu, ayrıca, **“suçtan zarar gören mağdura destek” fonksiyonunun suç ve faile odaklı bir sistem içerisinde yer alan denetimli serbestlik müessesesinin uhdesinden alınarak yeni bir kurumsal yapılanma ile yerine getirilmesinin uygun olacağının düşünüldüğü**” ifade edilmektedir (DDK Raporu, 2013).

5. Kadına Karşı Şiddet Olaylarında Ceza Yargılaması

Türk Ceza Kanunu kadına karşı şiddet ve cinsel suçlar bağlamında incelendiğinde; ceza miktarlarının oldukça ağır olduğu görülmektedir. Töre ve kan gütme saikiyle işlenen cinayetlerin, eşe karşı işlenen kasten yaralama suçunun, evlilik içi tecavüz vb. eylemlerin cezalandırılması sağlanmış, cinsel saldırı suçunun ağırlaştırılmış halleri düzenlenmiştir (Karaca, 2011).

Cinsel saldırı suçunda, cinsel davranışlarla kişinin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi cezalandırılmıştır. Vücuda organ ya da cisim sokulması, suçun nitelikli hali olup ceza miktarı arttırılmıştır. Ancak uygulamaya bakıldığında cezaların alt sınırdan verilmesi, haksız tahrik hükümlerinin ve takdiri indirim nedenlerinin uygulanmasındaki sorunlar ceza miktarının oldukça azalmasına sebep olmakta ve cezaların caydırıcılığını ortadan kaldırmaktadır.

Haksız tahrik indiriminin uygulanmasındaki sorunlar; Bilindiği gibi haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimsenin cezası belirli bir oranda indirilir(TCK m. 29). Tahrik altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçların işlenmesi halinde ise, bu suçların nitelikleri gereği haksız tahrik müessesesinin uygulanması güç olduğundan mahkemece titiz bir incelemeyle sonuca varılması gerekir (Horozgil, 2011).

Ancak mahkemeler tarafından kabul edilen haksız tahrik nedenleri olarak varsayılan sebepler olayın vahametine gölge düşürmekte, cezaların caydırıcılığını ortadan kaldırmaktadır. Örneğin; boşanma isteme, çocuğun velayetini isteme, izin almadan gezmeye gitme gibi nedenler haksız tahrik olarak kabul edilebilmektedir.

Kadına karşı şiddet, taciz ve tecavüz olaylarında, saldırgandan çok mağdur sorgulanmaktadır. Kadının cilveli saat sorarak, dar pantolon ve dekolte giyerek hatta gece sokağa çıkarak erkeği tahrik ettiği düşünülebilmektedir. Bu düşünceye göre; kadın özellikle cinsel suçlarda otomatikman bir tahrik objesidir ve her haliyle (giyimiyle-davranışlarıyla-konuşmasıyla-gezmesiyle) bir tahrik potansiyeli taşımaktadır. Cinsel saldırının mağduru olan kadının davranışları, çekiciliği, geçmişi, cinsel suç failleri tarafından savunma aracı olarak kullanılmaktadır. Mahkemeler de, bu savunuları çok zaman dikkate alarak haksız tahrik hükmünün uygulanmasına gerekçe yapmaktadır (Url, 1).

TCK 62. Maddenin yanlış uygulanması; Kanun koyucu takdiri indirim nedenlerinin ancak failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri dikkate alınmak suretiyle uygulanabileceğini düzenlemiştir. Örneğin, kadına işkence yaparak öldüren bir kişinin mahkemeye düzgün bir kıyafetle gelmesi ya da yargılama sırasında düzgün davranışlar sergilemesi tek başına indirim sebebi olarak kabul edilmemelidir.

Sonuç olarak; Türk Ceza Kanununda kadına yönelik şiddetle ilgili özel bir hüküm bulunmamasına karşın yasanın çeşitli suçları düzenleyen maddeleri kapsamında bazı hükümler bulunmaktadır (Url, 2).

Bu hükümler değerlendirildiğinde ceza miktarları yeterli olmasına karşın uygulamadan kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. Uygulamaya hakim olan bu anlayış faillerin gerektiği gibi cezalandırılmamasına ya da cezasızlığına sebep olabilmekte ve şiddete uğrayan kadınlar açısından ikincil mağduriyetler ortaya çıkabilmektedir.

6. 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Uygulanması

6.1. Kanun'a Genel Bakış;

Şiddetin Tanımı ve Şiddete Uğrayan Bireyler

6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” şiddet konusunda farklı ayrımlara gitmiştir. Buna göre;

Ev içi şiddet: şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede; ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet;

Kadına yönelik şiddet: kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış;

Genel anlamıyla şiddet: kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmıştır.

Yasa koyucunun şiddet ve şiddete uğrayan bireylerin tanımını yaparken farklı ayrımlara gitmesindeki en önemli etkenin, 4320 sayılı Kanunun lafzından ve uygulamasından kaynaklanan olumsuzluklar olduğuna hiç şüphe yoktur.

Buna göre kanun kapsamındaki şiddet mağduru bireyler aşağıdaki gibidir:

1. Aynı haneyi paylaşmasa da hane ya da aile mensubu sayılan kişiler: Genel anlamıyla, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre evli olan, resmi evlilik olmadan birlikte yaşayan, boşanmış eşler, çocuklar ve diğer aile bireyleri,
2. Medeni hali ne olursa olsun, sadece kadın olması sebebiyle şiddete uğrayan kadınlar,
3. Yasada şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiler ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler (Soybaş, 2012).

Şiddete Uğrama İhtimali

6284 sayılı Yasanın önceki yasadaki en önemli farklarından biri, sadece meydana gelmiş şiddeti değil, şiddet uygulanmasının muhtemel olduğu hallerde de uygulanmasının mümkün olmasıdır.

Kanun Kapsamında Alınacak Koruyucu ve Önleyici Tedbirler

Kanun kapsamında sayılan ve şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan her birey, şikâyet ve ihbar mercilerine müracaat ederek 6284 sayılı Kanun kapsamında öngörülen tedbirleri talep edebilir. Kanun koyucu bu yasa kapsamında alınabilecek tedbirleri koruyucu ve önleyici tedbirler olarak ikiye ayırmış, koruyucu tedbirlerin mülki amir ve hâkim tarafından verilmesi, önleyici tedbirlerin ise hâkim tarafından verilmesi ilkesini benimsemiştir. Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu

üzerine en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

Kanun Kapsamında Alınacak Tedbirler

Mülki Amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları:

- a. Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması,
- b. Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması,
- c. Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
- ç. Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması,
- d. Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için, her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla, kreş imkânının sağlanması,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde barınma tedbiri ve koruma tedbirine ilişkin kararlar ilgili kolluk amirlerince de alınabilmekte, kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunmaktadır. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler ise kendiliğinden kalkar (Soybaş, 2012).

Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları:

- a. İşyerinin değiştirilmesi,
- b. Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi,
- c. Türk Medenî Kanunu'ndaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması,
- ç. Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları:

- a. Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b. Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi,

- c. Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması,
- ç. Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması
- d. Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması,
- e. Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- f. Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi,
- g. Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi,
- ğ. Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi,
- h. Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması,
- ı. Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanmasıdır.

Sayılan tedbirler sınırlı olmadığı gibi hâkim bir veya birden fazla tedbire de hükmedebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar. Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

Nafaka Tedbiri

Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise Türk Medeni Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun hükümlerine göre nafakaya karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir. Eğer nafaka borçlusunun SGK ile bağlantısı varsa, başvuru aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir.

Tedbir Kararlarının Verilmesi

“Tebdir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, **resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine** tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir. Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir”.

“Tebdir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır. Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik ve adres bilgileri ya da korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir”.

Diğer önemli bir husus da talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk marifetiyle teslimi sağlanması konusunda karar verilebilmesidir.

Eğer boşanma davası açılmış ise koruma kararı, boşanma davasına bakan Aile Mahkemesi’nden istenmelidir (Soybaş, 2012).

Tebdir Kararına İtiraz

Bu Kanun hükümlerine göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmez.

Tebdir Kararı Ve Uygulaması

Bu Kanun hükümlerine göre alınan tedbir kararları, Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa en kısa sürede bildirilir. Tedbir kararının, kolluk amirince verilir uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hâllerde, kolluk birimleri tarafından kişi, Bakanlığın ilgili il veya ilçe müdürlüklerine ivedilikle ulaştırılır; bunun mümkün olmaması hâlinde giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır. Bu kişiler Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilir. Barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde korunan kişiler, mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.

Tebdir Kararlarına Aykırılık

Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilmiş şiddet uygulayan kişi, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.

Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi on beş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet Başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezlerinin Kurulması

Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürüten şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar. Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir (Soybaş, 2012).

6.2. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLEMESİNE DAİR KANUN'A YÖNELİK YAPILAN ELEŞTİRİLER

a. Alınacak Tedbir Kararlarıyla İlgili Yetki Karmaşası

6284 sayılı Kanun, kadının korunmasına yönelik tedbirleri detaylı bir şekilde düzenlemektedir. Bu tedbirleri alma yetkisini hâkimin yanı sıra ilgili kolluk ve mülki amirlere de vermiş, böylece tedbir kararlarının kısa sürede alınarak daha etkin bir koruma sağlanması amaçlanmıştır. Tedbir kararlarının daha hızlı bir biçimde alınmasını sağlamak için oluşturulan bu yetki genişlemesi bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Her kurum başvuru yapan kişiyi başka bir kuruma yönlendirmektedir. Hızlı karar alınması için oluşturulan sistem, başvuru yapan kişinin kurumdan kuruma sürüklenmesine sebebiyet vermektedir.

Kanunda, Cumhuriyet Savcılıklarının talep ve tedbir kararı verecek merciler arasında yer almaması, düzenlemedeki bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, kolluk birimlerinin yetkili görüldüğü bir konuda Cumhuriyet Savcılığının yetkili olmaması düşünülemez. Suç teşkil eden bir fiilde Cumhuriyet Savcılarının da tedbir kararı verebilmesi gereklidir (Kadem, 2014).

b. Kanunda Bağımsız İzleme ve Değerlendirme Yapacak Mekanizmanın Tanımlanmaması

Kanunun uygulanmasında yaşanan sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda, kurumların yapacağı acil görevlerin Kanunda yer almasının tek başına bu tedbirlerin yerine getirilmesini-uygulanmasını beraberinde getirmeyeceği açıktır. Uygulamaların etkin olabilmesi için bağımsız bir biçimde izleme ve değerlendirme yapacak mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ne yazık ki Kanunda böylesi bir mekanizma tanımlanmamıştır (Şener, 2012).

c. Kanunda Toplumsal Farkındalık, Önleme ve Eğitim Çalışmalarına Yönelik Sistemli Bir Mekanizmanın Tanımlanmaması

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin hem şiddetin önlenmesine yönelik politikaların oluşturulmasıyla hem şiddet gören kişinin iyileştirilmesiyle hem de şiddet uygulayan kişinin iyileştirilmesiyle sorumlu kılınan kurumlar olması, doğan iş yükünün yönetilememesine neden olmaktadır. Toplumsal farkındalık ve şiddeti önleme konusunda sistemli çalışabilecek bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır; ayrıca şiddet gören ile şiddet uygulayanın aynı ortamda iyileştirme faaliyetlerine tabi olması mümkün görünmemektedir. Cinsel şiddet mağdurları için de ayrı bir kurum olarak tecavüz/cinsel şiddet kriz merkezleri kurulmalıdır.

Kanunun 11. Maddesinde, kolluk görevlileri için öngörülen “çocuk ve kadının insan hakları ile kadın-erkek eşitliği konusunda eğitim alma” şartı, mülki idareler için de getirilmeli, uygulanabilir olması için ise, eğitim çalışmaları yapılarak emniyet ve valilik/kaymakamlıkta özel birimler oluşturulmalıdır (Kadem, 2014).

d. ŞÖNİM' lerin Yetersizliği ve İş Yüğü

Sembolik sayıdaki ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi) kadınlara yeterli sayıda sığınak, ayni ve nakdi destek, kreş desteği, mesleki eğitim desteği, iş bulma desteği sağlamakta yetersiz kalmaktadır. 7/24 esasına göre ve şiddete maruz kalan kadınların "oradan oraya" gitmesinin önüne geçmek için hizmet vereceği duyurulan ŞÖNİM'lere başvuran kadınların, sığınmak için karakola, hukuki destek için Baro'ya, nakdi yardımlar için mülki amirliğe, iş bulmak için İŞKUR'a yönlendirildiği ve bu yönlendirmelerin de sistemli yapılmadığı, saat 5 itibariyle kendilerine destek verecek hizmetli bulamadıkları görülmektedir. 7/24 saat çalışma usulünün tam olarak işlerlik kazandırılabilmesi için “görevlinin bulunduğu nöbet sisteminden” ziyade, alanında uzman tüm personelin mevcut olduğu bir sistemin benimsenmesi mağdur kadının taleplerini karşılar nitelikte olmalıdır (İzleme Raporu, 2014; Kadem, 2014).

ŞÖNİM'ler, İstanbul sözleşmesi gereğince önemli bir görev ifa etmektedir. Ancak, ŞÖNİM'lerin lokasyonları kadınların rahatlıkla ulaşabilecekleri bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu merkezlere ulaşamayan kadınlara bilgi ve destek verilmesi mümkün olamamaktadır. ŞÖNİM'ler, kadınların rahatlıkla ulaşabilecekleri ve verim alınabilecek yerlerde kurulmalıdır.

e. Kanunda Toplumsal Cinsiyet Kavramına ve Bireyin Haklarına Yönelik Vurgu Olmaması

Kanuna ilişkin temel eleştirilerden biri isimlendirmeye ilişkindir. Şiddetle mücadelenin “Ailenin korunması” çerçevesinde ele alınmasının bireyi ve bireyin haklarını ikincil kıldığı düşünülmektedir.

Kanunda, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde toplumsal cinsiyet ve kadınlara karşı toplumsal cinsiyet temelli şiddet ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış olmasına rağmen, “Toplumsal Cinsiyet” tanımının yer alması bir diğer eksikliktir. Toplumsal cinsiyet alanında çeşitli

kesimlere yönelik farklı eğitim ve proje çalışmaları yapan Hükümetin Kanunda bu kavrama yer vermek istememesi eleştirilmektedir (Şener, 2012).

f. Kanunda Sığınma Evi Kavramının Kullanılmaması ve Sığınma Evi Açılmasına Yönelik Bağlayıcı Hükümlerin Bulunmaması

Sığınma evleri kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli araçlardır. 5393 sayılı Belediye Kanununun 14.maddesine göre; kadınlara ve çocuklara yönelik konukevleri açılması büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100 binin üzerindeki belediyeler için zorunlu iken diğer belediyeler mali durumlarını ve hizmet önceliklerini değerlendirerek konukevleri açabileceklerdir. Ancak belediyeler tarafından bu düzenlemeye uyulmadığı bilinmektedir. Hâlihazırda Türkiye’deki sığınma evlerinin sayısı yetersizdir ve buralarda sunulan hizmetin niteliği ve niceliğine ilişkin temel sorunlar bulunmaktadır (Çalışanlar, fiziki koşullar, bakış açısı, sunulan hizmetlerin yetersizliği, kaynak sıkıntısı vb.).

Kanunda merkezi hükümete sığınma evi sayısını artırmak, verilen hizmeti iyileştirmek vb. herhangi bir görev verilmemiştir. Ayrıca “sığınma evi” kavramı hiçbir biçimde kullanılmamış “barınma imkânı” sağlamak gibi genel bir tanım kullanılmıştır. Bu önemlidir çünkü sığınma evleri ihtisaslaşmış yapılardır ve şiddete maruz kalan kadınlara şiddetsiz bir hayat kurmak için destek veren merkezlerdir. “Barınma” kavramı bu hizmetleri kapsamamakta, dışarıda bırakmaktadır (Şener, 2012).

g. Kreş İmkânından Yararlanma Süresinin Kadının Elde Ettiği Gelire Göre Belirlenmemesi

Kanunda düzenlemelere ilişkin eksiklikler de bulunmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınları istihdama yönlendirmek amacıyla kreş imkanı sunulacağı Kanunda ifade edilmektedir. Kadın çalışmıyorsa ve iş arıyorsa 4 ay, çalışmaya başladıysa 2 ay devlet tarafından çocukların kreş ücretinin karşılanacağı ifade edilmektedir. Kreş imkanının süresi kadının elde ettiği gelire göre belirlenmelidir. Eğer kadın asgari ücretli bir işte çalışıyorsa süre belirtilmeden kreş hizmeti devlet tarafından verilmelidir; ancak bu şekilde istihdamda süreklilik sağlanabilir.

h. Şiddete Maruz Kaldığına Dair Delil Sunamayan Kadınların Yaşadığı Sorunlar

Kanunda şiddetin ispatına dair bir zorunluluk bulunmamasına rağmen; şiddete maruz kaldığına dair delil sunamayan kadınların daha kısa süreli olarak kararlardan faydalandığı ya da hiç faydalanamadığı gözlemlenmektedir. Koruma tedbiri çıkaran ve bu süre içinde şiddet uygulayanla hiçbir şekilde iletişim kurmayan kadınlar, tekrar koruma kararı talep ettiklerinde, şiddet sürmediği gerekçesiyle ret cevabıyla karşılaşmaktadır oysa şiddet uygulayanlar yeniden harekete geçmek için kararın süresinin bitmesini beklemektedir (İzleme Raporu, 2014).

Kanunun 8/3 maddesi yorumlandığında, önleyici tedbir kararı için delil ve belge aranabileceği gibi bir sonuç çıkmaktadır. Önleyici tedbir kararları bakımından da “delil ve belge aranmayacağı” hususunun açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

i. Fiziksel Şiddet Dışındaki Şiddet Türlerinin Görünmezliği

Kanun şiddeti geniş tanımlamakta, ancak Kanun uygulayıcılar hala fiziksel şiddet dışındaki şiddet biçimlerini risk kapsamında görmemektedirler. Bu nedenle Kanunda engel bulunmamasına rağmen psikolojik, cinsel vb. şiddet biçimlerini yaşayan kadınlar Kanundan yararlanamaya bilmektedirler (İzleme Raporu, 2014).

j. Şiddet Failini Azmettiren Kişinin Görünmezliği

Kanunun 2/g maddesinde; Kanunda şiddet olarak tanımlanan davranışları dolaylı olarak uygulayan kişi, “şiddet uygulayan” tanımı içine sokulmamıştır. Bu sebeple, şiddet uygulayan kapsamına, şiddet failini azmettiren kişinin girip girmeyeceği konusunda belirsizlik doğmaktadır. Bu hususun açıklanarak, şiddet failini azmettiren kişinin de şiddet uygulayanın tanımına dâhil edilmesi ve bu şekilde şiddet mağdurunun azmettirene karşı da korunmasının sağlanması gerektiği düşünülmektedir (Kadem, 2014).

k. Uzaklaştırma Kararlarına Uyulmamasının Yaptırımsız Kalması

Önleyici tedbir kararı sayısı 185.215 olarak bildirilirken, kararını ihlal etmesi nedeniyle zorlama hapsi kararı verilen kişi sayısının 2.917 olduğu ifade edilmektedir. Aradaki ciddi fark, şiddet uygulayanların çoğunun kararı ihlal etmediğinin değil, birçok ihlalin cezalandırılmıyor olmasının sonucu olarak görülebilir (İzleme Raporu, 2014).

Kanunun 6. maddesinde, koruma tedbirleri sırasında işlenen suçlarla ilgili olarak, denetimli serbestlik ve diğer seçenek yaptırımlara başvurma hükümlerinin saklı tutulması yerinde değildir. Kadınlara karşı işlenen şiddet suçları için özel bir infaz sistemi gerekmektedir. Koruyucu tedbir kararları verilmesi aşamasında işlenen suçlarda şiddete başvuran kişiler için, denetimli serbestlik, erteleme, paraya çevirme vb. yöntemlere başvurulması engellenmelidir. Bunun yanı sıra; izin kullandırma ya da herhangi bir nedenle erken tahliye durumlarında kadınlara önceden haber verilmesi gibi özel önlemler alınmalıdır (Kadem, 2014).

l. Kadınların İkametlerinin Bulunduğu Yerlere Yönlendirilmeleri

Tedbir kararı için yapılan başvuruların ikametgâhın bulunduğu yere yönlendirilmesi
Kanuna aykırı: Kanunun 8. Madde'sinde "Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. "denmiştir. Buna rağmen, hem kollukta hem de mülki amirliklerde tedbir kararı almak isteyen kadınlara ikametlerinin bulunduğu yere başvurularının söylendiği görülmektedir (İzleme Raporu, 2014).

m. Gizliliğin Sağlanamaması

Gizlilik sağlanamamaktadır, kadın ve çocukların güvenliği tehlikeye atılmaktadır: Kanuna göre, kadın ve çocukların can güvenlikleri söz konusu olduğunda tüm resmi bilgilerinin gizli tutulması gerekirken, "gizli kayıt" sisteminin işlemediği görülmektedir. Şiddet uygulayan erkekler sistemin açıklarını kullanıp çocuklarının yeni kayıt yaptırdığı okullara ulaşabilmektedir.

Sigorta kayıtlarının gizlenmesinde de sorunlar yaşanmaktadır. Kadınlar işe girdiğinde sigorta kayıtları gizlenmediği için şiddet uygulayan failer tarafından çok çabuk bulunabilmektedir. Kadınlar, çoğunlukla sigortasız işlerde güvencesiz çalışmak zorunda kalmaktadır.

Gizli kayıt yapıldığı halde, hastane randevu sisteminden faydalandığı için şiddet uygulayan tarafından yaşadığı yer tespit edilen kadınlar olmuştur. Şiddet uygulayanlarının internetteki hastane randevu sisteminden ya da ALO 182 hastane randevu sistemini arayarak kadınların ve çocukların aldıkları hastane randevularını öğrenebildikleri görülmektedir (İzleme Raporu, 2014).

n. Maddi Yardımlar Konusunda Yaşanan Sıkıntılar

Kanuna göre kadınlara verilmesi gereken maddi yardım verilmemektedir: Kaymakamlıklardaki görevliler, maddi yardımdan yararlanmak isteyen kadınlara konuyla ilgili bilgilerinin olmadığını belirtmektedirler, nitekim kaymakamlıklarda konuyla ilgili bir birim de bulunmamaktadır (İzleme Raporu, 2014).

o. Yakın Koruma Sağlanması Konusunda Yaşanan Sıkıntılar

Koruma hizmeti talep eden birçok kadın bu hizmetten kısıtlı olarak faydalanabilmiştir. Kanunda hiçbir masraf alınmayacağı, şiddete maruz kalan kişinin masraflardan muaf olduğu belirtilmesine rağmen, kadınların koruma istediklerinde korumanın masraflarını da karşılamak zorunda olduklarının belirtildiği tespit edilmiştir (İzleme Raporu, 2014).

p. Kimlik Değiştirme Konusunda Yaşanan Sıkıntılar

Kimlik ve diğer bilgilerin değiştirilmesi kadınlara yeni güçlükler getirmektedir. Kanunda hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarından biri de kadınların Tanık koruma Kanunu uyarınca kimlik ve diğer bilgilerinin değiştirilmesidir. Kanunun yürürlüğe girdiği 20 Mart 2012'ten 6 Mart 2014'e kadar, 123 kadının kimlik bilgi ve belgeleri değiştirilmiştir. Kadınlar kimliği değiştikten sonra İŞKUR'a başvuruda bulunduklarında, geçmiş iş deneyimlerinin ve eğitim bilgilerinin silinmesi nedeniyle iş bulmakta zorluk yaşayabilmektedir. Ayrıca, kimlik bilgilerinin değişmesinin kadın ve çocuklar için psikolojik ve teknik birçok zorluğu beraberinde getirdiği görülmektedir. Kimlik değişimine ihtiyaç duyulmadan kadın ve çocukların korunabileceği mekanizmaların bir an önce devreye girmesi, kanunun kadınları güçlendirmesi için oldukça önem taşımaktadır (İzleme Raporu, 2014).

7. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor Sonuçları

7.1. Araştırmanın Tanıtımı

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek ve kadına yönelik şiddet ile mücadele eden paydaşların güçlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla 2013-2014 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmiş ve T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

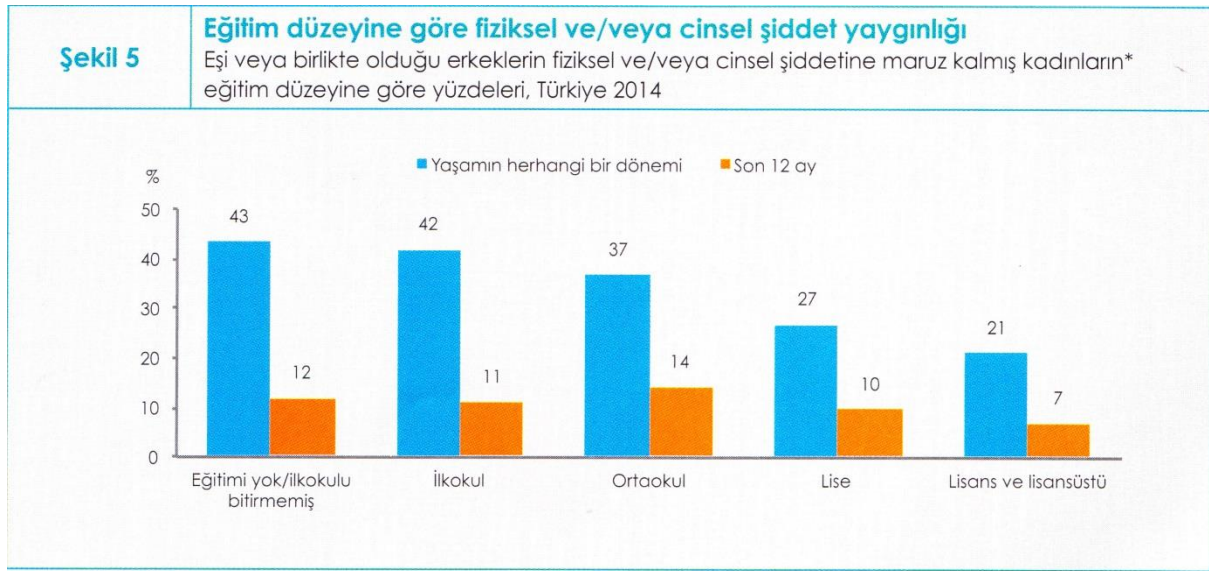
Bu araştırma ülke genelini temsil eden en geniş örneklemli ikinci araştırma olup, 2008 yılında gerçekleştirilmiş olan aynı isimli araştırmanın özellikle nicel aşaması açısından bir takip araştırması niteliği taşımaktadır. İlk araştırmada olduğu gibi, temel göstergelerin Türkiye

geneli ve 12 istatistiki bölge için üretebileceği bir örneklem tasarımı izlenmiş ve 2008 araştırması soru kâğıdında yer alan modüller korunmuştur.

Ayrıca bu araştırmada ilk araştırmada yer almayan ısrarlı takip, eş ve birlikte olunan erkek dışındakiler tarafından eğitimin ve 15 yaşından sonra çalışma hakkının engellenmesi, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bazı kanun maddeleri ile 6284 sayılı Kanun'da yer alan seçilmiş tedbir kararlarından haberdar olma konularında da bilgi toplanmıştır.

7.2. Araştırma Bulguları ve Tablolar

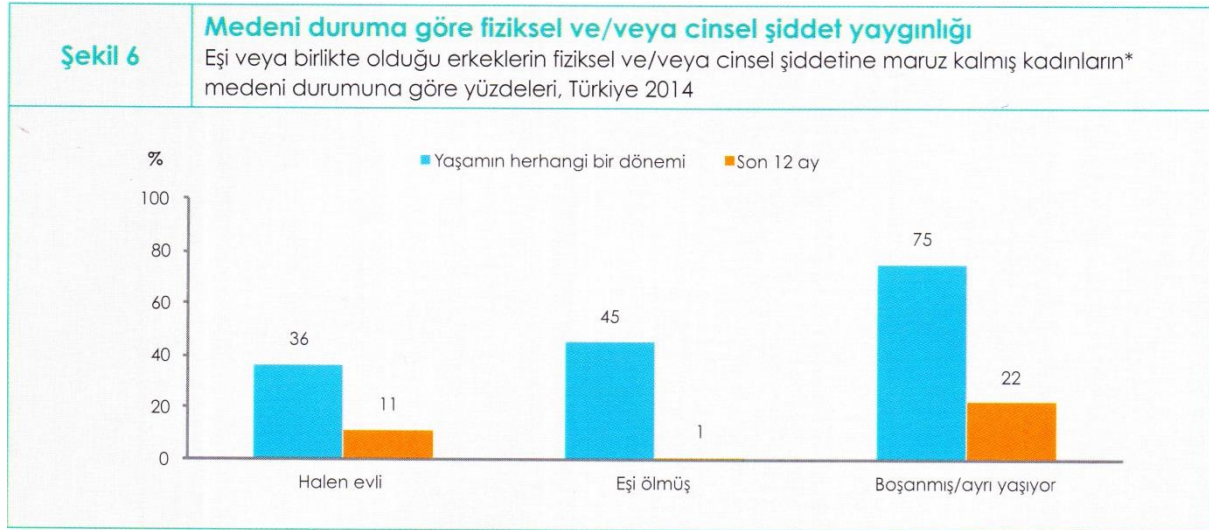
a. Eğitim Düzeyine Göre Fiziksel Ve/Veya Cinsel Şiddet Yaygınlığı

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

- Kadına yönelik aile içi şiddet eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça kadınların maruz kaldığı şiddet azalmaktadır. Bu azalmaya rağmen, lise düzeyinde eğitimi olan kadınların dörtte birinden fazlasının; üniversite ve üzeri eğitimi olan kadınların beşte birinin fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmış olması dikkat çekicidir.
- Türkiye genelinde kadınların maruz kaldıkları şiddet yaygın bir biçimde yaşanmaya devam etmektedir. Kadınlar, evlilikleri ya da ilişkileri devam etsin ya da etmesin genellikle en yakınlarındaki erkekler tarafından şiddete maruz kalmaktadırlar.(eş,nişanlı,arkadaş,baba,vs.) (Özet Rapor, 2014, s:9).

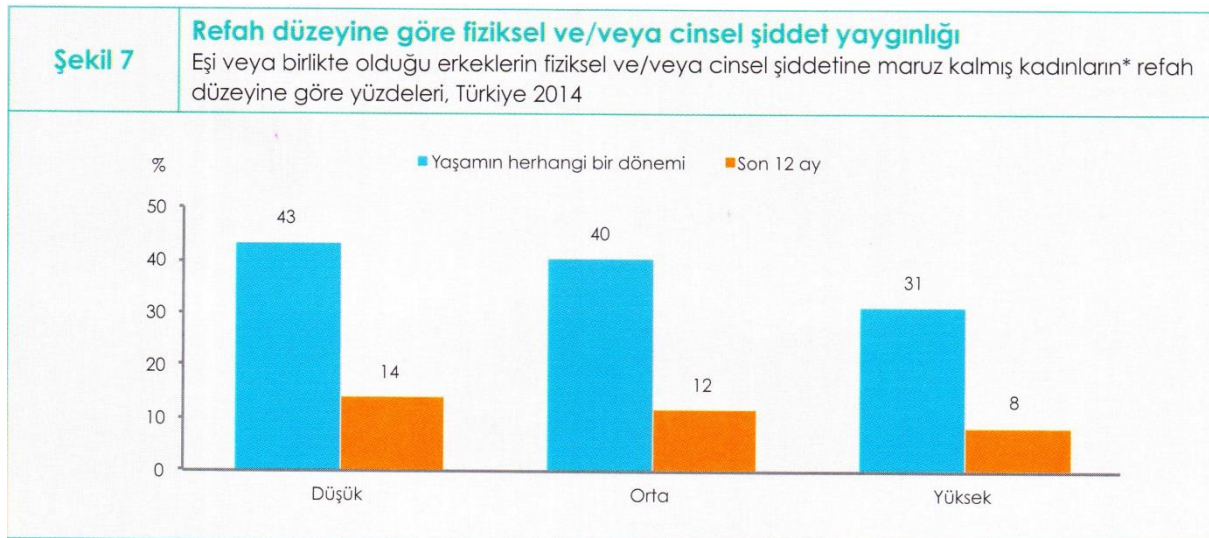
b. Medeni Duruma Göre Fiziksel Ve/Veya Cinsel Şiddet Yaygınlığı

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

- Medeni durum şiddet düzeyi üzerinde en büyük etkiye sahip temel özelliktir. Boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların maruz kaldıkları fiziksel ve/veya cinsel şiddet düzeyi yüzde 75 ile tüm kadınlar arasında maruz kalınan şiddet oranının iki katıdır. Bu durum şiddetin bizzat kendisinin boşanma nedeni olabileceğini de düşündürmektedir. Boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınlar arasında son 12 ayda maruz kalınan şiddet de Türkiye ortalamasının (% 11) ve evli kadınlar arasında şiddete maruz kalanların oranının iki katıdır (% 22). Evlenmemiş ancak birlikteliği olmuş kadınların maruz kaldıkları şiddet düzeyi ise yüzde 7'dir. Bu veriyle şiddetin evlilik ilişkisi dışındaki varlığı dikkat çekicidir. Boşanmış/ayrı yaşayan kadınların şiddete en fazla maruz kalan kadın grubu olarak içinde bulundukları yüksek risk dikkat çekicidir (Özet Rapor, 2014, s:10).

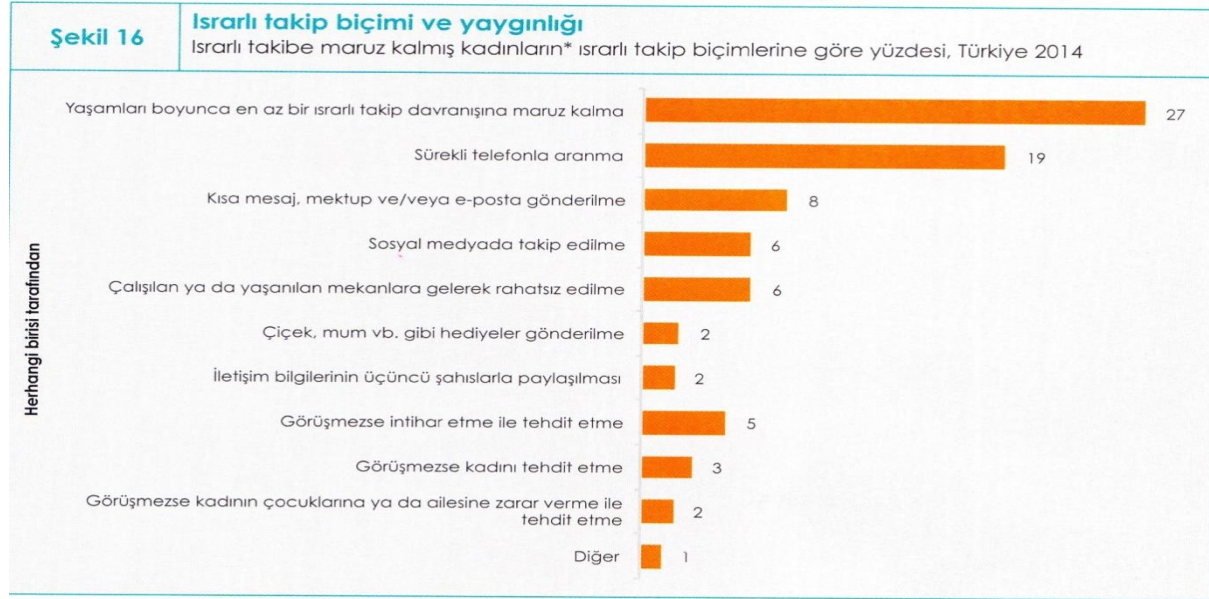
c. Refah Düzeyine Göre Fiziksel Ve/Veya Cinsel Şiddet Yaygınlığı

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

- Yaşamın herhangi bir döneminde ve son 12 ayda maruz kalınan fiziksel ve/veya cinsel şiddet refah düzeyinin artması ile azalmakta, farklılık özellikle yüksek refah düzeyinde görülmektedir. Ancak yüksek refah düzeyindeki kadınların % 31'inin yaşamının herhangi bir döneminde ve % 8'inin son 12 ay içinde şiddete maruz kaldığı dikkate alındığında, şiddete gerekçe olarak gösterilen ekonomik sorunların ortadan kalkmasının ya da azalmasının şiddeti ortadan kaldırmaya tek başına yetmediği söylenebilir (Özet Rapor, 2014, s:10)

d. Israrlı Takip Biçimi Ve Yaygınlığı

*Hesaplamalar tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Türkiye genelinde, her 10 kadından 3'ü en az bir kez ısrarlı takibe maruz kalmıştır. En yaygın ısrarlı takip biçimleri sürekli telefonla arama (% 19), kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme(% 8), ya da sosyal medya aracılığıyla takip etme (% 6) şeklindedir. Sık rastlanan ısrarlı takip eylemlerinin faillerinin daha çok yabancılar olduğu ancak ölüm ve zarar verme tehdidi içeren ısrarlı takip biçimlerinin faillerinin daha çok eski eşler ve birlikte olunan erkekler olduğu belirtilmiştir (Özet Rapor, 2014, s:19).

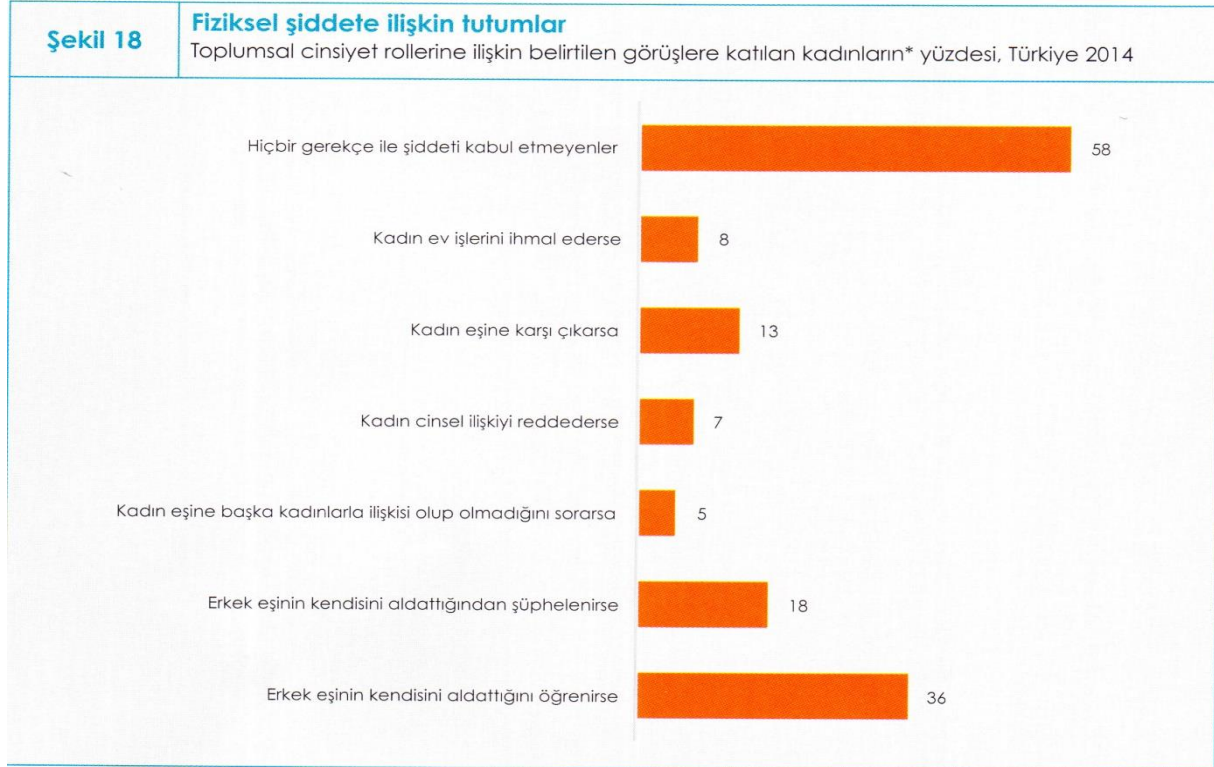
e. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutumları

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

- Türkiye genelinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan ifadelerden , “kadın, her hangi bir konuda eşiyle aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır” ve “bir kadının tavır ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur” ifadelerine evlenmiş kadınların yarıya yakını katıldığını belirtirken, kadınların dörtte birinden fazlası “ çocukları terbiye etmek için bazen dövme gerekebilir” ifadesine katılmıştır. Toplumsal cinsiyete yönelik tutumlar açısından kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar arasında toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen ifadelere katılanların oranı %57 iken kentte yaşayan kadınların oranı %39’ dur (Özet Rapor, 2014, s:19).

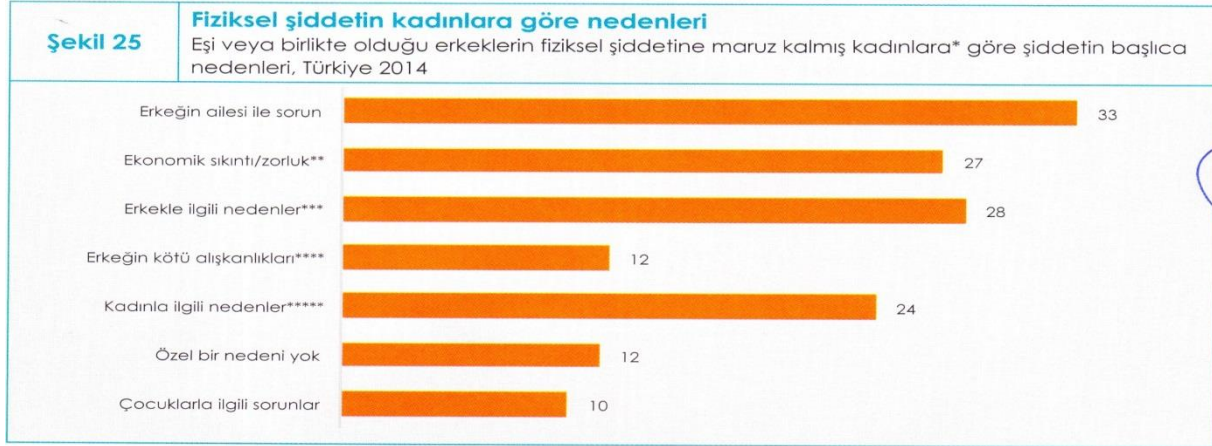
f. Kadınların Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumları

*Hesaplamalar en az bir kez evlenmiş kadınlar için yapılmıştır.

- Fiziksel şiddete gerekçe olarak gösterilen davranışların başında aldatma ve aldatma şüphesi gelmektedir. Kadınların %13' ü, kadınların eşlerine karşı çıkmaları halinde fiziksel şiddetin uygulanabileceğini düşünmektedir. Kadınların %58 'i belirtilen durumların hiçbirinin erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulaması için gerekçe olmadığını düşünmektedir (Özet Rapor, 2014, s:20).

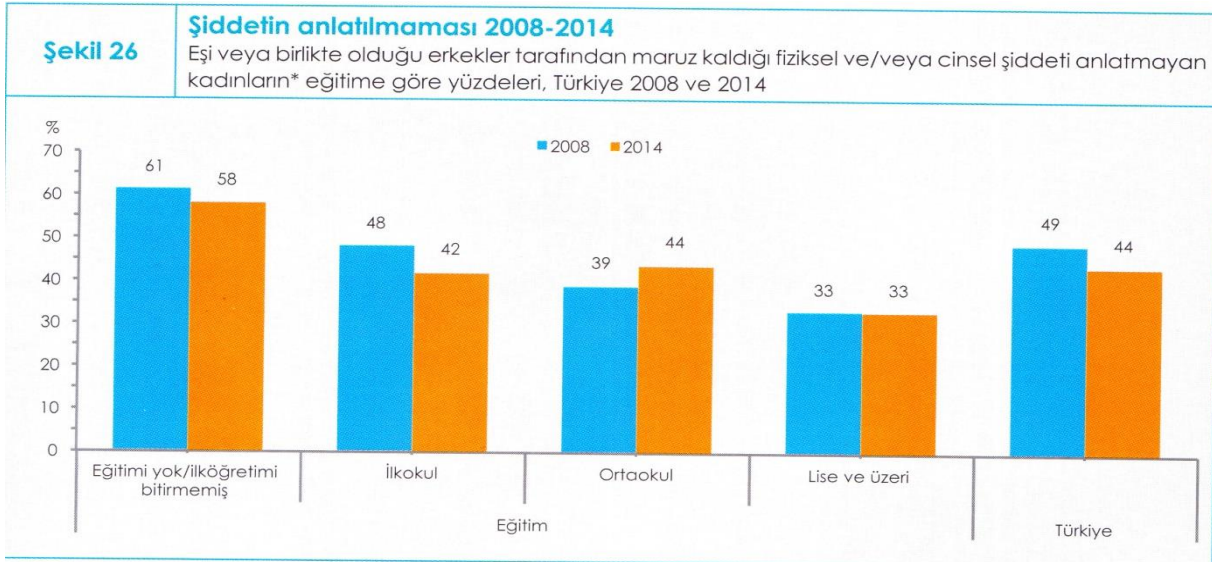
g. Kadınlar Açısından Şiddetin Nedenleri

Not: Şekildeki yüzdelere birden fazla işaretleme yapılabilen sorulardan elde edildiği için toplanamaz ve toplamları %100'e karşılık gelmez.

- Kadınların dile getirdiği şiddet nedenleri arasında en fazla %33 ile “erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar” dır. Bunu “erkeklerle ilgili nedenler” (%28) ile “ekonomik sıkıntılar /zorluklar”(27) izlemektedir. Sonuçlar kadına yönelik aile içi şiddetin çeşitli ve geniş bir yelpazede yer alan nedenlerinin arasında, erkeklerle ve erkeğin ailesiyle ilgili nedenlerin öne çıktığını ortaya koymaktadır (Özet Rapor, 2014, s:24).

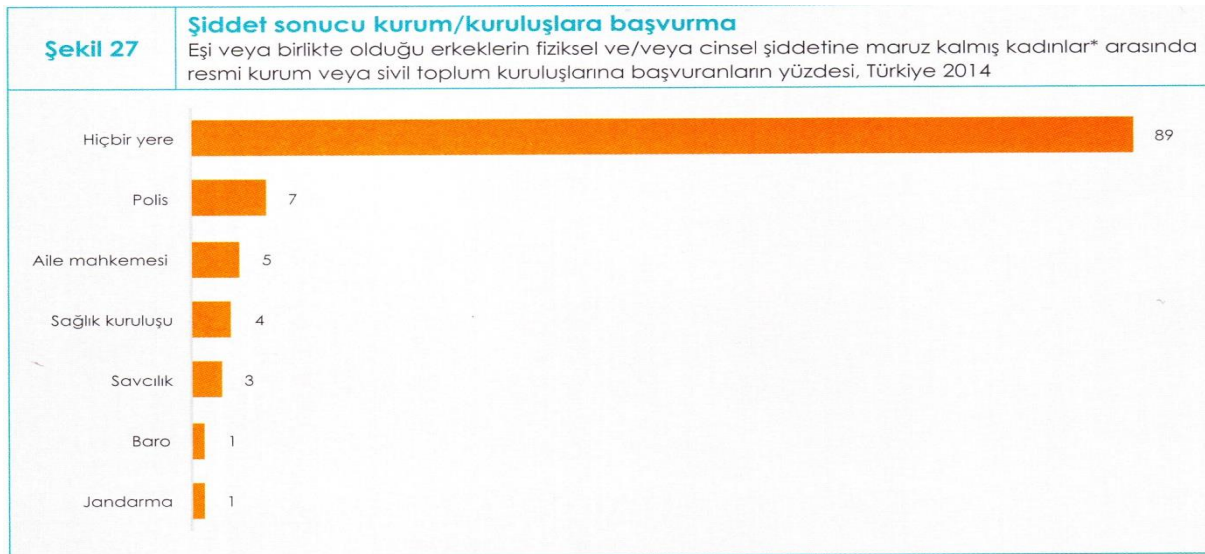
h. Şiddetin Anlatılmaması 2008-2014

*Hesaplamalar eşinin veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalmış tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Türkiye’de eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel veya cinsel şiddetine maruz kalmış kadınların % 44’ü yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir deyişle; şiddete maruz kalmış kadınların yaklaşık yarısı maruz kaldıkları şiddeti bu araştırmada yapılan görüşmeler sırasında anlatmışlardır. Şiddeti anlatma düzeyindeki farklılık, özellikle eğitimi olmayan ile lise ve üzeri eğitimi olan kadınlar arasında daha belirgindir. Eğitimi olmayan ya da ilkokulu bitirmemiş her 10 kadından yaklaşık 6’sı şiddeti hiç kimseye anlatmamıştır. Şiddet mağduru kadınların %39’u ise şiddete tanık olan, şiddetten haberdar olan kişilerden hiçbirinin kendilerine yardım etmediklerini açıklamışlardır. Kadınların %37’si şiddeti kendi ailesine anlattığını, ancak sadece %19’u ailesinin kendisine bu konuda yardım etmek istediğini belirtmiştir (Özet Rapor, 2014, s:25).

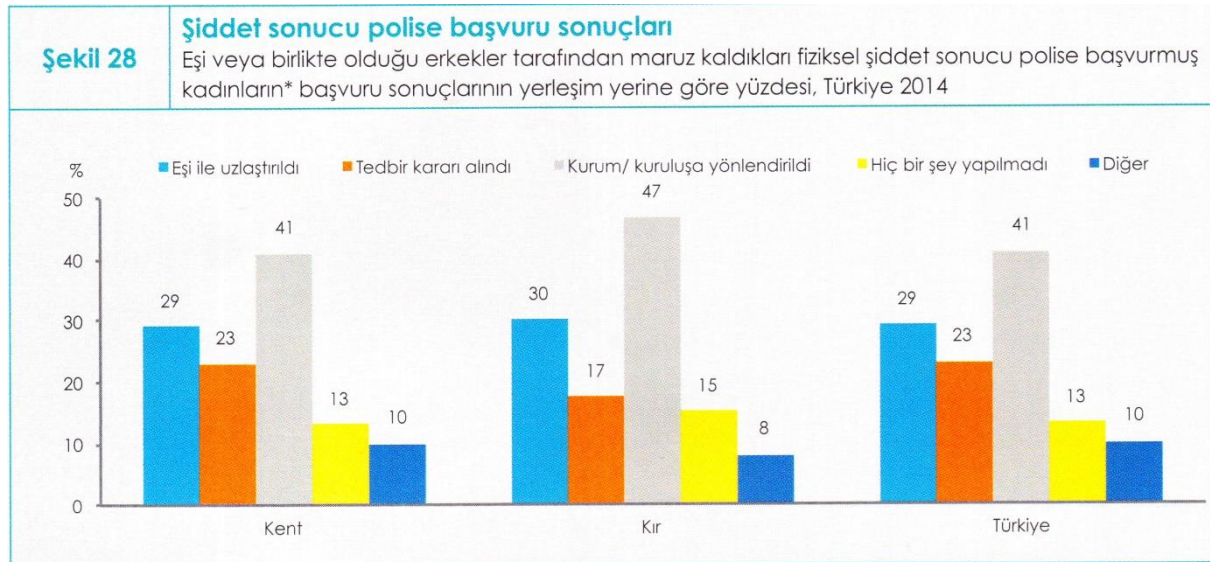
i. Şiddet Nedeniyle Kurum ve Kuruluşlara Başvuru

*Hesaplamalar eşinin veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalmış tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Türkiye genelinde fiziksel ve /veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınların büyük bir çoğunluğu %89’u kurum ya da kuruluşlara başvurmamışlardır. Çok düşük olan başvurular arasında %7 oranla en fazla polise başvurulduğu görülmektedir (Özet Rapor, 2014, s:26).

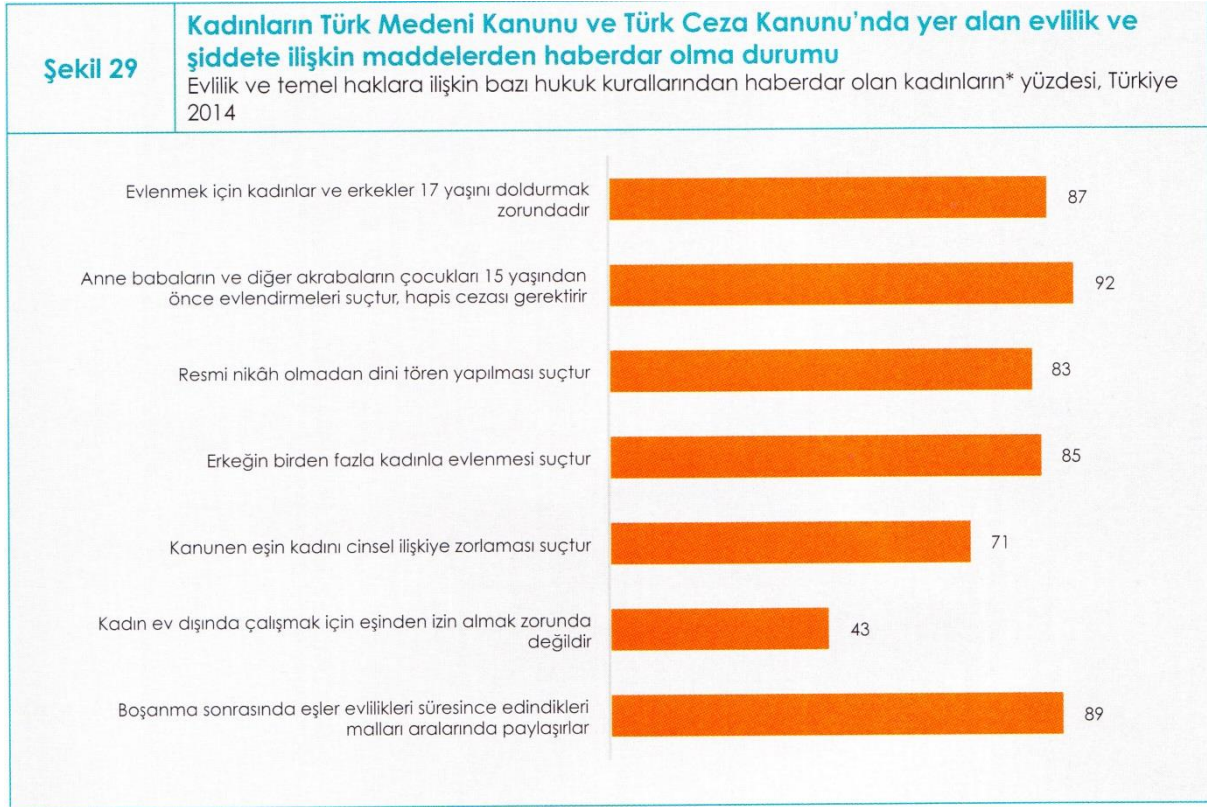
j. Şiddet Sonucu Polise Başvuru Sonuçları

*Hesaplamalar eşinin veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalmış tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Polise yapılan başvuruların %29'u kadının eşiyle uzlaştırılmasıyla, %23'ü tebdir kararı alınmasıyla,%41'i polisin başka kurum ve kuruluşlara yönlendirmesiyle sonuçlanırken, başvuruların %13'ünde hiçbir şey yapılmadığı belirlenmiştir (Özet Rapor, 2014, s:26).
- Maruz kaldıkları şiddet sonucunda herhangi bir kuruma başvurmadıklarını veya yardım talebinde bulunmadıklarını belirten kadınların %62'si maruz kaldıkları şiddetin çok ciddi bir sorun olmadığını belirtmişlerdir. Diğer başvurmama nedenleri arasında çocuklarla ilgili nedenler %17, birlikte olduğu kişiyi sevmek, affetmek veya değişeceğini düşünmek %16, utanmak veya ailenin adının kötüye çıkacağından korkmak %15, nereye başvuracağını bilmedikleri için yardım talep etmeyen kadınların oranı %13 olup yardım alabileceğine inanmadığı için başvuruda bulunmayan kadınların oranı ise %4'tür (Özet Rapor, 2014, s:26).

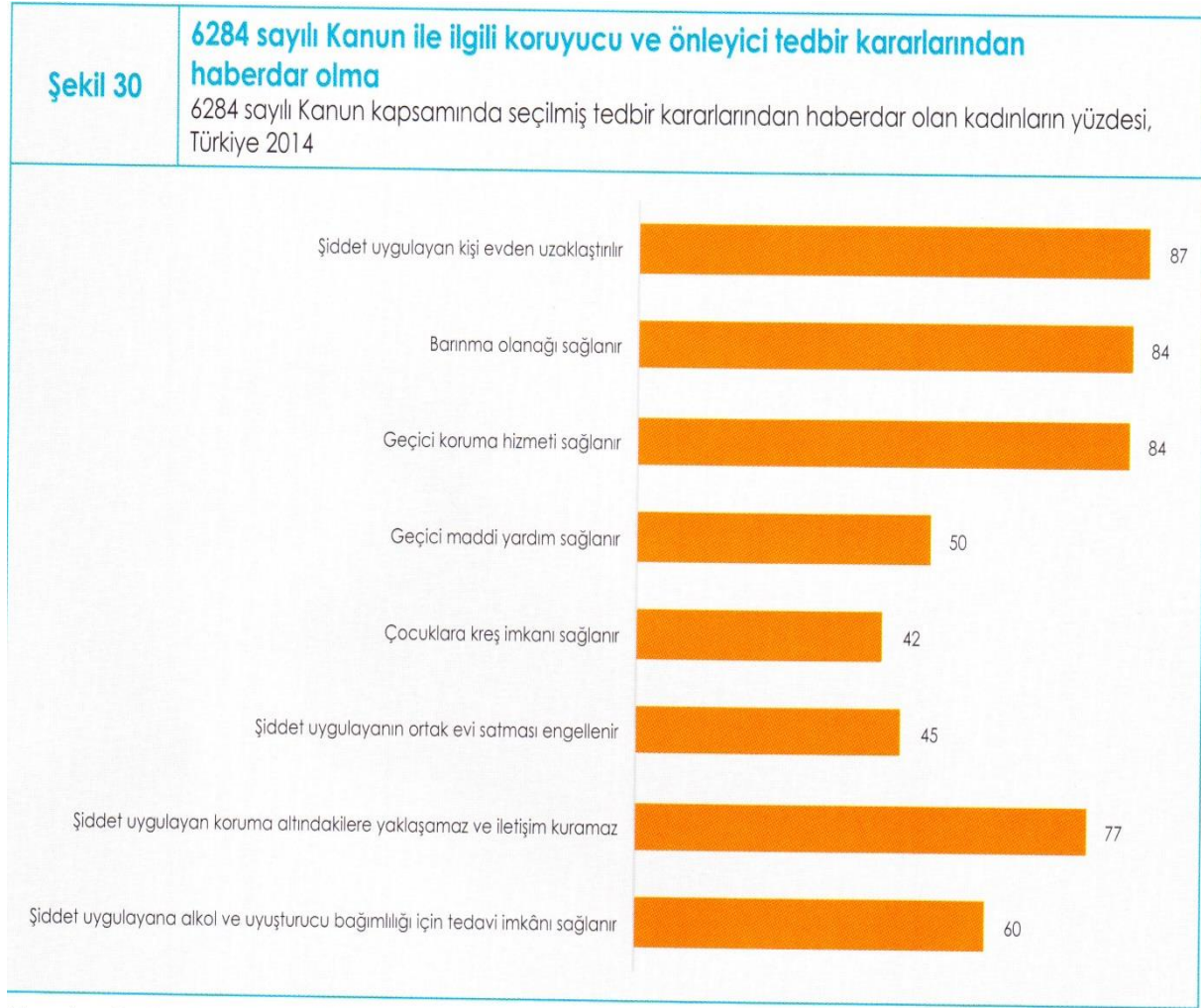
k. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Konusunda Yasalara İlişkin Bilgi

*Hesaplamalar tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Türk Medeni Kanununda yer alan evlenme yaşı, resmi nikah zorunluluğu ve mal paylaşımına ilişkin kanun maddelerini, kadınların %80'inden fazlası duymuştur. Buna rağmen her 10 kadından yaklaşık 6'sı ise kadının çalışmak için eşinden izin almasının gerekmediğine ilişkin hükmü duymadığını beyan etmiştir.
- TCK ile ilgili olarak ta birden fazla evlilik yapmanın suç olduğunu kadınların %80'inden fazlası duymuş olduğunu beyan ederken, yaklaşık olarak her 10 kadından 3'ü kadının eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanamayacağını ilişkin hükmü duymadığını belirtmiştir.
- Kadınlar, haklarından, tedbir kararlarından daha çok televizyon/radyo aracılığıyla haberdar olduklarını beyan etmişlerdir(Özet Rapor, 2014, s:27).

1. 6284 Sayılı Kanun'da Yer Alan Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarından Haberdar Olma

*Hesaplamalar tüm kadınlar için yapılmıştır.

- Önleyici tedbir kararları arasında şiddet uygulayan kişiyi evden uzaklaştırma kararı, koruyucu tedbir kararları içinde ise şiddete maruz kalan kişilere barınma imkânı ve geçici koruma hizmeti en çok haberdar olunan kararlardır. Bu kararları şiddet uygulayan kişinin, koruma altındakilere yaklaşmasının engellenmesine ilişkin düzenleme gelmektedir.
- Tedbir kararlarının duyulma yolları arasında en fazla televizyon ve radyo(%90) dile getirilmiş olup akraba, arkadaş veya tanıdık aracılığıyla bu bilgilerden haberdar olduklarını beyan eden kadınların oranı ise yaklaşık %50'dir (Özet Rapor, 2014, s:28).

BÖLÜM II: ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Yapılabilecekler

1.1. GENEL ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kadına yönelik şiddet, bugün itibariyle ulaştığı boyutlarla uluslararası ve ulusal düzeyde önemli bir gündem halini almış; ağır bir insan hakkı ihlali, topyekûn mücadeleyi gerektiren küresel bir problem olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet ile mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için alınması gereken önlemlere ilişkin öneriler şu şekildedir:

Kadına yönelik şiddetin tanımı ve kapsamının algılanmasında önemli sorunlar, belirsizlikler bulunmaktadır. Söz konusu sorun ve belirsizliklerin varlığı; şiddetle mücadele kapasitesini ve değişik şiddet türlerine temas etmeyi sınırlandırmaktadır. Bu nedenle şiddetin tanımı ve kapsamına ilişkin algılar sağlıklı bir biçimde oluşturulmalı ve buna dayalı olarak politika ve uygulamalar doğru biçimde geliştirilmelidir (DDK Araştırma ve İnceleme Raporu, 2013).

Kadına yönelik şiddetin türleri, yaygınlığı, nedenleri ve ortaya çıkardığı etkilere yönelik olarak konu ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından, Türkiye İstatistik Kurumu ile işbirliği halinde veri setleri ve bunların üretilme ve yayınlanma standartlarının oluşturulması, üniversiteler başta olmak üzere bilimsel araştırma yapan kuruluşların şiddetin türü, nedenleri ve bu konudaki algı ile yaklaşımlar konusunda düzenli aralıklarla ampirik araştırma yapmaları soruna ilişkin mücadele politika ve araçlarının geliştirilmesi açısından büyük bir gereklilik olarak görülmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, şiddet oluşmadan önlemeyi içeren risk odaklı yaklaşımlara ilişkin yöntem ve araçlardan yeterince istifade edilmemektedir. Genellikle mücadele şiddet vuku bulduktan sonra müdahale etmekle sınırlı kalabilmekte; bu müdahale de daha ziyade şiddetin yarattığı fiziksel zararları giderme ve gerekiyor ise barınma imkânı sağlama şeklinde uygulanmaktadır. Sorun oluşmadan önleyen, oluşma risklerini azaltan, kadının aile içinde ve toplumda ruh ve beden sağlığını koruyup güçlendiren ve gerektiğinde aile içinde ve dışında güvenliğini sağlayan ve bireyleri kişisel gelişimleri, aile ilişkileri ve sosyal ilişkileri gibi konularda destekleyen bütünlükçü ve risk odaklı bir şiddetle mücadele yaklaşımı esas olmalıdır. Risk altındaki kişilerin erken dönemde tespit edilmesine yönelik çalışma ve programlara ağırlık verilmesinin ve şiddet mağduru olma riski taşıyan kadınların

tespitini ve desteklenmesini/güçlendirilmesini amaçlayan çalışmaların etkin ve verimli biçimde yürütülmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir (DDK Araştırma ve İnceleme Raporu, 2013).

Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Modernleşme, kentleşme ve iç göç gibi olgularla da erozyona uğrayan fonksiyonel aile kurumunun güçlendirilmesi ve pekiştirilmesi gerekmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir (Başbakanlık Genelgesi, 2006).

Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hâkim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak kız yatılı ilköğretim ve ortaöğretim bölge okullarının açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Kadınların istihdam olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır. Eğitimini yarıda bırakmış kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve aktif olarak iş yaşamına katılmaları için ihtiyaç duydukları destek hizmetleri (yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi) sağlanmalıdır.

Evlilik öncesi çiftlerin yardım almaları konusunda "Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı" hizmetlerinin kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Askerlik eğitiminde, camilerde, kahvehanelerde, çok sayıda erkek çalışan istihdam eden kuruluşlarda kadına yönelik şiddet konusunda erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programları düzenlenmelidir.

Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır.

Tüm yayın kanallarında, yayın içeriği ve planlamasında; evde ve çalışan kadına yönelik hedef kitlesi belirlenen, kadının toplumsal dönüşümünü sağlayacak, bilgilendirici programların öne çıkarılarak çok sayıda izleyiciye, kadına ulaşması için izlenebilirliği yüksek zaman diliminin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Mevcut Yasa kapsamında, televizyonlarda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yayından kaldırılan programlar yerine şiddete karşı duyarlılığı artırıcı, kaliteli ve olumlu mesajlar veren eğitici programların oluşturulması konusunda çalışmalar yapılmalıdır (Başbakanlık Genelgesi, 2006).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, süreçte rol oynayan kurum ve kuruluşların yetki, görev ve sorumluluklarının tam olarak açıklığa kavuşturulmamış olması nedeniyle gerek kurumlar gerekse sivil toplum kuruluşları ile diğer aktörler arasında koordinasyon ve işbirliği sorunları yaşanmaktadır. Etkin bir müdahale için bu alandaki tüm uygulayıcılar arasında amaca yönelik etkili bir koordinasyon tesis edilmesi, sistemdeki tüm unsurların birbirini tamamlayacak şekilde düzenlenmesi ve hiçbir işlevin sahipsiz kalmaması gerekmektedir. Genel bir toplumsal hareket çerçevesinde tüm kurumların, sivil toplum kuruluşlarının, medyanın, üniversitelerin ve bireylerin eşgüdüm ve işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir (DDK Araştırma ve İnceleme Raporu, 2013).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesi (a bendi) uyarınca Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler "kadınlar ve çocuklar için koruma evleri" açmakla yükümlü kılınmış olmasına rağmen bu konuda bir ilerleme sağlanamamıştır. Çeşitli koruyucu ve önleyici tedbirleri öngören, bu konuda TBMM'den Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne çeşitli hizmet kurumlarına görev veren, eğitim, sağlık ve hukuk alanlarında yapılması gerekenleri detaylı bir biçimde açıklayan genelge acilen uygulamaya konmalıdır. Genelgenin uygulanmasıyla ilgili yaptırım uygulanmalı, genelgede belirlenen önlemlerin uygulanabilmesi için gerekli kaynak aktarımı yapılmalı, devlet kurumları genelgede belirtilen sorumlulukları yerine getirmelidir (Altınay ve Arat, 2007).

1.2. ADALET BAKANLIĞINCA YAPILABİLECEK FAALİYET VE DÜZENLEMELER

1.2.1. Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilatında Mağdurlarla İlgili Bir Birimin Kurulması

Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında asli görevi mağdurlarla ilgilenmek olan güçlü bir birimin kurulması uygun olacaktır.

A) Mağdurlarla İlgili Güçlü Bir Birimin Kurulması

Mağdurlarla ilgili güçlü bir birimin kurulması devletin mağdurun yanında olmasını ve mağdura verilen önemi göstermesi açısından önemlidir.

Hali hazırda adli süreçte mağdurlarla ilgili işlemler iki farklı birimde çalışan uzmanlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

a) Mahkemeler (Aile, Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Uzmanları)

Her ne kadar Aile, Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde uzmanlar (Psikolog, Pedagog, Sosyal Hizmet Uzmanı) görev yapmakta iseler de, bu uzmanların suç mağduru kadınlar ile ilgili olarak yerine getirdikleri herhangi bir görevleri bulunmamaktadır. Sadece ifadelerinin alınmasından önce mağdur çocuklar ile duruşma ortamı ve süreci ile ilgili bilgi vererek, çocuğun kaygı ve stres düzeyini düşürecek şekilde görüşme yapmak, duruşma esnasında çocuğun ifadesi alınırken yanında bulunmak ve çocuğun fiziksel, ruhsal ve psiko-

sosyal durumu hakkında mahkemeye bilgi vermek üzere bilirkişi olarak görevlendirilebilmektedirler.

b) Denetimli Serbestlik Müdürlükleri Bünyesindeki Mağdur Destek Hizmetleri Büroları

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nda mağdurlara ilişkin hükümler bulunmasına rağmen ve Denetimli Serbestlik Müdürlükleri'nin mağdurlarla ilgili bürolar kurması ve mağdurlara da hizmet vermesi öngörülmekteyken(5402 sk. Md. 12/c, Md. 13/c), gerek genel olarak kanunun içeriğinin şüpheli, sanık ve hükümlülerle ilgili hükümler içermesi ve gerekse de mağdurlara ilişkin hizmet verilememiş olması Denetimli Serbestlik Müdürlükleri'nin asli görevlerinin şüpheliler, sanıklar ve hükümlüler ile ilgili işlemleri yürütmek olduğunu doğrular niteliktedir.

Tüm bu açıklamalar göz önüne alındığında Adalet Bakanlığı bünyesinde şiddet suçu mağduru kadınlara yönelik hizmet veren merkezi bir birim olmayışı nedeniyle yeterli düzeyde çalışma yapılamadığı anlaşılmaktadır.

Bu nedenle Adalet Bakanlığı bünyesinde Mağdurlarla ilgili güçlü bir birimin kurulması durumunda;

- Suç mağduru kadınlara hizmet sağlayacak etkin bir taşra teşkilatının kurulması sağlanacaktır.
- Kadın mağdurlara hizmet verecek birimlerin kurulmasıyla daha hızlı ve etkin hizmet sunulması sağlanacaktır.
- Kadınlara yönelik mağdur hizmetlerinin koordinasyonunda etkinlik sağlanacaktır.
- Mağdur hizmetlerinin içerisinde suç mağduru kadınlara yönelik hizmet verecek birimlerin bulunması devletin suç mağduru kadınlara verdiği önemi gösterecektir.

B) Bağlı Başkanlık Olarak Kurulan Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın Taşra Teşkilatının Kurulması

Mağdurlara; suç sonrası süreçte destek olmak, rehberlik hizmeti sunmak, suç sonrasında yeni mağduriyetler yaşamamasının önüne geçmek gibi hizmetleri yerine getirmek üzere 18.11.2013 tarihinde Bakan Olur'u ile Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı "Mağdur Hakları Daire Başkanlığı" kurulmuştur (Url, 3).

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın taşra teşkilatının kurulmasıyla birlikte Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri tarafından suç mağduru kadınlara yönelik verilecek hizmetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

➤ **Bilgilendirme Hizmeti:**

Kanunların, kamu kurum ve kuruluşlarının veya sivil toplum örgütlerinin mağdura sağladığı hak, destek ve yardımlar konusunda bilgilendirilmesini ifade eder.

➤ **Psiko-sosyal Destek Hizmetleri:**

Kadın mağdurlara yönelik olarak verilecek/verilmesi planlanan psiko-sosyal destek hizmetleri;

-Soruşturma Aşamasındaki Destek Hizmetleri

-Kovuşturma Aşamasındaki Destek Hizmetleri

-Sunulan Hizmetlerin İzlenmesi

Şeklinde üç başlık altında incelenebilir.

➤ **Maddi Yardım Hizmeti:**

Yaşadığı olayın niteliğine göre kadın mağdurun; yaralanması, sakatlanması veya yaşamak için gerekli hareketleri yapmaktan aciz ve hayatını başkasının yardım ve desteği ile sürdürebilecek şekilde malûl olması üzerine bakım, tedavi ve protez giderlerini, maruz kalınan suç nedeniyle mağdur kadının çalışamamasından doğan kazanç kaybını karşılamak üzere ya da mağdurun ölümü hâlinde bakmakla yükümlü olduğu eşi, altsoyu, ana ve babasına, ölüm gerçekleşene kadar yapılan tedavi giderleri, kazanç kaybı, cenaze giderlerini karşılamak üzere yapılacak yardımı ifade eder.

➤ **Mağdur Destek Hattı:**

Kadın mağdurların bilgisi ve onayı dâhilinde alınmış olan iletişim bilgilerinin Mağdur Destek Müdürlükleri'nde görev yapan personel tarafından arandıkları, durumlarının ve herhangi bir hizmetten faydalanmak isteyip istemediklerinin sorulduğu özel numara (112, 155 gibi).

1.2.2. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda Farkındalık Çalışmaları Yapılması:

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından veya çeşitli paydaşlarla birlikte düzenlenecek toplantı, seminer, sempozyum vb. çalışmalar ile kadına yönelik şiddet ve şiddetin önlenmesi ile ilgili olarak güncel bilgilerin paylaşılabılır ve böylece toplumda bu konuda bir farkındalık oluşturulabilir.

1.2.3. Yasal Mevzuatın Uygulamasında Yaşanan Sorunların Çözümü İçin Adalet Akademisi Ders İçeriklerinin ve Eğitimlerin Düzenlenmesi:

Çoğu konuda yasal mevzuatta herhangi bir sorun ya da eksiklik olmamasına rağmen uygulamada mesleki alışkanlıklar gibi bir takım nedenlerden ötürü sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunların aşılabilmesi için hâkim savcı adaylarının eğitim gördükleri Adalet Akademisi'nde bir takım eğitimler ve bazı ders içerikleri düzenlenebilir.

1.2.4. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Tarafından Çeşitli Müdahale Programlarının Hazırlanması:

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından suç mağdurlarına verilebilecek hizmetlerin daha sistemli ve etkin uygulanabilmesi amacıyla hazırlanması planlanan çeşitli müdahale programları bulunmaktadır. Bu müdahale programları başlıca şu şekilde sıralanabilir:

- Suç Mağdurları Temel Müdahale Programı
- Aile İçi Şiddet Müdahale Programı
- Cinsel Suç Mağdurları Müdahale Programı
- Suç Mağdurları Psiko-sosyal Destek Müdahale Programı
- Suç Mağduru Çocuklara Müdahale Programı

Bu müdahale programlarından özellikle suç mağduru kadınlara ilişkin olan Aile İçi Şiddet Müdahale Programı ve Cinsel Suç Mağdurları Müdahale Programı, suç mağduru kadınların güvenliklerini artırmayı, maruz kaldıkları riskleri azaltmayı, içinde bulundukları korku, tecrit edilmişlik, bilinçli olarak yorma, aşağılama ve mağduriyet duygularını azaltmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda suç mağduru kadınlar ile çalışarak, hayatlarını yeniden kurmalarını ve topluma karşı kaybettikleri güven duygusunu yeniden kazanmalarını sağlayabilmek amacıyla oluşturulması planlanan müdahale programlarıdır.

1.3. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI'NCA YAPILABİLECEKLER

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı merkezlerin temel amaçları şiddetin önlenmesi ve kanun kapsamında koruyucu önleyici tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik, şiddete uğramış veya uğrama riski bulunan kişilerin başvurabileceği, danışmanlık, rehberlik, yönlendirme hizmetleri ve ihtiyaç duyabilecekleri güçlendirici ve destekleyici hizmetleri vermektir.

Şiddet mağduru kadınlara yönelik koruma ve destek hizmetlerinin önemli unsurları arasında yer alan kadın konukevlerinde, barınma dışındaki destek hizmetlerinin istenen ölçüde verilememesi, personele ilişkin sorunlar, gizlilik ve güvenliğin sağlanamaması, ihtisaslaşmanın olmaması, yerel yönetimlerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla yeterli işbirliğinin sağlanamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu kapsamda öncelikle kadın konukevlerinin sayısının artırılmasından ziyade önleyici hizmetler kapsamında bu kuruluşlara duyulan ihtiyacın azaltılmasına odaklanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir (DDK Raporu, Tespit ve Öneri 19).

Şiddetin önlenemediği durumlarda mağdur kadınlara kadın konukevlerinde daha etkin ve verimli hizmet sunulabilmesi için yapılacak ihtiyaç analizi sonuçlarına göre sayılarının artırılması, görevli personelin sayıca yeterli hale getirilmesi ve mesleki yeterliliklerinin

sağlanması, meslek elemanları dışındaki görevli personelin de yaptıkları işin hassasiyetinin farkına varmalarını sağlayacak hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi, kadın konukevlerinin gizliliğinin ve mağdurlarla konukevlerinde çalışanların güvenliklerinin sağlanmasına yönelik önlemlerin hayata geçirilmesi, konukevlerine anneleriyle gelen çocuklara yönelik özel hizmetler verilmesi ve kapasitenin belirlenmesinde çocukların da dikkate alınması, ihtisaslaşmış konukevlerinin oluşturulması, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı kadın konukevleri arasında etkin işbirliğinin ve hizmetlerde standartlaşmanın sağlanması, barınma ve korunma hizmetlerine ek olarak mağdurlara yönelik psiko-sosyal ve ekonomik desteklerin yeterli biçimde verilmesi, bu çerçevedeki hizmetlerin yaygın ve ulaşılabilir hale getirilmesi gerektiği düşünülmektedir (DDK Raporu, Tespit ve Öneri 19).

ŞÖNİM'lerin sadece 14 ilde bulunması, var olan ŞÖNİM'lerde çalışan kadrolu personelin sayısının az oluşu, çoğunluğunun geçici görevli ve hizmet alımı yoluyla istihdam edilmesi ve meslek elemanı sayısının az olması verilen hizmeti olumsuz etkilemektedir.

Mağdur kadınlara hizmet veren kuruluşların denetiminden sorumlu olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Denetim Hizmetleri Başkanlığının yeterli kapasiteye sahip olmadığı, taşra teşkilatında da bu hizmeti görececek bir birimin bulunmadığı görülmektedir. Denetim biriminin iş yükü, denetlenen hizmetlerin niteliği, denetim, inceleme ve soruşturmalarda muhatap olunan kişilerin özel durum ve hassasiyetleri göz önünde bulundurulduğunda öncelikle denetim elemanı sayısı artırılmalı, denetim elemanları arasındada meslek elemanlarının olması sağlanmalıdır (DDK Raporu, Tespit ve Öneri 24).

Mağdur kadınların ilk kabul birimi ve/veya kadın konukevlerinden ayrılımlarından sonraki süreçte yaşayabilecekleri ikincil mağduriyetlerin zamanında önlenebilmesi ve desteklenmeleri adına izlenmeleri ile ilgili herhangi bir mekanizma bulunmamaktadır. Mağdur kadınları bu süreçte düzenli olarak izlemeye ve ihtiyaçlarını tespit ederek yeni mağduriyetler yaşamalarını önleyici tedbirler almaya yardımcı olacak bir kayıt, takip ve izleme sistemi oluşturulmalıdır. (DDK Raporu, Tespit ve Öneri 41).

Koruma ve destek hizmetleri kapsamında şiddet mağduru kadınların sosyal durumu, kısıtlılıkları, beklentileri ve kabiliyetleri gibi özel durumlarını dikkate alan hizmet modelleri geliştirilmelidir (DDK Raporu, Tespit ve Öneri 45).

1.4. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI TARAFINDAN YAPILABİLECEKLER

Kadına yönelik şiddet bir iç güvenlik meselesidir: Yaşam hakkı, vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı, bireyin maddi ve manevi varlığının gelişimi önündeki engelleri kaldırmak devletin asli görevi olduğundan şiddetle mücadele de en etkin kuruluş İçişleri Bakanlığı olmalıdır.

1.4.1. Kolluk Birimlerine Yönelik Öneriler

A) Kolluk Birimlerinde Özel Büroların Kurulması

Kolluk birimlerinde Kadına Karşı Şiddet Suçları, Cinsel Suçlar, Çocuğa Yönelik Şiddet Suçları gibi uzmanlık alanlarında özel polis birimleri oluşturularak; bu birimler mağdurun ifadesinin alınmasında, bilgilendirilmesinde, kolluk aşamasında mağdur hakkında koruma tedbirlerini alma, izleme ve denetleme konularında etkin rol oynamalıdır.

Bu birimlerde, kadına yönelik şiddet mağduru olma riski taşıyan durumların tespiti, bilgilendirilmesi ve ilgili kurumlara yönlendirilmesi noktasında etkin bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Birimlerde mağdurun ifadesinin alınması, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesinde görev yapacak, kadına yönelik şiddet konusunda eğitim almış özel kolluk görevlileri dışında, mağdura gerektiğinde psikolojik destek vermek üzere sosyal çalışma görevlisi istihdam edilmelidir. Ancak adliyede kurulacak birimin güçlü bir yapıya sahip olması halinde kolluk aşamasında sosyal çalışma görevlilerine duyulan ihtiyaç bu birim tarafından karşılanabilir.

Ayrıca bu birimlerde İngiltere ve İskoçya örneğinde olduğu gibi mağdura ifade verirken görev yapacak kolluk görevlisinin cinsiyetini seçme hakkı verilmesi sağlanmalıdır. Bu şekilde bir düzenlemenin yapılmasıyla özellikle aile içi şiddet suçu mağduru ve cinsel suç mağduru kadınların kolluk aşamalarında daha rahat ifade vermeleri sağlanmış olacaktır.

Bu birimlerin kurulamaması halinde emniyet ve jandarma birimlerinde daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almış olması sağlanmalıdır.

B) Farkındalık ve Bilinçlendirme Çalışmaları

İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının faaliyetleri kapsamında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları hakkında toplumda farkındalık oluşturma ve bilgilendirme çalışmalarına ağırlık vermelidir.

Bu konuda yatkınlığı olan erkeklere yönelik zihniyet dönüşümü sağlama amaçlı eğitim programı, seminer, konferans vb. etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir.

C) Bilgilendirme Faaliyetleri

Mağdurun ceza adaletinde en önemli sorunlarından biri, süreç ve haklar konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Bu eksikliği gidermek üzere; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler ve Sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla mağdurun sahip olduğu hakları gösteren “Mağdur Hakları Kılavuzu” hazırlanmalıdır.

Aynı zamanda soruşturma ve ifadeye ilişkin bilgilendirme amaçlı broşür, afiş, kitapçık gibi dokümanlar hazırlanarak, kolluk birimlerinde mağdurun kolaylıkla görebileceği ve erişebileceği yerlerde hazır olarak bulundurulmalıdır.

Ayrıca özellikle yaşlı, bayan, çocuk veya özürlü gibi risk altındaki kesimlerin yaşadığı olaylarda bu kişileri kabul edecek ve ağırlayacak ilgili kurum ve kuruluşların adresleri ve iletişim bilgileri, işlemleri yapan kolluk birimlerinde hazır bulundurulmalıdır.

D) Eğitim Faaliyetleri

Kolluk birimleri şiddetle karşılaşan kadınların ilk başvurdukları makamdır. Bu nedenle kolluk personelinin eğitimi; mağdurlarla doğrudan temasta bulunan kolluk görevlilerinin şiddet mağduriyetlerini fark edebilme/ tespit edebilme kabiliyetlerinin geliştirilmesi, durumu her yönüyle değerlendirerek uygun ve güvenli yönlendirmeyi yapabilmelerinin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Emniyet ve jandarma birimlerinde, kadına yönelik şiddet olgularının doğru tanımlanarak değerlendirmesini sağlayacak eğitim çalışmaları yapılmalıdır.

Kolluk tarafından defalarca ifadesinin alınması, mağduru yıpratır, ikincil mağduriyetlere neden olur. Bazen de farklı kolluk birimleri, defalarca mağdurun ifadesine başvurur. Bu bakımdan, meydana gelen olayda hangi birimin olayı soruşturacağına hızlı bir şekilde karar verilip, mağdurun bir defa dinlenmesi hususuna itina gösterilmelidir. Seminerlerde, eğitim programlarında veya genelgeler aracılığıyla kolluk görevlilerinin bu konuda duyarlık kazanması sağlanabilir.

Mağdurların problemlerine çözüm bulunması, mağdurların korunması, bilgilendirilmesi veya mağdurların onur ve haysiyetlerinin korunması gibi mağdurların temel hakları alanında kolluk görevlilerinin uyması gereken açık ilke ve kurallar yoktur.

Bu bağlamda başta kolluk görevlileri olmak üzere mağdurlara yönelik hizmet sunan kamu görevlileri için “Mağdura Yaklaşım Kılavuzu” hazırlanarak, mağdurlarla ilgili birimlerde görev yapan tüm personele dağıtılarak uygulamaları zorunlu hale getirilmelidir.

1.4.2 Mahalli İdarelere Yönelik Öneriler

Yerel yönetimler de halka yakın olmaları, yerel şartları iyi bilmeleri ve hizmet sunumunda daha esnek mekanizmaları devreye sokabilme imkânları nedeniyle kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesinde faal olması gereken kuruluşlardır.

Bu bağlamda yerel yönetimler; kadına ve çocuğa yönelik şiddete de zemin oluşturabilecek kente, haneye, bireylere ilişkin sorunlarla mücadele etmek, kadınlar ve çocuklar başta olmak

üzere engelliler, yaşlılar, gençler gibi farklı kesimlere yönelik hizmetler geliştirmek ve bireylerin her anlamda sağlıklı ortamlarda yaşamalarını temin etmekle yükümlüdürler.

Belediyeler ve sundukları hizmetler şiddet konseptinde yeniden oluşturulmalıdır. Örneğin kadını, kamusal alanda şiddetten korumaya yönelik tedbirler arasında cadde ve sokak aydınlatmalarının iyileştirilmesi, toplu ulaşım alanındaki hizmetlerin gecenin ilerleyen saatlerinde de sürdürülmesi, acil telefon hatlarına erişilebilirliğin artırılması sağlanmalıdır.

Mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce, kadına yönelik şiddetle ilgili broşürler ve diğer tanıtıcı materyaller hazırlanarak, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.

Belediyeler Kanununda yerel yönetimlerce açılması öngörülen kadın konukevleri açılmamakta ve yerel yönetimler kanunlarında yer alan bu yükümlülük için bütçelerinden pay ayırmamaktadır. Ancak belediyeler bunların yapılmamasından ötürü bir müeyyide ile de karşılaşmamaktadırlar. Bu bağlamda; büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerin tümünün kadın konukevi açması, ihtiyaç duyan tüm kadınların sığınma evinden yararlanabilir hale gelmesi yönünde yapılan girişimler, bakanlık tarafından takip edilmeli, açılan sığınma evlerinin işleyişine destek verilmeli ve denetimleri yapılmalıdır.

Birleşmiş Milletler “Kadın Dostu Kentler Ortak Projesi”nin uygulama alanlarının genişletilmesi, özellikle yerel yöneticilere bu konuda eğitim verilmesi ve cinsiyet eşitsizliklerini giderecek çözüm odaklı bu proje hakkında kamuoyu farkındalığını artıracak tanıtım faaliyetlerinin yapılması; böylelikle kadınların kamusal alanın iyileştirilmesi yoluyla hayatlarının iyileştirilmesi ve şiddet mağduriyetlerinin azaltılması hedeflenmelidir.

Bu çalışmalar dışında yerel yönetimlerce kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesindeki görev, yetki ve sorumlulukları kapsamında;

- Kadına ve çocuğa yönelik şiddete de zemin oluşturabilecek kente, haneye, bireylere ilişkin sorunları tespit etme ve önlemeye yönelik mekanizmalar oluşturulması,
- Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere engelliler, yaşlılar, gençler gibi farklı kesimlere yönelik hizmetler geliştirilmesi ve bireylerin her anlamda sağlıklı ortamlarda yaşamalarının temin edilmesi,
- Çocuk meclisleri, kadın merkezleri, gençlik merkezleri, aile danışma merkezleri, lokaller gibi sosyal destek birimlerinin yaygınlaştırılması ve işlevsel hale getirilmesi,
- Kadınların, çocukların ve sivil toplum kuruluşlarının kentle ilgili alınan kararlarda söz sahibi olmalarının sağlanması,
- “Çocuk dostu” ve “kadın dostu” kentlerin planlanması,

➤ Evlilik öncesi yapılması zorunlu olan sağlık muayeneleri kapsamında eş adaylarında psikolojik veya psikiyatrik rahatsızlık bulunup bulunmadığı hususunun takip edilmesi,

Hususlarında çalışmalar yapılmalı, politikalar geliştirilmeli ve hayata geçirilmelidir.

Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik, Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalıdır.

2. Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeyle İlgili Sivil Toplum Kuruluşlarınca Yapılabilecekler

Sivil toplum kuruluşları, devletin yeterince nüfuz edemediği alanlarda faaliyet göstererek devlet faaliyetlerinin etkinliğine katkı sağlamaktadırlar.

Avrupa'daki ve ABD'deki uygulamalara baktığımızda mağdurlara yönelik hizmet veren mekanizmaların sivil toplum kuruluşları olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde çok sayıda STK olmasına karşın mağdur hakları alanında uluslararası standartlarda hizmet verenlerin sayısı oldukça azdır. Bu durum ülkemizdeki STK algısının bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu alanda birtakım faaliyetler yapma, hizmetler sunma görevini devlet üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu görevi ifa ederken bazı uluslararası metinler önemli referanslar olarak ışık tutmakta ve standartlar belirlemektedir.

STK'lar söz konusu mekanizma içerisinde son derece önemli rollere sahiptir. Özellikle şu konularda STK'lara önemli görevler düşmektedir.

- Gerektiğinde duygusal ve psikolojik destek hizmeti vermek.
- Polise ifadeye giderken mağdura duygusal yönden destek olmak için eşlik etmek, dava sürecinde mağdurun yanında bulunmak, dava süreci hakkında mağduru bilgilendirmek. Tazminat hakkı ile ilgili bilgiler vermek. Gerektiğinde tercümanlık hizmeti sunmak
- Finansal ve pratik bilgiler hakkında yönlendirme yapmak ile yeniden bir mağduriyetin oluşmasına sebep olabilecek olası riskler üzerine yönlendirme yapmak.
- Ücretsiz avukatlık danışma hizmeti sunmak
- Uzun ve kısa dönem psikolojik danışma hizmeti vermek
- Korunma evleri açarak mağdurların konaklamasına yönelik hizmetler sunmak
- Gerektiğinde acil tıbbi yardımda bulunmak ve adli tıp incelemesi için yönlendirme yapmak (Erdoğan, 2013).

SONUÇ

Kadınlar ile kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riskinin erkeklerden daha yüksek olduğu kabul edilmiştir. Bu düşüncenin bir yansıması olarak ülkemizin öncülük ettiği ve İstanbul Sözleşmesi olarak anılan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” 11.05.2011 tarihinde İstanbul’da kabul edilmiştir.

Aile içi şiddetle mücadele ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde bir dönüm noktası sayılan sözleşme ile kadına yönelik şiddet ilk kez açıkça insan hakkı ihlali ve ayrımcılık olarak tanımlanmış ve imzacı ülkeler, koruma tedbirlerini hayata geçirmekle yükümlü kılınmıştır. Hukuki bağlayıcılığı bulunan sözleşme ile pratik uygulamalar öngörülmüştür.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, eleştirilere rağmen olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Ceza mevzuatında da şiddet ve cinsel suçlara karşı ağır müeyyideler getirilmiştir. Ancak bu güne kadar yaşananlar Türkiye’de yapılan yasal değişikliklerin, ne kadına yönelik aile içi şiddet ve cinsel şiddetin önünü almada, ne de kadın cinayetlerini durdurmada yeterli olmadığını göstermiştir.

Bu düzenlemelere rağmen sorun tüm yakıcılığı ile devam etmektedir. Bu nedenle asıl belirleyici olan yasalar değil, yasaların uygulanması ve uygulanmasını olanaklı kılan toplumsal-kültürel normlar ve yapılanma, eğitim ve istihdam gibi alanlarda yapılan düzenlemelerin kadınları ne ölçüde güçlendirdiği, toplumu kadın erkek eşitliğinin sağlanması noktasında ne kadar dönüştürdüğüdür. Kanunlardan, mevzuattan bağımsız olarak uzun vadeli bir program tasarlamasına ihtiyaç bulunmaktadır.

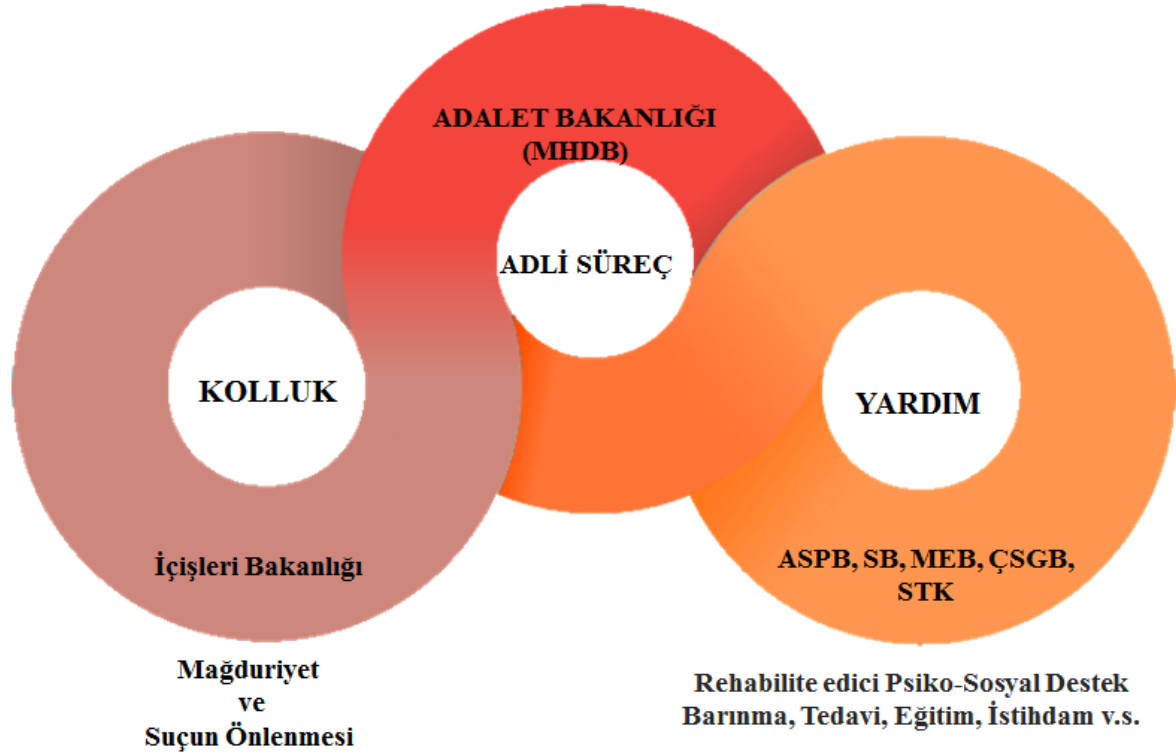
Bu nedenlerle hazırlanan program çerçevesinde;

1- Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyinin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı ‘Suç Mağdurlarının Korunmaları, Desteklenmeleri ve Haklarına Yönelik Asgari Standartların Oluşturulması’na yönelik Direktifi ve İstanbul Sözleşmesine uygun müstakil bir Mağdur Hakları Yasası çıkarılmalı, ilgili diğer mevzuat gözden geçirilmelidir.

2- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Hacettepe Üniversitesi ile ortaklaşa yaptığı “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçlarına göre kadın mağdurların polise ve adliyeye müracaatı daha etkin kullandıkları göz önüne alındığında, hizmet organizasyonunun yeniden yapılandırılması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda, kolluk ve adliye ayağında etkin bir birim kurulmalıdır. Sunulacak hizmetlerin finansmanı için bu kurumlara bütçe aktarılmalıdır. (Bkz. Şiddet Nedeniyle Kurum Ve Kuruluşlara Başvuru- Şekil 27, Syf.30)

Mağdur Hakları İçin Kapsamlı Destek; Destegin Üç Aşaması

Bilgilendirme, Soruşturma ve Kovuşturma evresinde
Psiko-Sosyal Destek, Koordinasyon, Şiddet Suçu
Mağdurlarının zararının Tazmini v.s.

3- Aile içi şiddet mağdurlarında hizmet süreci gözden geçirilmelidir. Kadın mağdurlar kolluktan sonra ŞÖNİM'lere yönlendirilmeli, bu kurumda yapılacak sosyal inceleme sonrasında diğer psiko-sosyal destek hizmetler sağlanmalı, aile danışmanlığı yapılmalı bu hizmetlerden sonuç alınamaması halinde adli süreç başlatılmalıdır.

4- İstanbul Sözleşmesinin amacına uygun olarak “Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı çerçeve politikalar ve tedbirler geliştirmek” amacıyla adli hizmet yapılanması yeniden organize edilmelidir. Bu kapsamda; sözleşmenin etkin şekilde yerine getirilmesi için Adalet Bakanlığı ve adliyelerde uygulama yapacak birime ihtiyaç duyulmaktadır. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, uygun şekilde yapılandırılması halinde bu ihtiyaca cevap verebilecektir.

- **Bilgilendirme hizmeti** ve soruşturma-yargılama aşamasında **sürece ilişkin psiko-sosyal destek** adliyelerde sağlanmalıdır.
- UYAP üzerinde kadın mağdurlara ilişkin **kayıtlar tutulmalı, diğer kamu kuruluşları ile entegrasyon** sağlanmalıdır.
- Şiddet mağdurlarına ücretsiz hukuksal destek sağlanmasına yönelik adli yardım uygulamaları geliştirilmelidir.

- Uygulayıcıların farkındalığının artırılması için eğitim programları uygulanmalıdır.

5- Şiddet mağduru kadınlara yönelik müdahale, yardım, destek ve koruma sürecinde, kurumlar ve aktörler açısından **çok başlılık ortadan kaldırılmalıdır.**

Bunun için; her kurumun kendi görev ve yetki alanı ile sınırlı olarak ve kendi mesleki perspektifi üzerinden, diğer hizmet paydaşları ile koordine olmadan bir süreç yürütmesinin önüne geçmeye yönelik önlemler alınmalıdır. Hazırlanan kanun taslağında koordinasyona ve ikincil mevzuata yönelik hükümler yer almalıdır.

6- Etkin kamu hizmeti sağlanması için; şiddet ve istismar mağdurlarına ihtiyaç duyduğu **hukuki, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği** sağlamak, **kurumlararası koordinasyonu** yürütmek, ilgili **birimlere yönlendirmek** ve işlemlerini takip etmek, **mağdura ilişkin işlemlerin tek dosya üzerinden takip edilmesini** ve tamamlanmasını sağlamak, ikincil örselenmeler yaşanmaması için doğrudan yardımlar yapmak, bilimsel altyapıyı oluşturmak ve etki analizleri yapmak, verilen hizmetleri bir veri tabanı üzerinde kayıt altına alarak hizmetlerin etkinliğini ölçmek ve kötüye kullanımları engellemek üzere Cumhurbaşkanlığı veya Başbakanlık bünyesinde yada gerekli bütçenin ayrılması halinde Adalet Bakanlığı bünyesinde bir “**Mağdur Destek Hizmetleri**” birimi kurulmalıdır.

Koruma mekanizmasına ilişkin tedbirler ve suç soruşturmasının adli mekanizma tarafından yerine getirildiği, soruşturmave kovuşturmanın ana kumandasının adliyeler olduğu bu nedenle mağdur destek sürecinde etkinliğin sağlanabilmesi için sürecin adliyelerden başlaması gerekmektedir. Yeterli bütçe ve kapsamlı bir yapılanma sağlanması halinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı bu ihtiyacı karşılayabilecektir.

7- Kolluk ve diğer kamu görevlilerinin görevlerinin ifası sırasında mutlak surette uymak zorunda olacakları “**Mağdura Yaklaşım Kılavuzu**” nun oluşturulması sağlanmalıdır.

8- Suça maruz kalan kadınların bilgilendirilmesi için “**Mağdur Hakları Kılavuzu**” oluşturulması sağlanmalıdır.

9- Barınma, korunma, tedavi, istihdam v.b hizmetler ilgili kamu kuruluşlarınca verilmelidir. Her kurum kendi görev alanına giren konularda hizmet vermeye devam etmelidir. Ancak hizmetlerin koordinesi sağlanmalı ve takip edilmelidir.

10-Cinsel suç mağduru kadınlara yönelik ÇİM benzeri mekanizmalar oluşturulmalıdır.

11- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca;

- Kadına karşı uygulanan şiddet için sıfır tolerans politikası etkin bir şekilde uygulanmalıdır.
- Uygulayıcıların farkındalığının artırılması için eğitim programları düzenlenmelidir.
- ŞÖNİM ler yaygınlaştırılmalıdır.

- Küçük yaşta evlilikle etkin mücadele edilmeli, toplumsal kültürün değiştirilmesi için programlar geliştirilmelidir.
- Türkiye çapında etkin ve yaygın bir sığınma evi ağı oluşturulmalıdır. Nüfusu 100.000'in üzerinde olan yerlerde Belediyelerce Sığınma evi açılması zorunluluğu etkin takip edilmelidir.
- Şiddete uğrayanların ve failerin teknik takibe alınması için gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır.

12- Şiddetin toplumsal sorun olduğu kabul edilerek çok yönlü toplumsal Eğitim Programları geliştirilmelidir.

- Sözleşmeye uygun kadın-erkek eşitliği, kadına yönelik şiddet ve karşılıklı saygı konuları her düzeyde eğitim müfredatına eklenmelidir.
- Şiddetle mücadele için; çocuklarda, ilkokuldan başlayan etkin bir sorun çözme eğitimi verilmelidir.
- Tüm kız çocuklarının eğitime devam etmeleri sağlanmalıdır.
- Resmi eğitimde okutulan ders kitapları sürekli gözden geçirilmeli ve cinsiyet ayrımcılığından arındırılmalıdır.
- Risk grubunda yer alan kadınlara yönelik; özgüven eğitimi, meslek eğitimi, ilgili meslek gruplarına yönelik eğitim sağlanmalıdır.
- Meslek içi eğitimlerde (vali, kaymakam, polis, jandarma,adli tıp, hemşire, doktor, öğretmen ve subay akademileri, hakim, savcı, avukat, sosyal hizmet uzmanı vs...) "Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelik Şiddet" konularını içeren dersler konulmalıdır.
- Toplumsal yaşam içinde eğitim sağlanmalı, aile içi şiddeti ve genel olarak kadın ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek için sürekli kampanyalar düzenlenmeli, ana-baba eğitim programları uygulanmalı, bilinç yükseltme çalışmaları yapılmalıdır.
- Yetişkin eğitim merkezleri kurularak toplumsal bilinç artırılmalıdır.

13- Mağdur hizmetlerinin tamamında olduğu gibi, şiddet gören kadınlara yönelik hizmetlerde STK'ların etkinliği artırılmalıdır.

- Kamu odaklı hizmetlerin zamanla STK'lara devri sağlanmalıdır.
- Farkındalık çalışmaları ile kadına dair projelerin kadın örgütleriyle birlikte yaşama geçirilmesi,
- Alanda çalışan kadın örgütlerinin yasal metinlerin uygulanması sırasında kamu kurum ve kuruluşları ile yargılama faaliyetinde ortaya çıkan aksaklıklar ve bu aksaklıkların getirdiği kadının insan hakları ihlalleri konusunda sahadan gelen bilgi birikiminden yararlanılmalıdır.

14- Medyanın, kadın ve çocuklara yönelik şiddeti teşvik edici yayınlar üzerinde kendi oto denetim mekanizmasını kurarak kadın ve çocuklara yönelik şiddeti bir malzeme olarak kullanmaktan vazgeçmesi sağlanmalıdır

KAYNAKÇA

- ALTINAY, Ayşe, Gül ve ARAT Yeşim, ‘Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet’, İstanbul, 2007, s: 12/112.
- ATEŞ, Mustafa, ‘4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanundaki Değişiklikler Üzerine Düşünceler’, Ankara Barosu Dergisi, 2007, s: 3.
- Başbakanlık Genelgesi, ‘Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler’, 2016/17.
- ERDOĞAN, Ramazan, ‘Suç Mağdurlarının Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Avrupa Birliği- Türkiye Karşılaştırması, Polis Bilimleri Dergisi, 2013, 15(2).
- HOROZGİL, Denizhan, TBB Dergisi Çocukların Cinsel İstismarı Suçunun Basit Şekli, 2011, s: 129.
- Kadın ve Demokrasi Derneği, ‘ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde İstanbul Sözleşmesi Çalıştay Raporu, İstanbul, 2014.
- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), Avrupa Konseyi Anlaşmalar Serisi- No: 210, İstanbul11.V. 2011, (Bölüm 1/3, Madde 1/5/12).
- KARACA, Eray, Ankara Barosu ‘Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu, 2011, s.38.
- KARAPINAR, Begüm, Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun, 2012.
- KARINCA, Eray, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aralık-2008.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu, İstanbul, 2014.
- SERTKAYA, Kübra, ‘Kadına Yönelik Şiddet Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanında Yürütülen Çalışmalar’, Sunum Planı, 2013.

- SOYBAŞ, Jülide (2012). 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun’a Genel Bakış. Hukuk Gündemi, 2012/1, s: 67-70.
- ŞENER, Ülker, 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor’, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Değerlendirme Notu, 2012.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ‘Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’, Yayınlanmamış Özet Rapor, Ankara, 2014, s: 9-28.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu, ‘Merkezi ve Yerel Kamu Kurum ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşlarının, Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Kapasite ve İmkanlarının Değerlendirilmesi’, 2013/1, s: 1118-1124.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu, ‘‘Merkezi ve Yerel Kamu Kurum ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşlarının, Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Kapasite ve İmkanlarının Değerlendirilmesi’, 2013/ 1, s: 1118-1141.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu, ‘‘Merkezi ve Yerel Kamu Kurum ve Kuruluşları İle Sivil Toplum Kuruluşlarının, Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Kapasite ve İmkanlarının Değerlendirilmesi’, 2013/ 1, s: 1129-1140.
- TIĞLI, Hüseyin, Ailenin Korunmasına Dair Kanun’da Yer Alan Tedbirler Ve Bunları Uygulanması, TAAD, C.1, Y.2, S.5, Nisan-2011.
- YILDIRIM, Şeyda, ‘Kadına Yönelik Şiddet’, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012.
- 5402 sayılı DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ KANUNU (2005), T.C. Resmi Gazete, 25881, 20/7/2005.
- URL1: <http://www.bianet.org/bianet/toplum/128076-yine-cinsel-siddet-ustune> (23 Şubat 2015)
- URL2: <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/siginak/12-kamu-calisanlarinin-sorumlulugu/66-hukuk-gorevlileri-ve-siddet> (23 Şubat 2015)
- URL3:http://www.magdur.adalet.gov.tr/dosyalar/magdur_haklari_daire_baskanliginin_kurulmasi.pdf, Erişim Tarihi: 27.02.2015.

BOŞANMA NEDENLERİ İLE ORTAYA ÇIKAN MAĞDURİYETLERİN ARAŞTIRILMASI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

BÖLÜM I:

AİLE, BOŞANMA, NAFKA, KİŞİSEL İLİŞKİ, VELAYET

1. AİLE, AİLE YAPISI VE AİLE HUKUKU

Aile toplumu oluşturan en temel yapıdır. Toplumun sağlam ve sağlıklı olması; toplumu oluşturan ailelerin sağlıklı ve güçlü olmasına bağlıdır. Anayasamızın 41. Maddesinde, Ailenin Korunması başlığı altında yer alan "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" hükmü de bunu destekler niteliktedir.

Aile hayatına saygı ve aile hayatının korunması, insan hakları odaklı olarak ele alındığında, klasik/negatif hak ve sosyal hak boyutları olduğu görülür. Aile hayatına saygı hakkı denildiğinde, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde, aile hayat alanının özel hayatla birlikte anılması, çoğu zaman aile hayatının özel hayat alanı içinde telakki edilmesine neden olmaktadır. Oysa geniş yönleri olsa da, aile hayat alanının özel hayattan farklı bir anlamı vardır.

Temel bir hak olarak aile hayatına saygı hakkının daha çok devlete karşı ileri sürüldüğü düşünüldüğünde, devletin bu alandaki negatif yükümlülükleri ortaya konulurken, hakkın kâmilan kullanılması açısından devletin bu alanda pozitif yükümlülüklerinin olduğu gerçeği de göz önünde tutulmalıdır. Pozitif yükümlülükler, aile hayatına saygı hakkının devlete karşı ileri sürülmesi ve diğer bireylere karşı ileri sürülmesi olmak üzere dikey ve yatay boyutludur.

2. BOŞANMA

Boşanma, kadın ve erkek arasında yasal, duygusal ve cinsel evlilik bağlarının bitirilme kararını içermektedir ve evlilik birliğinin arzu edilmeyen bir biçimde sona ermesidir. Evliliğin yasal bağı mahkemede çözülmektedir. Duygusal bağın çözülmesi ise zaman alabilir. İster toplumsal baskılar, isterse bireysel uyumsuzluk nedeniyle olsun, her boşanma akut, zamanla sınırlı, yoğun bir strese yol açmaktadır. Bununla birlikte, olumsuz yaklaşımlar diğerlerine kıyasla ağır basmaktadır. Olumsuz yaklaşımlar boşanmayı daha çok sosyal sapma açısından değerlendirmektedir. Buna göre boşanma, eşlerden birinin veya her ikisinin güçsüzlüğünden

ve duygusal bozukluğundan kaynaklanmaktadır. Böyle bir genelleme, “sapma davranışın tedavisi”ni gerektirir. Bu ise odağın kaymasına ve gerçekten ciddi bir sorunun oluşmasına yol

açabilir. Bu nedenle, genellemeden kaçınarak çok yönlü bir değerlendirme yapılması, boşanmış bireylerin ve ailelerinin gerçek koşullarını ve ne tür bir müdahaleye gereksinim duyduklarını belirlemek açısından yararlıdır(Arıkan,1992, 23).

Evlilik bağının kolayca çözülmesinin toplum için sosyal birtakım sorunlar yarattığı gerçektir. Ne var ki, boşanmaya imkân vermemek için zorlaştırmanın bir çözüm olmadığını da kabul etmek gerekir. Bozulan aile düzeni içinde eşlerin boşanma yönündeki istekleri ile toplumun ailenin devamındaki menfaati arasında denge kurmak hukuk düzeni için her zaman düşünülmesi gereken bir konu olmuştur (Çakın;1999).

Boşanmanın önüne geçilebilmesi, çeşitli yönlerden bütün sosyal bilimcilerin ilgi alanına girmektedir. Boşanmaya yol açan sebepler, bu ilgi alanının belirlenmesinde temel etken durumundadır. Örneğin iktisatçılar boşanmaya yol açan ekonomik faktörlerin ortadan kaldırılabilmesine yönelik çözümler üzerinde durmakta, psikologlar, bireysel davranış bozukluklarını bu yönden incelemekte, hukukçular, ailenin daha sağlam temellere oturabilmesi için karşılıklı hak ve yükümlülükleri doğru belirlemeye çalışmaktadırlar.

Ancak bu gayretlere rağmen boşanma, bütün ülkelerde kaçınılmaz bir durum olarak kendisini göstermektedir. Bu nedenle bir yandan boşanmaya yol açan faktörler ortadan kaldırılmaya çalışılırken, diğer yandan da boşanmadan sonraki dönemde aile fertlerinin boşanma nedeniyle uğrayabilecekleri psikolojik ve sosyo-ekonomik zararları önleyebilecek çözümler bulunmalıdır.

a. BOŞANMANIN FARKLI BOYUTLARI:

Ünlü bir sosyal antropolog olan Bohannan (1968); boşanmanın 6 paralel süreçten oluştuğu görüşündeydi. Bu aşamalarda yaşanan güçlükler, farklı zamanlarda ve farklı şiddetlerde oluşmaktadır. Bu 6 süreç şunlardır:

2.1.1. Duygusal Boşanma:

Emosyonel boşanma evliliğin çözülme sürecidir. Bu ilk evrede en azından eşlerden birinde; ilişkilerinde duygusal isteklilik ve arzular azalır. Aile birliği işlev görmesine rağmen ilişkinin

kalitesi iyi değildir. Eşlerin birinde bilinçli ya da bilinçsiz çekilme ve umursama vardır. Evlilik yaşantısında yaşanan rutin zorluklar genellikle daha güç olarak algılanmaktadır.

2.1.2. Hukuki Boşanma:

Boşanma, evliliğin hâkim kararı ile sona erdiği üç durumdan biridir. Evliliğin hâkim kararıyla sona erdiği diğer haller, butlan nedeniyle evliliğin iptali ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshidir. Evlenme sözleşmesi yapıldıktan sonra ortaya çıkan zaruretler neticesinde, eşlerden birinin talebine istinaden hâkim kararı ile son verebilmektir.

2.1.3. Ekonomik Boşanma :

Aile aynı zamanda ekonomik bir birimdir, çoğunlukla karı ve kocanın mülkiyetlerini birleşiminden oluşur. Boşanma durumunda bunların bölünmesi kararı ortaya çıkar.

2.1.4. Anne-Baba Olarak (Ebeveyn) Boşanma:

Belki de boşanmanın en acı verici yönü ebeveyn olarak boşanmadır. Ebeveyn boşanması anne babanın birbirinden boşanmasıdır, yoksa çocuklardan boşanmaları demek değildir. Bu durum çocukların velayet hakkı bir tarafa verilse bile geçerlidir. Anne-babanın birbirlerine karşı şüpheleri ya da güvensizliklerinin olması çocuklarla iletişimlerinde zorluklara, sürtüşme ve acılara yol açmaktadır.

2.1.5. Toplumsal Boşanma:

Boşanma toplumsal yaşantıda çok büyük değişikliklerin tetikleyicisi olabilir. Boşananların çoğu evlilik dönemlerinde oluşturdukları dışarı arkadaş ilişkilerinde büyük hayal kırıklıkları yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu zor dönemlerinde arkadaşlarının yanlarında bulunmadığını ve terk edildiklerini hissederler.

2.1.6. Ruhsal Boşanma:

Psişik boşanma; kişiliğinden kendinin ayrışması ve eşin yokluğunun etkisi anlamına gelir. Bu süreç, boşanmış kişinin tekrar otonomi kazanmasına ve tamamen bağımsız bir hal kazanıncaya kadar sürer. Bütün boşananlarda, özellikle zaafları ile evlenmiş olanlarda; psişik boşanma çok güç olmasına karşın, kişilik gelişimi için büyük bir fırsattır. Psişik boşanma, boşanma sürecinin en önemli evrelerinden biridir. Bu evrede yeni ayrılmış olan eşlerin her biri, yeterlilik ve bağımsızlıklarını geliştirmeye çalışırlar. Her bir eş, eşinin desteği

olmaksızın, birbirlerinden bağımsız tarzda, başarısızlıkları ve yanlışları için suçlayacak birini bulmaksızın, tek başına yaşamayı öğrenmelidirler. Boşanan kişiler önceleri problemleri çözme için kullandığı yöntemleri denerler, oysaki boşanma sonrasında işe yaramayan eski başa çıkma metotlarından vazgeçip yeni çözüm getirici yöntemler için çabalamalıdır.

b. BOŞANMAYA NEDEN OLAN SOSYOLOJİK ETKENLERİN SINIFLANDIRILMASI

- Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi
- Kocanın çocukları dövmesi
- Geçim sıkıntısı
- Kocanın evlilik dışı ilişkisi
- Cinsel ilişki
- Kocanın bedensel hastalığı
- Kocanın kıskançlığı
- Kocanın ruhsal hastalığı
- Akrabalarla ilişkiler
- Kadının bedensel rahatsızlığı
- Kocanın içki ve kumarı
- Kadının ruhsal hastalığı
- Kocanın karısını dövmesi
- Kocanın fuhşa zorlaması
- Başka (uyuşturucu, terk, suç işleme, ilgisizlik)

c. BOŞANMA NEDENLERİ

2.3.1. Medeni Kanun’da Boşanma Kararı Verilmesini Gerektiren Boşanmanın Özel Sebep Niteliğindeki Haller

I. Zina

Madde 161- Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir.

Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.

Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

Madde 162- Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir.

Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.

Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

Madde 163- Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.

IV. Terk

Madde 164- Eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.

Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esası incelemeden yapacağı ihtarda terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak

sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz.

V. Akıl hastalığı

Madde 165- Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.

VI. Evlilik birliğinin sarsılması

Madde 166- Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

Yukarıdaki fıkra da belirtilen hâllerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurusu ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.

Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.

2.3.2. Medeni Kanun’da Boşanma Kararı Verilmesini Gerektiren Genel Sebep Niteliğindeki Haller

I. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması (Şiddetli Geçimsizlik)

MK. 134/1 uyarınca “Evlilik birliği, müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

Ülkemizde boşanma davalarının %90’ında davanın hukuki sebebi olarak bu maddede düzenlenmiş olan hale (evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğu gerekçesine) dayanılmaktadır. Mahkemece bu gerekçeyle boşanma kararı verilmesi için iki şartın gerçekleşmiş olması gereklidir.

Birincisi evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması halidir. Evliliğin temeli ile kastedilen evlilikten beklenen temel amaç ve yararlar olduğuna göre; evlilik birliğinin sarsılması da bu evliliğin artık yarar beklenmez ya da beklenemez bir birliktelik haline gelmesidir.

İkincisi ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olmasıdır. Ortak hayatın çekilmez hale gelmesi aile birliğinin fiziki mekânı durumunda olan evin (ikametgâhın) eş için gönüllü bir barınma ve ihtiyaç giderme mekânı olmaktan çıkması ve diğer eşin kendisine fiziken ve ruhen ihtiyaç duyulan kişi (eş) olmaktan çıkması demektir.

Ortak hayatın eşlerden biri için çekilmez bir hal alması yeterlidir. Bu eş yönünden evliliğin çekilmez bir hal alıp almadığının belirlenmesinde sübjektif bir ölçü kullanılmalı ve kişinin karakteri, mizacı, yetiştirme tarzı, eğitim ve kültür seviyesi, sosyal konumu gibi haller göz önüne alınmalıdır.

Ortak hayatın çekilmez hale gelmesi ve böylece evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının çok çeşitli sebepleri bulunabilir. Boşanmanın özel sebepleri olarak zikredilmiş bulunan beş hal de aslında ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olan durumlardır. Bu beş sebebin özel olarak zikredilmiş olmasının sebebi tereddüde ve takdire fazlaca yer vermemesi ve bu nedenle kolay belirlenebilir olmasıdır. Örneğin zina nedeniyle boşanma davası açıldığı hallerde boşanmayı isteyen taraf yönünden evlilik birliği sarsılmış olmalıdır ki bu gerekçeyle boşanmayı istesin. Aynı şekilde cana kast ve fena muamele hali de gerçekte evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesi durumunda boşanma davasına sebep yapılacaktır.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması kusura dayanan (kusuru gerektiren) bir boşanma sebebi değildir. Eşlerin hiç birinin kusurunun olmaması halinde dahi evlilik birliği temelinden sarsılmış olabilir. Bu halde her iki eşin de dava açma hakkı vardır. Aynı şekilde dava

açabilmek için kusursuz ya da daha az kusurlu taraf olmak gerekmez. Ancak davacı evlilik birliğinin temelinden sarsılması sonucunu doğuran geçimsizlik ile ilgili olarak davalıdan daha fazla kusurlu ise, davalı eşin bu davaya itiraz etme hakkı vardır. Bu hususun varlığını hâkim kendiliğinden nazara alamaz.

Davalı taraf davacının daha fazla kusurlu olduğunu ispat ettiği takdirde dava reddedilecektir. Bu sonuç bir kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak kazanamaması ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bir kişinin evlilik birliğinin sarsılmasında hem daha çok kusurlu olması hem de bu duruma rağmen boşanma hakkını elde etmesi adil bir sonuç olarak görülmemektedir.

Ancak davalıya tanınan itiraz hakkı davalı tarafından kötüye kullanılmış ve evlilik birliğinin devamında davalı ve varsa çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar da kalmamışsa hâkim boşanma kararı vermelidir. Böylece salt daha az kusurlu olduğunu gerekçe göstererek, aslında yürütmek istemediği bir evliliği sona erdirmekten kaçınan davalının elinden bu imkân alınmış olmaktadır. Diğer deyişle önemli olan hâkimin evlilik birliğinin devamında yarar görüp görmediğidir.

Devamında yarar bulunmayan bir evlilik, davalı taraf daha az kusurlu olsa ve bu gerekçeyle boşanma davasına itiraz etse dahi mahkemece sona erdirilecektir.

II. Eşlerin Anlaşması

Ortak hayatı devam ettirme konusundaki istek ve inancı kaybetmiş eşlerin karşılıklı anlaşarak evliliği sona erdirmek üzere dava açmaları halinde diğer şartlar da tamam ise hâkim boşanma kararı vermek zorundadır (Kırbaş, 1994, s:21).

O halde eşlerin anlaşması gerçekte bir boşanma sebebi değil bir boşanma (dava açma) şeklidir denilebilir. Zira bu konuyu düzenleyen MK. 134/3'te de "evlilik en az bir yıl sürmüşse, eşlerin birlikte başvurması veya bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır" denilmek suretiyle aslında evlilik birliğinin temelinden sarsılması (şiddetli geçimsizlik) sebebiyle dava açılması hali öngörülmektedir. Diğer deyişle bir yıl sürmesine rağmen eşlerin karşılıklı olarak boşanmayı istemeleri halinde, şiddetli geçimsizliğin mevcut olduğu konusunda bir karine (kanuni varsayım) öngörülmüştür (Kırbaş, 1994, s:17).

Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için hâkim bizzat tarafları dinleyerek iradelerini serbestçe açıkladıklarına kanaat getirmeli ve ayrıca boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu konusunda tarafların önceden müzakere ederek karşılıklı kabul etmiş oldukları çözümü uygun bulmuş olmalıdır. Hâkim bu çözümü uygun bulmuyorsa davayı reddetmek değil yeni bir çözüm teklif etmek hakkına sahiptir. Bu teklifi taraflar kabul ettikleri takdirde boşanma kararı verilmelidir. O halde kanun gerçekte tarafların anlaşmasını değil hâkim ve taraflardan oluşan üçlünün anlaşmasını istemektedir. Bu kural hem mağdur tarafı koruyucu hem de mahkemenin konumunu ve önemini arttırıcı bir çözüm öngörmektedir.

III. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması (Fıili Ayrılık)

Eşlerden herhangi biri yukarıda sayılmış olan boşanma sebeplerinden herhangi birini gerekçe göstererek boşanma davası açmış ve bu davanın reddine karar verilmiş fakat kararın kesinleşme tarihinden itibaren üç yıl geçmesine rağmen daha önce bozulmuş olan müşterek hayat yeniden kurulamamışsa eşlerden herhangi birinin talebi üzerine mahkemece boşanma kararı verilecektir.

Böylece evlilik birliğinin fıili ayrılık yoluyla temelinden sarsılmış ve hatta fıilen yıkılmış olduğu hallerde, kayden mevcut evliliği sürdürmenin faydalı olmayacağı gerekçesiyle boşanma kararı verilmesi öngörülmüş bulunmaktadır. Gerçekten artık fıilen sona ermiş bir evliliği şu ya da bu gerekçeyle kâğıt üzerinde sürdürmenin anlamı kalmamış olsa gerektir (Cansel, 1977, s:93).

2.3.3. Medeni Kanun’da Boşanmaya ilişkin Diğer Mevzuat

B. Dava

I. Konusu

Madde 167- Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir.

(1) 31/3/2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanunun 19 uncu maddesiyle, bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan “hâkim” ibarelerinden sonra gelmek üzere “veya noter” ibareleri eklenmiş ve metne işlenmiştir.

II. Yetki

Madde 168- Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir.

III. Geçici önlemler

Madde 169- Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re ‘sen alır.

C. Karar

I. Boşanma veya ayrılık

Madde 170- Boşanma sebebi ispatlanmış olursa, hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir.

Dava yalnız ayrılığa ilişkinse, boşanmaya karar verilemez.

Dava boşanmaya ilişkinse, ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verilebilir.

II. Ayrılık süresi

Madde 171- Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar.

III. Ayrılık süresinin bitimi

Madde 172- Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer.

Ortak hayat yeniden kurulmamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur.

IV. Boşanan kadının kişisel durumu

Madde 173- Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir.

Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir.

Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.

V. Boşanmada tazminat ve nafaka

1. Maddî ve manevî tazminat

Madde 174- Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.

2. Yoksulluk nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

3. Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176-Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.

Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

4. Yetki

Madde 177- Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

5. Zamanaşımı

Madde 178- Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

VI. Mal rejiminin tasfiyesi

1. Boşanma hâlinde

Madde 179- Mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümler uygulanır.

2. Ayrılık hâlinde

Madde 180- Ayrılığa karar verilirse mahkeme, ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş olan mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir.

D. Boşanmada yargılama usulü

Madde 184- Boşanmada yargılama, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbidir:

1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmediği, bunları ispatlanmış sayamaz.
2. Hâkim, bu olgular hakkında gerek re'sen, gerek istem üzerine taraflara yemin öneremez.
3. Tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz.
4. Hâkim, kanıtları serbestçe takdir eder.
5. Boşanma veya ayrılığın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz.
6. Hâkim, taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir.

E. Birliğin korunması

I. Genel olarak

Madde 195 - Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler.

(1) 6/2/2014 tarihli ve 6518 sayılı Kanunun 44 üncü maddesiyle bu fıkarda yer alan “şerhin verilmesini” ibaresinden sonra gelmek üzere “tapu müdürlüğünden” ibaresi eklenmiştir.

Hâkim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır; onları uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilir.

Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır.

II. Eşler birlikte yaşarken

Madde 196 - Eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirler.

Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır.

Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir.

III. Birlikte yaşamaya ara verilmesi

Madde 197 - Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır.

Eşlerden biri, haklı bir sebep olmaksızın diğerinin birlikte yaşamaktan kaçınması veya ortak hayatın başka bir sebeple olanaksız hâle gelmesi üzerine de yukarıdaki istemlerde bulunabilir.

Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alır.

3. NAFKA

Nafaka, tanım olarak bir kimsenin geçindirmekle yükümlü olduğu kişilere mahkeme tarafından bağlanan aylık olup ailenin ve dolayısıyla toplumun korunması amacına yönelik olarak konulmuş bir önlemdir. Nafaka, eşler lehine boşanma davası ile birlikte, boşanma davasından bağımsız olarak, boşanma davasından sonra talep edilebileceği gibi; müşterek çocuklar, altsoy, üstsoy ve kardeşler için de talep edilebilir.

Yoksulluğa düşecek eşe nafaka bağlanmasında nafaka yükümlüsünün kusurlu olup olmadığına bakılmaz. Ancak nafaka alacak eşin boşanmaya yol açan olaylarda kusurunun daha ağır olmaması gerekir. Boşanma davasının bir sonucu olan yoksulluk ve iştirak nafakasının tahsili, diğer alacakların tahsilinden ayrı özellikler taşır. Erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi için kadının refah halinde bulunması gereklidir.

Nafaka miktarının belirlenmesi boşanma davasına bakan hâkimin takdir yetkisindedir. Hâkim nafaka miktarını belirlerken tarafların ve müşterek çocukların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını göz önünde tutar.

Hâkim tarafından belirlenmiş nafaka, kararda belirtilmiş bir oran varsa bu orana göre artırılarak uygulanır. Kararda böyle bir oranın bulunması halinde dahi durumların değişmiş olması halinde nafakanın artırılmasına, azaltılmasına ve kaldırılmasına da karar verilebilir. Bu taleplerin sonuç doğurabilmesi için yine mahkemeye başvurmak ve bu konuda karar almak gerekir.

3.1. Nafaka Çeşitleri Nelerdir?

Tedbir nafakası, yoksulluk nafakası, iştirak nafakası ve yardım nafakası olmak üzere dört çeşit nafaka vardır.

3.1.1. Tedbir Nafakası Nedir?

Boşanma davasının açılmasıyla dosya önüne gelen hâkim bazı konularda re'sen karar almak zorundadır. Bu konulardan bir tanesi de eşlerin geçiminin nasıl sürdürüleceğidir. Boşanma davasının açılmasından sonra, boşanma davası süresince geçimi için ihtiyaç duyacak eşe diğer eşin ödemesine mahkemece karar verilen nafaka çeşidine tedbir nafakası adı verilir. Tedbir nafakası, boşanma davasında verilecek boşanma kararının kesinleşmesine kadar devam eder. Tedbir nafakası, mahkeme tarafından ara kararı ile verilir, bu nafaka

ödenmezse icra dairesi aracılığıyla tahsil edilir. Tedbir nafakasının verilmesi açısından kadın-erkek arasında fark bulunmamaktadır, ihtiyaç duyması halinde erkek lehine de tedbir nafakası verilebilir. Diğer yandan tedbir nafakasının hükmedilmesi sırasında ihtiyaç duyan eşin kusur durumu araştırılmaz, yani tedbir nafakası aldatan vb. eşe de dava süresince verilebilir.

3.1.2. Yoksulluk Nafakası Nedir?

Yoksulluk nafakası, boşanma kararı ile birlikte ihtiyaç duyan eş lehine diğer eşin ödemesine hükmedilen ödemedir. Bu nafakanın eş lehine hükmedilmesi için nafaka bağlanacak eşin kusurunun diğer eşten daha ağır olmaması gerekir.

3.1.3. İştirak Nafakası Nedir?

İştirak nafakası, boşanma davasında verilen boşanma kararı ile müşterek çocuğun velayeti kendisine bırakılmayan eşin, velayet bırakılan eşe, müşterek çocuğun bakımı, eğitimi vb. giderleri için ödemesi gereken para olarak tarif edilmektedir. Öğretide iştirak nafakasına çocuk bakım nafakası adı da verilmektedir. İştirak nafakası, açılan davada hâkimin tedbiren karar vermesi ile başlar çocuğun ergin olmasına yani 18 yaşına kadar sürer.

3.1.4. Yardım Nafakası Nedir?

Yardım nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun 364 ve devamı maddelerine göre yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek yakın akrabaların geçinmesi için gerekli yardım talebidir. 18 yaşını doldurmuş üniversite eğitimine devam eden ergin çocuk da yardım nafakası adı verilen bu nafakayı alabilir.

3.2. Nafakanın Ödenmemesi Halinde Ne Olur?

Nafakanın ödenmeme cezası İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesine göre üç aya kadar tazyik hapsidir. Bu tazyik hapsinin uygulanmaya başlanmasından sonra nafaka borçlusu borcunu öderse, borçlu tahliye edilir.

Nafakayı ödemeyen borçlu, nafakanın kaldırılması veya nafakanın azaltılması davalarını da açabilir. Bu davalarda ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak verilen tazyik hpsinin uygulanması açılan bu nafakanın kaldırılması veya nafakanın azaltılması davalarının sonuna bırakılabilir.

Nafakanın ödenmemesi halinde nafaka borçlusunun karşılaştacağı diğer bir durum da icra takibidir. Nafaka alacağı İcra İflas Kanunu'nun 206. maddesine göre birinci sıradaki alacak niteliğinde kabul edilmiştir.

4. KİŞİSEL İLİŞKİ

Kişisel ilişki kurma hakkı Türk Medeni Kanununun 323, 324, 325 ve 326. Maddelerince düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanununun 323. maddesi hükmüne göre, “Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir.” Türk Medeni Kanununun 323. maddesi dışında, Türk Medeni Kanununun 182. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında boşanma veya ayrılık kararı ile velâyet hakkı kendisine verilmeyen tarafın çocukla kişisel ilişkisi düzenlenmektedir. Türk Medeni Kanununun 182/II hükmüne göre “Velâyetin kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur.”. Türk Medeni Kanununun 325. maddesinde yer alan “Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir” hükmü ile üçüncü kişilerin kişisel ilişki hakkı düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanununun 323, 324, 325, 182 maddeleri ile çocuk haklarına ilişkin uluslararası antlaşmalar dikkate alındığında, kişisel ilişki hakkının kurulması için üç şartın gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Bunları; birincisi ana babanın velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan bir çocuk olması (çocuğun durumuna ilişkin şart), ikincisi çocuğun yararının bulunması ve son olarak çocuğun görüşünün alınması şeklinde sıralayabiliriz.

Ana baba ile çocuk arasındaki ilişki hukuken önemlidir. Bu ilişkinin kurulmasına ve bu ilişkiye, bir takım hukukî sonuçlar bağlanmıştır. Bununla birlikte, ana baba ile çocuk ilişkisi salt hukukî bir ilişki değil, aynı zamanda duygusal bir ilişkidir. Ana baba ile çocuk arasındaki ilişki, hukuken kalksa da ana baba ve çocuk olma statüleri ve duygusal bağlılıkları sona ermez. Velâyet hakkına sahip olmayan veya velâyet hakkına sahip olmakla birlikte, çocuğu fiilen yanında bulunduramayan ana baba ile çocuk arasında hukuk düzenince bir ilişki kurulması söz konusu olmazsa, ana/baba ve çocuk yaşam içindeki olumlu olumsuz deneyimleri, sevinçleri, hüznleri paylaşamayacağı için zaman geçtikçe birbirlerine yabancı olacaklardır. Bunun oluşmaması için ana baba ile çocuk arasındaki olumlu olumsuz deneyimlerin, duygusal paylaşımın devam etmesi gerekir. Bu ise, hukuken ana baba ile

çocuğun kişisel ilişki kurma hakkına sahip olması ile gerçekleşebilir. Bu nedenle, kişisel ilişki hakkı; çocuktan ayrı olan ana ve babanın, yetişmesine katkıda bulunmuş olduğu çocuğun gelişimi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak, hısımlık ilişkilerini sürdürmek, yabancılaşmayı önlemek ve nihayet her iki tarafın da sevgi gereksinimlerini tatmin amacını güder. Kişisel ilişki hakkı, hak sahibine çocuğun yaşamına müdahale hakkı vermediği, ancak özlem giderme hakkı verdiği için velâyet hakkının eş değeri değildir. Bu nedenle, kişisel ilişki kurma hakkı, velâyetin eksikliğidir. Kişisel ilişki kurma hakkı, ana/baba ile çocuğa belirli gün ya da saatlerde görüşme, birbirlerinden haberdar olma, birbirlerinin yaşamında olma, yetkisi veren bir haktır.

4.1. Kişisel İlişki Hakkının Cebri İcra Yolu ile Uygulanması

İcra ve İflâs Kanununun 25/a maddesinde çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilâmların icrası özel olarak düzenlenmiştir. Velâyet hakkına sahip veya çocuk fiilen kendisine verilmiş kişi, çocukla kişisel ilişkide bulunma hakkına sahip olan kişinin, çocukla kişisel ilişki kurma hakkını kullanmasına izin vermezse, kişisel ilişkiyi öngören ilâmı hak sahibi icraya koyarak takip talebinde bulunabilir (İİK.25a Md.). Bu talebi alan icra memuru borçluya (velâyete sahip tarafa) bir icra emri gönderir (İİK.25a Md.). Bu icra emrine, İcra ve İflâs Kanununun 24.maddesindeki genel hususlardan başka, çocuğun ilâm hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen taraf ile kişisel ilişkide bulunmasına engel olunmaması, aksi takdirde hükmün zorla yerine getirileceği ve İcra ve İflâs Kanununun 341. maddesine göre cezalandırılacağı ihtar da eklenir. Borçlu, bu emre uymazsa ilâm hükmü zorla yerine getirilir ve çocuk ziyaret hakkı sahibine ziyaret amacı ile teslim edilir.

5. VELAYET

Medeni Kanunun 335 - 351.maddeleri arasında düzenlenmiştir. Çocuğun doğması ile velayet hakkı kazanılır. Türk Hukuk sisteminde çocukluğun başlangıcı kişiliğin kazanılmasına bağlanmıştır. Çocuğun tam ve sağ doğması ile ana babanın velayet hakkı başlar. Hamilelik süresince cenin halinde olan çocuğun üzerinde kimin tasarruf etme yetkisinin olduğu hususu ise Türk Medeni Kanunun 28. Maddesinin 2. Fıkrasında düzenlemiştir. MK m. 28/2' ye göre, çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder. İşbu sebeple ceninin hayatı hakkında verilecek kararlar sadece anne tarafça değil, babanın onayı da aranarak verilebilir. Çocuklar ana babadan haksız bir surette alınamazlar. Bununla

birlikte, hâkim çocuğun korunması yönünden gerekli görürse velâyetin kullanılmasına her zaman müdahale edebilir.

MK. 335 ana-babaya çocuk üzerinde tartışılmaz bir hak tanımıştır. Çocuğun ana-babadan alınamaması, çocuğa isim verilmesi, çocuğun onları dinlemek zorunda olması ve tedip hakları gibi hakları sayabiliriz.

Çocuk Hakları Sözleşmesiyle de yukarıda belirtilen hak ve ödevler garanti altına alınmıştır. Bu sözleşmeye göre devlet ana-babanın velayet hak ve görevlerini kullanma ve yerine getirmede ana-babanın yardımcısı ve haklarının teminatı olarak görülmektedir.

Velayet sorunu Aile Mahkemesine mutlaka boşanma davası ile gelmez. Velayet davası mahkemeye velayetin kaldırılması (Velayetin Nez'i) veya değiştirilmesi davası şeklinde de gelebilir. Bu durumda taraflar daha önce boşanmış olmakla bir eşe velayet bırakılmış, ancak velayetin iyi ifa edilmediği iddia edilmiştir. Bu tür bir davada hâkim uzman araştırmasını mutlaka yaptırmalı ve mümkün mertebe velayete konu çocuğu da dinlemelidir.

Medeni Kanun 348.m. velayetin kaldırılmasına ilişkin esasları düzenlemektedir. Çocuğun bakımı, yetiştirilmesi, eğitilmesi ve korunması için alınan tedbirler yetersiz kalmış, velayet hakkıyla ifa edilememiş veya kullanılamamış ve çocuk aleyhine gelişmeler meydana gelmiş ise velayet tarafı değiştirilebilir. Bu durumlar ise mutlaka uzman tarafından tespit edilir.

Velayetin gereklerinin yerine getirilmemiş olması velayetin kaldırılmasını gerektirir. Velayete sahip olan tarafın evlenmiş olması velayetin kaldırılmasını gerektirmez. Yeni ailede velayet altındaki çocuğun benimsenme ve şefkat derecesi uzmanlarca tespit edilmelidir. Netice itibarıyla velayetin her iki eski eşlerden alınması ve çocuğa vasi tayini mümkündür.

Velayet davaları Aile Mahkemelerine tespit mahiyetinde de gelebilir. Dava dilekçesinde bu şekilde yazılmasa da bazı davalar tespit hükmü ile sonuçlanabilir.

Velayetin bir tarafa bırakılmasından sonra velayetin bir sonucu olarak tarafları sıkıntıya sokmayacak biçimde velayet verilmeyen tarafla çocuklar arasında şahsi ilişki bağı sağlanır.

Gerek velayetin ilk düzenlenişinde gerekse velayetin kaldırılması bir yargılama sürecinden sonra ortaya çıkacaktır. İlk düzenlemede taraflardan her ikisinin psikolojik sorunları tespit edilir. Ya da boşanmaya sebep olan olayların velayeti engellemesi söz konusu olabilir. Böyle

hallerde taraflardan hiçbirine velayet bırakılmaz. Durum sulh hukuk mahkemesine ihbar edilir.

Türk Medeni Kanunun Velayet Konusundaki Eksikliği

Ortak Velayet Kavramı Nedir?

Türk Medeni Kanununun önemli bir eksikliği olan "Ortak Velayet Kavramı" sözlük anlamında velâyet; sevmek, sahip çıkmak, yardım ve idare etmektir. Hukuk alanında velâyet ise; bir başkasına sözünü geçirmek onun üzerinde egemenlik ve otorite kurmak yetkisidir. Geniş anlamda velâyet; küçüklerin, bazı durumlarda da ergin kısıtlı çocukların kişiliklerinin ve mallarının korumasıyla, onların temsili konusunda ana babanın sahip oldukları hak ve yükümlülüklerin tümünü ifade etmektedir.

Velâyet hakkı ana ve babaya, istisnai olarak çocuk evlat edinilmişse evlat edinene tanınmıştır. Çocuk üzerinde, ana babadan ve evlat edinenden başka kimselerin velâyet hakkı yoktur. Esasen bu yönü ile bakıldığında velayet hakkından söz edebilmek için soy bağı esası aranmaktadır.

Türk Hukuk Sisteminde velayet kavramı boşanmanın söz konusu olduğu durumlarda önem arz etmektedir. Boşanma, ayrılık durumları haricinde esas olarak taraflar velayeti ortak kullanma yetkisine sahip olduklarından bu süreçte velayet kavramı anlam ifade etmemektedir. Gelişmiş hukuk sistemlerinde kabul edilmiş olan birlikte velayet kavramının hukuk sistemimizde yer almaması sebebi ile boşanma, ayrılık durumlarında velayet taraflarca önem kazanmakta ve hatta birçok boşanma, ayrılık kararlarında çekişme konusu olmaktadır.

Ana babanın birlikte oldukları veyahut taraflardan birinin vefat etmesi, velayet hakkını istememesi, kullanmasına hukuken engel olan durumların olması durumlarında Türk Medeni Kanununda yer alan velayet düzenlemesi yeterli iken sosyal hayatın gelişmesi ile kanundaki düzenlemeler yetersiz kalmaya başlamıştır.

Ana babanın boşanmasından sonra evlilik içi ortak çocukları üzerindeki velâyeti birlikte kullanabilmelerinin mümkün olup olmadığı 1980'li yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. Daha önceleri annenin ev işi ve çocukla ilgilenmesi, babanın maddi gelir temin etmesi yeterli görülmekte iken zaman ilerledikçe babaların da velayet konusunda talepte bulunmaları velayet konusunda uzlaşmayı gerektirmiştir.

1980li yıllarda ortaya çıkan bu ihtiyaç İsviçre ve Alman Medeni Kanunlarda düzenlenerek giderilmeye çalışılmıştır. İsviçre Medeni Kanununun 133. Maddesine göre boşanmada birlikte velâyet ana babanın talebine ve hâkimin kararına bağlı kılınmıştır. Kural, velâyetin ana babadan birine verilmesi olup, belli şartlar gerçekleşirse ve taraflar talep ederlerse istisnai olarak birlikte velâyet mümkündür. Bu maddeye göre, ana baba çocuğun bakım ve gözetilmesi ve bakım giderleri hususunda anlaşılırsa ve velâyeti boşanmadan sonrada birlikte kullanmayı talep ederlerse, bunun çocuğun yararına olması şartıyla hâkim bu talebi kabul edecektir.

Alman Medeni Kanununda ise ana babadan birinin velâyeti tek başına kullanması ise istisnadır ve mahkeme kararı ile mümkündür. Alman Medeni Kanununun § 1671 göre boşanma sonrasında ana baba velâyeti birlikte kullanmaya devam ederler. Ancak, ana babadan her biri velâyetin tümünü veya bir kısmını tek başına kullanmayı talep edebilir. İsviçre Medeni Kanunu ile Alman Medeni Kanunu arasındaki fark ise, İsviçre Medeni Kanunu birlikte velayeti istisnai olarak düzenlemişken Alman Medeni Kanununda bu durumun kural, tek başına velayetin istisna olmasıdır.

Türk Medeni Kanununda ise birlikte velayet düzenlenmemiştir. Düzenlenmenin olmamasının yanı sıra velayet konusunda anne ve babanın anlaşarak ortak velayet kurumunu kabul etmeleri de hukuken mümkün değildir. Velayetin kamu düzeninden olması yani tarafların üzerinde düzenleme yapma yetkisinin olmaması sebebi ile taraflar anlaşmalı boşanma protokolü ile veyahut mahkeme içindeki beyanları ile ortak velayet talebinde bulunsalar dahi hâkim tarafından bu dikkate alınmayacaktır. Öyle ki hukukumuzda velayeti kendisine bırakılmayan tarafla çocuk arasında düzenlenecek kişisel ilişkinin “Diledikleri zaman görüşmeleri” yönündeki beyan dahi kabul görmemekte, görüşme günleri mutlaka rutin bir düzenlemeye bağlanmaktadır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinde çocukla ilgili düzenlenecek olan her hususta çocuğun yararının göz önüne alınması gerektiği hükmü yer almaktadır. Türkiye söz konusu bu sözleşmenin tarafıdır. Sözleşmenin bu hükmü gereğince çocuğun menfaati velayet hakkının anne ve babanın ortak tasarrufunda olmasını gerektiriyorsa ortak velayete karar verilmesi gerekir.

Türk Medeni Kanununda açıkça çocuğun yararı hususunun düzenleme alanı bulmaması ve uygulamada ortak velayetin olmayacağı yönünde oluşmuş kanaat Anayasamızın 90.

Maddesinde yer alan “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir.” Hükmüne aykırılık teşkil etmektedir. Birlikte velayet konusunda hâkimlerin takdir yetkisi bulunmasına rağmen genel olarak bu yönde karar verilmediği görülmektedir.

BÖLÜM II:

ÜLKEMİZDE AİLE MAHKEMELERİNİN UYGULAMALARI

1. GENEL ANLAMDA AİLE MAHKEMELERİ

Çağımızda sosyal yapıda meydana gelen hızlı gelişmeler aile hukukundan doğan sorunların da artmasına neden olmuştur. Sürekli artan ve karmaşıklaşan bu sorunların çözümü için yargı mercilerine müracaatlar her geçen sene daha da çoğalmıştır. Bu nedenle 2003 yılında aile hukukundan doğan sorunların çözümü için aile mahkemeleri adı altında ihtisas mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemelerin en belirgin özelliği sadece aile hukukuna ilişkin davalara bakmakla görevli olması, uyuşmazlıkları çözerken öncelikle taraflar arasında sulhu esas alması ve aileye ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde uzman yardımından faydalanabilme olanağının bulunmasıdır.

Aile mahkemeleri aile hukuku açısından son derece önemli görevleri yerine getirmektedirler. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un ikinci maddesi uyarınca aile mahkemelerinin her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulması gerekmesine rağmen hali hazırda 64 ilde, 93 ağır ceza merkezinde toplamda 257 aile mahkemesi hizmet sunmaktadır.

Bu mahkemelerde çalışacak görevlilerin başında aile mahkemesi hâkimleri gelir. 4787 sayılı Kanun, aile mahkemelerinde görev alacak hâkimlerin atanma kriterlerini özel olarak düzenlemiş ve bazı mecburi şartlar getirmiştir. Buna göre aile mahkemelerine;

- ✓ Atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış,
- ✓ Adlî yargıda görevli,
- ✓ Evli ve çocuk sahibi,
- ✓ Otuz yaşını doldurmuş
- ✓ Tercihan aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılmaktadır.

Aile mahkemelerinin ihtisas mahkemeleri olarak değerlendirilmesinin en önemli nedeni bünyelerinde çalışan uzmanlardır. 4787 sayılı kanuna göre her aile mahkemelerinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı unvanlarında üç farklı uzman kadrosu yer almaktadır. Bu uzmanların atanma kriterleri de kanunda özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre her aile mahkemesine tercihan;

- ✓ Evli ve çocuk sahibi,
- ✓ Otuz yaşını doldurmuş
- ✓ Aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanmaktadır.

Ancak hali hazırda faaliyet göstermekte olan her aile mahkemesinde bu uzman kadroları tam olarak doldurulmuş değildir. Hem bu nedenle hem de hâkimlerin uzman yardımı konusunda yeteri kadar bilgilendirilmemesi gibi nedenlerle uygulamada uzman yardımından yeteri kadar faydalanılamamaktadır.

Hâkim ve uzmanların yanında aile mahkemelerinde diğer mahkemelerde olduğu gibi mahkemenin yazışma işlemlerini yapmak ve takip etmek üzere yazı işleri müdürü ve yeteri kadar zabıt kâtibi ile mübaşir görevlendirilmektedir.

4787 sayılı Kanun, aile mahkemesi hâkimini her konuda uzmana başvurma gibi bir yola zorlamamıştır. Konu hâkimin takdirine bırakılmıştır. Örneğin tarafların her konuda anlaştıkları ve hâkimin onayını alan boşanma davaları gibi benzeri durumlarda uzman incelemesine gerek görülmeyebilmektedir.

Aile mahkemelerinin görev alanına ilişkin olarak usul kuralları 4787 sayılı Kanunun 7. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir. 4787 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda Türk Medeni Kanunundaki usul hükümleri ve HMK'daki usul hükümleri uygulanmaktadır. Bu kanunlarda yer alan Aile hukukuna ilişkin usul hukuku maddelerinin 4787 sayılı Kanunda toplanması usul ekonomisi açısından uygun olabilir.

2. AİLE MAHKEMELERİ UYGULAMALARI

Ülkemizde hali hazırda hizmet sunmakta olan toplam 257 aile mahkemesi bulunmaktadır. Aile mahkemeleri genel anlamda aile hukuku alanı içerisine giren davalarla ilgilenmektedir. Bunlar arasında boşanma, velayet, nafaka, evlat edinme ve kişisel ilişki tesisi gibi davalar aile mahkemelerinin işlerinin büyük bir bölümünü teşkil etmektedir.

Genel olarak aile mahkemelerinde dava süreci şu şekildedir:

- ✓ Dilekçenin nöbetçi aile mahkemesi hakimi tarafından tevzi bürosuna havale edilmesi,
- ✓ Tevzi bürosu tarafından dosyanın mevcut aile mahkemelerinden birine dağıtımı,
- ✓ Aile mahkemesinin belirlenmesi,
- ✓ Ön inceleme aşaması (dosyada bulunması gereken evrakların temin edildiği aşama)
- ✓ Dava dilekçesi, cevap dilekçesi, cevaba cevap dilekçesi,
- ✓ Duruşma tarihinin taraflara bildirilmesi,
- ✓ Tarafların ve tanıkların dinlendiği duruşmalar aşaması,
- ✓ Boşanma, velayet, evlat edinme, kişisel ilişki tesisi gibi davalarda uzmandan rapor istenmesi,
- ✓ Tüm delillerin toplanmasından sonra karar verilmesi,
- ✓ Kararın taraflara tebliği, kesinleşme aşaması,
- ✓ Taraflardan herhangi birinin kararı temyiz etmesi halinde temyiz aşaması.

3. AİLE MAHKEMELERİNDE UZMANLAR TARAFINDAN DÜZENLENEN SOSYAL İNCELEME RAPORLARI

Mevcut koşullarda uzmanlardan, dava ile ilgili inceleme yapılarak rapor hazırlanması istenilmektedir. Rapor genel olarak 3 ana başlık altında hazırlanmaktadır:

3.1.Eşlerin kısa özgeçmişlerinin anlatıldığı bölümde; davacıdan başlayarak eşlerin geçmiş kısa yaşam öyküsü, kendi aile yapıları genel hatlarıyla, eşlerin öğrenim durumları, varsa çalışma yaşamları, şu an ne yaptıkları (çalıştıkları iş vb.), nerede,

nasıl yaşadıkları ve geçimlerini nasıl sağladıkları ve eşlerin gözlemlenen kişilik özelliklerine yer verilmektedir.

3.2.Evlilik özgeçmişleri ve ayrılık/boşanma süreci;

- Eşlerin nasıl tanıştıkları, evlilik kararını verirken belirleyici olan etkenler, eşlerin kurmuş olduğu aile yapısının nasıl olduğu,
- Eşlerin (sosyal, kültürel, duygusal, cinsel ve ekonomik) paylaşımlarının nasıl olduğu, aile içindeki rol paylaşımı, aile içindeki ilişki dinamikleri, geleneklerle ilişkileri, eşlerin kendi aile formlarını oluşturup oluşturamadıkları vb. ne ilişkin değerlendirmelerin yapıldığı bölüm
- Evlendiklerinde sorunların nasıl başladığı ve geliştiği, bu süreçte eşlerin çözümlemek için ne yaptıkları, sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin düşünceleri ve konularda eşlerin kendi algılayış biçimleri,

3.3.Velayete ilişkin değerlendirme; çocuğun ebeveynler ile ilişkisi, çocuğun boşanma sürecinden nasıl etkilendiği, ebeveynlerin bu süreçte çocuğa yaklaşımları ve velayeti eşlerin niçin istedikleri gibi konulara yer verilmektedir.

Bu değerlendirme ve velayete ilişkin oluşan kanaat, diğer ebeveynle çocuğun ilişkisinin nasıl kurulacağına ilişkin düzenlemeye ve varsa başka önerilere sosyal inceleme raporunda yer verilmektedir. Boşanma süreci evli çiftler için oldukça önemli ve sorunlu bir dönemdir, birçok çift bu dönemi evlilik sürecinde gelişen problemler nedeniyle zorlukla atlatır. Evli çiftlerin bu dönemde yaşadığı sorunlara dair nasıl bir sorun çözme mekanizması kullandıkları ve bu sorunları çözmek için yeterli beceriye sahip olup olmadıkları oldukça önemlidir, daha önce yapılan birçok araştırma boşanan çiftleri boşanma nedenleri açısından ele almıştır. Boşanma kişinin kendilik duygusu üzerinde derin etkiler bırakır. Bu durum eşin kaybı ile ekonomik güvencesini ve toplumsal kimliğini kaybeden geleneksel toplumlardaki kadınlarda daha da belirgindir. Erkekler için yardımcılarını ve duygusal destekçilerini kaybetme, yalnızlık, yüksek hastalık oranları, depresyon ve intihar gibi durumlara zemin hazırlar. Hem erkek hem de kadınlar için kendilik kavramındaki değişiklikler kalıcı olabilir. Bu durum genellikle boşanmayı takip eden ilk yıl içinde belirginleşir. Yüksek boşanma oranları kişilerin evlenme fikrinden uzaklaşmasıyla sonuçlanmamıştır. Aksine kadınların üçte ikisi ve erkeklerin dörtte üçü yeniden evlenirler.

Ancak ilk evlilik ve boşanma sürecindeki çatışmalar çözümlenmezse ikinci evliliklerde de boşanma olasılığı % 60 gibi yüksek oranlara çıkabilmektedir.

Evlilik birliği içerisinde yeterli sorun çözme becerisine sahip olmayan çiftler boşanma aşamasına gelmektedir. Sorun çözme becerilerinin olmaması, çiftleri boşanma sürecine iten en önemli sebeplerden biridir. Çiftler son aşama olarak evlilikleri süresince sahip oldukları sorunları çözmek için boşanmaya başvurmaktadır. Evli çiftlerin yeterli sorun çözme becerisine sahip olmaması onların baş etme mekanizmalarını düşürmekte, bu konudaki denetimlerini ortadan kaldırmaktadır. Evli çiftler sorunlarını çözmek yerine çoğu zaman sessiz kalmakta, yaşadıkları problemleri karşılıklı konuşma ve tartışma yerine uzak durmaya, sorunları göz ardı etmeye, görmezden gelmeye çalışmaktadır, bu durum çiftlerin evliliklerinde olan sorunlara karşı duyarsızlık geliştirmesine hatta benimsemesine neden olmaktadır. Çiftler zamanla evlilik içerisindeki sorunlara alışkanlık geliştirmekte, gelişen yeni ve alışılmadık bir sorun ile karşı karşıya kaldıklarında sorunu çözmek için çaba göstermek yerine boşanma yoluna gitmektedir. Evli çiftlerin sorunlarına dair farkındalık geliştirmelerinin yanı sıra bu sorunları çözmenin yollarını tartışmayı, belirlemeyi ve bu yöndeki becerilerini geliştirmeyi hedeflemeleri gerekmektedir. Sorun çözme becerisine sahip olmayan çiftlerin belirli bir süre sonra boşanma ile yüzleşmesi muhtemeldir, çiftler yüz yüze kaldıkları sorunlar karşısında çıkmaza girmekte ve boşanma yolunu seçmektedir, evli çiftlerin sorun çözme becerilerindeki aksaklıkları ortaya koymak onların bu becerilerini geliştirmeye destek olmaktadır.

4. AİLE MAHKEMELERİNDE SUÇUN MAĞDURU AİLE BİREYLERİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Şiddete uğrama ihtimali olan ya da şiddete uğrayan kadınlar, çocuklar ya da aile bireylerinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine koruyucu ve önleyici tedbir kararları verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer aile mahkemesi hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

4.1.Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

6284 sayılı kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:

Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması. Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması. Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi. Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

4.2.Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir. Bunlar;

İşyerinin değiştirilmesi, kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması. Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılmaması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

4.3.Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir. Bunlar;

- Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
- Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.
- Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.
- Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun

hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

- Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

BÖLÜM III:

BOŞANMA İLE İLGİLİ SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Evlilik İçi Sorunların Dava Açılmadan Çözülmesi

EVLENMEDEN ÖNCE

Günümüz toplumunda değişen şartlar ve özellikle kadının iş hayatına katılımının artması ile birlikte sorumlulukların aile içerisinde uygun bir biçimde paylaşılmasında bir takım sıkıntılar yaşanmaktadır.

Ataerkil aile yapısı içerisinde yetişen çocukların günümüz kodlarına uygun yetiştirilmemesi, ataerkil eğitimden vazgeçilmemesi, kadının sorumluluklarını arttırmakta bu da evlilik yaşantısında sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle evlilik birliği içerisinde çiftlerin birlikte çalışmaları halinde sorumlulukları paylaşması gerekmektedir. Bunu sağlamak için de evlilik kurumunun kişiye yüklediği sorumlulukların bilinmesi bakımından toplumda farkındalık arttırılmalıdır.

Sorun 1- Evlilik kurumunun kişiye yüklediği sorumlulukların bilinmesi bakımından toplumda farkındalığın eksik olması:

Çözüm 1- Toplum genelinde evlilik ve evliliğin kişiye yüklediği sorumluluklar noktasında farkındalığın arttırılması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından lise ve üniversite müfredatlarında gerekli değişiklikler yapılabilir, bu konuda dersler konulabilir. Bunun yanında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Belediyeler tarafından aynı şekilde evlenecek çiftlere yönelik olarak evlilik ve evliliğin kişiye yüklediği sorumluluklar konularında eğitimler düzenlenebilir. Evlenecek çiftlerin bu eğitimleri başarı ile almaları şart koşulabilir.

EVLENDİKTEN SONRA

Evlilik birliği içerisinde çiftler arasında sorunlar yaşanması doğal bir süreçtir. Aynı aile içerisinde aynı anne baba tarafından, aynı gelenek ve göreneklere göre yetiştirilmiş olan kardeşler arasında bile sorunlar yaşanmakta iken farklı toplumsal kültür ve aile yapısına sahip, farklı yetiştirme tarzları ile yetişmiş çiftlerin evlilik birliği içerisinde sorunlar yaşamaları

doğaldır. Önemli olan tarafların sorunların uygun bir şekilde çözümü için çaba sarf etmeleridir. Ancak bazen çiftler sorunlarının çözümü için ne kadar çaba sarf ederlerse etsinler bir çıkış yolu bulamayabilirler. Bu durumda bu konuda bir uzman yardımı almaları gerektiğinin bilincinde olmalıdırlar.

Sorunların Çözümünü Kolaylaştıracak Uygulama Türleri

1. Aile ve Evlilik Danışmanlığı,
2. Aile ve Evlilik Terapisi,
3. Kişisel ve Sosyal Gelişim Sağlayıcı Mesleki Çalışmalar (Ev Dışı Alanda Sosyal Etkinliklere Yönelme),
4. Uygulamalı Sanatsal Sosyal Hizmet ve Yaşantısal Psiko-Drama ile Çözüm Önerileri,
5. Eşler Arası İletişim Kaynaklı Sorunların Çözümü ve Aralarındaki İletişimi Yeniden Yapılandırma,

Konuları üzerinde uzmanlaşmış psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıların görev yaptığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Belediyeler bünyelerinde birimler kurulabilir.

ÇİFTLER TARAFINDAN BOŞANMA DAVASI AÇILMA KARARI VERİLMİŞSE

Evlilik birliği içerisinde yaşanan sorunlar bazen içinden çıkılmaz bir hal alabilmektedir. Hali hazırda evlilik sorunlarının çözümü ile ilgili olarak çiftlerin uzman yardımına başvurma sayıları istenen seviyede değildir. Ancak uzmana başvurmak sorunların kesinlikle çözüleceği ve evlilik birliğinin devam edeceği anlamına da gelmemektedir. Çiftler arasındaki sorunların kronikleşerek olması durumunda çiftler, çocuklar ve tarafların aileleri boşanma gerçeği ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Her ne kadar toplumda istenmeyen bir durum olarak karşılanırsa da boşanma sözü edilen birbirini tekrarlayan kronik sorunlarla boğuşan evliliklerde tarafların ve çocukların daha sağlıklı bir aile hayatına doğru ilerleyebilmeleri için de bir yol olabilmektedir.

Boşanma süreci ve sonrası Sorunların Çözümünü Kolaylaştıracak Uygulamalar:

1. Boşanma Sürecindeki Çiftlerle Arabuluculuk Görüşmeleri,

2. Boşanma Sonrası Süreci Hazırlıklı Olmak ve Sağlıklı Geçiş Sağlamak için Danışmanlık,
3. Boşanma Sürecini mevcut sorunları artırmadan tamamlamak için Aile ve Yaşam Koçluğu,
4. Boşanma Sonrası Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinde Yaşanan Sorunların Giderilmesine Dönük Çözüm Barındıran Uygulamalar,

Konuları üzerinde uzmanlaşmış psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıların görev yaptığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Belediyeler bünyelerinde birimler kurulabilir.

2)Dava Sürecinde ve Sonrasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ülkemizde aile mahkemeleri tarafından görülen davalarda genel olarak karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

Sorun 1- Aile Mahkemeleri'nin sayısının yeterli düzeyde olmaması:

4787 sayılı kanunda her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede kurulması öngörülen aile mahkemelerinden hali hazırda 64 ilde, 93 ağır ceza merkezinde toplamda 257 tanesi faaliyet göstermektedir.

Çözüm 1- 4787 sayılı kanunun öngördüğü şekilde ve ülkemizin sosyal ve ekonomik durumu da dikkate alınarak aile mahkemelerinin sayılarının arttırılması faydalı olabilir.

Sorun 2- Aile mahkemelerindeki personel sayısının ve fiziki şartların yetersizliği:

Her ne kadar son yıllarda gerek personel (uzman, zabıt katibi vb.) alımları ve gerekse de fiziki şartların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılıyor olsa da bu çalışmalar yeterli boyutlara erişmiş değildir. Aile mahkemesi bünyesinde uzmanların bulunmaması durumunda diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra eden kişilerden bilirkişi sıfatıyla yararlanılmaktadır. Bu durumda bilirkişiye ödenecek ücret davacı tarafından ödenmektedir. Bu ise ekonomik açıdan yoksul kimseleri zor durumda bırakmakta hatta davasını geri almasına neden olabilmektedir. Bu sorun nedeniyle yapılan işin niteliği ve vatandaşa sunulan hizmetin kalitesi düşmektedir.

Çözüm 2- Personel sayısının ihtiyacı karşılayacak şekilde arttırılması, özellikle uzman sayılarının 4787 sayılı kanunda belirtildiği şekilde her aile mahkemesine yeterli sayıda uzman

istihdam edilmesi verilen hizmetin kalitesini ve hızını arttıracaktır. Ayrıca son yıllarda yapılmakta olan yeni adalet saraylarının ülke genelinde yaygınlaştırılması fiziki şartları iyileştireceği açıktır.

Sorun 3- Uzman görevlendirilme zamanlarındaki hatalar, uzman yardımından yeterince yararlanılmaması:

Aile mahkemeleri özellikle boşanma davalarında bir anlık sinirle dava açarak hakim karşısına çıkan çiftler ile gerçekten evlilik birliğinde gerekli olan saygı ve sevgiyi yitirmiş çiftler arasında süzgeç görevi görmek durumundadır. Bu nedenle uzmanların davanın hangi aşamasında görevlendirildikleri çok önem arz etmektedir. Bunun yanında bazı yerlerde hala uzman yardımından yeteri kadar faydalanılmamaktadır. Bu durum taraflar, tarafların aileleri, çocuklar, çocukların okul çevresi ile görüşülmesini engellemekte ve derinlemesine inceleme yapılmasına mani olmakta, dolayısıyla daha kaliteli hizmet sunumunun önüne geçmektedir.

Çözüm 3- Özellikle boşanma davalarında uzman yardımından yararlanılmaması ya da uzmanın davanın ilerleyen aşamalarında görevlendirilmesi, devam eden duruşma sürecinde tarafların vermiş oldukları beyanlar, tanık beyanlar vb. göz önüne alındığı zaman taraflar arasındaki gerilimi giderek arttırmaktadır. Bu durum özellikle boşanma davalarında bir anlık sinirle dava açarak hâkim karşısına çıkan çiftlerin yeniden bir araya gelme ihtimallerini düşürmektedir. Bu nedenle özellikle boşanma davalarında dava aşamasının başında uzmandan tarafların evlilik birliğinin devam edip edemeyeceğine ilişkin rapor istenmesi uygun olacaktır.

Sorunların Çözümünü Kolaylaştıracak Uygulama Türleri

1. Aile ve Evlilik Danışmanlığı,
2. Aile ve Evlilik Terapisi,
3. Boşanma Sürecindeki Çiftlerle Arabuluculuk Görüşmeleri ve Boşanma Sonrası Sürecine Hazırlıklı Olmaya Sağlıklı Geçiş Sağlama,
4. Kişisel ve Sosyal Gelişim Sağlayıcı Mesleki Çalışmalar (Ev Dışı Alanda Sosyal Etkinliklere Yönelme),
5. Uygulamalı Sanatsal Sosyal Hizmet ve Yaşantısal Psiko-drama ile Çözüm Önerileri,

6. (0-6 Yaş Çocuklara) Gelişimsel Tarama Testleri ve Yaratıcı Drama Oyunları ve Ev Dışı Uygun Sosyal Etkinlikler Planlama ve Denetsel Yaşantı Uygulaması
7. Eşler Arası İletişim Kaynaklı Sorunların Çözümü ve Aralarındaki İletişimi Yeniden Yapılandırma,
8. Eşlere, Kavramsal Bağlılık Düzeylerini Ortaya Çıkarma ve Yapısında Çözüm Barındıran Farklılaşma Analiz Envanteri (Fae) Uygulaması ile Aile ve Yaşam Koçluğu,
9. Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinde ve Kardeşler Arası Yaşanan Sorunların Giderilmesine Dönük Yapısında Kavramsal Bağlılık Düzeylerini Ortaya Çıkarma ve Çözüm Barındıran Farklılaşma Analiz Envanteri (Fae) Uygulaması,
10. Engelli Çocuk Aileleriyle Psiko-Sosyal Destek Ziyaretleriyle Çalışma,
11. Kişisel Sosyal Çalışma Teknikleriyle, Kendi Kendine Yardım Becerisi Geliştirme ve Kendini Tanıma ve Farkındalık Çalışmaları Yapma,

Sorun 4- 6284 sayılı kanun kapsamında Aile Mahkemelerinde yaşanan sorunlar:

- ✓ 6284 sayılı kanun ile, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınabilecek koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Ancak kanunun amaç, kapsam ve temel ilkeler başlıklı 1. maddesinin birinci fıkrasında geçen “şiddete uğrama tehlikesi bulunan” ibaresi ve yine “Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik” başlıklı 8. Maddesinin üçüncü fıkrasında geçen “Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz.” ibaresi özellikle boşanma davaları için delil oluşturmak isteyen çiftler tarafından suiistimal edilmekte ve bu durum aile mahkemelerinin iş yükünü arttırmaktadır.

Çözüm: Aile mahkemelerinde görülen boşanma davalarında, delil araştırması yapılmadan verilen koruyucu tedbir kararlarının boşanma için delil teşkil edip etmeyeceği hususunun mahkeme tarafından detaylı şekilde araştırılması gerekmektedir.

- ✓ Bunun yanında hakkında şiddet uyguladığı ya da uygulama tehlikesi bulunduğu gerekçesiyle evden uzaklaştırma kararı verilen aile bireyleri uygulamada sadece belli

bir süre evden uzaklaştırılmakta, evden uzaklaştırılan aile bireyinin kalacak yerinin olmaması halinde bu kişiler de mağdur olmaktadır. Bununla birlikte bu kişiler içerisinde bulunduğu durumun sorumlusu olarak hakkında şikayetçi olan aile bireyini görmekte ve evden uzaklaştırma kararının sonucunda çok daha kötü olayların ortaya çıkma olasılığı artmaktadır.

Çözüm: Şiddet uyguladığı ya da uygulama tehlikesi bulunduğu gerekçesiyle hakkında evden uzaklaştırma kararı verilen aile bireyinin kalacak yerinin olmaması halinde bu kişilerin uygun bir yere yerleştirilmelerinin, öfke kontrolü, kişilerarası sorun çözme vb. konularda alanında uzman kişiler tarafından tedbir kararı süresince danışmanlık tedbiri uygulanmasına da karar verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Sorun 5- Nafaka ilgili sorunlar:

- ✓ Uygulamada, ülkemizde yaşanan kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı gelir sistemi nedeniyle nafaka isteyen ve nafaka ödeyecek olanın gerçek gelirini tespit etmek mümkün olmamaktadır. Bu durum yoksul tarafın mağduriyetine yol açmaktadır. Genellikle boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen taraf kadın olmaktadır. Nafaka ödeyecek olan gerçek gelirini saklayarak nafakanın tahsil edilmesine engelleyerek kadının ve varsa müşterek çocuklarının ekonomik sıkıntıya düşmesine neden olmaktadır.
- ✓ Nafakanın icra yolu ile temin edilmesi nedeniyle dava açmak için harç yatırılması ve tahsil sırasında her ay bu nafakanın bir kısmının tahsil harcı olarak kesintiye uğraması nafaka alacaklısının zarara uğramasına neden olduğu gibi icra dairelerine iş yüküne de neden olmaktadır.

Çözüm: Nafaka alacağının icra yoluyla değil kaynağından doğrudan kesilmesi taraflardan kesilen miktar açısından çözüm olabilecektir.

Sorun 6- Çocuk Teslimi (Kişisel İlişki Tesisi Kararının Uygulanması) İle İlgili Sorunlar:

- ✓ Aile Mahkemeleri tarafından verilen kişisel ilişki kararları genellikle her dosya için aynı şekilde kopyala yapıştır yapılmak suretiyle verilen şablon bir karar olmaktadır. Örneğin bu karar genellikle “Her ayın birinci ve üçüncü haftası(bu kısım ikinci ve dördüncü haftası şeklinde de olmaktadır.) Cumartesi günü saat 09:00’den Pazar günü saat 17:00’ye, her yıl 1 Temmuz saat 09:00’den 31 Temmuz saat 17:00’ye kadar

Davacı/davalı anne/baba ile müşterek çocuk arasında şahsi münasebet tesis edilmesi” şeklinde olmaktadır.

Çözüm: Kişisel ilişki tesisi kararları verilmeden önce tarafların bu konudaki görüşleri alınmalı, her çocuğun anne babası ile olan ilişkisi, onlara olan ihtiyacı farklı olduğu için bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle bu konuda da mahkemelerde çalışan uzmanlardan rapor istenebilir.

- ✓ Çocuk teslimlerinin icra müdürlükleri tarafından yapılması başlı başına bir sorundur. İcra müdürlükleri yapmış oldukları işin gereği olarak eşya, mal haczetmektedirler. Yıllar içerisinde yapmış oldukları iş nedeniyle sert ve katı tutum ve davranış kalıpları geliştirebilmektedirler. Buna karşın kişisel ilişkinin düzenlenmesi ilişkin kararın icrasında teslim edilecek olan cansız bir eşya değil, bir insan hem de korunmaya ihtiyaç duyan çocuktur. Bu ilâm icra edilirken, çocuğun uğrayabileceği korku, dehşet ve endişe dikkate alınmamaktadır. İcra müdürlükleri çalışanları mesleki deformasyon nedeniyle çocuğun teslimi sırasında yeterince hassas davranmayabilmektedirler. Ayrıca velayeti elinde bulunduran tarafın kapısına icra dairesi görevlilerinin ve belki de polislerin gelmesi toplum içerisinde hoş karşılanan bir durum değildir. Bu durum velayeti elinde bulunduran tarafı sosyal çevresi içerisinde zor duruma sokmaktadır.

Çözüm: Çocuk teslimlerinin eşya ve mal haczeden icra müdürlükleri tarafından değil, uzman pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılardan oluşan bir birim tarafından yerine getirilmesi çok daha doğru olacaktır. Bu birim Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri bünyesinde kurulabilir. Bunun yanında belediyeler bünyesinde de bu şekilde bir birim kurulabilir. Bu sayede kurulacak birimin ve dolayısıyla verilecek hizmetin ülkemiz geneline çok daha iyi bir şekilde yaygınlaştırılması da sağlanmış olacaktır. Bu önerilerin dışında aile mahkemelerinde görev yapan uzmanlar da bu görevi yerine getirebilirler ancak aile mahkemesinde çalışan uzmanların kişisel ilişki ve velayet konularında karar verilirken görev almaları nedeniyle bu uzmanların daha sonra çocuk tesliminde görev almaları taraflar ile uzmanlar arasında bir takım sorunların yaşanmasına neden olabileceği unutulmamalıdır. Bu şekilde çocuk teslimi ile ilgilenecek bir birimin kurulmaması halinde mevcut şartlar altında icra müdürlükleri bünyesinde sadece çocuk teslimlerine bakan, bünyesinde pedagog, psikolog

ve sosyal çalışmacıların bulunduğu, bu konuda özelleşmiş dairelerin kurulması, çocuk teslimlerinin bu icra dairelerinden başka daireler tarafından yapılmaması da düşünülebilir.

- ✓ İcra müdürlükleri yapmış oldukları iş nedeniyle “çocuğun yüksek yararı” kavramına uzak, yabancı olabilmektedirler. Bu nedenle de bu kavramı göz ardı edebilmekte, sadece mahkeme tarafından verilmiş olan kararın infazını gerçekleştirmeye yoğunlaşabilmektedirler. Bunun neticesinde çocuk teslimi sırasında bilirkişi olarak görev alan psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları ile icra müdürlüğü görevlileri ve taraflar arasında bir takım sorunlar yaşanabilmektedir. Çocuk teslimi sırasında çocuğun o anda tesliminde çocuk açısından bazı sakıncalar gören uzman bunu dile getirerek tutanağa beyanlarını “Çocuğun şu anda teslimi uygun değildir” şeklinde geçirebilmekte ve bunun sonucunda çocuğun teslimi o an için yapılamaya bilmektedir. Bu durumda mahkeme kararının infazına mani olduğu gerekçesi ile uzmanlar hakkında soruşturmalar açılabilir.

Çözüm: Çocuk tesliminde görev alan uzman çocuğun yüksek yararına aykırı olduğu bir durumu tespit ettiğinde çocukla kişisel ilişki kurulmamasını talep ederse kişisel ilişki kurulmamalıdır. Zaten uzman bulundurulmasının amacı da ‘çocuğun psikolojik ve rahatsız edici unsurlardan etkilenmesinin önlenmesi’ ve uzmanın ‘mesleki bilgi ve tecrübesinden yararlanılmasıdır’. Bu nedenle çocuk teslimi işlemi sırasında kişisel ilişkinin çocuğun yararına olup olmadığına karar verecek kişi uzman olmalıdır. Bunun yanında çocuk teslimlerinde görev alan icra müdürleri, uzmanlar ile hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının “Çocuğun yüksek yararı” kavramı konusunda gerekli eğitimlerin verilmesinin bu sorunu çözebileceği düşünülmektedir.

- ✓ İlamsız icranın infazı için İcra Müdürlükleri “ihtiyati haciz” kararlarından farklı olarak borçluya (çocuğu teslim etmek borcu altında olan kişiye) tebligat yapılmasını aramaktadırlar ve bu tebliğ, Aile Mahkemesinin yahut Savcılığın yaptığı tebliğden ayrı, aynı kararın, aynı kişiye ikinci kez tebliği mahiyetindedir. Gereksizdir, kanunun ruhuna uygun olmayan zaman kayıpları içermekte, tedbir kararı olmasını bertaraf etmektedir.
- ✓ Diğer bir konu çocuk kişisel ilişki kurmayı reddediyorsa ne yapılması gerektiğidir. Çocuğa zor kullanmak hem Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne hem kişisel ilişkinin amacına hem de çocuğun kişilik haklarına aykırı bir davranış olacak ve çocuğun

hakları ve yüksek yararı savunulmaya çalışılırken çocuk psikolojik olarak örselenecek, nesneleştirilecek ve suçluymuş gibi cezalandırılmış olacaktır.

Çözüm: Bunun için çocuğun ebeveyniyle kişisel ilişki kurma hakkının korunmasına kaynak olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne baktığımızda, sözleşmenin 12. maddesinde “Taraflar devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerin serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar.” denilmektedir. Bu nedenle uzman, çocuğun görüşlerini öğrenmeli kişisel ilişkiyi yüksek yararına aykırı olmadığı halde reddeden (bunu uzman belirleyebilir) çocuğu ikna etmeye çalışmalıdır. Eğer çocuk ikna edilemiyorsa ve kişisel ilişki kurmayı yüksek yararına aykırı olacak sebeplerle reddediyorsa sözleşmenin 3. maddesindeki “...çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir...” prensibiyle zor kullanma yoluna gitmeden icra takibine kişisel ilişki kurulmadan son verilmelidir. Çünkü zorla icra olunur hükmü borçlunun, çocuğun diğer ebeveyniyle kişisel ilişki kurma hakkını ihlal ettiği durumlarda borçluya karşı yapılacak bir işlemdir (İİK 25/a). “Alacaklının alacağına kavuşması için yapılan bir işlem değildir.”

Bakanlığımız tarafından çocuk teslimi ile ilgili icra iflas komisyonunda çalışma yürütülmektedir.

Sorun 7- Velayet ile ilgili Uygulamada Yaşanan Sorunlar

- ✓ Velayet davalarında taraflardan bir diğerine sağlanan çocuk ile kişisel ilişki konusunda yeterli hukuki yaptırımın olmaması
- ✓ Velayet davalarında ebeveynlerin velayet hakkını kötüye kullanarak müşterek çocuğu kendi çıkarları doğrultusunda kullanması
- ✓ Tarafların çocuğun velayet hakkını normal süreçlerde istememesine rağmen çocuğu kullanarak verilecek nafakadan kaçmak veya karşı tarafa acı çektirmek amacıyla velayeti istemesi
- ✓ Velayet hakkını kullanmak amacıyla isteyen tarafın müşterek çocuk ile yeterince ilgilenmemesi ve onun ihtiyaçlarını ihmal etmesi

Çözüm: Bu Sorunların Uzman Raporuyla Çözümlemesi

- ✓ Boşanma için yargıya gelen eşler her zaman ve çekinmeden müşterek çocuklarını birbirlerine karşı silah olarak kullanmaktan çekinmemektedirler. Böyle durumda sakın ve makul düşünmeleri ve değerlendirme yapmaları imkânsız olmaktadır. Görevlendirilecek uzmanlar önce tarafları kısmen de olsa rehabilite ederek gerçeği görmesi sağlanmalı. Hangi tarafın çocuk lehine daha iyi velayet etmesi beklenebilir olduğunun tespit edilmesi için görevlendirilen uzman, eşlerin problemlerinin çözümü yolunda teşvik ve uyarılarda da bulunmalıdır. Onlara psikolojik destek vermeli ve danışmanlık yapmalıdır. Uzman tespitleri belli bir zaman dilimi içinde belirtmeli. Evliliğin çocuk yararı için gerekleri tespit edilip uzman tarafından uygulanmalıdır.
- ✓ Tarafların evlilik öncesi dönemlerine dair önemli bulgular uzmanlarca bulunmalıdır. Evliliğin hangi sosyal olgu ve tabana dayandığı bilinmelidir.
- ✓ Uzmanlar tarafların yaşadıkları ev sosyal kesimleri ve geldikleri ailelerin sosyal seviye ve aidiyetlerini tespit etmelidirler.
- ✓ Uzmanlar her eşin işi ve mesleğini. Buna düşkünlüğünü, işinde başarı ve kabiliyetini ayrı ayrı incelemelidirler.
- ✓ Uzmanlar, halen mevcut ise tarafların müşterek konutlarını görmelidirler. Bu hem kendilerini mali durumları hakkında bilgi verir, hem de çocukların bakım ve gözetimine itina edilip edilmediğini gösterir.
- ✓ Uzmanlar, eşlerin çocukları ile terapi yapmalı, bunu en az birkaç seans tekrarlamalı, çocuğun hangi psikolojiye itildiğini, ana- baba ile olsa bağlarını, çocuğun okul ve çevresindeki davranışları araştırılmalıdır.
- ✓ Tarafların mali durumları ve harcama alışkanlıkları uzmanlarca dosyadaki bilgilerle kıyaslanarak yorumlanmalıdır.
- ✓ Müşterek çocukların herhangi bir gelir veya mallarının bulunup bulunmadığının bilinmesi gerekir.

Sayıdığımız bu hususların tespit edilmesi için uzman görevlendirilmek zorundadır. Velayet davalarında tercihen sosyal çalışmacı görevlendirilebilir. Bu görevlendirme daha ziyade konu çocuk olduğu içindir.

Birlikte Velayet Hakkının Uygulamada Olmaması

- ✓ Uzman psikologlar, çocuğun boşanma sonrasındaki sürece adapte olmasının kolaylaşması ve anne babasının diyaloglarının uzlaşmacı bir şekilde sürmesinin çocuğunun yararına olacağını söylemektedirler. Tekli velayet sisteminde velayeti kendisinde bulunan tarafın bunu karşı tarafa koz olarak kullanması ve velayet hakkı kendinde bulunmayan tarafın çocuğu ile tehdit edilmesinin önüne geçileceğinin beklendiği bu sistemin faydalı olacağı beklenmektedir. Bu faydaların yanı sıra evli iken dahi çocukla ilgili ortak karar alamayan, boşanma sonrası sağlıklı iletişim kuramayan çiftlerin ortak velayet haklarını kullanırken karşı tarafla sulh içinde olmayacağı da açıktır. Türk toplum yapısının boşanma sonrasındaki iletişimlerinin diğer ülkelerle kıyaslandığında ilkel boyutta kaldığı uzmanlar tarafından yapılan araştırmaların bir sonucudur.
- ✓ Ancak ne olursa olsun çocuğunu icra kanalı ile görmeye gitmenin dezavantajı düşünüldüğünde ortak velayetin uygulamada yaşatacağı sorunlar daha çok aşılabilir görülmektedir. Uluslararası ve ulusal kanunlarda yer alan ‘çocuğun üstün yararı’ kavramının ebeveynler tarafından da unutulmaması ve eş kavramının ana baba olmaktan üstün gelmemesi durumunda birlikte velayetin topluma olumlu yansıtacağı aşikârdır.

BÖLÜM IV:

MAĞDUR HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TARAFINDAN YAPILABİLECEKLER

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın taşra teşkilatının kurulması ve halen aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde çalışan uzmanların bu teşkilat altında toplanması ile şu anda bünyesinde uzman bulunmayan aile mahkemelerine yönelik olarak ta hizmet sunumu sağlanmış olacaktır.

Bunun yanında hali hazırda uzmanların çalışma şartları, hizmet ve rapor standartlarının belirlenmemiş olması nedeniyle çok farklı uygulamalar yapılmakta ve birbirinden farklı raporlar hazırlanmaktadır. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı taşra biriminin faaliyete başlaması ile birlikte uzmanların çalışma şartları, hizmet ve rapor standartları belirlenecek, bu sayede uygulamada birlik sağlanacaktır.

Bakanlık merkez teşkilatında aile mahkemelerinde çalışan uzmanlardan sorumlu bir başkanlığın (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı) olması ile birlikte uzmanların uygulamada karşılaştıkları sorunların ivedilikle çözülmesi sağlanabilecek ve bu sayede uzmanlar aracılığıyla vatandaşa verilen hizmetin kalitesi de arttırılmış olacaktır.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığının taşra teşkilatının kurulmasıyla birlikte şu anda aile ve çocuk mahkemelerinde çalışan uzmanların bir birim altında toplanması ve bu sayede mesleki görev tanımlarının ve standartlarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Söz konusu birimin kurulması ile birlikte 4787 sayılı Kanunun 6. Maddesinde sayılan tedbirlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesi ve takip edilmesi sağlanmış olacaktır.

4787 sayılı Kanunun 6. Maddesi aşağıdaki şekildedir:

Madde 6- Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda:

1. Yetişkinler hakkında;

- ✓ Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyarak, gerektiğinde uzlaştırmaya,
- ✓ Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,
- ✓ Resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,
- ✓ Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

2. Küçükler hakkında;

- ✓ Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,
- ✓ Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,
- ✓ Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,
- ✓ Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye, karar verebilir.

Aile mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde 5 inci maddeye göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir.

KAYNAKÇA

1. ÇAKIN, Akın (1999) Evlilik Birliğinin Temelinde Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi
2. ARIKAN Çiğdem (1992) Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma, Şafak Matbaası, Ankara
3. KIRBAŞ Ö. Türk Hukukunda Eşlerin Anlaşmasına Dayalı Boşanma, (MK. 134/3) İ. Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul, 1994.

4. CANSEL E. (1977 s. 27-93) Boşanmanın Dayandığı Esaslar, Ankara Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağani, (Boşanma Hukuku Haftası), C. II, Ankara .

This image shows a full page of a document template designed for handwriting practice or general note-taking. The page is white and contains numerous horizontal rows of small, evenly spaced dots. These dots are arranged in straight lines across the width of the page, providing a guide for letter height and placement. There are no margins, text, or other markings on the page.